

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

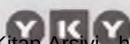
cogito

ARİSTOTELES

fizik

Çeviren: Saffet Babür

2. Baskı

FİZİK

Aristoteles (İ.Ö. 384-322), antik Yunan felsefesinin en önemli adlarındandır. Akılcı yaklaşımı ve bilimsel görüşleriyle felsefede gerçekçiliğin "baba"sı ve mantığın öncüsü kabul edilir. Aristoteles, yirmi yıl boyunca Platon'la onun Atina'daki Akademia'sında diyaloglarda bulundu, sonra Assos'ta (bugün Çanakkale ilinde Behramkale) bir Akademia kurdu. Büyük İskender'in öğretmenliğini yaptıktan sonra Atina'ya dönüşünde Akademia'nın başına getirilmeyince, kent dışında kendi okulu Lykeion'u ("lise" adı buradan gelir) kurdu. İ.Ö. 323'te, Büyük İskender'in ölümünden sonra, eski bir şiirinden dolayı dinsizlikle yargılandı; Sokrates'in akıbetine uğramamak için Khalkis'e gitti ve orada öldü.

Aristoteles, felsefe tarihine en özgün katkısı olan metafizik için *protophilosophia* ("ilk felsefe") adını kullanıyordu. Lykeion'un son yöneticisi Rodoslu Andronikos, İ.Ö. 60 yıllarında Aristoteles'in yapıtlarını derlerken, "varlık" konusundaki görüşlerini *Physike*'den (Fizik) sonraki kitaba koyarak *ta meta physike* ("fizikten sonra gelen") adını verdi ve "metafizik" sözcüğünün isim babası oldu.

Türkçeye çevrilen başlıca yapıtları: *Fizik, Metafizik, Poetika, Retorik* (İngilizceden çeviren Mehmet H. Doğan, YKY, 1995), *Nikomakhos'a Etik, Organon* (altı kitaplık bu yapıtın bir bölümü Türkçeleştirilmiştir).

Saffet Babür, 1952'de doğdu. 1976'da Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Klasik Filoloji Bölümünü bitirdi. 1983'de Latince doktoru, 1987'de Eski Yunanca doçenti, 1995'de Felsefe profesörü oldu. Evli ve iki kız babasıdır.

1979-2000 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde görev yapmış olan Saffet Babür 2000 yılı Kasım ayından bu yana Yeditepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde Felsefe Tarihi ağırlıklı dersler yanında Eski Yunanca dersleri vermektedir. Urbino (1977-78), Siena (1982-83), Perugia (1988-89) ve Münster (1992-93) Üniversitelerinde Eskiçağda-Ortaçağda Felsefe, Klasik Filoloji alanlarında, özel olarak da Aristoteles üzerine araştırmalar yaptı. Ortaçağ düşünce yapısı ile Eskiçağ düşünce yapısı arasındaki temel ayrımları, bu iki yapının tipik temsilcilerinin kullandığı terimlerin içeriklerini çözümleyerek göstermeye çalışan yazıları çeşitli dergilerde yayımlandı. Betül Çotuksöken ile birlikte yazdığı *Ortaçağda Felsefe* (1. baskı, Ara, 1989; 2. baskı, Kabalıcı, 3. baskı, Kabalıcı 2000) adlı bir kitabı bulunmaktadır.

Çevirileri: Aristoteles'ten: *Kategoriler* (İmge 1996); *Yorum Üzerine* (İmge 1996); *Nikomakhos'a Etik* (1. baskı, Hacettepe Üniversitesi Yay. 1988; 2. baskı, Ayraç 1997; 3. baskı, Ayraç 1998); *Gökyüzü Üzerine Dost* (1997); *Eudemos'a Etik* (Dost 1999); *Platon'dan: Parmenides* (1. baskı, Ara 1988; 2. baskı, İmge 1996); *Yasalar* (Candan Şentuna ile ortak çeviri: 1. baskı, Ara 1988-1992; 2. baskı, Kabalıcı 1994; 3. baskı, Kabalıcı 1998); Aristoteles, Augustinus, Heidegger'den: *Zaman Kavramı* (İmge 1996); K. Marx'tan: *Demokritos ile Epikouros'un Doğa Felsefelerindeki Ayrım* [Marx'ın doktora tezi] (Ayraç 2001).

ARİSTOTELES

FİZİK

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
SAFFET BABÜR

İSTANBUL
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Yapı Kredi Yayınları
Cogito - 57

Fizik / Aristoteles
Özgün adı: FUSIKH
Yunanca aslından çeviren: Saffet Babür

Kitap Editörü: Hilmi Tezgör-Türker Armaner
Düzeltili: Türker Armaner

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel
Baskı: Altan Mathaacılık Ltd. Şti.

1. Baskı: İstanbul, Mayıs 1997
2. Baskı: İstanbul, Mayıs 2001
ISBN 975-363-634-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 1997

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.yapikrediyayinlari.com>
<http://www.shop.superonline.com/yky>
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://arhive.org>

Çeviriye Not

Aristoteles PHYSIKE (FİZİK) adı verilen yapıtında , ‘devinim’ (kinesis: III,1-3); ‘değişme’ (metabole: V-VII); ‘sonsuzluk’ (apeiron: III, 4-8); ‘yer’ (topos: IV, 1-5); ‘boşluk’ (kenon: IV, 6-9) ‘zaman’ (khronos: IV, 10,14); gibi temel fizik kavramlarını felsefe tarihinde çok ender görülen *felsefece bir didikleme* ile çözümlüyor; ‘neden’ (aitia: II, 1-3) ve ‘ilk devinmeyen devindirici’ (proton kinoun ou kinoumenon: VIII.) ile kendisinin ne kast ettiğini dile getiriyor.

Çeviride “Aristoteles, *Physik*. Felix Meiner Verlag. 1.c.: 1987; 2.c.: 1988”deki Yunanca metni kullandım. Bu Yunanca metni W. D. Ross’un saptadığı metinle karşılaştırdım ve çevirimi de batı dillerindeki şu çevirilerle karşılaştırarak yürüttüm:

1. Çeviride kullandığım yapıtta Yunanca metinle karşılıklı basılan H. Günter Zekl’in Almanca çevirisi.

2. Hans Wagner’in Yunanca metne pek sadık kalmadan yapılan bol yorumlu Almanca çevirisi: Aristoteles, *Physikvorlesung*, übersetzt von Hans Wagner, Akademie-Verlag, Berlin 1967.

3. Antonio Rossi’nin İtalyanca çevirisi: Aristotele, *Opere*, 3: *Fisica*, Traduzione di Antonio Rossi, Biblioteca Universale Laterza, 3. bs. Roma-Bari 1991.

VII. Kitap için elimizde iki metin vardır. Yalnızca VII. kitabın ilk üç bölümünde değişiklikler içeren metni, “textus alter”i, Ross’a uyarak VIII. Kitabın sonuna ekledim.

FİZİK’in ilk dört kitabını Münster Üniversitesi’nde 1992/1993 Öğretim Döneminde görevli olduğum sırada, kalan kitapların büyük bir kısmını da 1994-1995 yıllarında yine Münster’de bulunduğum dönemlerde çevirdim. Bu çalışmalarımda bana büyük destek olan eşim Angela Kleefisch’e teşekkür ederim.

Saffet Babür

Birinci Kitap

1 İlkeleri, nedenleri ya da temel öğeleri olan her araştırma alanında 184a
 bilmek ve kavramak bunları anlamakla sözkonusu olduğuna göre (çünkü
 ilk ilkeleri, ilk nedenleri, temel öğeleri bildiğimizde her bir nesneyi bildi-
 ğimizi düşünürüz), şu açık: doğabiliminde de ilk olarak ilkeler üzerine
 belirleme yapmaya çalışmak gerekiyor. Yolumuz da elbette bizce daha bi- 15
 linir, daha açık olanlardan, doğa açısından daha yalın, daha bilinir olan-
 lara doğru. Nitekim bizce bilinir olanlarla mutlak anlamda bilinir olanlar
 aynı değil. Bunun için bu biçimde doğa açısından yalın olmayan, bizim
 için açık olan nesnelerden doğa açısından daha yalın ve bilinir nesnelere 20
 doğru yol almak zorunlu. Ne ki bizim için ilk anlamda açık ve seçik şey-
 ler bileşik yapıda olanlar; daha sonra bunlar ayrılarak öğeler ve ilkeler bi-
 liniyor. Bunun için tümel olanlardan tekil olanlara gitmek gerekiyor,
 çünkü duyum açısından “bütün” daha bilinir bir şey, tümel de bir “bü- 25
 tün”; nitekim tümel pek çok nesneyi parça olarak kapsar. Adlardan kav-
 rama gidiş de aynı bu biçimde söz konusu olur, çünkü adlar bir bütünü 184b
 belirsizce imler: sözgelişi “çember” adı. Çemberin tanımı ise onu tek tek
 parçalarına bakarak ayırmakla yapılır. Çocuklar da ilkin bütün erkeklerle
 “baba”, bütün kadınlara da “ana” derler, sonradan onları ayırırlar.

2 Şu da zorunlu: ilke ya birdir ya çok; bir ise ya Parmenides ile Me- 15
 lissos’un dediği gibi devinimsizdir ya da ilk ilkenin hava, su

olduğunu söyleyen doğa felsefecilerinin ileri sürdüğü gibi devingendir. Çoksa ya sınırlı ya sınırsız; sınırlıysa ve birden çoksa ya ikidir ya üçtür ya dörttür ya başka belli sayıdadır. Ama sınırsızsa ya Demokritos'un dediği 20 gibi biçim ve türce farklılaşmış tek bir cinstir, ya da bunların tersi. Varolanların niceliğini araştıranlar da aynı biçimde inceliyorlar, nitekim varolanların çıktığı ilk nesnelerin bir mi çok mu olduğunu, çoksa sınırlı mı sınırsız mı olduğunu inceliyorlar; dolayısıyla inceledikleri, ilkenin ve temel ögenin bir mi yoksa çok mu olduğu. 25

İmdi varolanın bir ve devinimsiz olup olmadığını araştırmak doğa üzerine bir araştırma değil. Nasıl bir geometricinin geometrinin ilkelerini 185a çürüten birine bir diyeceği olamazsa, bu ya bir başka bilime ya da genel bir bilime düşerse, doğanın ilkeleri konusunda araştırma yapan biri için de bu böyle. Çünkü yalnızca 'bir' varsa ve o böyle ise, artık bir ilke, bir başlangıç yok demektir. Nitekim ilke bir şeyin ya da bazı şeylerin ilkesidir. Bir'in böyle olup olmadığını araştırmak, sırf laf olsun diye ileri sürülen bir başka savla ilgili tartışma yapmakla (Herakleitos'un tezi gibi; ya da varolanın yalnızca bir insan olduğunu ileri süren birinin tezi gibi) ya da Melissos'la Parmenides'in, her ikisinin de sav olarak kullandıkları eristik bir savı çözümlemekle aynı şey. Çünkü yanlış öncüllere dayanıyorlar, dolayısıyla vardıkları sonuçlar yanlış. Özellikle de Melissos'un ki sıradan ve kolay çürütülecek bir sav: bir saçma öncül verilince ötekiler çıkıyor, bunu çürütmek de hiç güç değil. Bizim temel kabulümüz ise şu: ya tüm doğal nesneler ya da bazı doğal nesneler devingendir. Bu tek tek nesnelere bakınca açık. Öte yandan her şeyi açıklamak da gerekmiyor, yalnızca ilkelere dayandığı öne sürülen yanlış sonuçları göstermeli, böyle olmayanlar üzerinde durmamalı: sözgelişi 'dörtgen bir çember' savını ay- 15 rıntılılarıyla çürütmek bir geometricinin işi, ama Antiphon'un savını¹ çürütmek için uğraşmamalı bir geometrici. Ne ki, doğrudan doğa üzerine konuşmasalar bile, doğa sorunlarını dile getirdikleri için, onlar

derine [Melissos ile Parmenides üzerine], biraz konuşmak iyi olur: çünkü bu tür bir çalışma felsefe ile ilgili.

20

‘Varolan’ çok anlamda kullanıldığına göre en uygun başlangıç şöyle olmalı: Her şeyin ‘bir’ olduğunu söyleyenler acaba ne kastediyor? Acaba onlar bir töz mü, nicelikleri mi, nitelikleri mi ‘her şey’ diye alıyor? Yine acaba ‘her şey’ bir tek insan, bir tek at, bir tek ruh gibi tek töz olarak mı, yoksa ak, sıcak ya da benzeri bir şey gibi bir tek nitelik olarak mı düşünülüyor? Bunların hepsi birbirinden son derece farklı şeyler, hepsini birlikte savunmak da olanaksız. Hem bir töz, hem bir nitelik, hem de bir nicelik olacaksa -bunlar birbirinden ister ayrı olsun ister olmasın- çok sayıda varolan olacak. ‘Herşey’ bir nitelik ya da bir nicelik olacaksa -ister bir töz olsun ister olmasın-, olanaksız olanı saçma diye adlandırmak gerekiyor, saçma olacak. Çünkü töz dışında öteki nesnelerden hiçbiri ‘ayrılışına’² değil. Nitekim hepsi, taşıyıcı olarak bir töze yüklenir. Melissos ise “varolan sonsuzdur” diyor, demek ki varolan bir nicelik, çünkü sonsuzluk nicelik kategorisi içinde sözkonusu; ama bir tözün nitelik ya da durum olarak sonsuz olması, ancak bazı niceliklerin de birlikte varolması koşuluyla ilineksel anlamda olası. Çünkü sonsuzun tanımı bir töz ile ya da bir nitelikle değil, nicelikle yapılır. Demek ki varolan hem bir töz hem bir nicelik ise bir değil iki olacak. Yalnızca bir töz ise sonsuz olmayacaktır, hiçbir büyüklüğü de olmayacaktır, çünkü bu durumda da bir nicelik olur.

5

Ayrıca madem ‘bir’in kendisi de ‘varolan’ gibi çok anlamda kullanılıyor; ne anlamda “herşey birdir” diyorlar, bunu incelemek gerekiyor. ‘Bir’ şu anlamlara gelir: sürekli, bölünmez ya da ‘anlamı aynı, tanımı bir olan nesneler’: sözgelisi üzüm şurubu ile şarap. İmdi ‘bir’ sürekli ise çokluktur, çünkü ‘sürekli’ sonsuzca ayrılır. (Parça ile bütün konusunda bir sorun var

10

ama bu herhalde şu andaki konumuzla ilgili değil de, kendi içinde önemli sorun şu: acaba parça ile bütün bir mi, çok mu? Ne anlamda bir, ne anlamda çok? Çoksa ne biçimde çok? Yine sürekli olmayan parçalarla ilgili olarak da bu böyle. Yine herbir parça bütün ile ayrılamayacak biçimde birlik oluşturuyorsa, bunun niçini ve onlar açısından da aynı sorular.) Ama ayrılamayacak biçimdeyse, ne bir nicelik ne nitelik olacaktır. Dolayısıyla varolan, ne Melissos'un dediği gibi sonsuz olacak ne Parmenides'in dediği gibi sınırlı. Çünkü 'sınırlı olan' değil, sınır parçalanamaz bir şeydir. Öte yandan varolanların hepsi 'elbise' ve 'pelerin' gibi tanım açısından birlik oluşturuyorsa, bunlar [Parmenides, Melissos], Herakleitos'un savını dile getiriyorlar demektir. Çünkü bu durumda hem iyi olmakla kötü olmak hem de iyi olmakla iyi olmamak aynı olacak.- Dolayısıyla iyi ile iyi olmayan, insanla at aynı olacak; sav artık varolanların birliği üzerine değil, varolanların hiçliği üzerine olacaktır. Ayrıca belli bir nitelikte olmakla belli bir nicelikte olmak aynı olacak. Eski düşünürlerin izleyicileri de aynı şeyin hem bir hem çok olması, kendileri için de sözkonusu olmasın diye pek sakınıyorlardı: bunun için kimi, Lykophron gibi 'dır'ın kullanımını kaldırıyordu; kimi de ifade biçimini değiştiriyordu: şöyle: 'insan aktır' değil, 'insan akyor'; 'insan yürüyen dir' değil, 'insan yürür'. Amaçları "dır" ("var")ı ekleyerek 'bir'i çok yapmamaktı, sanki 'bir' ya da 'varolan' tek anlamlıymış gibi. Oysa varolan ya kavram açısından çokluk (sözgelişi ak olmakla eğitimli olmak başka şey ama aynı nesne herikisi de olabilir, dolayısıyla 'bir', 'çok' olur); ya da ayırma, bölme açısından; sözgelişi bütün ile parçalar. Burada artık köşeye sıkışıyorlardı ve birin çok olduğunu kabul ediyorlardı- sanki bir çelişme olmaksızın, bir ve aynı şeyin hem bir hem çok olması olası değilmiş gibi. Nitekim iki tür birlik var: olanak halinde birlik, etkinlik-gerçeklik halinde birlik.

3 Bu biçimde usamlama yapıldığında varolanların bir olması olanaksız görünüyor; kullandıkları kanıtlama yollarını çürütmek de hiç güç değil, çünkü hem Melissos hem de Parmenides, herikisi

de cristik uslamlama yapıyor <Nitekim öncülleri yanlış ve savları çözümsüz. Daha çok Melissos'un ki sıradan ve çürütülmesi güç değil, onun savında bir saçma verilince gerisi geliyor, bunu çürütmek de hiç güç değil.>. Demek ki Melissos'un uslamlaması akla aykırı, bu açık, çünkü onun kabulü şu: her oluşanın bir başlangıcı varsa, 'oluşmuş olmayan' nesnenin başlangıcı yoktur. Ayrıca şu da anlamsız: her nesnenin başlangıcı var, zamanın yok; yine mutlak oluşun değil, nitelik değiştirmenin de bir başlangıcı yok; sanki bütünüyle durdurulmuş bir nitelik değiştirme olmazmış gibi. Dahası, 'bir' ise niçin devinimsiz olsun? Parça olarak bir olan şu suyun kendi içinde devinmesi gibi, niçin 'bütün' de devinmesin? Yine, niçin nitelik değiştirme olanaksız olsun? Ama elbette türce bir olması olanaklı değil, ancak ondan oluştuğu şey açısından bu olanaklı (bu tür bir birliği bazı doğa filozofları da kabul ediyor, öteki türü [biçimce-ideaca birliği] kabul etmiyorlar). Nitekim bir insan bir attan türce ayrılır, karşıtlar da birbirlerinden.

Parmenides'e karşı da aynı uslamlama tarzı geçerli, ayrıca bazı özel uslamlamalar da yapılabilir. Hem çözümü yanlış hem de uslamlaması bir yere varmıyor: yanlış, çünkü varolan çok anlamda kullanıldığı yerde, onun yalın kullanıldığını kabul ediyor; yanlış, çünkü yalnızca belli ak nesneler alınsa 'ak' tek şeyi gösterirdi, oysa ak nesneler en azından bir değil, çok. Nitekim 'ak' ne bağlam açısından bir olacak ne de tanım açısından: ak olmak ile kendinde 'ak'ı taşımak başka şey: ak nesnenin dışında kendi başına varolan hiçbir şey de yok. Çünkü 'ak' ayrı-başına varolduğu için değil, varlığının aklığı açısından ak ile ak nesne farklı. Ama Parmenides henüz bunu göremiyordu. Ona göre şu kabul zorunlu idi: varolan yalnızca yüklendiği nesne için birlik göstergesi değildir, aynı zamanda hem varolanın kendisinin hem de birliğin kendisinin göstergesidir: ilinek bir taşıyıcıya yüklenir, dolayısıyla varolanın ilinek

olarak yüklenmediği nesne varolmayacaktır (çünkü varlıktan başka bir şeydir). Demek ki, [varolduğu söylenen şey] varolmayan bir şey olacaktır. Bu durumda varolan, bir başka nesnede bulunamayacak, çünkü varolanın kendisi 'varolan' terimi her nesne varolacak şekilde bir çokluk göstermiyorsa varolamaz. Ama Parmenides'in kabulü, 'varolan'ın yalnızca bir anlamı olduğu; oysa varolan hiçbirşey için ilinek değilse, her şey onun için ilimekse, 'varolan' niçin 'varolmayan' yerine 'varolan'ı imlesin ki? Çünkü varolan ak da olacaksa, ak olmak varolan olmak değil (çünkü ona 'varolan' ilinek olarak yüklenemezdi: 'varolan' olmayan şey 'varolan' değil). Demek ki, ak varolan bir şey değil. Ama bir biçimde varolmayan bir şey de hepthen varolmayan bir şey; çünkü bir şeyin ak olduğunu söylemek doğru, bu 'ak' terimi de varolmayanı gösteriyordu. Dolayısıyla aslında 'ak' da 'varolan'ı gösterir. İmdi varolan çok biçimde imlenir. Öte yandan varolan 'varolan'ı imlerse varolanın bir büyüklüğü de olmayacak, çünkü varolanın parçalarının herbiri ötekinden değişik olurdu bu durumda.

Ama bu 'varolan'ın bir başka varolana ayrıldığı kavram açısından da açık: sözgelişi "insan" varolan bir şeyse, "canlı" da "iki ayaklı" da varolan bir şey olacak, bu zorunlu, çünkü böyle olmasa ilinek olarak yüklenmiş olacaklar; o zaman da hem "insan"a hem de bir başka taşıyıcıya yüklenebilirler. Oysa bu olanaksız, çünkü şuna ilineksel denir: bir nesnede bulunması ya da bulunmaması olasıdır, veya ilinek olduğu nesnenin kavramında zaten vardır (sözgelişi oturmak kendi başına tanımlanan bir şey, oysa basık burunlulukta kendisine basık burunluluğun ilinek olarak yüklendiğini söylediğimiz burun kavramı zaten var³ Ayrıca belli bir kavram açıklamasının içinde olan ya da o kavram açıklamasına

dayanan nesnelerin kavramı içinde bütünü kavramı yok, sözgelışı “iki ayaklı”, “insan” kavramını ya da “ak” kavramı “ak insan” kavramını içermez. Bu böyle olsa ve insan için iki ayaklılık yalnızca ilinek olsa bu durumda “iki ayaklılık”ın insandan ayrılabilir bir şey olması zorunlu olur, dolayısıyla insanın iki ayaklı olmaması olası olur; ya da “iki ayaklılık” kavramında “insan” kavramı bulunur. Ama bu olanaksız, çünkü “iki ayaklılık” kavramı “insan” kavramı içinde var. “İki ayaklı” ve “hayvan” başka bir nesne için ilinek olsa ve herbiri kendinde varolan bir şey olmasa, “insan” da bir başka nesne için ilinek olanlardan biri olurdu. Ama ‘kendinde’ varolan, hiçbir şey için ilinek olmaz. Her ikisinin ya da ikisinden birinin yüklendiği şey, bunlardan oluşan bir şey olarak adlandırılmalı. Öyleyse ‘herşey’ parçalara ayrılamayan nesnelerden mi oluşuyor? Bazı kimseler heriki uslamlamaya şöyle baktı: ‘varolan’ bir tek şey imliyorsa, “herşey birdir” savına göre varolmayan var.⁴ İki parçalılıktan yola çıkan sava göre ise bölünemez büyüklükler oluşur.⁵ Ama varolan tek şey imliyorsa ve bunun karıştını imleyemiyorsa ‘varolmayan’ hiç mi hiç olmayacak çıkarımı da yanlış, çünkü ‘varolmayan’ın mutlak anlamda değil, ama ‘varolmayan bir şey’ olarak varolmasına hiçbir engel yok. Yine “varolanın kendisi dışında başka bir şey olmayacaksa herşey bir olacaktır” demek de anlamsız. Çünkü belli bir kavramsal varolma düşünmeden varolanın kendisi nasıl düşünülebilir? Bu böyleyse, dediğimiz gibi, varolanların çok olmasına gerçekten bir engel yok. Demek bu anlamda varolanın bir olması olanaksız, bu açık.

4 Doğa felsefecilerinin dediklerine bakıldıkta iki tarz görünüyor: kimi ya üç öğeden [hava, su, ateş] birini ya da ateşten daha sık, havadan daha seyrek olan bir başka şeyi taşıyıcı cisim olarak alıp, bundan sıklık ve seyreklığe göre bütün öteki nesneleri çokluk olarak çıkarıyorlar. (Bunlarsa, [sıklık ile seyreklilik], karışık şeyler; genel olarak söylendikte aşırılık ile eksiklik. Bu tıpkı Platon’un ‘büyük ile küçük’ten sözederken yaptığı gibi, ama ayırım şu: [Platon] bu karışıkları madde, ideayı ‘bir’ diye alıyor, doğa felsefecileri ise taşıyıcı maddeyi ‘bir’, karışıkları ayırıcı özellik ve biçim diye kabul

ediyorlar.) Anaksimandros gibi bazı doğa felsefecileri de karşıtları içeren birlikten bunu çıkarıyor; yine Empedokles’le Anaksagoras gibi birlikte çokluğun olduğunu söyleyen bütün felsefeciler de öyle. Nitekim bunlar da öteki nesneleri karışımından çıkarıyor. Birbirlerinden ayrıldıkları yan ise şu: biri [Empedokles/temel öğelerin] dönüşümlü değişimini, öteki, [Anaksagoras], bir kerelik bir değişimi alıyor; yine biri, [Anaksagoras], benzer parçalarla karşıtları sonsuz diye kabul ediyor, öteki [Empedokles] ise yalnızca [4] temel öğe diye adlandırılanları. Öyle görünüyor ki, Anaksagoras doğa felsefecilerinin “varolmayandan birşey varolmaz” ortak görüşünü kabul ettiği için sonsuzluğu savunuyor (bu yüzden şöyle diyor: “herşey birarada idi”, “belli bir nesnenin oluşması demek nitelik değiş-tirmesi demektir”. Bazıları da “karışma” ile “ayrılma”dan söz ediyor). Ayrıca karşıtlar birbirlerinden oluştuklarından zaten birbirlerinin içinde varlar demek. Nitekim her oluşan şeyin ya varolanlardan ya da varolmayanlardan oluşması zorunlu ise ve varolmayanlardan oluşmak olanaksız ise (doğa üzerine yazan bütün düşünürler bu görüşte), zorunlu olarak geriye kalanı kabul ediyorlar demektir: diyesim, oluşmak, kütlelerin küçüklüğü yüzünden algılanmayan, zaten içkin oldukları varolanlardan kaynaklanır. Bunun için herşeyin herşeyden oluştuğunu gördüklerinden ötürü “herşey herşeyin içinde karışmıştır” diyorlar. Nesnelerin birbirlerinden farklı görünüp birbirlerinden farklı adlandırılmaları ise şundanmış: sonsuz nesnelerin karışımı içinde belli öğelerin kütle açısından fazlalığı. Diyesim, bir nesneden ak, kara, tatlı, et, kemik atıldığında nesne bütünüyle yok oluyor: her nesnede ne en çok varsa o, nesnenin doğası olarak görünüyor.

Sonsuz olarak sonsuz bilinemezse, o sayıca ya da büyüklükçe bilinemeyecek bir nicelik, biçim açısından bilinemeyen bir nitelik olur. Öte yandan ilkeler sayıca ve türce sonsuz olsa bu ilkelerden kaynaklanan nesneleri bilmek olanaksız olur: çünkü biz bileşik bir

nesnenin hangi ilkelerden ve kaç ilkeden oluştuğunu bildiğimiz zaman o nesneyi bildiğimizi düşünürüz. Ayrıca şu da zorunlu: parçası herhangi bir büyüklük ya da küçüklükte olabilen nesnenin kendisinin de öyle olması beklenir (burada parçadan kastettiğim, bütünde zaten içkin olup da ayrılan parçalardan biri). Dolayısıyla bir hayvan ya da bitki herhangi bir büyüklükte ve küçüklükte olamazsa, parçalarından hiçbirisi de belli bir büyüklükte, küçüklükte olamaz, bu açık. Çünkü parçalar öyle olsa bütün de öyle olacak. Et, kemik, bu gibi nesneler bir hayvanın parçaları, meyvalar da bitkilerin; öyleyse şu da açık: et, kemik ya da bir başka şeyin daha çok ya da daha az herhangi bir büyüklükte olması olanaksız. Yine bu tür nesnelerin hepsi birbirinin içinde içkin olsa; oluşma olmasa da zaten içkin olan şeyler ayrılrsa, bu ayrılan da baskın olan yanına göre adlandırılrsa herhangi bir nesneden herhangi bir nesne oluşur (sözel gelişti etten su, sudan da et oluşturulabilir). Ama her belirli cisim belirli bir cisimden çıkıyorsa, her tek nesnenin her tek nesnede içkin olmasının olası olmadığı da açık. Nitekim et sudan çekilip ayrıldığında kalan su hep daha az olacak olsa bile kalan sudan yine başka et ayrılıp oluşacaktır, ama yine de kütlede belli bir küçüklüğün altına inilemeyecektir. Dolayısıyla ayrılıp oluşma bir yerde duracaksa her şey her şeyin içinde değildir (çünkü geri kalan suda et içkin olmayacaktır); ayrılıp oluşma durmayacaksa, ayrılıp oluşma hep sürecekse, sınırlı bir büyüklük içinde sonsuz çokluktaki nesneler eşit sınırlı nesneler olarak bulunacaktır. Bu ise olanaksız. Bunlara ek, her cisim kendinden bir şey alındığında zorunlu olarak daha küçük olacaksa etin niceliği hem büyüklük hem de küçüklük açısından sınırlı olur; buradan da açık ki, en küçük etten artık hiçbir cisim ayrılıp kurulamayacaktır, çünkü bu en küçükten daha küçük olurdu. Yine sonsuz cisimlerde zaten sonsuz et,

sonsuz kan, sonsuz beyinin içkin olması gerekirdi: yani bunlar birbirlerinden ayrılmamış olacaklar, hiçbirinin varlığı ötekinden az olmayacak ve herbiri sonsuz olacak. Oysa bu akla aykırı. Ayrılıp kurulmanın hiçbir zaman sonsuza dek olmayacağı -gerçi bilinçsizce söyleniyor-, doğru. Çünkü durumlar, haller ayrılamaz. İmdi renklerle özellikler karışık ise ve sonra ayrılıyorsa, 'ak' ve 'sağlıklı' farklı bir varolan olmayacak, bir taşıyıcıda da bulunmayacak. Dolayısıyla [Anaksagoras'taki] 'Nous' (us) olanaksız arayan özel bir şey; yani ayrılıp kurmak istiyor, ama hem nicelik hem de nitelik açısından bunu yapması olanaksız: nicelik açısından olanaksız, çünkü en küçük büyüklük yok; nitelik açısından olanaksız, çünkü haller, özellikler ayırbaşlarına bulunamıyor. [Anaksagoras]'ın eştürlerin oluşumunu kabul etmesi de yerinde değil. Çünkü çamur çamura bir anlamda ayrılır, bir anlamda ayrılmaz. Evin tuğlalardan, tuğlaların evden ayrılma tarzı da aynı değil; su ile havanın birbirleri olup, oluşmaları da öyle. Empedokles'in yaptığı gibi, hem daha az sayıda hem de sınırlı öge almak daha iyi.

5 Demek ki bütün doğa düşünürleri karşıtları ilke yapıyor: hem her şeyin bir ve devinimsiz olduğunu söyleyenler (nitekim Parmenides de sıcak ile soğuğu ilke yapıyor, bunlara ateş ile toprak diyor) hem seyrek ile sıkı ilke yapanlar. Demokritos da birine 'varolan' ötekine 'varolmayan' deyip 'dolü' ile 'boş'u ilke diye alıyor; ayrıca yer, biçim, düzen açısından ayırım yapıyor; bunlar ise karşıtların cinsleri: yer, üst ile altın; ön ile arkanın; biçim, köşeli ile köşeli olmayanın, düz ile yuvarlağın cinsi. Demek herkes bir biçimde karşıtları ilke alıyor, bu açık. Üstelik de yerinde, çünkü şu gerekiyor: ilkeler ne birbirlerinden olurlar ne de başka nesnelerden, herşey onlardan olur. İlk karşıtlarda da bu özellikler bulunuyor: 'ilk' olmaları nedeniyle başka nesnelere bağlı değiller, 'karşıt'

olmaları nedeniyle de birbirlerine bağlı değiller.

Ne ki, bunun nasıl olduğunu usamlama yoluyla da araştırmak gerektiriyor. İlk olarak şu kabul edilmeli: varolanlardan hiçbirini ilineksel anlamda olmadıkça bir başka nesneyi rastgele etkilemez, rastgele herhangi bir nesneden de rastgele herhangi bir nesne oluşmaz. Nitekim bir "eğitilmiş"den 'ak' nasıl olur? Ancak şöyle: 'eğitilmiş', 'ak olmayan' ya da 'kara olan' için bir ilinektir. Ama 'ak' bir 'ak olmayan'dan olur, 'ak olmayan'da gelişigüzel her şey değil ya 'kara' ya da [kara ile ak] arasında bir şey. 'Eğitilmiş' de 'eğitilmiş olmayan'dan olur, ama yine her şeyden değil, 'eğitimsiz'den ya da bunların [eğitilmiş ile eğitimsiz] arası bir şey varsa ondan. Yokolmada da ilk özellik rastgele bir şey haline gelmez: sözceliği 'ak', 'eğitilmiş' haline gelmez -ancak bu ilineksel anlamda olur-, ama 'ak olmayan' haline gelir ve yine rastgele bir şey değil de 'kara' ya da 'ak-kara arası' [bir başka renk]. Aynı şekilde 'eğitilmiş' de 'eğitilmiş olmayan' haline gelir, bu da rastgele bir şey değil, 'eğitimsiz' ya da varsa 'eğitilmiş-eğitimsiz arası' bir şey. Bu öteki şeylerle ilgili olarak da böyle, nitekim yalın olmayan, bileşik nesnelerde de aynı temellendirme geçerli. Ama karşıt durumların adı olmaması nedeniyle bu sözkonusu değilmiş gibi görünebiliyor. Aslında her 'uyumlu'nun 'uyumlu olmayan'dan, 'uyumlu olmayan'ın da 'uyumlu'dan oluşması zorunlu; yine yokolmada da 'uyumlu'nun 'uyumlu olmayan' haline gelmesi zorunlu. Bu da öyle rastgele değil, karşıtı. Ama burada uyumdan, dizilişten ya da birleştirmeden söz etmek arasında bir fark yok, aynı kuralın işlediği açık. Üstelik bir ev, bir heykel ve bu tür bir başka şey de aynı biçimde oluşur. Nitekim ev, bazı nesnelerin belli bir biçimde 'birleştirilmeme' daha doğrusu 'yerleştirilmeme' durumundan oluşur: heykel de 'biçimsizlik'ten 'biçim verilen

bir şey' olarak. Bunlardan herbiri ya bir düzen ya da bir birleştirmedir. Demek ki bu doğru ise her oluşan şeyin oluşması, her yokolan nesnenin yokolması karşıtlara ya da karşıtlar arasında olan bir şeye bağlı. Ama arada olanlar da yine karşıtlara bağlı: sözgelişi renkler ak ile karadan oluşur. Dolayısıyla doğal olarak oluşan her şey ya karşıt ya da karşıtlardan kaynaklanıyor.

Daha önce dediğimiz gibi öteki düşünürlerin çoğu buraya değin aynı görüşü paylaşıyor; nitekim hepsi, bir temellendirme yapmasalar bile öğelerin ya da adlarını onlardan alan ilkelerin karşıtlar olduğunu söylüyorlar, sanki hakikatin kendisi onları bunu demeye zorluyor. Birbirlerinden ayrıldıkları yan ise kiminin önce gelenleri, kiminin de sonra gelenleri karşıt diye alması: kimi akılca daha bilinir olanları, kimi de duyumca [laha bilinir olanları alıyor] (kimi sıcak ile soğuğu, kimi yaş ile kuruyu, kimi tek ile çifti, kimi de KİN ile DOSTLUK'u oluşun nedenleri diye öne sürüyor, bunların hepsi ise dediğimiz açıdan birbirinden farklı). Dolayısıyla hem bir bakıma aynı şeyleri söylüyorlar hem de birbirlerinden ayrılıyorlar: onların çoğuna da görüldüğü gibi söyledikleri ayrı şeyler olsa da bir benzerlik açısından aynı şeyler, çünkü dayanakları aynı ilgi: yani kimi karşıtlar kaplam kimi de içlem. İşte bunun için hem aynı hem de ayrı; hem daha iyi hem de daha kötü. Daha önce de dediğimiz gibi kimininki akılca daha bilinir, kimininki duyumca (tümel akılca, tekil duyumca bilinir olan; kavram tümele ilişkin, duyumsa tekile). Sözgelişi: büyük ile küçük akılla ilgili, ince ile kalın duyumla. İmdi karşıtların ilke olmaları gerekiyor, bu açık.

6 Şimdi yapacağımız, acaba ilkeler iki mi, üç mü yoksa daha çok mu, bunu söylemek olsa gerek; çünkü tek ilke olması olanaksız, karşıtlar bir tek değil. İlkeler sonsuz sayıda da olamaz, çünkü

bu durumda 'varolan' bilinecek bir şey olmayacak: nitekim her tek cinstek karşıtlık var, oysa töz tek cins, bunun da sınırlı olanlardan olması beklenir. Dolayısıyla sonsuz sayıda olanlar yerine Empedokles'in yaptığı gibi sınırlı sayıda olanların alınması daha iyi. Zaten Empedokles, Anak-sagoras'ın sonsuz sayıda ilkeyle açıkladığı herşeyi [kendi sınırlı sayıdaki ilkeleriyle] açıkladığına inanıyor. Öte yandan bazı karşıtlar ötekilere göre öncelik taşıyor ve bazıları birbirlerinden oluşuyor: sözgelişi tatlı-acı, ak-kara; oysa ilkelerin hep kalması, [kalıcılık taşıması] gerekiyor. 15 20

Demek ki, dediklerimizden çıkan şu: ilke tek değil, ilkeler sonsuz sayıda da değil. Madem sınırlı sayıda ilke var, yalnızca iki ilke olmamasının bir nedeni var demektir. Çünkü bu durumda "acaba seyreklik sıklığa mı bir etkide bulunuyor, yoksa sıklık seyrekliğe mi?" sorusu sorulsa gerek. Her ne olursa olsun öteki herbir karşıtlık için de bu böyle, nitekim DOSTLUK KİN'i gütmüyor ve ondan herhangi bir şey oluşturmuyor, KİN de DOSTLUK'tan; ama herikisi bir üçüncü şey oluşturuyor, bazıları da daha çok sayıda ilke alıp bunlardan varolanların doğasını çıkarıyor. Bunlara ek bir sorun da şu: acaba karşıt doğaların altında bulunan, bunların ayrı bir ilke mi öne sürülecek? İmdi varolanların hiçbirinin tözü karşıtlar olamaz, bunu görüyoruz. İlkenin bir taşıyıcıya yüklenmemesi gerekir, çünkü bu durumda ilkenin ilkesi olacak: taşıyıcı bir ilkenin, taşıyıcının kendisine yüklenenden önce varolduğu görünecek. Ayrıca bizim görüşümüz bir tözün bir başka töze karşıt olmadığı. O zaman töz olmayanlardan bir töz nasıl olabilir? Yoksa bir 'töz olmayan' bir tözden daha önce mi varolacak? İşte bunun için bizim daha önceki savımız doğru diye kabul edilecek olursa şu da zorunlu: bu heriki [karşıt] korunacaksa, bir üçüncü şey taşıyıcı olmalı. Sözgelişi her şeyin bir tek doğası olduğunu ileri sürenlerin dediği gibi su, ateş ya da bunların arasındaki şey. Daha çok da bunların arasındaki şey olsa gerek; çünkü ateş, toprak, hava, su karşıt çiftler arasına sokulmuştur. Bunun için bir başka şeyi taşıyıcı 25 30 35 18 5

olarak koyanların, ötekilerin içinde ise hava diyenlerin görüşü akla yakın. Çünkü hava ötekiler içinde en az duyulur farklılıklar taşıyanı. Sonrası gelse gerek. Ama hepsi ‘bir’i [ilkeyi] karşıtıklarla biçimlendiriyor: ‘sıklık-seyreklilik’, ‘daha çok-daha az’ ile. Bunlarsa daha önce dediğimiz gibi genelde açıkça aşırılık ile eksiklik. ‘Bir’ ile ‘aşırılık-eksiklik’ varolanların ilkesidir, görüşünün de oldukça eski olduğu görünüyor; ancak temellendirme tarzları aynı değil: daha eskiler ‘iki’yi etkin ‘bir’i edilgin olarak ele alıyor, daha sonraki düşünürlerden bazıları⁶ ise tam tersi, daha çok ‘bir’i etkin, ‘iki’yi, [karşıtları] edilgin diye öne sürüyorlar.

Demek bunlardan ve buna benzer başka temellendirmelerden gördüğümüz kadarıyla dediğimiz gibi öğelerin üçten hiç de çok değil, üç tane olduğunu ileri sürmenin bir nedeni var. Nitekim edilginlikle ilgili olarak ‘bir’ yeterli ama, dört tane olsalar iki karşıtlık olacak, böylece her bir karşıt için onların dışında arada bulunan bir başka doğanın bulunması gerekecek; karşıt çiftler, iki töz olmalarına karşın birbirlerinden oluşabilecek karşıtıklardan biri fazla olacak. Aynı zamanda ilk karşıtlığın çokluk olması olanaksız, çünkü töz bir tek varolan cinsidir, dolayısıyla ilkeler cins açısından değil, yalnızca daha önce ve daha sonra olmaları açısından birbirlerinden farklı olacaklar, çünkü tek cins içinde her zaman tek karşıtlık vardır; ayrıca bütün karşıtların tek bir karşıtlığa indirgendiği görünmektedir. Demek ki temel öge ne bir ne de iki; üçten çok da değil, bu açık. Ama bunlardan hangisi? dediğimiz gibi burada büyük bir çıkmaz var.

7 Bu şekilde ilerleyerek ilkin oluşun bütünü üzerine konuşalım: çünkü önce genel olanları söylemek, sonra tekler üzerinde özel durumlara bakmak doğal. İster yalın nesnelerden söz edelim ister bileşik, “bir nesne bir başka nesneden, bir nesne değişik bir

nesneden oluşuyor” deriz. Bununla kastettiğim şu: “bir insan eğitilmiş oluyor”; “eğitilmiş olmayan eğitilmiş oluyor” ya da “eğitilmiş olmayan insan eğitilmiş oluyor” önermelerini alalım: burada yalın dediğim, oluşan açısından ‘insan’ ile ‘eğitilmiş olmayan’; oluşan nesne açısından yalın olan dediğim ise ‘eğitilmiş’. Bileşik olansa “eğitilmiş olmayan insan eğitilmiş oluyor” dediğimizde hem olunan hem de oluşan nesne. Bunların bazılarındaki yalnızca ‘belli bir nesnenin oluştuğu’ değil, ‘neden oluştuğu da’ söylenmektedir: sözcüğü ‘eğitilmiş olmayandan eğitilmiş’; ama bu her durumda söylenmez, çünkü ‘bir eğitilmiş’, ‘bir insandan’ oluşmamıştır, bir insan eğitilmiş olmuştur. Yalın olarak oluştuğunu söylediğimiz nesneler içinde kimi, oluşma sürecinde kendini korur, kimiyse korumaz. Nitekim insan, eğitilmiş insan olunca da yine insan olarak kalıyor ama ‘eğitilmiş olmayan’ ve ‘eğitimsiz’ ne yalın olarak ne de bileşik olarak kalıyor.

Bunlar belirlendikten sonra, dediğimiz gibi bakılınca bütün oluşanlardan şunu çıkarmak olanaklı: her zaman bir şeyin oluşan olarak taşıyıcı olması gerekiyor ve bu da sayıca bir olsa bile biçimce kesinlikle bir değil - ‘biçimce’ ve ‘kavramca’ ile aynı şeyi kastediyorum-. İnsan olmak ile eğitimsiz olmak aynı şey değil ve biri kalıyor, öteki kalmıyor. Çelişkili olmayan kalıyor (insan kalıyor), ‘eğitilmiş olmayan’ ile ‘eğitimsiz’ ise kalmıyor; her ikisinden bileşik olan da, yani ‘eğitimsiz insan’ da kalmıyor. ‘Belli bir şeyin bir şey olması’ değil, ‘bir şeyden bir şeyin olması’ daha çok [oluşma sonrasında] kalmayanlarda sözkonusu. Sözcüğü bir eğitilmiş, bir insandan değil, bir eğitimsizden olur. Ama kimi zaman kalanlarda da

böyle söylenir: nitekim “bronzdan bir heykel oldu” deriz ama “bronz, 25
 heykel oldu” demeyiz. Bir karşıtıktan ve bir kalmayandan bir oluş sözko-
 nusu olduğunda heriki kullanım da olanaklı: hem “şundan şu oldu”
 hem de “şu, şu oldu”. Nitekim hem eğitimsizden eğitilmiş olur hem de
 eğitimsiz, eğitilmiş olur. Bunun için bileşikte de bu böyle: hem “eğitimsiz
 insandan eğitilmiş oldu” hem de “eğitimsiz insan eğitilmiş oldu” denir. 30
 ‘Oluşmak’ çok anlamda kullanıldığına göre ve gelişigüzel nesnelerin de-
 ğil, belli bir nesnenin oluştuğu söylendiğine göre mutlak anlamda oluş-
 mak yalnızca tözlere özgüdür. Öteki şeylerde bir şeyin oluşan olarak taşı-
 yıcı olması zorunlu, bu açık (nitekim bir nicelik, bir nitelik, bir başka
 şeyle ilgi, <bir zaman> ve bir yer [değişikliği] bir taşıyıcıda oluşur; çünkü 35
 yalnızca töz bir başka taşıyıcıya yüklenmez, bütün ötekiler töze yüklenir).
 İyi bir araştırmacı için şu da açık olsa gerek: tözler ve mutlak anlamda 190
 varolan bütün öteki nesneler bir taşıyıcıdan oluşur, çünkü her zaman
 oluşan nesnenin ondan oluştuğu bir şey var. Sözel gelişimi bitkiler, hayvanlar
 tohumdan oluşur. Genel olarak oluşanlardan kimi şekil değişikliği ile 5
 oluşur, sözel gelişimi heykel; kimi eklentiyle, sözel gelişimi büyüyen nesneler; kimi
 eksilmeyle, sözel gelişimi taştan Hermes heykeli; kimi birleştirmeye, sözel gelişimi
 bir ev; kimi de nitelik değişikliğiyle, sözel gelişimi maddedeki değişimler. Bu
 şekilde oluşanların hepsinin taşıyıcılardan oluştuğu açık. Dolayısıyla söy- 10
 lediklerimizden çıkan şu: oluşan her şey her zaman bir bileşiktir: bir oluş-
 an bir şey, bir de bu oluşan nesne haline gelen bir şey var: bu oluşan
 da ikili: ya taşıyıcı ya da karşıt. Karşıt olmakla ‘eğitimsiz’i; taşıyıcı olmak-
 la ‘insan’ı kastediyorum; şekil almamışlığı, biçimden bağımsızlığı, düzen-
 den bağımsızlığı karşıtlık olarak; bronz, taş ya da altın taşıyıcı olarak 15
 anlıyorum.

İmdi doğa gereği varolanların nedenleri ve ilkeleri, bu nesnelerin ilkin ilineksel olmayan anlamda onlardan oldukları ve oluştukları şeylerse, diyesim töze göre söylenen herbir şey ise şu açık: her nesne hem taşıyıcılar hem de biçimden (morphe) oluşur. Nitekim eğitilmiş insan, belli bir tarzdaki 'insan' ile 'eğitilmiş'den kurulmuştur. Nitekim [bileşik nesnenin] kavramı bunların kavramına dönüşür. Demek varolanların bunlardan oluştuğu açık. Taşıyıcı sayıca bir, ama türce iki (insan, altın ve genelde sayılabilir madde daha çok belli bir nesnedir; oluşan bundan ilineksel olarak oluşmaz; yoksunluk ve karşıtlık ise ilinektir). Biçim ise tek anlamlı: sözgelisi 'düzen', 'eğitim' ya da bu tür yüklenenlerden herbiri. Bunun için kimi kez iki ilkenin, kimi kezse üç ilkenin olduğunu söylemek gerekiyor. Karşıtların da ilke olması, sözgelisi eğitilmiş-eğitimsiz, sıcak-soğuk ya da uyumlu-uyumsuz dense, hem sözkonusu hem de değil. Çünkü karşıtların birbirlerinden etkilenmesi olanaksız. Ama bu da taşıyıcının bir başka şey olması ile çözümlenir, çünkü bu karşıtlardan biri değil. Dolayısıyla sayıca söylendikte, ilkeler bir anlamda sayıca karşıtların sayısından çok değil, iki; ama yine de hepsi iki değil, üç; çünkü bunlarda varolmak değişik olarak bulunuyor. Nitekim insan olmak ile eğitimsiz olmak ve biçimden bağımsız olmakla bronz olmak farklı şey.

Doğal nesnelerin oluşunda kaç ilke olduğunu ve bu sayıyı nasıl anlamak gerektiğini söylemiş olduk. Şu da açık: karşıtlarda bir şeyin taşıyıcı olması ve karşıtların iki tane olması gerekiyor. Ama bir başka tarzda bu zorunlu değil, çünkü karşıtlardan birinin yokluğuyla

ve varlığıyla değişmeyi etkilemesi yeterli olacaktır. Taşıyıcı doğa bir benzetme ile bilinebilir: tuncun heykelle, tahtanın sedirle, madde ve biçimden bağımsız nesnenin şekli olan başka nesnelerle ilgisi nasılsa, taşıyıcı doğanın da töz ile, belirli nesneyle, varolanla ilgisi aynı biçimdedir. Demek ki bu taşıyıcı doğa tek ilke, ama onun tek olması ve varolması buradaki şu belli nesneninki gibi değil; tanımın ona dayandığı şey olarak ama ayrıca bu tanıma karşıt olan, yani yoksunluk olan şey olarak teklik. Bunların ne anlamda iki, ne anlamda daha çok olduğunu ise yukarıda söyledik. İmdi ilk söylenen şu: yalnızca karşıtlar ilke. İkincileyin söylenen de şu: bir başka şeyin taşıyıcı olması, dolayısıyla üç ilke olması zorunlu. Şimdi dediklerimizden ise karşıtların ayırıcı özelliğinin ne olduğu, ilkelerin birbiriyle nasıl bir ilgisinin olduğu ve taşıyıcının ne olduğu çıkıyor. Ama acaba töz biçim mi (eidos) yoksa taşıyıcı mı (hypokeimenon) bu henüz açık değil. Açık olan şu: ilkelerin üç tane olduğu, ne anlamda üç tane olduğu, bunların tarzının ne olduğu. Demek ki ilkelerin kaç tane ve neler olduğu bu kadarıyla incelenmiş oldu.

8 Bundan sonra yalnızca bu kadarıyla eski düşünürlerin çıkmazının da çözüldüğünü söyleyelim: nitekim hakikati ve varolanların doğasını ilk olarak felsefece araştıranlar bilgisizlik yüzünden yolu şaşırıp başka bir yoldan gittiler ve şunu ileri sürdüler: “varolanların hiçbirisi ne oluşur ne de yok olur, çünkü oluşan şeyin ya varolandan ya da varolmayandan oluşması zorunlu, ama bunların herikisi de olanaksız. Çünkü varolan oluşamaz (zaten var); varolmayanlardan da hiçbir şey oluşmaz, çünkü bir şeyin taşıyıcı olması gerekir.” Böylece daha da ileri gidip şunu savundular: “çokluk yok, yalnızca varolanın kendisi var.”

İşte onlar bu dediklerimizden ötürü bu sanıya kapılıyorlardı. Biz ise şunu ileri sürüyoruz: “varolandan ya da varolmayandan

oluşmak”, “varolmayanın ya da varolanın bir etkide bulunması ya da et- 35
kilenmesi”, “herhangi bir şeyin belirli bir nesne olması” ifadeleri bir tarz-
da “hekim bir etkide bulunuyor ya da etkileniyor”, “bir hekimden bir şey 191b
oluyor ya da oluşuyor” önermelerinden hiç de farklı değildir. Dolayısıyla
madem bu son önermeler çift anlamda kullanılıyor; varolandan oluşmak
ve varolanın etkide bulunması ya da etkilenmesi ifadeleri de çift anlamlı,
bu açık. Sözgelisi hekim hekim olmakla değil, mimar olduğu için ev ya-
par; hekim olduğu için değil, [önce] kara olduğu için, ak olur. Ama he- 5
kim, hekim olarak tedavi eder ya da tedavide başarısız olur. Bir hekim
hekim olarak bir şeye uğrarsa, bir şey yaparsa, ondan bir şey olursa [an-
cak o zaman] asıl anlamda, hekimin bir şey yaptığını, birşeye uğradığını
ya da hekimden bir şey olduğunu söylediğimize göre, açık ki, ‘varolma-
yandan oluşmak’ da şunu, ‘varolmayan olarak olanı’ imler. Onlar bunu 10
ayıramadıklarından yanlış yoldan gittiler, bu bilgisizlik yüzünden yanlışla-
rına öyle yanlışlar eklediler ki, sonunda hiçbir şeyin oluşmadığına, ‘varo-
lan’ dışında öteki nesnelerden hiçbirinin varolmadığına inandılar, tüm
oluşu yadsıdılar. Biz kendimiz de mutlak anlamda varolmayandan hiçbir
şeyin oluşmadığını söylüyoruz ama bir biçimde de varolmayandan oluş-
mayı kabul ediyoruz: sözgelisi ilineksel, (kendi başına ‘varolmayan’ bir 15
şey olan yoksunluktan yani içeriği olmayan bir şeyden bir şey oluşur. Bu
şaşırtıcı ve bu yüzden varolmayandan bir şeyin oluşması olanaksız gibi
geliyor). Aynı şekilde ilineksel anlamda olması dışında varolandan varo-
lanın oluşmadığını da ileri sürüyoruz. Bu biçimde, [ilineksel anlamda]
bir hayvandan bir hayvanın ve belli bir hayvandan belli bir hayvanın
oluşması gibi, bir tarzda bu da oluşabilir: sözgelisi bir attan bir at, bir kö-
pekten köpek oluşsa. Çünkü bu durumda köpek yalnızca belli bir hay- 20
vandan oluşmuyor; aynı zamanda hayvandan da oluşma söz konusu, ama
hayvan olarak hayvan değil. Çünkü bu, sürecin başlangıcında zaten var.
Ama herhangi bir şey ilineksel olmayan anlamda ‘hayvan’ olacak olursa,
o, ‘hayvan’dan olmayacaktır ve o bir varolan ise, bir varolandan olmayac-
aktır, varolmayandan da olmayacaktır; çünkü ‘varolmayandan’ 25

deyişi bize 'varolmayan olarak varolmayan'ı imliyor. Öte yandan biz 'her şeyin olması ya da olmaması' deyişini ortadan kaldırmış değiliz.

Demek ki bir çözüm yolu bu. Bir başka yol ise aynı şeylerin olanağa göre ve etkinliğe göre söylenmesinin olası olması. Ama bunu tam olarak bir başka yerde belirledik. Dolayısıyla, (dediğimiz gibi) eskileri bazı deyiş- 30
leri ortadan kaldırmaya zorlayan çıkmazlar çözülüyor. Çünkü eskiler [zorlandıkları için], bu nedenle oluş, yokoluş ve genelde değişme konusunda yanlış yoldan gittiler. Bu doğa görülmüş olsaydı, onların tüm bilgisizliği ortadan kalkardı.

9 Başka bazı düşünürler de doğaya yaklaştılar ama yeterince de- 35
ğil. Nitekim ilkin genel olarak oluşmanın 'varolmayandan' kaynaklan-
dığı, yani Parmenides'in haklı olduğu görüşünde birleştiler; sonra [bu 192
doğa] sayıca bir ise olanak halinde de yalnızca bir olur diye düşündü-
ler. Oysa burada son derece büyük bir ayırım var: nitekim bizim dedi-
ğimiz şu: madde ile yoksunluk değişik şeylerdir, bunlardan biri, mad-
de ilineksel anlamda 'varolmayan'dır, yoksunluk ise kendinde 'varol-
mayan'dır; madde töz'e yakındır, hattâ bir biçimde tözdür, yoksunluk 5
ise hiçbir biçimde böyle değil. Onlarsa varolmayan ile büyük-küçüğü
benzer tutuyorlar, ya herikisini birarada ya da herbirini ayrı ele alıyor-
lar. Dolayısıyla bu üçlülük tarzı [bizimkinden] bütünüyle değişik olu-
yor.⁷ "Bir doğa taşıyıcı olmalı" görüşüne dek varıyorlar ama bu doğayı 10
tek diye alıyorlar. Çünkü ona 'büyük ile küçük' diyerek bir ikilik ku-
rulsu bile bu, aslında onu, [doğayı] aynı şey yapmak, çünkü öteki do-
ğa yanı, [yani biçim almamış yoksunluk durumu] gözden kaçmakta.
Oluşan nesnelerin kalıcı nedeni biçimle birliktedir, tıpkı bir anne gi-
bi. Oysa karşıtlığın öteki yanı, anlığını ona yanlış yönelten birine 15
hepten yokmuş gibi görünebilir. Tanrısal, iyi, istenir bir şey varsa

onun karşıtının aynı doğaya göre ona yönelmesinin, onu istemesinin doğal olduğunu söylüyoruz. Ama bunlarda karşıtın kendini yoketmek iste-
 diği sonucu da çıkabilir: aslında ne biçimin -eksiği olan birşey olmadığı 20
 için- kendine yönelmesi olanaklı ne de karşıtın karşıtına yönelmesi (çün-
 kü karşıtlar birbirinin yokedicisi). Ama yönelen, madde: tıpkı dışının er-
 keğe, çirkinin güzele yönelmesi gibi. Ancak bu kendinde çirkin değil de
 ilineksel anlamda çirkinse ve kendinde 'dışı' değil de ilineksel anlamda 25
 ise.

Maddenin oluşması ve yokolması bir anlamda sözkonusu bir an-
 lamda değil. Nitekim içinde olduğu şeyle ilgili olarak kendinde yokolu-
 yor (çünkü onun içinde yokolan şey yoksunluk); ama olanak halinde ol-
 ma ile ilgili olarak o kendinde ne oluşur ne yokolur, zorunlu olarak oluş-
 mayan ve yokolmayan bir şey. Nitekim oluşsa, onda içkin olduğu bir ilk
 nesnenin taşıyıcı olması gerekir, oysa maddenin doğası bu, dolayısıyla 30
 oluşmadan önce varolmuş olacaktır (nitekim her bir nesne için ilk taşıyı-
 cıya madde adını veriyorum, bundan onda içkin olan bir nesne oluşur,
 ilineksel anlamda da değil). Öte yandan o yokolsa sürecin en sonunda
 kalan şey yine kendisi olur, dolayısıyla yokolmadan önce yokolmuş olur.
 Biçime göre ilke üzerine ise, o acaba bir mi çok mu? Ne ya da neler?, 35
 bunları kesince belirlemek *İlk Felsefe*'nin işi. Dolayısıyla bunu oraya bı-
 rakmak uygun. Doğal biçimlerle yokolan biçimlerden ilerde sözedeceğiz. 19.
 İmdi ilkelerin var olduğunu, onların neler olduğunu, sayıca kaç tane ol-
 duğunu böylece belirlemiş olduk. Bir başka ilke ile yeniden söze başlaya-
 lım.

İkinci Kitap

1 Kimi varolanlar doğal, kimi varolanlar ise başka nedenlere bağlı.
 Doğal olanlar: hayvanlar, bunların kısımları, bitkiler ve yalın

cisimler, yani toprak, ateş hava, su (bunların ve bu gibi nesnelerin doğa 10
gereği varolduğunu söylüyoruz); bütün bunlar varlıkları doğaya bağlı ol-
mayan nesnelerden farklı görünüyor. Nitekim herbiri kendi içinde bir
devinim ve durağanlık ilkesi taşıyor: kimi yer açısından, kimi büyüme,
eksilme açısından kimi de nitelik değiştirme açısından. Oysa bir sedir, 15
bir giysi ya da bu gibi bir başka cins nesne rastgele böyle bir kategoriye
konduğu için ve bir sanata bağlı olduğu için kendi içinde hiçbir doğal
değişme gücü taşımaz, ama bunlar ilineksel anlamda, varlıklarını taştan,
topraktan ya da bunların karışımından aldıklarından, ancak bu ölçüde 20
böyle bir güç taşırlar. Doğa öyle bir devinim-durağanlık ilkesi ve nedeni-
dir ki, kapsadığı nesnede ilk olarak kendi başına, ilineksel olmayan bir
anlamda bulunur (“ilineksel olmayan anlamda” dediğim şu: biri kendini
tedavi eden biri, hekim olabilir, ama yine de o bu tedavi gücünü tedavi
olan kişi olarak taşıyor değildir, aynı kişi bir rastlantı sonucu hem hekim 25
hem hasta olmuştur. Bunun için bu iki şey birbirinden de ayrılabilir).
Öteki yapılan-yaratılan nesnelerin herbirinde de bu böyle, çünkü bunla-
rın hiçbiri kendi içinde yapma-yaratma ilkesi taşımaz: kimi, sözgelişi bir
ev ya da el emeği üretilen bir başka şey başka nesnelerden, dışardan alır 30
bu ilkeyi; kimi ise kendi içinde taşır ama ‘kendi başına’ değil, yani kimi
nesneler ilineksel anlamda kendileri için neden olabilir. Demek ki doğa
işte bu söylediğimiz. Bu tür bir ilke taşıyan her nesnenin bir doğası var.
Bunların hepsi de birer töz. Çünkü hepsi bir taşıyıcıdır, doğa da her za-
man bir taşıyıcı içinde bulunur. Hem bunlar ‘doğaya göre’ olan nesneler-
dir hem de bunlarda ‘kendi başına’ bulunan özellikler: sözgelişi alev için 35
yükselmek; nitekim alevin yükselmesi bir doğa değil, bir doğası da yok
ama ‘doğa gereği’, ‘doğaya göre’. Demek ki doğa ne, ‘doğa gereği’, ‘doğaya 19

göre' olan ne, bunu söyledik. Doğanın varolduğunu kanıtlamaya çalışmak gülünç bir şey, çünkü bu tür varolan pek çok nesne var, bu açık. Açık olmayan şeyler aracılığıyla açık şeyleri kanıtlamak ise kendisi aracılığıyla bilinir olanla kendisi aracılığıyla bilinir olmayana birbirinden ayıramayan birinin işi (bunun olası olması görülmeyecek bir şey değil: nitekim doğuştan kör biri renkler üzerine usamlama yapabilir). Dolayısıyla şu zorunlu: böyle kişiler sözcükler, adlar üzerine konuşurlar ama hiçbir şey kavramazlar.

Bazı düşünürlere göre doğa ve doğa gereği varolan nesnelerin tözü herbir nesne için o nesnenin ilk olarak içkin olduğu, biçimden bağımsız olarak kendi başına varolan şey: yani bir sedirin doğası tahta, bir heykelinki ise bronz. Bunu göstermek için Antiphon şunu ileri sürüyor: bir sedir toprağa gömülse ve çürümenin bir şey üretecek gücü olsa, oluşacak şey bir sedir değil, bir tahtadır; çünkü [sedir] ilineksel olarak yani [insan] yeteneğine ve sanata bağlı, tahtada içkindir, ama töz bunlar söz konusu olurken sürekli kalan şeydir [diyor]. Bu tür nesnelerin herbirinin bir başka şeyle ilgisi aynı böyle olsa (yani bronz ile altının su ile ilgisi, kemik ile tahtanın toprakla ilgisi, öteki nesnelerden biri de öyle), [ilgili oldukları] o nesne bu nesnelerin doğası ve tözü olur. Bunun için kimi, varolanların doğası, özü ateş diyor, kimi toprak, kimi hava, kimi su, kimi bunlardan bazıları, kimi de bütün bunlar diyor. Nitekim bunların içinde -ister tek ister daha çok olsun- böyle bir şeyi kabul eden biri "bunun ve bu kadarının tözün tümü olduğunu, öteki herşeyin ise bunların durumları, özellikleri, ilişkileri olduğunu" öne sürüyor; "bunlardan biri başsız-sonsuz (çünkü bunların kendilerinden değişik olması olanaksız), ötekilerse sonsuz bir oluş-yokoluş içinde" diyor demektir.

İmdi bir tarzda doğadan kastedilen şu: kendilerinde devinim

ve değişme ilkesi olan nesnelerin herbirinin ilk taşıyıcı maddesi. Bir başka tarzda da şu: şekil ve kavrama karşılık gelen biçim. Nasıl sanattan kastedilen ‘sanata göre olan’ ile ‘sanat ürünü olan’ ise, aynı biçimde doğadan kastedilen de ‘doğaya göre olan’ ile ‘doğa ürünü olan’dır. Ama ilk durumda bir şey yalnızca olanak halinde bir sedirse, sedir biçimini henüz taşııyorsa onun sanata göre olduğunu ve sanat ürünü olduğunu söyleyemeyiz; doğaya göre olan nesnelerde de bu böyle: olanak halindeki et ya da kemik, et ya da kemiğin ne olduğunu ona göre belirlediğimiz kavrama karşılık gelen biçimi almadan önce [kavrama göre biçimi], henüz kendi doğasına sahip değildir, ‘doğaya göre’ de değildir. Dolayısıyla bir anlamda doğa, kendilerinde devinim ilkesi taşıyan nesnelerin şekli (morphe) ve biçimi (eidos): bu da ayrı-başına bir şey değil, ancak kavramca ayrılan bir şey. (Bunlardan [madde ile şekilden] oluşan ise, sözgelişi bir insan, bir doğa değildir, ‘doğaya göre’dir.) Maddeden çok da [şekil] bir doğadır, çünkü her bir nesneye olanak halinde olduğu zamandan çok gerçeklik halinde olduğu zaman [o nesne] denir. Öte yandan bir insandan bir insan olur ama bir sedirden bir sedir olmaz. Bunun için de [Antiphon] diyor ki, dış görünüm (skhema) değil, tahtadır doğa olan, çünkü bir sedir ekilse de ürün verse bir sedir değil, tahta olur. Demek ki madde bir doğa ise şekil (morphe) de bir doğa , çünkü bir insandan bir insan olur. Öte yandan doğa oluş anlamında alındıkta doğaya yönelik yoldur; nitekim buradaki durum tedavideki gibi değil, biz tedavi sanatına (hekimliğe) giden yola değil, sağlığa giden yola “tedavi” deriz. Çünkü tedavinin tedavi sanatına doğru gitmesi değil, tedavi sanatından gelmesi zorunlu. Oysa iki anlamdaki doğanın birbiriyle ilgisi bu biçimde değil: doğal olan şey doğal olduğu için bir şeyden bir şeye doğru. Öyleyse nedir doğal olan şey?- Doğan şeyin ondan kaynaklandığı değil, ona yönelik olduğu şey. Demek ki şekil bir doğa. Ama şekil ile doğanın iki anlamı var: çünkü yoksunluk da bir anlamda bir biçimdir. Ama yoksunluk acaba mutlak anlamdaki oluş ile ilgili bir karşıt mı, yoksa bu böyle değil mi, bunu daha sonra araştırmamız gerekiyor.

2 Madem doğanın kaç anlamda kullanıldığını belirledik, bundan sonra matematikçinin fizikçiden ne bakımdan farklı olduğuna bakmak gerekiyor (nitekim fiziksel nesnelerde de matematikçinin üzerinde çalıştığı yüzey, hacim, uzunluk ve noktalar söz konusu). Yine gökbilimi doğabiliminden farklı mı yoksa onun bir bölümü mü, bunu da incelemeli. Nitekim güneşin ya da ayın ne olduğunu bilmek doğabilimcinin görevi ise bunların özelliklerini bilmemesi tutarsız olur. Üstelik doğa ile ayın ve güneşin biçimi üzerine konuşanlar, acaba yeryüzü ve evren küre biçiminde mi, değil mi, bunu da açıkça söylüyorlar. Matematikçi de bunlar üzerine çalışır ama onun çalışması her bir nesne doğal bir cismin sınırı olduğu için değil. Yine ilineklere de böyle nesnelerin ilineklere olarak incelemesi o. Bunun için o soyutlayarak çalışır, nitekim düşünme ile devinimden ayrılabilen, soyutlanabilen nesneler var. Bunda da bir tehlike yok, nesneleri soyutlayanlar yanlış düşer demek de değil bu. İdeaların olduğunu savunanlar da bunu yapıyorlar ama bilinçsizce, çünkü onlar matematiksel nesnelerden daha az soyutlanabilir olan fiziksel nesneleri soyutlamaya kalkıyorlar. Ne ki bunların herbirinin, yani nesnelerin kendilerinin ve ilineklerinin tanımı verilmeye çalışılsa, bu, [fiziksel nesnelerin matematiksel nesneler gibi soyutlanamayacağı] açıklığa kavuşabilir. Nitekim tek ile çift, doğru ile eğri; yine sayı, çizgi, dış görünüm deviniminden bağımsız olacaktır, oysa et, kemik, insan böyle değil. Ama bunlardan da ‘burun’ dan “eğri” diye değil, “basık” diye sözedilmesi gibi sözedilebilir. Optik, müzik, gökbilimi gibi fiziksel nesnelere daha yakın olan matematik bilimlerinde de bu açık: çünkü bunlarda geometrinin tersi bir tarz var: geometri fiziksel bir çizgi üzerinde fiziksel anlamda çalışmaz; oysa optik, matematik çizgi üzerine matematiksel anlamda değil, fiziksel anlamda çalışır.

Madem doğa iki anlamda, hem biçim hem de madde, buna

çolaklığın ne olduğunu incelemiş gibi bakalım; yani bu tür nesneler ne maddeden bağımsız ne de salt maddeye göre. Nitekim doğa iki yanlı ol- 15
 duğuna göre, hangisi üzerine çalışmak doğabilimcinin işi, bu konuda bir
 zorun olsa gerek. Yoksa [doğabilimci] herikisinden oluşan şey üzerine mi
 çalışmalı? Ama herikisinden oluşan şey üzerine çalışacaksa bunların her-
 birini de incelemeli. Acaba bunların herbirini bilmek aynı bilimin mi
 yoksa farklı bilimlerin mi işi? Eski düşünörlere bakıldığında [doğabilim- 20
 ci] madde üzerine çalışmış gibi görünüyor (Empedokles ile Demokritos
 birazcık ‘biçim’ ile ‘nelik’ (to ti en einai)e yaklaştılar). Sanat doğayı taklit
 ediyorsa, biçim ile maddeyi bir yere değin bilmek de aynı bilimin işiye
 (özgelişi sağlık ile onlarda sağlığın sözkonusu olduğu safra ile balgamı
 bilmek bir hekimin işidir, aynı şekilde bir evin biçimini ve maddesini-
 tuğla ya da tahtayı- bilmek bir mimarın işidir, öteki mesleklerde de bu 25
 böyle) doğabilimine düşen de heriki doğayı bilmek olsa gerek. Yine ereks-
 sel nedeni (to hou heneka), amacı (telos) ve bunlar için olan nice şey var-
 sa bunları bilmek de aynı bilimin işi. Doğa bir amaç, bir ereksel neden-
 dir (çünkü kendilerinde sürekli devinim olan nesnelerin bir amacı var,
 işte bu son nokta aynı zamanda ereksel neden. Bunun için Ozan’ın⁸ “so- 30
 nuna kavuştu, zaten bu son için doğmuştu” demesi gülünç. Çünkü en
 son nokta değil, en iyi nokta amaç olsa gerek. Sanatlar da kimi mutlak
 anlamda, kimi de kullanılmak üzere maddeyi işlediğine göre ve biz de
 bunları sanki bizim için yapılmış gibi kullandığımıza göre (nitekim biz de
 bir anlamda amaçız: ereksel neden iki anlamlı; *Felsefe Üzerine*’de bun- 35
 dan sözettik), maddeyi yöneten ve maddeyi bilen iki sanat var: biri onu
 kullanan, öteki ise yapıcı-yaratıcı olana özgü temelkurucu (arkhitektonike) 19
 olan. Bunun için kullanan da bir anlamda temelkurucu olan, ama ayı-
 rım şurada: biri, temelkurucu olan biçim üzerinde yetkin; öteki, yapıcı-ya-
 ratıcı olarak madde üzerinde. Nitekim dümenci dümenin biçiminin nasıl
 olması gerektiğini bilir ve onu denetler; dümeni yapan ise onun hangi 5

ağaçtan ve ne tür devinim-değişmeyle (kinesis) olacağını bilir. Demek ki sanatla ilgili konularda maddeyi eser için yapan biziz, oysa doğal nesnelerde madde zaten içkin olarak var. Öte yandan madde görelî olanlardan, çünkü her biçim için bir başka madde gerekiyor.

Öyleyse doğabilimci bir nesnenin biçimini ve 'nedir'ini ne denli bilmeli? Acaba hekimin siniri, heykeltraşın bronz bilmesi gibi, herbir nesneyi ereksel nedenine kadar mı bilmeli ve biçimce soyutlanabilen /ayrılabilen, ama ancak bir madde içinde varolan nesnelerle mi uğraşmalı? Nitekim bir insan insan doğurur ama güneş de. 'Ayrıbaşına'/ soyutlanabilen şeyin nasıl olduğunu ve ne olduğunu belirlemek ise *İlk Felsefe*'nin işi.⁹

3 Bunlar belirlendikten sonra 'nedenler' (aitia) üzerine araştırma yapmamız gerekiyor: neler bunlar ve sayıca ne kadar? Çalışmamız bilmek amacını taşıdığına göre ve herbir nesne konusunda 'ne için'i (dia ti) kavramadıkça o nesneyi bildiğimizi düşünmediğimize göre (bu ilk, önde gelen nedeni anlamak demek) şu açık: biz de oluş, yokoluş ve her tür doğal değişme üzerine bunu yapmalıyız ki, onların ilkelerini bilip araştırdığımız her nesneyi bu ilkelere götürmeyi deneyebilelim. İmdi bir anlamda şuna neden adı veriliyor: bir nesnenin onda içkin olup da, ondan oluştuğu şey, sözgelişi bronz, heykelin; gümüş, [gümüş] kadehin nedeni, [bronz ile gümüş] türleri de öyle. Bir başka anlamda 'biçim' (eidos) ile 'ilk örnek' (paradeigma) neden: bu da bir nesnenin ne olduğunun tanımını (ho logos ho tou ti en einai) ve bunun cinsleri (sözgelişi diapasonun nedeni iki ile birin bağıntısı, genel olarak sayı) ve kavramdaki parçalar. Yine bir başka anlamda neden, değişmenin (metabole) ya da durağanlığın ilk başlangıcının kaynağı: sözgelişi

öğüt veren birşeyin nedeni, baba da çocuğun. Genel anlamda yapılan şeyi yapan ve değiştiren şeyi değiştiren. Yine amaç (telos) da bir neden, bu ereksel nedendir (to hou heneka): sözgelişi gezintiye çıkmanın nedeni sağlık, “ne için gezintiye çıkıyor? -Sağlıklı kalmak amacıyla” diyoruz. Böyle deyince de nedeni gösterdiğimizi düşünüyoruz. Ayrıca devindiren bir başka nesneyle amaç arasındaki şeyler de ereksel neden kapsamına giriyor: sözgelişi zayıflama, banyo, ilaçlar ya da hekim araçları sağlığın nedeni. Nitekim bütün bunlar ‘amaç’ için, ama birbirlerinden şurada ayrılıyorlar: kimi eser, kimi araç.

Demek ki ‘neden’, yaklaşık bunca anlamda kullanılıyor. ‘Neden’, çok anlamda kullanıldığına göre aynı nesnenin ilineksel olmayan birçok nedeni olması da sözkonusu: sözgelişi bir başka şeyden ötürü değil, heykel heykel olarak alındıkta, hem heykeltraşlık sanatı hem de bronz, bir heykelin nedeni: ama neden olma tarzı aynı değil, biri madde olarak neden, öteki devinimin-değişmenin kaynaklandığı şey olarak. Birbirlerinin nedeni olan bazı nesneler de var: sözgelişi çalışma zindeliğinin nedeni, zindelik de çalışmanın, ama tarz aynı değil: biri amaç olarak, öteki devinim-değişme ilkesi olarak. Ayrıca karşıtların nedeni aynı oluyor: varolduğunda belli bir nesnenin nedeni olan bir şey, varolmadığında kimi zaman tam karşıtının nedeni görünüyor: sözgelişi dümencinin yokluğu geminin batmasının nedeni, varlığı ise geminin selametinin nedeni. Ne ki şimdi sözü ettiğimiz nedenlerin tümü dört ana tarzda toplanıyor: nitekim harfler heceler, madde araç-gereçlerin, ateş ve bu gibi öğeler cisimlerin; parçalar bütünü, varsayımlar sonuçların nedeni: bütün bunlar ‘birşeyden’ anlamında neden. Ama bunların bir kısmı taşıyıcı olarak neden, sözgelişi parçalar; kimi ‘nelik’ olarak, yani hem bütün, hem bileşim hem de biçim olarak neden. Oysa tohum, hekim, öğüt veren kişi, ve genel anlamda etkide bulunan nesne, bunların hepsi değişmenin, durağanlığın ya da devinimin

ilkesinin kaynağı olarak neden. Kimi de 'amaç' ve başka nesnelerin 'iyi'si olarak neden: nitekim ereksel neden 'en iyi' ve ötekilerin amacı olmak demek. 'İyi'nin kendisi ya da 'iyi görünen' diyerek bir ayırım yapılmamalı. 25

Nedenler bunlar ve türce bu sayıda. Nedenlerin tarzları sayıca çok ama başlıcaları ele alındıkta bunların sayısı da azalıyor. Nitekim 'neden' sözcüğü çok anlamda kullanılıyor ve eşbiçimdekiler kendi içlerinde biri ötekinden önce ya da sonra olabiliyor: sözgelişi sağlığın nedeni hem hekim hem de belli meslekten olan kişi; ölçününki de hem iki ile birin oranı hem de 'sayı' denebilir. Böylece tek tek nesnelerle ilgili olarak da genel sınıflar. Ayrıca ilineksel olarak bunların cinsleri de; sözgelişi bir heykelin nedeni bir anlamda Polykleitos'tur, bir anlamda da heykeltraş; çünkü heykeltraşın Polykleitos olması ilineksel. Ama genel sınıflar da ilineksel: sözgelişi bir insanın ya da genelde bir canlının bir heykelin nedeni olması. Öte yandan ilineksel belirlenimlerden kimi ötekilerden daha 35 uzak ya da daha yakın oluyor: sözgelişi heykelin nedeni 'ak kişi' ya da 'eğitimli kişi' denecek olsa. Bütün bu, hem asıl anlamda hem de ilineksel anlamda söylenenler içinde kimi olanak olarak kimi de etkinlik olarak söyleniyor. Sözgelişi bir mimar ya da inşa etmekte olan bir mimar, 5 ev inşa etmenin nedeni olur. Nesnelerin asıl nedenleri olarak söylediklerimiz için de aynı biçimde söylenecek: sözgelişi şu belli heykelin, bir heykelin, ya da genelde bir imgenin; şu bronzun, bronzun ya da genelde maddenin. İlineklerle ilgili olarak da bu böyle. Ayrıca hem tek hem de 10 bileşik nesne birlikte neden olarak söylenecektir: sözgelişi ne Polykleitos ne de heykeltraş, ama 'heykeltraş Polykleitos'tur neden. Gerçi bütün bunlar sayıca altı, ama iki biçimde söyleniyorlar: nitekim tek nesne, cins,

ilinek, ayırım, bileşik ya da yalın olarak söyleniyorlar ama hepsi de ya etkinlik olarak ya da olanak olarak. Fark şurada: etkin olan nedenler ve 15
tek tek nesneler nedenleri oldukları nesnelerle eş zamanlı varoluyor; onlar olmazsa nedenler de olmuyor: sözgelişi şu tedavi eden kişi şu tedavi olanla, şu inşaatçı şu inşa edilenle [eş zamanlı], ama olanak halindeki nedenler her zaman eş zamanlı olmuyor: nitekim ev ile mimar aynı anda 20
yokolmuyor.

Ne ki her zaman her nesnenin en uç nedenini araştırmak gerekiyor: ıpki öteki nesnelerdeki gibi (sözgelişi bir insan, bir mimar olduğu için inşa eder, âma mimar mimarlık sanatına göre. Dolayısıyla bu sonuncu daha önce gelen nedendir; bütün nesnelerle ilgili olarak da bu böyle). Yi- 25
ne cinsler cinslerin, tek tek nesneler tek tek nesnelerin nedeni (sözgelişi heykeltraş heykelin, şu heykeltraş şu heykelin nedeni). Olanak halindeki nesneler olanak halindeki nesnelerin, etkinlik halindeki nesneler etkinlik halindeki nesnelerin nedeni. Demek kaç neden var, bunların neden olma tarzları ne, bunu yeterince belirlemiş olduk. 30

4 Talih ile rastlantı da nedenler olarak söyleniyor ve pek çok nesnenin talih veya rastlantıyla olduğu ya da oluştuğu belirtiliyor. Demek talih ile rastlantı bu nedenler arasında ne tarzda sayılabilir; acaba talih ile 35
rastlantı aynı şey mi, yoksa farklı şeyler mi; genel anlamda talih ve rastlantı ne, işte bunları araştırmak gerekiyor. Nitekim talih ile rastlantı acaba var mı, yok mu diye soranlar var. Bunlar şöyle diyor: hiçbir şey talihle 19
olmaz, şans eseri ya da rastlantı ile oluştuğu söylenen bütün nesnelerin belli bir nedeni vardır: sözgelişi biri şans eseri çarşıya çıkar ve orada karşılaşmak istediği ama beklemediği birine rastlarsa, bunun nedeni çarşıya çıkan kişinin alışveriş yapmak istemesidir. Benzeri biçimde rast- 5
lantı ile olduğu söylenen öteki durumlarda da bir rastlantının değil, belli bir nedenin olduğu ileri sürülüyor: çünkü talih diye birşey var idiyse, bunu gerçeklik olarak almak tutarsız olurdu ve şu sorulurdu:

acaba niçin eski bilgilerden hiçbirisi oluş ve yokoluş nedenlerinden söz ederken talih diye birşeyi belirlemedi? Demek onlar da hiçbir şeyin talih eseri olduğuna inanmıyorlardı, bu çıkıyor. Ne ki şu da şaşırtıcı: talihi 10 yadırsayan eski görüşe uygun olarak, oluşan nesnelerin herbirinin bir nedene bağlanmasının olanaklı olduğunu bilmez değilsek bile, talih eseri ve rastlantıyla oluşan ve varolan birçok nesne var. Yine de bazı şeylerin talih eseri olduğunu, bazılarının ise talih eseri olmadığını söylüyorlar. 15 Bunun için bir biçimde bunu kendilerine sorun etmiş olsalar gerek. Ama onlar talihi DOSTLUK ya da KİN, US, 'ateş' ya da bu tür bir şey gibi görmüyorlardı. Acaba onlar talih diye bir şey yok diye mi düşünüyorlardı, yoksa onun varlığına inandıkları halde bir yana mı bırakıyorlardı, bu anlaşılmıyor. Üstelik [talih] diye bir şeyden söz ediyorlardı: sözgelişi Empedokles havanın yukarılarda bulunmasının her zaman söz konusu 20 olmadığını, bir biçimde bunun talihe bağlı olduğunu söylüyor. Evrenin (oluşumu'nda şöyle diyor: "O zaman hava bu biçimde yükseldi ama çok kez de başka biçimde"¹⁰ Hayvanların organlarının rastlantı sonucu oluştuğunu da ileri sürüyor.

Kimileri de var ki, bunlar şu gökyüzü ile bütün evrenin nedeni rastlantı, herşeyi karıştırıp şimdiki düzene sokan sarmal rastlantı ile oluştu diyor. 25 Şu da şaşırtıcı bir şey: hem hayvanlarla bitkilerin talih eseri olmadığını ve oluşmadığını; ya bir doğanın ya US'un ya da böyle başka bir şeyin neden olduğunu söylüyorlar (çünkü, herbir tohumdan rastgele birşey oluşmuyor, belli bir tohumdan zeytin ağacı, belli birinden insan oluşuyor) hem de gökyüzü ve görünenler içinde en tanrısal olan nesnelerin rastlantı ile oluştuğunu, bunların nedeninin hayvanlarınkı, bitkilerinki gibi bir neden 30

olmadığını ileri sürüyorlar. Bu böyle olsa bile bu konu araştırmaya değer 3
ve üzerinde konuşmak yerinde olur. Bütün bu söylenenlerin bunların 1
ötesinde akıl almaz yanları var ama en tutarsız, gökyüzünde hiçbir şeyin
rastgele oluşmadığını görenlerin, talih eseri olmayanlar içinde pekçok şe-
yin talih eseri olmasının sözkonusu olduğunu söylemeleri. Açıkça tam
karşıtının olması gerekirdi.

Yine bazıları var, bunlara göre talih bir neden, ama tanrısal ve çok 5
gizemli bir şey olduğundan insan düşüncesince bilinemez. Dolayısıyla ta-
lih ile rastlantı ne, aynı şey mi yoksa farklı şeyler mi ve ne anlamda ne-
den olarak belirlenen şeyler arasına sokuluyor, bunları incelemek gereki-
yor.

5 İmdi herşeyden önce kimi nesnelerin her zaman 'öyle' oluştu- 1
ğunu kimi nesnelerinse çoğu kez 'öyle' oluştuğunu gördüğümüze göre
şu açık: bunların hiçbirinin, yani ne zorunlu ve her zaman öyle olan
bir nesnenin ne de çoğu kez öyle olan bir nesnenin nedeni talihtir, ta-
lihe bağlıdır, denir. Ama değil mi ki, bunların dışında da oluşan nes-
neler var ve herkes bunların talihe bağlı olduğunu söylüyor, talih ve
rastlantı diye bir şey var, bu açık. Nitekim böyle nesnelerin talihe bağlı 1
olduğunu ve talihe bağlı olan nesnelerin böyle olduğunu biliyoruz.
Ama oluşan nesnelerin kiminin bir 'ne için'i (bir ereği) var, kimininse
yok (bunlardan ilki tercihe bağlı değil ama herikisi de 'birşey için' (bir
ereksel nedeni) olan nesneler içinde), dolayısıyla şu açık: zorunlu olan
ve çoğu kez öyle olan dışındaki nesneler içinde bazıları var ki, bunların
da 'birşey için' olması [bir ereksel nedeninin olması] olası. Hem dü-
şünce tarafından hem de doğa tarafından yapılmış olan herşey 'bir şey
için' (bir amaç için)dir. Demek ki böyle nesneler ilineksel olarak oluş-
tuğunda, onların talihe bağlı olarak oluştuğunu söylüyoruz (nasıl kimi

nesne 'kendinde', 'kendi başına', kimi nesne ise 'ilineksel olarak' varsa, 25
nedeninin de böyle olması olası. Söz gelişi ev için 'kendi başına' neden
'mimar', ilineksel neden ise [bu mimarın] ak ya da eğitilmiş olması. De-
mek ki, kendinde neden belirli, ilineksel neden ise belirsiz, çünkü tek
nesne için sayısız şey ilineksel olabilir. Öyleyse dediğimiz gibi 'birşey için' 30
olan nesnelerde bu söz konusu olduğunda, o zaman "rastlantıyla", "talihe
bağlı olarak" deniyor (bunların birbirinden farkını ilerde belirlememiz
gerekliyor, şimdilik şu açık: herikisi de 'birşey için' olan nesnelerde). Söz-
gelişi biri bilseydi kendine borcu olan birinden parasını almak için belli
bir yere gidebilirdi. Oysa o bunun için gitmemiştir, rastgele gitmiştir ve 35
'parasını almak için' gitmiş olmuştur. Bu, oraya ne çoğu kez gittiği için
olmuştur ne zorunlu olarak ne de [her zaman] gittiği için. Amaç, yani pa- 197a
ranın alınması ise, gerçi 'kendinde neden' sayılmaz ama yine de tercih
edilen ve düşünceye bağlı olan nedenler içinde. İşte o zaman "şans ese-
ri" gittiği söylenir; ama tercih ederek ve onun için sık sık oraya giderse
şans eseri denmez. Demek şu açık: talih, 'birşey için', tercihe göre olan 5
nesnelerde ilineksel bir neden. Bunun için düşünce ve talih aynı şeyle il-
gili, nitekim tercih düşünceden bağımsız değil.

O halde talihe bağlı olarak oluşan nesnelerin nedenlerinin belirsiz ol-
ması zorunlu. Bunun için talihin belirsiz ve insan için bilinmez olduğu da
düşünüyor, hiçbir şeyin talih eseri oluşmadığı da düşünülüyor. Bütün 10
bunlar yerinde, akda uygun görüşler. Talihe bağlı oluşma olanaklı, çünkü
ilineksel anlamda oluşma var, talih de ilineksel anlamda bir neden, mutlak
anlamda hiçbir şeyin nedeni değil: söz gelişi bir evin nedeni mimardır ama

ilineksel anlamda [bu mimar] flütçü de olabilir: yine bir yere giden biri 15
 parasını alabilir, oysa oraya bunun için gitmemiştir, [oraya gitmesinin]
 sayısız nedeni olabilir: birini görmek istemiştir, davacıdır, davalıdır ya da
 sırf gezmeye gitmiştir. Talihin akla aykırı bir şey olduğu görüşü de yerin-
 de, çünkü akıl ya her zaman olanlarla ya da çoğu kez olanlarla ilgili, oysa
 talih bunların dışında oluşan nesnelerle. Dolayısıyla böyle nedenler be- 20
 lirsiz olduğu için talih de belirsiz bir şey. Yine de bazı durumlarda acaba
 talihin de rastgele nedenleri olabilir mi diye sorulabilir: sözgelişi sağlığın
 nedeni nefes açma ya da güneş banyosu; saç kestirmek değil. Çünkü ili-
 nekel anlamdaki nedenlerden bazıları ötekilerden daha yakın nedenler.
 Yine iyi bir şey söz konusuysa talihe “iyi” kötü bir şey söz konusuysa “kö- 25
 tü” denir. Bunlar önemli derecede olduğu zaman da “şanslılık”, “şanssız-
 lık”. Bunun için kıl payı önemli bir iyi ya da kötü sonuç çıkması şanssız-
 lık ya da şanslılıktır, çünkü düşüncede bu sanki gerçekleşmiş gibidir, ni-
 tekim ‘kıl payı’ olacak şey gerçekten olmuş gibi düşünülür. Ayrıca şanslı-
 lığın sağlam olmaması da akla uygun, çünkü talih ‘sağlam’ değil: talihe 30
 bağlı şeylerden hiçbirisi ne her zaman olur ne de sık sık, bu olanaksız. De-
 mek ki, dediğimiz gibi herikisi de, hem talih hem rastlantı mutlak an-
 lamda ya da sık sık olması olası olmayan nesnelerde ilineksel anlamda
 neden. Ama bunların da hepsi ‘bir şey için’ olabiliyor. 35

6 [Talih ile rastlantı] arasındaki ayırım şu: rastlantının kapsamı
 daha geniş. Talih eseri olan her şey rastlantısal da, ama rastlantısal
 olan her şey talih eseri değil. Çünkü talih ile talih eseri olan şey şans- 197t
 lı olmanın ve genelde bir eylemin söz konusu olduğu olaylarla

ilgili. Bunun için talihin de eylemlerle ilgili olması zorunlu (kanıtı da şu: şanslı olmak mutlulukla ya aynı şey ya da ona yakın düşünülüyor, mutluluk ise bir eylem, iyi bir eylem). Dolayısıyla eyleminin olası olmadığı şey- 5
lerle talih eseri bir şey yapmak da beklenmez. Bunun için de cansız hiçbir şey, hayvan, hiçbir çocuk talihli eylemde bulunamaz, çünkü tercih yok bunlarda. Bunlarda talihli olma da talihsiz olma da sözkonusu değil; meğer ki, tıpkı Protarkhos'un "kendilerinden sunak yapılan taşlar talihli, 10
çünkü saygı görüyorlar, oysa onların 'akrabaları' ayaklar altında" demesi gibi bir benzetme yapılsın. Ama talih eseri bir şeye uğramak, eylemde bulun- man, onlarla ilgili bir şeyi şans eseri yaptığında bunlar için de sözkonusu, başkaca bu olanaksız. Oysa rastlantı hem öteki canlılar için hem de pek çok cansız cisim için söz konusu. Sözgelimi at, bir yere gidip kendini kurtardığı için "rastlantı sonucu gitti" deriz, o kendini kurtarmak için git- 15
memiştir. Sandalye de rastgele oturulacak durumda kalmıştır, oturulmak için duruyordur ama, 'oturulmak için' oturulacak durumda kalmış değildir. Dolayısıyla şu çıkıyor: mutlak anlamda 'bir şey için' olup da nedeni dışarda olan nesnelerde, o oluşan şey amaç tutulmaksızın oluşma sözkonusu olunca, "rastlantı sonucu" diyoruz. 'Talih eseri'nden ise, rastlantı 20
sonucu olmalarına karşın, tercih sahibi olanlarca tercih edilebilecek şeylerle ilgili olarak sözediyoruz. 'Boşuna'¹¹ sözcüğü de bunun göstergesi: bu sözcük, bir başka şey yüzünden o amaç gerçekleşmediği zaman kullanılır. Hazmetmek için gezmeğe çıkılmıştır, ama bu olmazsa, "boşuna gezmeğe çıktı", "gezinti boşuna" deriz; çünkü 'boşuna' sözcüğü, doğal olarak bir 25
başka şey için varolan, sonra kendi varlığının ve doğasının amacı gerçekleşmediğinde kullanılan bir sözcük. Bunun için, biri boşuna yıkandığını, çünkü güneş çıkmadığını söylerse bu gülünç; çünkü yıkanma 'güneş çıkması için' değil. Demek 'rastlantı', adına uygun olarak, olay 'kendi başına' boşuna olduğunda kullanılır. Öyleyse taş rastlantı eseri düşmüştür, 30

çünkü biri tarafından, birini vurmak için atılmış olabilir.

Rastlantı ile talihe bağlı olan şeyin en büyük ayrılığı doğa gereği olu-
şan nesnelerde: bir şey doğaya aykırı olduğu zaman “talihe bağlı ola-
rak” değil, daha çok “rastlantısal olarak oluştu” deriz. Ama yine şu da 35
var: birinin [rastlantı ile olanın] nedeni dışarda, ötekinin [doğal oluşma-
nın] nedeni kendi içinde.

İmdi rastlantı ne, talih ne, birbirlerinden farkları ne, bunları söyle- 198a
miş olduk. Neden olma tarzlarına gelince: herikisi de devinim ilkesinin
kaynağı olan nedenler içinde, çünkü her zaman ya doğa gereği olan ya
da düşünmeye bağlı nedenlerden birini oluşturuyorlar. Ne ki bunların
sayısı belirsiz. Rastlantı ile talih, nedeni us ya da doğa olabilecek -bunla- 5
rın kendilerinden ilineksel anlamda bir neden olduğu zaman- şeylerin
nedenleri olduğuna göre ve ilineksel olan hiçbirşey ‘kendinde’, ‘kendi
başına’ olandan önce gelmediğine göre şu açık: ilineksel neden de ‘kendi
başına’, ‘kendinde’ nedenden önce gelmez. Demek rastlantı ile talih, us
ile doğadan sonra gelir. Dolayısıyla gökyüzü düzeninin en büyük nedeni 10
rastlantı bile olsa, usun ve doğanın, hem pek çok başka nesne için hem
de bütün bu evren için rastlantıdan önce gelen bir neden olması zorun-
lu.

7 Nedenler var, sayıca da dediğimiz kadar, bu açık. Çünkü
bunca sayıda ‘ne için?’ sorusunu içermiş bulunuyor. Nitekim ‘ne 15
için?’ sorusu, sonunda ya ‘nedir?’ sorusuna indirgeniyor - bu devi-
nimden bağımsız nesnelerde böyle (sözgelişi matematik bilimlerde:
nitekim [niçin?], doğrunun, simetrisinin ya bir başka şeyin tanımına
indirgenir sonunda); ya ilk devindiriciye indirgenir (sözgelişi

“niçin savaştılar?” – ‘çünkü saldırıya uğradılar’); yine [niçin], ‘ne amaçla?’ 20
 sorusu (egemenlik kurmak amacıyla) ya da oluşan nesnelerde madde.¹²

İmdi nedenlerin bunlar olduğu, bu kadar neden olduğu açık. Nedenler dört tane olduğuna göre doğabilimcisine düşen bunların hepsi üzerine bilgi edinmek: ‘ne için?’i bütün bunlara indirgerse; yani maddeyi, biçime, devindiriciye ve ereksel nedene indirgerse doğaya uygun olarak açıklama yapmış olacaktır. Ama çoğu kez üçü tek bir nedene indirgeniyor: ‘nedir?’ ile ‘ereksel neden’ tek şey, ilk devinim kaynağı da bunlarla 25
 biçince aynı şey, nitekim bir insandan bir insan doğar. Genelde, devinip de devindiren bütün nesnelerde bu böyle (böyle olmayan bütün nesnelerle de doğabilimcinin işi yok, çünkü bu nesneler kendilerinde devinme taşıdıkları halde ya da devinim ilkesine sahip oldukları halde devinmiyor değiller, devinmez olduklarından. Bundan ötürü yapılacak üç araştırmaya var: devinmeyenler üzerine, devinen-değişen ama yokolmayanlar 30
 üzerine, yokolanlar üzerine). Dolayısıyla ‘ne için?’ hem maddeye, hem nedir’e (kavrama) hem de ilk devindiriciye bakarak açıklanabilir. Nitekim oluş üzerine araştırma özellikle şu tarzda yapılır: ‘ne, neden sonra oluşuyor?’, ‘ilk etkileyen ya da etkilenen ne?’; bu böyle devam eder. Demek 35
 doğal devinim ilkeleri iki tane, bunlardan biri de doğabilimiyle ilgili değil, çünkü devinim ilkesini kendi içinde taşıyor. Devindirilmediği halde 198b
 devinen nesne bu tür bir şey: tıpkı tümüyle ‘devinimsiz olan’, herşeyin ‘ilk devindirici’si, ‘nedir? (ti estin)’ ve ‘şekil (morphe)’ gibi: nitekim bu zaten amaç ve ereksel neden. Dolayısıyla doğa ‘birşey için’ olduğuna göre, bunu, [doğayı] bilmek gerekiyor ve ‘ne için?’ini bütünüyle açıklamak 5
 gerekiyor. Sözgelisi “şu nesneden zorunlu olarak şu nesne gelir (yani bundan ya mutlak anlamda [her zaman] ya da çoğu kez gelir); “buradaki şu nesne olacaksa...” (tıpkı kabullerden sonuç çıkarırmış gibi); “çünkü bu nelik idi”, “niçin böyle mutlak anlamda değil de her nesnenin tözüyle ilgili olarak?”... gibi.

8 Demek ki ilkin “niçin doğa ereksel nedenler arasında”, bunu söylemek, sonra ‘zorunluluk’ doğal nesnelerde ne anlamda sözkonusu, bunu açıklamak gerekiyor: nitekim bütün nesneler bu nedene götürülüyor, çünkü sıcak-soğuk, bu gibi şeylerden herbiri doğal olarak böyle olduğu için bütün bu nesneler zorunlu olarak varolur ve oluşur. Bir başka neden ileri sürseler bile, kimi “DOSTLUK-KİN”, kimi “US” dese bile, ona şöyle bir dokunup ucunu bırakıveriyorlar. Ama “doğanın ‘bir şey için’ etkinlikte bulunmamasına, öylesi iyi olduğu için de etkinlikte bulunmamasına ne engel var”, diye sorulabilir: nasıl “Zeus’un yağması” ürün yetişsin diye değilse, bu zorunluysa (çünkü yükselen havanın soğuması, soğuyunca da su olup aşağı inmesi gerekir, bu da ekinin yetişmesini sağlar [rastgele]); aynı şekilde birinin ürünü doluda yokolup gitse, ürün yokolsun diye, bunun için dolu yağmamışsa, ama ilineksel olarak bu olmuşsa- Dolayısıyla doğal nesnelerin parçalarının da böyle olmasına ne engel var? Sözgelisi öndişler zorunlu olarak keskin ve ısırmaya elverişli büyüyor, azı dişleriyse düz, besini çiğnemeye yarayacak biçimde. Oysa bu ‘bunun için’ olmamıştır, ilineksel olarak öyle olmuştur. Bir ereksel neden varmış gibi görünen öteki organlarla ilgili olarak da bu böyle. O halde ilineksel olarak oluşan herşey, ilineksel olarak uygun durumda bulunduğundan, sanki ‘birşey için’ oluşmuş gibi kendini korumuştur. Bu şekilde olmayanlar da Empedokles’in sözünü ettiği “insan yüzlü öküzler” gibi yokolmuşlar ve yokolmaktalar.

Demek ki bizi çıkmaza sokabilecek temellendirme bu, buna benzer başka biri. Oysa durumun bu tarzda olması olanaksız. Çünkü bütün bunlar; doğa gereği olan herşey; ya her zaman öyle oluşur ya da çoğu zaman; talih ya da rastlantıya bağlı şeylerden hiçbirini ise öyle değil. Nitekim kışın çok yağmur yağması hiç de talihe bağlı ya da rastgele (symptoma) değil, ama bu yazın sıcaklığında olsa elbette. Yazın sıcak basması da öyle değil, ama kışın ortasında sıcak bassa elbette. İmdi böyle şeylerin ya rastlantısal olarak

ya da 'birşey için' olduğu düşünülüyorsa, öte yandan bunların rastlantısal olarak da kural dışı olarak da olmaları olanaklı değilse, 'birşey için' 5 olsalar gerek. İmdi bütün bu tür nesneler bunları ileri sürenlerin de dediği gibi doğa gereğidir. Öyleyse doğa gereği oluşan ve varolan nesnelerde bir 'ereksel neden', ("ne için") var.

Ayrıca bir amacı olan bütün nesnelerde bu amaçtan ötürü kimi şeyler önce yapılır kimi de sonra. İmdi bir engel olmadıkça her nesne nasıl 10 yapılırsa doğası öyledir; doğası nasılsa öyle yapılır. Ne ki "birşeyden ötürü-birşey için" yapılır; öyleyse doğal olarak 'bir şey için' dir. Sözgelisi bir ev doğa gereği olan nesnelerden olsaydı şimdiki durumda sanat ile nasıl 15 yapılıyorsa öyle olurdu; doğa gereği olan nesneler yalnızca doğa ile değil sanat ile de oluşsa doğal olarak nasıl olmuşsa aynı şekilde oluşur. Öyleyse birinden ötürü öteki var. Genelde söylendikte sanat doğanın ta- 15 mamlayamadığı şeyleri tamamlar, kimini de taklit eder. O halde sanata bağlı olan nesneler birşeyden ötürü-birşey içinse, doğaya bağlı nesneler de öyle, bu açık. Nitekim önce ve sonra olanların birbiriyle ilgisi hem sanata bağlı nesnelerde hem de doğaya bağlı nesnelerde aynı şekilde. 20

Ama öteki hayvanlarda şu açık: yaptıklarını bir sanata bağlı olmadan, araştırmadan, kararlaştırmadan yapıyorlar. Kimileri "acaba örümcekler, karıncalar ve benzeri hayvanlar akılla mı yoksa bir başka şeyle mi 25 işgörüyorlar?" diye soruyor. Bu yolda biraz ileri gidenler ise bitkilerde de amaç için yararlı şeyler oluşuyor diye düşünüyor; sözgelisi "yapraklar 25 meyveyi korumak içindir". Dolayısıyla doğa gereği ve birşeyden ötürü güvercin yuvasını yapıyorsa, örümcek ağını örüyorsa, bitkiler yapraklarını 'meyvalar için' veriyor, köklerini 'beslenmek için' yukarı değil aşağıya 30 salıyorsa, şu açık: doğa gereği oluşan ve varolan nesnelerde bu aynı neden

var. Doğa da iki anlamda, hem madde hem de biçim (morphe) olarak kullanılıyor; amaç ise biçim (morphe); öteki şeyler amaç için, amaçtan ötürü: öyleyse biçim, şekil (morphe) nedendir, hem de ‘ereksel neden’ (he hou heneka).

Sanata bağlı şeylerde ise hata oluyor (sözgelişi yazman doğru yazmamıştır, hekim doğru ilaç vermemiştir), dolayısıyla bu doğal nesnelerde de 35
olası. Demek sanata bağlı kimi nesnelerde ‘ereksel nedene’ tam ulaşı- 199b
lıyorsa; hatalı şeylerde ise bir ereksel nedene uygun olarak iş görülüyor
ama buna ulaşamıyorsa doğal nesnelerde de bu böyle olsa gerek: sakat-
lıklar ‘o ereksel neden’in hataları. Öyleyse öküz cinsleri başlangıçtaki ya-
pısında belli bir sona ve amaca gidemeseydi, şimdiki örneğimizde tohu- 5
mun hatalı olması gibi, bir ilke, bir başlangıç hatası olmuş olurdu.

Öte yandan ilkin hemen doğrudan hayvanın değil, bir tohumun oluşması zorunlu; ve tohum da “baştan hepten bozuktu”.¹³

Yine bitkilerde de bir ereksel neden var ama daha az belirgin. Aca- 10
ba öküzüzlü insanlar gibi bitkilerde de aynı şekilde zeytinli asma dalları
olur mu, olmaz mı? Akıl almaz bir şey, ama hayvanlarda bu oluyorsa on-
larda da olsa gerek.

Yine tohumlarda da oluşmanın gelişigüzel olması gerekirdi. Ama
bunu ileri süren kimse doğaya bağlı olan nesneleri ve doğayı ortadan kal- 15
dırıyor demektir, çünkü kendi içlerindeki bir ilke ile sürekli devinip bir
amaca ulaşan nesneler, doğaya bağlı olan nesneler. Her ilkeden her nes-
ne için tek ve aynı sonuç çıkmıyor, gelişigüzel bir sonuç da çıkmıyor: bir
engel olmadıkça her zaman geçerli sonuç çıkıyor. Ereksel neden ile, ereksel
nedenden ötürü olan nesne talihe bağlı da olabilir; sözgelişi sanki sırf bu- 20
nun için gelmiş gibi “yabancı şans eseri geldi, onu kurtarıp gitti” diyoruz,
oysa bunun için gelmemiştir. Bu ilineksel bir durum (nitekim talih daha

önce de dediğimiz gibi ilineksel nedenlerden), ama bu her zaman ya da çoğu kez olursa ilineksel değil, talihe de bağlı değil. Doğal nesnelerde ise bir engel olmadıkça her zaman böyle.

Belirleyici bir nedeni görememelerinden yola çıkıp ereksel nedenin olmadığına inanmaları da saçma. Sanat da belirleyici olmuyor: tahtanın içinde gemi yapma sanatı içkin olsa doğa gibi işlerdi. Dolayısıyla sanatta ereksel neden varsa doğada da var. Birinin kendi kendini tedavi etmesi durumunda bu çok açık, çünkü doğa tam buna benziyor. Sonuçta doğanın ereksel neden anlamında bir neden olduğu açık.

9 “Zorunlu”, acaba bir koşula bağlı olarak mı yoksa mutlak olarak mı sözkonusu? Nitekim günümüzde şuna inanılıyor: oluşta zorunluluk tıpkı duvarın oluşunda zorunluluk olduğuna inanılması gibidir, çünkü ağır nesneler doğal olarak altta, hafif nesnelerse üstte bulunur, bunun için taşlar temel olarak alta, toprak hafifliğinden ötürü onun üstüne, en üste de tahta gelir, çünkü en hafifi o. Gerçi [duvarda] oluş bunlardan bağımsız değildir, ama sırf bunlar için yani maddeden ötürü değildir, kimi şeyleri örtmek, korumak içindir. Ereksel nedeni olan bütün nesnelerde bu böyle: zorunlu doğaya sahip olan şeylerden bağımsız değildirler ama sırf madde anlamındaki nesneler ‘için’ de değildirler, ereksel nedenleri vardır. Sözgelisi: -Niçin testere şu özellikte olur?- Şunu şundan ötürü yapabilsin diye. Testere demirden olmasa bu ereksel nedenin oluşması olanaksız. Demek ki testere olacaksa ve iş görecekse onun demirden olması zorunlu. İmdi zorunlu olan koşula bağlı, amaç olarak değil; çünkü zorunluluk maddede var, ereksel neden

14- kavramda.

15

Öte yandan bilimlerdeki (matematikteki) zorunluluk ile doğada oluş-
 2001 nesnelerdeki zorunluluk arasında bir tarz benzerlik var: nitekim açı
 belli bir biçimde tanımlanmıştır; üçgenin iç açılarının da yüzseksen dere-
 11 olması zorunlu, ama tersi zorunlu değil, yani bu olmazsa açı da yok
 12 değil. Oysa birşeyden ötürü, bir şey için oluşan nesnelerde tersi: amaç
 20 olacaksa ya da varsa, ondan önce gelen de olacaktır ya da vardır. Yoksa
 21 olmaz; yukarıdaki gibi sonuç olmayınca başlangıç yoktur ve burada artık
 amaç ile ereksel neden de yoktur. Çünkü ereksel neden de eylemin de-
 22 ğil, kavramın başlangıcı (burada kavramdan sözedilir çünkü eylem yok).
 Dolayısıyla bir ev olacaksa belli koşulların olması, bulunması, oluşması 25
 ya da kısaca birşey için olan madde zorunlu, sözgelisi bir ev olacaksa,
 26 tuğla ile taş. Ne ki yine de amaç bunlar için değil, yani maddeye bağlı de-
 27 ğil, bunlar 'için' de olmayacaktır. Genelde söylersek bunlar olmazsa ne
 ev olacak ne testere: taşlar olmazsa ev, demir olmazsa testere olmayacak,
 yukarıdaki örnekte de üçgen iki dik açıya eşit değilse ilkeler geçerli değil. 30

Demek ki şu açık: doğal nesnelerde "zorunlu", madde olarak söyle-
 28 nen şey ile maddedeki devinimler. Doğabilimci herikisinden de sözetmeli
 ama daha çok 'bir şey için' olandan; çünkü bu, maddenin nedenidir,
 madde amacın nedeni değil. Amaç ereksel nedendir: ilke de tıpkı sanata 200b
 bağlı olan nesnelerdeki gibi tanımla kavrama bağlı. Ev belli bir şey oldu-
 29 ğundan, belli şeylerin oluşması ve bulunması zorunlu; yine sağlık belli bir
 30 şey olduğundan belli şeylerin oluşması ve bulunması zorunlu. Bu şekilde
 insan belli bir şeyse belli şeyler zorunlu; belli şeylerse onlar da. Ama belki

kavramda da zorunluluk var. Nitekim testerenin işi belli bir biçimde kesme diye tanımlandığında, testerenin belli bir biçimde dişleri olmazsa bu kesme-ayırma olmayacak; demirden değilse, belli bir biçimde dişleri olmayacaktır. Yani tanımda da tanımın maddesi olarak bazı parçalar var.

Üçüncü Kitap

1 Madem doğa bir devinim¹⁴ ve değişme ilkesi ve madem araştırmamız doğa üzerine, devinim ne, bunu gözden kaçırmamamız gerekiyor, çünkü devinim bilinmediğinde doğa da bilinemez. Devinim konusunda belirleme yaptıktan sonra izleyen konularda da aynı tarzda ilerlemeli. Devinimin sürekli olan şeylerden olduğu düşünülüyor, “sürekli” kavramında ilk görünen şeyse ‘sonsuzluk’. Bunun için “sürekli” kavramını belirleyenlerin çoğu kez “sonsuz” kavramından yararlanmaları sözkonusu, nitekim ‘sürekli olan’ sonsuza ayrılabilen şey.¹⁵ Ayrıca yerden, boşluktan ve zamandan bağımsız bir devinim olanaksız. İmdi şu açık: hem bu yüzden hem de bütün bunların ortak ve tümel kavramlar olması nedeniyle herbirini tek tek ele alıp incelemek gerekiyor (çünkü özel durumlar üzerine çalışma ortak durumlar üzerine olandan sonra gelir). Ne ki dediğimiz gibi ilkin devinim konusuyla başlayalım. İmdi bir nesne yalnızca gerçeklik halinde varolur, bir de hem olanak hem de gerçeklik halinde varolur. Belirli bir nesne, belirli bir nicelik, belirli bir nitelik ve öteki varlık kategorilerinde de bu böyle. Ama

görelilikte, aşırılıkla eksiklikten, etkinlikle edilginlikten, genelde söylen-
 likte devindiren ile devinebilir olandan sözedilir. Nitekim devindiren 30
 devinebilir olanın devindiricisidir, devinebilir olan da devindirence de-
 vindirilebilir. Oysa bir devinim, (kinesis) nesnelerin dışında olmaz, nite-
 kim değişen şey ya varlıkça ya nicelikçe ya nitelikçe ya da yer açısından
 değişir; dediğimiz gibi belirli bir nesne, bir nicelik, bir nitelik olmayan ya 35
 da öteki kategorilerden birine girmeyen ortak bir şey değişme nesnesi di-
 ye alınamaz. Dolayısıyla sözünü ettiğimiz kategorilere girenler dışında 201a
 hiçbir nesnede ne devinim olur ne de değişme (metabole), çünkü bu sö-
 zünü ettiklerimiz dışında hiçbir nesne yok. Bütün bunların herbiri de
 her şeyde iki tarzda bulunur. Sözeliliği belirli bir nesne (bu bir anlamıyla
 şekil (morphe) bir başka anlamıyla yoksunluktur), nitelikçe (ak ile kara), 5
 nicelikçe tam ile tam olmayan. Yer değiştirmede de aynı şekilde: yukarı-
 aşağı ya da hafif-ağır. Dolayısıyla kaç tür varolan varsa devinim ile değiş-
 me türleri de o kadar.

Herbir cinsten etkinlik halinde olan ile olanak halinde olan şey ayrıldık-
 ta, olanak halinde olan şeyin aslında böyle bir şey olduğu için kendini ta- 10
 mamlaması, gerçekleşmesi, devinim işte bu. Sözeliliği nitelik değiştirebilen
 bir nesne olduğu için nitelik değiştirebilen bir nesnenin nitelik değiştirme-
 si. Büyüeyebilen ve onun karşını eksilebilen şeyin (herikisi için ortak bir ad
 yok) büyümesi ve eksilmesi; oluşabilen ve yokolabilen nesnenin oluşması
 ve yokolması; yer değiştirebilen bir nesnenin yer değiştirmesi. Devininin 15
 ne olduğu şuradan da açık: inşa edilebilen nesne o sözünü ettiğimiz

nesne olduğu için gerçeklik haline geldiğinde, yani inşa edildiğinde, bu inşa etme. Öğrenme, tedavi, dönme, sıçrama, olgunlaşma, yaşlanmada da bu böyle. Öte yandan bazı nesneler kendileri, hem olanak halinde hem de gerçeklik halinde olduğu için -aynı anda ya da aynı açıdan değil de, gerçeklik halinde sıcak olan nesnenin olanak halinde soğuk olması gibi-, bu nesneler karşılıklı birçok etkide bulunabilecekler, birbirlerinden etkilenebileceklerdir; çünkü hepsi aynı zamanda hem etkin hem edilgin-dir. Dolayısıyla fiziksel alanda ‘devindiren’, ‘devinebilir’ de olacaktır, ni-tekim bu tür her nesne kendisi de devinen bir nesne olduğundan ötürü devindirir. Hattâ bazılarına göre her devindiren devinir, ama bunun bö- 25 le olmadığını ve nasıl olduğunu (çünkü devindirdiği halde devindirileme-yen bir şey var) başka yerde açıklayacağız.¹⁶ Durum şöyle: olanak halinde olan nesnenin gerçekleşmesi, yani kendisi olarak değil, devinebilir bir şey olarak gerçeklik halinde varolup etkinlikte bulunma süreci, işte devinim bu. Bunu şöyle açayım: bronz olanak halinde heykeldir ama yine de 30 bronz olarak bronzun gerçekliği devinim değil, çünkü bronz olmak ile olanak halinde [yani devinebilir] olmak aynı şey değil, çünkü mutlak an-lamda ve kavramsal olarak aynı şey olsaydı bronz olarak bronzun gerçek-liği devinim olurdu. Ama dediğimiz gibi bunlar aynı şey değil (bu, karşıt nesnelerle ilgili olarak açık: sağlıklı olabilmek ve hasta olabilmek ayrı şey 35 - yoksa sağlıklı olmakla hasta olmak aynı şey olurdu - ama taşıyıcı hem 201b sağlıklı hem de hastalanan olarak, ister “yaşam suyu” ister “kan” olsun aynı ve tek bir şey). Değil mi ki rengin görülebilir nesneyle aynı şey ol-maması gibi, bir nesnenin kendisi olarak bulunması ve olanak halinde olması aynı şey değil, olanaklı olduğu için olanaklı olan nesnenin

gerçekleşmesi devinim, bu açık. 5

Demek devinim bu; ve nesnenin devinmesi, gerçekliği kendisi olarak olduğu sürece sözkonusu, ne önce ne de sonra, bu da açık. Nitekim her bir nesnenin kimi kez etkinlikte olması kimi kez de olmaması olası: özgelişi inşa edilebilir olan. İnşa edilebilir olarak inşa edilebilir olanın etkin hali inşaattır (nitekim inşa edilebilir olan nesnenin etkin hali ya inşaatır ya da ev. Ama ne zaman ki bir ev olur, o artık inşa edilebilir olan değildir; oysa inşa edilebilir olan inşa edilir. Demek ki etkin halin inşaat olması zorunlu). İnşaat da bir devinim. Öteki devinimlerde de aynı temellendirme geçerli. 10 15

2 Dediğimizin yerinde olduğu, başkalarının devinim üzerine söylediklerinden ve onu başkaca belirlemenin kolay olmamasından da belli. Nitekim devinim ile değişme bir başka cins içine konamaz devinimin 'değişiklik' (heterotes), 'eşitsizlik', 'varolmayan' olduğunu ileri sürüp onu 20 bir başka cinse sokan bazı kişilerin savı¹⁷ incelendiğinde de bu açık: bunlardan hiçbirinin devinmesi zorunlu değil, ne değişik olarak ne eşitsiz olarak ne de varolmayan olarak. Ayrıca bunlara yönelik değişme ya da bunlardan değişme de karşıtlarınkinden çok değil. Ne ki devinimi bunlara yerleştirmelerinin nedeni devinimin belirsiz bir şey gibi görünmesi, oysa öteki çizelgedeki¹⁸ ilkeler, yoksunluklar olmaları nedeniyle belirsiz, çünkü bunlardan hiçbiri ne belli bir şey ne belli bir nitelik ne de 25 öteki kategorilerden biri. Devinimin belirsiz görünmesinin nedeni şu:

devinim ne olanak halinde varolanlara ne de etkinlik halinde varolanlara konabiliyor; nitekim ne olanaklı bir nicelik zorunlu olarak devinir ne de etkinlik halindeki nicelik; devinim de bir etkinlik gibi görünüyor ama 'tam' değil. Nedeni de şu: tamam olmayan, etkin hali devinim olan 'olanaklı'. Bu yüzden onun ne olduğunu yakalamak güç. Onu ya yoksunluğa ya olanak haline ya da mutlak etkinlik haline yerleştirmek zorunlu, oysa bunlardan hiçbiri olası görünmüyor. Demek ki bizim dediğimiz tarz kalıyor: devinim bir etkinlik hali, yukarıda dediğimiz gibi olan bir etkinlik hali; görmek güç, varolması olası. 30 35 202a

Dediğimiz gibi, devindiren herşey olanak halinde devinebilir bir şey olduğundan ötürü devinir, onun devinimsizliği 'durgunluk' (nitekim kendinde devinim içkin olan nesnenin devinimsizliğidir 'durgunluk'). Böyle bir şey olarak devinebilir olana etkide bulunmak, işte bu devindirmek. O bunu temasla gerçekleştirir, dolayısıyla aynı zamanda etkilenir de. Bunun için devinim, devinebilir olarak devinebilir olan nesnenin tamamlanması-gerçekleşmesidir, bu ise devindirenin bir dokunuşuyla olur, dolayısıyla o da etkilenir. Ne ki devindiren, devindirdiği zaman devinin ilkesi ve nedeni olacak bir biçimi her zaman taşıyacaktır: bu ya belli bir nesne ya belli bir nitelik ya da belli bir niceliktir. Sözgelisi gerçeklik halindeki "insan", olanak halinde varolan insandan bir insan yaratır. 5 10

3 Devinimin devinebilir bir nesnede varolduğu sorunu açıklanmış oluyor: devinim devinebilir bir nesnenin gerçekleşme hali, bu da devindirebilen aracılığıyla oluyor, zaten devindirebilenin etkinliği de başka bir şey değil, bu: çünkü herikisi için de gerçekleşmenin/tamamlanmanın olması gerekiyor. Devindirebilen, olanak halinde var, devindiren ise etkinlik halinde; ne ki, etkin hale geçme 15

devinebilir olana bağlı; dolayısıyla herikisi için de etkin hal aynı biçimde 'bir': tıpkı '1' ile '2'nin ve '2' ile '1'in oranı gibi ya da 'iniş' ile 'çıkış' gibi. Nitekim bunlar aslında bir, ne ki tanım aynı değil; devindiren ve devinen ile ilgili olarak da bu böyle. 20

Öte yandan mantıksal bir güçlük var: belki de bir işleyenin etkinliği, bir de işlenenin etkinliğinin olması zorunlu: biri işleme öteki işlenme, eser ve sonuç; birininki etki, ötekininki etkilenme. İmdi değil mi ki herikisi de devinim, birbirlerinden farklılarsa [etki] hangisinde? Çünkü herikisi de [işleme ve işlenme] etkilenende ve devinende ya da işleme etkileyende, işlenme etkilenende (işlenmeye de etki demek gerekirse burada ancak eşadlı olabilir). Beriki kabul edilse devinim devindirende olacak (çünkü devindirende ve devindirilende aynı kavram geçerli), dolayısıyla ya her devindiren devinecek ya da devinimi içinde taşıdığı halde devinmeyecektir. Ama herikisi de yani hem işleme hem işlenme devinende ve işlenende ise -iki şey oldukları halde, öğrenende olan öğretme ve öğrenme gibi-, ilkin her nesnenin etkin hali kendi içinde bulunmayacak, ayrıca iki devinimin aynı anda olması garip olacaktır, çünkü tek nesnede ki tek biçime giden iki nitelik değişmesi neler olacak? Bu olanaksız. Peki etkinlik hali bir tek olsa! Ama biçimce değişik iki nesnenin aynı ve tek etkinlik hali olması akla aykırı. Bu durumda öğretme ve öğrenme, işleme ve işlenme aynı olacak; öğretmek öğrenmekle, işlemek işlenmekle aynı olacak, dolayısıyla öğretmenin [öğrettiği] herşeyi öğrenmesi, işleyenin işlenmesi zorunlu olacak. 5

Yoksa acaba bir nesnenin etkin halinin kendinden değişik bir nesnede olması garip değil mi? (Nitekim öğretim öğretebilir birinin herhangi bir kişideki etkinliğidir ve ayrılmış değildir, birinin biri üzerindeki etkinliğidir). Tek etkinliğin iki kişi için aynı olmasına

hiçbir engel yok mu! (Varlıkça aynı olmak anlamında değil de olanak halinde olanın etkinlikteki nesneyle ilgisinin bulunması anlamında); işlemek ve işlenmek aynı olsa bile öğretenin öğrenmesi de zorunlu değil mi? 10

Burada elbette elbise ve pelerin gibi niteliği bildiren tanımın bir olması anlamında değil, daha önce de dediğimiz gibi Thebai'den Atina'ya ve Atina'dan Thebai'ye giden yol anlamında. Nitekim bir biçimde aynı 15 olan nesnelerde herşey aynı olarak bulunmuyor, yalnızca varlığı aynı olan nesnelerde bu sözkonusu. Yine öğretme süreci öğrenme süreci ile aynı olsa bile öğretmek öğrenmeyle aynı olmaz, tıpkı iki nokta arasındaki uzaklık aynı olsa bile, burdan oraya ve ordan buraya olan uzaklığın bir ve aynı olmaması gibi. Genelde söylendikte ne öğretme ile öğrenme ne de işleme ile işlenme tam anlamıyla aynı; aynı olan bunların içinde bu- 20 lunduğu devinim. Çünkü belli bir nesnenin belli bir nesnede etkinliğinin olması ile belli bir nesnenin belli bir nesne aracılığıyla etkinliğinin olması tanımca farklı.

Demek devinimin ne olduğunu hem genelde hem de özel durumuyla söylemiş olduk. Devinim türlerinden herbiri nasıl belirlenecek, bu açık: sözgelişi nitelik değiştirme nitelik değiştirebilen bir şey olarak nite- 25 lik değiştirebilen bir nesnenin tamamlanması, gerçekleşmesi. Daha da açıkçası, olanak halinde etkin ya da edilgin olan nesnenin [herikisi de] öyle olduğu için tamamlanması, gerçekleşmesi. Hem mutlak anlamda hem de -ister ev inşaatı ister hekimlik olsun- tek tek durumlarda bu böyle. Öteki devinimlerin herbiri üzerinde de aynı biçimde sözedeceğiz.

4 Değil mi ki doğabilimi herbiri ya sonsuz ya da sınırlı olması 30 zorunlu olan 'büyüklük', 'devinim' ve 'zaman'la ilgili; herşey ya sonlu ya da sonsuz olmasa bile -sözgelişi bir duygulanım ya da bir nokta (herhalde bu tür nesnelerden hiçbirinin bu iki sınıftan birine girmesi zorunlu değil)- doğa üzerine çalışan birinin 'sonsuz' üzerine kafa yorması uygun olsa gerek: [sonsuzluk] var mı yok mu, 35

varsa ne? Göstergesi de şu: sonsuzluk üzerine düşünme bu bilime yabancı değil. Nitekim felsefenin bu dalına gereğince dokunan herkes sonsuzluk üzerine söz etmiş, hepsi de sonsuzluğu bir varolan ilkesi diye alıyor. Pythagorascılarla Platon gibi kimileri sonsuzluğu bir başka nesneyle ilgili iline olarak değil, kendi başına bir töz olarak görüyor. Ne ki, Pythagorascılar onu duyulur nesnelere koyup (onlar sayıyı ayrı-başına diye görmüyor) gökyüzünün ötesindeki kısmın sonsuz olduğunu ileri sürüyor, Platon ise gökyüzünün ötesinde hiçbir cismin, üstelik onlar 'bir yerde' olmadıklarından ötürü ideaların da bulunmadığını, sonsuzluğun elbette hem duyulur nesnelerde hem de idealarda olduğunu söylüyor. Yine Pythagorascılar 'sonsuz'un çift olduğunu (çift tek olandan kurulup sınırlandırıldığı için varolanlara sonsuzluğu verir, bunun kanıtı sayılarda söz konusu olan şey: 'gnomon', 'bir' çevresinde ve 'ayrı' olarak döndürülürse, ikinci durumda hep başka bir biçim oluşur, ilk durumda hep tek biçim)¹⁹ ; Platon ise sonsuz şeyler ikidir: 'büyük' ile 'küçük' diyor.

Doğa düşünürlerinin hepsi 'öge' adı verilen nesneler içinde hep değişik bir doğayı 'sonsuz' diye alıyorlar: sözgelişi su, hava ya da bunların arasındaki nesneyi²⁰ Ama sınırlı sayıda nesneyi öge diye alanlardan hiçbiri bunları sonsuz olarak kabul etmiyor. Sonsuz sayıda öge kabul edenlerse 'sonsuz'un, bitişiklik ile 'sürekli' olan şey olduğunu ileri sürüyorlar: sözgelişi ögeyi eşparçalı nesnelerden alan Anaksagoras ile 'herşeyintohumu: -panspermia-' olan şekilden alan Demokritos. Biri herhangi bir nesneden herhangi bir nesnenin oluştuğunu gördüğünden parçalardan herbirinin bütünde benzerlik gösteren bir karışım olduğunu ileri sürüyor, çünkü öyle görünüyor ki dayanağı bir zamanlar herşeyin birbiriyle karışık

olması: sözgelişi şu et, şu kemik ve bu tür herhangi bir şey, yani herşey; hem de aynı zamanda. Çünkü [Anaksagoras'a göre] yalnızca herbir nesnede bir ayrılma başlangıcı yok, aynı zamanda herşeyde de. Oluşan nesne böyle karışık bir cisimden oluştuğu için, aynı zamanda olmasa bile her nesnenin oluşumu olduğundan ötürü oluşumun bir ilkesi olması gerekir, bu da tektir: sözgelişi Anaksagoras ona 'US' adını veriyor. US dü- 30
şündükten sonra belli bir başlangıçla işine başlıyor. Dolayısıyla bir zaman herşey birarada, bir zaman hepsi devinmeye başlıyor, bu zorunlu. Demokritos ise ilk öğelerden hiçbirinin ötekinden oluşmadığını ileri sürüyor, ama yine onun için de herşeyin başlangıcı olarak ortak bir cisim 203b
var, bu cisim parçaların büyüklüğü ve şekli açısından farklı.

Demek ki doğa bilimcilerine uyan bir araştırma olduğu bunlardan belli. herkesin sonsuzluğu ilke olarak koyması da yerinde, çünkü onun ne boş bir şey olması olanaklı ne de ilke olmak dışında onda bir başka 5
olanak bulunabilir. Nitekim herşey, ya kendisi bir ilke ya da bir ilkeye bağlı; 'sonsuz' ise bir ilke-başlangıç taşıyamaz, çünkü bu onun sınırı olurdu. Yine oluşmayan, yokolmayan bir şey; çünkü kendisi bir ilke; oluşanın bir sonu olması zorunlu, her yokolmada da bir son var. Bunun 10
için dediğimiz gibi onun başlangıcı yok, tersine o öteki nesnelerin başlangıcı olarak görünüyor, "herşeyi çepeçevre sarıp herşeyi yönetiyor"²¹: tıpkı, US ya da DOSTLUK-KİN gibi, sonsuzluk dışında başka nedenler kabul etmeyenlerin dediği gibi. Sonsuzluk tanrısal bir şey de olsa gerek, çünkü Anaksimandros ile çoğu doğabilimcisinin dediği gibi ölümsüz, ortadan kalkmayan bir şey. 15

Düşünürlerdeki "sonsuz bir şey var" inancı şu beş konudan kaynaklansa gerek: [1] Zamandan (nitekim o sonsuz); [2] büyüklüklerdeki bölünmeden (nitekim matematikçiler de "sonsuz" kavramını kullanıyor). [3] Ancak 'sonsuz', oluşan nesnenin ondan ayrıldığı şey ise, ancak bu biçimde oluşun ve yokoluşun ortadan

kalkmayacağı olgusundan. [4] ‘Sınırlı olan’ın hep bir sona varması, dola- 20
 yısıyla bir nesne hep bir başka nesne için zorunlu olarak bir sınır olsa
 hiç bir sınırın olmaması zorunlu olur [görüş]ünden. [5] Herkes için ortak
 sorunun oluşturan en önemli, en başta geleni şu: düşüncede sınır olmadı-
 gından; sayı, matematiksel nicelikler ve gökyüzünün ötesi sonsuz görünü-
 yor. Ne ki ‘ötesi’ sonsuz olsa cisim de dünyalar da sonsuz görünür, çün- 25
 kü bir yerdeki boşluk başka bir yerdekenden niye çok olsun? Dolayısıyla
 bütün [mekan-uzay] bir yerde ise o her yerdedir de. ‘Boşluk’ ve ‘sonsuz
 bir yer’ olsa cismin de (evren kütesinin de) sonsuz olması zorunlu olur.
 Çünkü öteki nesnelere olası olmakla varolmak arasında hiç fark yok. 30

Öte yandan ‘sonsuzluk’ üzerine düşünme, içinde bir sorun taşıyor:
 hem sonsuzluğun varolmadığını kabul edenler için birçok olanaksız şey
 konuşuluyor hem de sonsuzluğun varolduğunu kabul edenler için.
 Ayrıca acaba ‘sonsuz’ nasıl konacak? Bir töz olarak mı, yoksa kendi başı-
 na herhangi bir doğa için bir ilinek olarak mı? Ya da hiçbiri değil; yine
 de sonsuz bir şey ya da sayıca sonsuz şeyler hiç de yok değil mi? Ne ki 204a
 doğabilimcisinin en çok araştıracağı şey duyulur sonsuz bir büyüklüğün
 olup olmadığı. İmdi ilkin ‘sonsuz’un kaç anlamda kullanıldığı belirlen-
 meli: bir anlamda, doğal olarak baştan-sona gidilecek bir şey olmadığı
 için baştan-sona gidilemeyen şeye ‘sonsuz’ denir: tıpkı sesin görülememe-
 si gibi. Bir başka anlamda, sonu olmayan bir yolu içinde taşıyan şey ya
 da sanki doğaca bir yolu varmış gibi olan, ama bir yolu ya da sınırı olma- 5
 yan şey. Bir de herşey ya ekleme ya bölme ya da herikisi açısından son-
 suz.

5 İmdi ‘sonsuz’un duyululardan ayrılmış olması, kendi başı-
 na varolan bir şey olması olanaklı değil. Çünkü sonsuz, ne bir bü-
 yüklük ne sayısal bir çokluk ise, ilinek değil kendi başına töz ise bö- 10
 lünmez olacaktır (çünkü ‘bölünebilir olan’ ya bir büyüklük ya da
 bir çokluktur). Ne ki böyle bir şeyse sonsuz değil, meğer ki görül-
 meyen ses gibi ola. Ama sonsuzluğun olduğunu savunanlar bu

biçimde olduğunu ileri sürmüyorlar, biz de onu böyle değil, tüketilemeyecek bir şey olarak inceliyoruz. Yine 'sonsuz', bir ilinekse sonsuz olduğu için varolanların bir ögesi olamaz: nasıl ki ses görünmese bile konuşmanın bir ögesi görünmez değil. Ayrıca sonsuzluğun kendi başına bir duygulanımı olduğu sayı ile büyüklük bile sonsuz değilse 'sonsuz'un kendinde bir şey olması nasıl olası olur? Üstelik onun sayıdan ve büyüklükten daha az 'kendinde nesne' olması zorunlu. Ama şu açık: 'sonsuz'un etkinlik halindeki bir şey olarak, töz olarak, ilke olarak varolması olası değil. Nitekim o bölünür bir şeyse ondan alınan herhangi bir şey sonsuz olacak ('sonsuz', bir taşıyıcıya yüklenmiyorsa, bir töz ise 'sonsuz olmak' ile 'sonsuz' aynıdır), dolayısıyla o ya bölünmez ya da sonsuza bölünür. Ama pek çok sonsuz nesnenin aynı şey olması olanaksız (havanın bir parçasının yine hava olması gibi; 'sonsuz' bir töz ve bir ilke olsa sonsuzun bir parçası da sonsuz olur). Demek 'sonsuz' parçalanamaz, bölünmez. Ne ki, gerçeklik halinde olan bir nesnenin sonsuz olması olanaksız, çünkü onun bir nicelik olması zorunlu. O halde 'sonsuz', ilineksel olarak bulunuyor! Ama böyle olsa ona değil, tersine onun ilinek olduğu o nesneye, yani 'hava'ya ya da 'çift'e ilke adı verilmesi olası, denen bu. Dolayısıyla Pythagorascıların dediği şeyi savunanlar tutarsız görünseler gerek, çünkü onlar hem 'sonsuz'u bir töz yapıyorlar hem de parçalara ayırıyorlar.

Ne ki, 'sonsuz'un matematiksel nesnelerde, düşünülenlerde, hiçbir büyüklüğü olmayan nesnelerde de varolmasının olası olup

olmadığı araştırması herhalde genel bir araştırma olur. Oysa biz duyulur 204b
 nesneleri inceliyoruz ve üzerinde araştırma yaptığımız nesnelerde büyük-
 lük açısından sonsuz bir cisim var mı, yok mu, buna bakıyoruz. Şu tür
 kabullerle bakarsak mantıksal açıdan yok gibi görünüyor: bir cismin tanı-
 mı “bir yüzeyle belirlenmiş, sınırlanmış şey” ise, ne düşünülür ne de du- 5
 yulur sonsuz bir nesne olabilir (üstelik sayı da böyle ayrılmış-soyutlanmış
 olarak sonsuz değil, nitekim ‘sayılabilir olan’ sayıdır ya da sayıya sahip
 olan şeydir; ‘sayılabilir’i saymak olası ise ‘sonsuz’a dek gidilmesi de ola-
 naklı olsa gerek). Ama fiziksel açıdan şöyle bakarsak: ‘Sonsuz’un ne bile- 10
 şik ne de yalın olması olanaklı. Bileşik olarak alındıkta öğeleri çoklukca
 sınırlı ise sonsuz cisim olmayacaktır; çünkü öğelerin birden çok olması,
 karışık öğelerin hep eşit olması, onlardan hiçbirinin sonsuz olmaması zo-
 runlu (nitekim iki ögenin herhangi birindeki olanak ötekinden az olsa, 15
 sözgelişi ateş sonlu, hava sonsuz olsa eşit ölçüde ateş eşit ölçüdeki hava-
 dan olanak açısından belli bir üstünlükte olsa bile; yalnızca belli bir sayı-
 da olsa bile şu açık: ‘Sonsuz olan’ aşacak ve sonlu olanı yokedecektir).
 Öte yandan her ögenin sonsuz olması olanaksız, çünkü cisim her yanda 20
 yayılımı olan şey, oysa sonsuz olan şey sınırsızca yayılmış olan şey, dola-
 yısıyla sonsuz cisim her yerde sonsuzluğa yayılmış şey olacaktır.

Ne ki, sonsuz bir cismin tek ve yalın olması da olanaksız: ne kimileri-
 nin²² dediği gibi o öğelerin dışında olup öğeler ondan doğsun, bu anlam-
 da ne de genel anlamda. Bazı düşünürler; ötekiler, aralarında sonsuz olan
 tarafından yokedilmesin diye hava ya da suyu değil, ‘sonsuz’u böyle alıyor: 25

nitekim ögeler birbirlerine göre karşıt, sözgelisi hava soğuk, su nemli, ateş sıcak; bunlardan biri sonsuz olsa ötekiler yokolurdu. Bu ögelerin ondan kaynaklandığı bir başka şeyin varlığını savunuyorlar, oysa böyle bir şeyin varolması olanaksız: o 'sonsuz olduğu için değil (nitekim 'sonsuz' üzerine de hava, su ya da bu gibi bir şey üzerine yapıldığı gibi bütünüyle benzer ortak bir temellendirme yapmak gerekir), öge denenlerin dışında bu tür duyulur bir cisim yok da onun için. Her nesne nerden geliyorsa ona döner; dolayısıyla 'sonsuz', hava-ateş-toprak-suyun dışında bir şey olurdu; ama böyle bir şey görünmüyor. Ateşin ya da başka bir ögenin sonsuz bir şey olması da olası değil, çünkü genelde onlardan birinin sonsuz olması dışında, 'herşey' sonlu olsa bile Herakleitos'un "herşeyin bir zaman ateş olduğu"nu ileri sürmesi gibi, 'herşey' onlar içinde tek biri olamaz ya da tek biri haline gelemez (aynı temellendirme doğa düşüncülerinin 'ögeler' dışında aldıkları 'Bir' üzerine de geçerli). Çünkü her şey karşıttan karşıta değişir, dönüşür, sözgelisi sıcaktan soğuğa.

Bunlardan yola çıkarak bütün içinde 'sonsuz duyulur bir cisim' olması olası mı, değil mi, buna bakmak gerekiyor. Sonsuz duyulur bir cismin varolmasının olanaksız olduğu şunlardan görünüyor: duyulur her nesne doğal olarak herhangi bir yerde; her nesnenin belli bir yeri var: bu parça için de bütün için de aynı. Sözgelisi ister toprağın bütünü ister tek bir kum tanesi, ister ateş ister tek bir kıvılcım olsun. Dolayısıyla bütün [yeryüzü], eşbiçimliyse [aynı cinstense] ya devinimsiz olacak ya da hep [ordan oraya] devinecek. Oysa bu olanaksız (nitekim acaba daha çok aşağıya mı, yukarıya mı yoksa herhangi başka bir yere doğru mu devinecek? Dediğim şu: sözgelisi küçük bir kum tanesi olsun; nereye doğru devinecek ya da nerede duraduracak? Çünkü onunla aynı cinsten olan cismin yeri sonsuz. Acaba o yeryüzünün, toprağın bütünü mü kaplayacak? Nasıl olacak bu? Onun duradurması ve devinimi

nasıl bir şey ya da nerede? Yoksa her yerde mi kalacak? Yani devinmeyecek! Yoksa her yerde mi devinecek? Yani hiç durmayacak!). Ama 'bütün', eşbiçimli değilse, yerler de eşbiçimli değil demektir. Bu durumda ilkin 20 cismin bütünü ancak dokunma ile birlik taşıyacak, ikincileyin nesneler türce ya sınırlı ya da sonsuz olacak: sınırlı olması olanaklı değil (çünkü 'bütün' sonsuzsa ateş ya da su gibi öğelerden kimi sınırlı olacak kimi sonsuz. Oysa böyle bir şey, <daha önce dediğimiz ve aşağıda da söyleyeceğimiz gibi>, karşıtların ortadan kalkması demek. Yine nesneler sonsuz 30 ve yalınca yerleri de sonsuz olacak öğeler de. Bu olanaksızsa, yerleri sınırlıysa bütünün de sınırlı olması zorunlu; çünkü cismi ve yerini ayırmak olanaksız: nitekim ne yerin tümü cismin varlığından daha büyük (aynı anda bir de cisim sonsuz olmayacak), ne de cisim [kapladığı] yerden daha büyük. Nitekim ilk durumda bir boşluk olacak, ikinci durumda cisim doğal olarak hiçbir yerde olmayacak. <İşte bu yüzden doğa düşünürlerinden 205b₁ hiçbir 'Bir' ve 'Sonsuz' diye ateşi, toprağı değil, ya suyu ya havayı ya da bunların arasındakini aldı; çünkü birincilerin yeri açıkça belirli, sınırlı idi, ikincilerin hem yukarıya hem aşağıya, iki yana>.

Anaksagoras ise 'sonsuz'un duradurması konusunda garip konuşuyor: 205 'sonsuz'un kendine dayandığını ileri sürüyor. Bu da şunun içinmiş: 'o' kendi içinde (çünkü hiçbir şey onu sarmıyor), sanki birşey neredeyse orada olması doğal. Ne ki, bu doğru değil, çünkü bir nesne zorla, bulunması doğal 5 olmayan bir yerde olabilir. Hadi diyelim ki 'bütün' devinmiyor (kendine dayanan ve kendi içinde olan nesne devinmeyen bir nesnedir, bu zorunlu), o zaman 'niçin' devinmesi doğal değil, bunun söylenmesi gerekir. Bu

İçinde konuşup işin içinden sıyrılmak yeterli değil: çünkü devinecek başka bir yeri olmadığı için devinmiyor olabilir, ama doğal olarak devinme [olanağını] taşımasına bir engel değildir bu. Nitekim toprak/yeryüzü 10 ile bir yere gitmiyor -sonsuz olsaydı da bu böyle-. Çünkü merkezde kalıyor. Ne ki, gideceği başka bir yer olmadığı için merkezde kalıyor değil, böylesi doğal olduğu için. Yine de onun kendine dayandığı ileri sürülebilir. İmdi toprak/yeryüzü ile ilgili olarak bunun nedeni toprağın sonsuz olması değilse; ağır olduğu içinse, ağır olan da ortada kaldığı için toprak 15 ortadaysa, aynı şekilde 'sonsuz' da başka bir nedene bağlı olarak kendi içinde kalsa gerek, yoksa 'sonsuz' sonsuz olduğu için, sonsuz olan da kendine dayandığı için değil. Aynı zamanda açık ki, herhangi bir parçasının da devinimsiz kalması gerekecek. Nasıl 'sonsuz', kendine dayanarak kendi içinde kalıyorsa ondan alınan herhangi bir parça da kendi içinde kalıyor demektir; çünkü bütünün ve parçanın yerleri eşbiçimli, aynı cins: 20 nasıl ki yerin/toprağın bütününün ve bir kum tanesinin yeri aşağıda, ateşin bütününün ve bir kıvılcımın yeri yukarıda. Dolayısıyla 'sonsuz'un yeri kendi içinde ise parçasının yeri de aynı olur, yani parçası da kendi içinde duradurur.

İmdi kısaca şu açık: her duyulur cisim ya ağır ya da hafif ise ve; ağır-sa doğa gereği merkeze doğru hafifse yukarı doğru deviniyorsa, hem son- 25 suz bir cismin olduğunu hem de cisimlerin belli bir yeri olduğunu ileri sürmek olanaksız; çünkü bu, 'sonsuz' için de zorunlu olur: oysa ya onun bütününün bu iki yerden birinde olması ya da onun yarısının bu yer değişikliklerini üstlenmesi olanaksız, nitekim nasıl böleceksin onu? 'Sonsuz'un yukarısı, aşağısı ya da ucu, ortası nasıl olur? Ayrıca her duyulur ci- 30 sim bir yerde, yerin tür ve ayrımlarıysa: yukarı-aşağı-ön-arka-sağ-sol. Bunlar yalnızca 'bize göre' ve uylaşımla (thesei) değil; bütünün kendi içinde

ile belirlenmiş. Ama 'sonsuz'un içinde bunların olması olanaksız. Kısaca 35
 bir yerin sonsuz olması olanaksızsa her cisim de bir yerde ise sonsuz bir 206a
 cismin varlığı olanaksız. Üstelik "nerede?", "bir yerde" demek, "bir yer-
 de" ile "nerede?" demektir. İmdi 'sonsuz'un bir nicelik olması da olanak-
 lı değilse -çünkü belli bir nicelik, iki metreküp, üç metreküp demek; nice-
 liği gösteren bunlar- şu da olanaksız: nerede olduğu "bir yerde" diye de 5
 söylenemez; bu: yukarıda, aşağıda ya da altı yerden herhangi birinde bu-
 lunacak demektir, bunların herbiri de bir sınır. Demek ki söyledikleri-
 mizden çıkan şu: etkinlik halinde sonsuz bir cisim yok.

6 Ne ki 'sonsuz' mutlak anlamda yoksa pek çok olanaksız şeyin 10
 söz konusu olacağı açık: zamanın bir başı-sonu olacak, büyüklükler [hep
 yeniden] büyüklüklere bölünemeyecek, sayı da sonsuz olmayacak. Belirle-
 melerimize göre bunların hiçbirinin böyle olması olası görünmüyorsa bir
 çıkar yol gerekiyor: yani [sonsuz], bir anlamda var, bir anlamda yok, bu 15
 açık. Kastettiğimiz olanak halinde varlık ile gerçeklik halinde varlık. 'Son-
 suz' ise bir ekleme bir de bölme açısından sözkonusu. Büyüklük etkinlik
 halinde sonsuz değil, bunu söyledik, ama bölme açısından sonsuz, çün-
 ki 'bölünmez çizgi' görüşünü çürütmek²³ zor değil. Demek ki şu kabul 20
 kalıyor: 'sonsuz', olanak halinde var. Ne ki burada olanak halinde olanı
 "şunun heykel olması olanaklı, öyleyse o heykel olacak" gibi 'sonsuz' da
 etkinlik halinde varolacak diye anlamamalı. Varolmak çok anlamda ol-
 duğundan 'gündüz var', 'yarış var' gibi, yani hep değişik süreçlerde olan
 bir şey olarak anlamalı (aslında bunlarda hem olanaklılık hem etkinlik 25
 sözkonusu; nitekim "Olympiat Oyunları var" demek hem 'olması ola-
 naklı' demek, hem de 'gerçekten yapılmakta' demek). O halde sonsuz-
 luk bir anlamda zamanda, bir anlamda insanların, bir anlamda da bü-
 yükliklerin bölünmesi açısından, bu açık. Nitekim genelde 'sonsuz',

böyle her nesneyle ilgili olarak hep başka bir şey olarak alınıyor, alınan da her zaman sonlu, sınırlı, ama o hep değişik bir şey.

<Ayrıca 'varlık' çok anlamda kullanılıyor, dolayısıyla 'sonsuz'u in- 29a
 an, ev gibi belli bir şey olarak değil; gün, yarışma gibi almak gerekiyor; 30
 bu sonuncular için 'varlık' bir töz değil, hep oluş ya da yokoluş içinde,
 sınırlandırılmış, hep başka bir şey>. Ne ki büyüklüklerde alınan parça
 [yeniden bölünecek şekilde] kaldığı için <bu sözkonusu>; oysa zaman ve 206b
 insanlar yokolup gittiğinden onların kalmaması sözkonusu.

Ekleme açısından sonsuzluk bölme açısından sonsuzlukla bir bakı-
 ma aynı şey, çünkü sınırlı bir nesnede 'sonsuz'a ekleme ile ötekinin ter- 5
 si biçimde gidiliyor. Nitekim alınan parça ne ölçüde sonsuza gider görü-
 nüyorsa, eklenen parça da sınırlı olanla o oranda. Sınırlı bir büyüklük-
 ten sınırlı bir parça alınsa; sonra bütünün büyüklüğünü bozmaksızın
 bu işlem aynı oranda sürdürülse sonsuza ulaşamaz oysa büyüklüğün
 kendisini giderek ortadan kaldıracak biçimde oranı büyütürsek sonsuza 10
 ulaşırız, çünkü her sınırlı nesnenin yerini herhangi sınırlı bir nesne alır.
 İmdi 'sonsuz' başka biçimde değil, böyle, yani olanak halinde ve bölme
 aracılığıyla (ama gerçeklik halinde de tıpkı gün ve yarışma var dediğimiz
 gibi) var. Madde olarak da 'sınırlı olan' gibi kendinde değil böyle, yani 15
 olanak halinde. Ekleme açısından 'sonsuz' da böyle olanak halinde

van, bunun bir biçimde bölme açısından olanla aynı olduğunu ileri sürü-
yoruz, çünkü onun dışında hep bir şey almak olanaklı olacaktır, ama yi-
ni de her sınırlı nesnenin bölünme ile aşılması gibi ve hep daha küçük
bir şeyin olması gibi, o her sınırlı büyüklüğü aşamayacaktır. Dolayısıyla
'sonsuz'un olanak halinde bile eklemeye bütününü aşması olanaklı değil; 20
neçer ki tıpkı doğabilimcilerin tözü hava ya da böyle bir şey olan, evre-
nin dışındaki cismin sonsuz olduğunu ileri sürmeleri gibi 'sonsuz' iline-
kl olarak gerçeklik halinde ola! Ne ki bu biçimde duyulur bir cismin
gerçeklik halinde sonsuz olması olanaklı değilse şu açık: dediğimiz gibi 25
bölme ile olana karşıt biçimde değilse o, olanak halinde de ekleme yoluy-
la böyle olamaz. Platon da bu yüzden iki sonsuz kabul etti, çünkü hem
ekleme hem de bölme açısından sonsuza gidilirmiş gibi görünüyor. Ne
ki, o iki sonsuz kabul ettiği halde bunları kullanmıyor: nitekim ona göre 30
sayılarda ne bölme açısından sonsuz sözkonusu (çünkü '1' en küçük) ne
de ekleme açısından (çünkü sayıyı '10'a kadar kabul ediyor).

Ne ki 'sonsuz'un [doğabilimcilerinin] dediklerinin tam tersi olması
sözkonusu. Çünkü 'sonsuz', kendisinin dışında birşey olmayan şey de- 207a
ğil, kendisinin dışında hep bir şeyi olan bir şey. Kanıtı şu: bir taşı olma-
yan yüzüklere de sonsuz denir, çünkü alınan nokta dışında hep yeni bir
nokta almak olanaklı - gerçi burada asıl anlamda değil, bir benzetme açı-
sından böyle denir. Nitekim sonsuzda bu özelliğin bulunması gerekir 5
ama aynı nokta da hiçbir zaman alınmamalıdır. Oysa çemberde böyle
olmuyor, yalnızca bir sonra gelen hep değişik oluyor. Demek ki 'son-
suz', kendi dışında nicelik açısından hep bir şey alınabilen bir şey. Ken-
di dışında hiçbirşey[i] olmayan nesne ise 'tanrı', 'bütün'. Nitekim 'bü-
tünü'ü hiç eksiği olmayan nesne diye tanımlıyoruz: sözgelişi 'insan' ya da
'tanrılık' bir bütün. Tek tek durumda nasılsa asıl anlamda da öyle: 10

yanı 'bütün', kendisi dışında birşeyi olmayan nesne. Oysa eksiği dışarda olan şey 'tüm' değil, bir eksiği olan şey. 'Bütün' ile 'tam' ise ya hepten aynı şey ya da doğaca bir benzerlik taşıyorlar. Sonu olmayan hiçbir nesne 'tam' değil, son ise sınırdır. Bunun için Parmenides'in Melissos'tan da 15
 bu yerinde konuştuğuna inanmak gerekiyor, çünkü beriki "sonsuz bütündür" diyor, öteki ise "bütün sınırlamaktır, o [sonsuz], merkezden eş uzaklıkta olandır" diyor. nitekim adım adım gitmek 'hepsinde' ve 'bütünüle' sonsuza yaklaşmak demek değil. Çünkü bunlar 'sonsuz'a 'bütün' 20
 ılı bir benzerlik taşımasından ötürü "herşeyi saran, herşeyi kendinde taşıyan" özelliğini yüklüyorlar. Aslında 'sonsuz', büyüklüğün tamamlanması için madde; gerçeklik halinde değil, olanak halinde bütün; ayırma açısından bölünebilir ve tersine ekleme açısından [eklenebilir]; 'kendinde', 'kendili başına' değil, bir başka nesne açısından bütün ve sınırlı. 'Sonsuz' 25
 sonsuz olarak sarmaz ama sarılır. Bunun için sonsuz olarak sonsuz biliniyor bir şey değil, nitekim o madde, biçim taşımıyor. Dolayısıyla 'sonsuz', 'bütün'den çok 'parça' kavramı içinde, bu açık: çünkü bronzun bronz heykelin parçası olması gibi madde bütünün parçası. Duyulur nesnelerde sarıcı-kapsayıcı olsaydı, düşünülür nesnelerde de 'büyük ile küçük'ün düşünülür nesneleri sarması, kapsaması gerekirdi. Oysa bilinmeyen ve 30
 belirsiz bir şeyin kapsaması ve belirlemesi, sınırlandırması hem garip hem olanaksız.

7 Demek ekleme açısından her büyüklüğü aşacak sonsuz bir şeyin olmadığı, bölme açısından ise olduğu görüşü akla uygun (nitekim madde ve 'sonsuz' kapsanır, sarılır, saran da biçim (eidos)). Yine şu da akla yatkın: sayıda en küçük açısından bir sınır var, oysa 207b
 büyüğe gidildikçe her çokluk hep aşıyor, ama büyüklüklerde

am tersi: daha küçüğe gidildikçe [bölünmeyen] büyüklük yok. Nedeni de şu: bir olan şey ne olursa olsun, sayısal birlik bölünmez (söz gelişi bir insan çok değil, tek insandır). Sayı ise 'birliklerin çokluğu' ve belli bir ni- 5 celik, dolayısıyla onun bölünmeze dayanması zorunlu (nitekim 'üç', 'iki' türeme (birden türeme) adlardır, öteki sayıların herbiri de öyle). Ne ki daha çoğa gittikçe sonsuzu düşünmek olanaklı, çünkü büyüklüğün ikiye 10 ayrılması sonsuz.²⁴ Öyleyse sayı etkinlik halinde değil, olanak halinde sonsuz. Ama alınan bir sayı belli her çokluğu hep aşar, yine de bu sayı, ikiye bölmeden> ayrılamaz ve sonsuzluk tıpkı zaman ve zamandaki sayı gibi kalıcı değildir, hep oladurur. Büyüklüklerde ise tersi, çünkü 'süre- 15 li', sonsuza bölünebilir, ama daha büyüğe gittikçe sonsuz yok. Çünkü bir nesne olanak halinde ne kadarsa etkinlik halinde de o kadardır, olası olan bu. Dolayısıyla, değil mi ki duyulur hiçbir büyüklük sonsuz değil, her belli büyüklüğü aşmak da olası değil, nitekim bu durumda gökyüzünden daha büyük bir şey olabilirdi. İmdi 'sonsuz'; büyüklükte, dev- 20 ninde ve zamanda sanki tek bir doğa gibi aynı değil, ama tıpkı 'daha sonra'nın 'daha önce'ye göre söylenmesi gibi. Söz gelişi sonsuz devinimden sözedilir, çünkü devinmenin, nitelik değiştirmenin, büyümenin gerçekleştiği büyüklük sonsuz. Zaman da devinimden ötürü sonsuz. Şu anda bunları kullanıyoruz, ama bunların herbirinin ne olduğunu ve niçin 25 her büyüklüğün [yeniden] büyüklüklere bölündüğünü ilerde söyleyeceğiz.

Ne ki, bizim temellendirmemiz büyüme açısından etkinlik halinde sürüp gidecek 'sonsuz'u ortadan kaldırmakla matematikçilerin

araştırmalarını da boşa çıkarmış olmuyor, çünkü onların sonsuza gereksinimleri yok (zaten onu kullanmıyorlar da), gereksindikleri yalnızca sınırları olsa bile istedikleri kadar nicelik. En büyük kütenin bölünme yolu, her ne olursa olsun, başka bir büyüklüğün bölünme yoluyla aynı. Dolayısıyla onların kanıtlamaları açısından [sonsuzun] varolan büyüklüklerde [etkinlik halinde] varolması hiç de önemli değil.

Öte yandan nedenleri dörde ayırmıştık: 'sonsuz', madde olarak neden; onun varlığı yoksunluk, oysa 'kendinde taşıyıcı' sürekli ve duyulur bir şey, bu açık. Öyle görünüyor ki bütün öteki düşünürler de 'sonsuz'u bir madde olarak kullanıyor. Bunun için onu 'sarılan' değil, 'saran' bir şey olarak anlamak garip.

8 Şimdi geri kalan, 'sonsuz'un yalnızca olanak halinde değil aynı zamanda belirli bir nesne gibi de düşünülebileceği temellendirmeleri üzerinde durmak. Bu temellendirmelerin bazıları bağlayıcı değil, bazıları da kendi paylarına değişik doğruluklar taşıyor. Nitekim oluş sona ermesin diye sonsuz duyulur bir cismin etkinlik halinde varolması zorunlu değil, çünkü herşey sınırlı olmasına karşın bir nesnenin yokoluşunun bir başka nesnenin varoluşu olması olası. Ayrıca bitişik olmak ile sınırlı olmak değişik şey. Nitekim ilki 'bir şeye göre' ve 'bir şey ile' (çünkü bitişik olan her şey 'bir şeyle' temas eder) ve 'sınırlı olan' bir nesne ile sözkonusu. Oysa 'sınırlı olan', bir şeyle ilgili (bir şeye göre) değil. Rastgele bir nesnenin rastgele bir nesneyle bitişik olması da olanaklı değil. Düşünceye güvenmek de garip, çünkü aşırılık (üst sonsuzluk) ile eksiklik (alt sonsuzluk) nesnelerde değil, düşüncede var. Nitekim içimizden herbiri kendisini katlayarak sonsuza değin büyütmeyi düşünebilir. Ne ki bu yüzden, yani sırf düşünüyor diye, bizim taşıdığımız büyüklükten²⁵ öte büyüklükteyiz demek değildir bu. Gerçekten

öyle olursa öyle olur. Bu da ilineksel. Ama zaman ve devinim sonsuzdur, düşünce de; çünkü bunlarda alınan parça kalıcılık taşımaz. Büyüklük ise 20 ne bölme ne de düşünce ile artırma açısından sonsuz. 'Sonsuz' üzerine, ne anlamda var ne anlamda yok, 'sonsuz' ne, bunları söylemiş olduk.

Dördüncü Kitap

1 Doğabilimci 'sonsuz' üzerine olduğu gibi aynı biçimde 'yer' üzerine de bilgi edinmeli: var mı yok mu, nasıl var, ne? Nitekim herkes varolanların bir yerde varolduğunu kabul ediyor ('varolmayan' hiçbir yerde 30 yok; keçigeyik ya da sphinks nerede?). Üstelik "yer değiştirme" adını verdiğimiz en genel ve en başta gelen devinim 'yere göre, yer açısından' devinim.

Ne ki, yerin ne olduğu sorusu birçok güçlük taşıyor, çünkü bütün özellikleriyle bakıldıkta [yer] hiç de aynı şey olarak görünmüyor. Ayrıca öteki düşünürlerde bu konuda ne iyi sorulmuş bir soru ne de iyi verilmiş bir yanıt buluyoruz. 35 208b

İmdi yerin varolduğu, [cisimlerin] birbirinin yerini almasından belli diye düşünülüyor. Nitekim şimdi suyun bulunduğu yerde, sözgelişi su bir kaptan döküldüğünde hava var, bu durumda aynı yeri başka bir cisim dolduruyor. Yer ise içinde oluşan ve değişen her şeyden değişik bir şey olarak 5 görünüyor. Çünkü şimdi hava olan yerde daha önce su vardı; dolayısıyla şu açık: yer, herhangi bir şey; değişmenin ona doğru ve ondan olduğu uzam heriki nesneden değişik bir şey. Yine doğal cisimlerin ve ateş, top- rak, bu gibi yalın cisimlerin yer değiştirmesi de yalnızca 'yer' diye bir şeyin varolduğunu değil, yerin belli bir güç, olanak taşıdığını da gösteriyor, 10

çünkü her nesne engellenmedikçe kendi yerine gidiyor, kimi yukarı kimi aşağı. Bunlarsa yerin bölümleri ve türleri; yukarı, aşağı, altı durum içinde öteki geri kalanlar. Bunlar yalnızca bize göre yukarı, aşağı, sağ, sol değil 15 [bizim için bunlar her zaman aynı değil, hangi yöne dönsek o duruma göre değişiyor,] (bunun için çoğu kez sağ, sol, yukarı, aşağı, ön, arka aynı da oluyor); doğada herbiri kendi başına belirlenmiş: ‘yukarı’ rastgele bir şey değil, alevin ve hafif olanın gittiği yer; aynı biçimde ‘aşağı’ da rastgele 20 bir şey değil, ağırlık taşıyan ve topraktan olan şeylerin gittiği yer; dolayısıyla bu yerler yalnız durumca değil; olanak, güç açısından da farklı. Geometrik nesneler de bunu gösteriyor, onlar ‘bir yerde’ olmasa bile yine de bize göre durumları açısından onların bir sağ, solu var; çünkü bunların herbiri doğaca bu özellikleri taşıyor değil, yalnızca durumu yüzünden öyle adlandırılıyor. Öte yandan ‘boşluk’un varolduğunu savunanlar yerin 25 de varlığını ileri sürüyorlar demektir; çünkü ‘boşluk’, “cisimden yoksun olan yer” olsa gerek.

İmdi cisimlerin dışında ‘yer’ diye bir şeyin olduğu, her duyulur cismin bir yerde olduğu bunlardan çıkarılabilir. ‘Khaos’u ilk nesne olarak kabul eden Hesiodos’un da doğru söylediği düşünülebilir. Şöyle diyor: “Her şeyden önce Khaos oluştu, ancak daha sonra geniş göğüslü toprak”²⁶. Çünkü o çoğu kimse gibi her şeyin bir yerde, bir uzamın içinde olduğu inancından ötürü varolanlar için ilkin bir mekan olmasını gerekli görüyor. Böyle ise yerin gücü, olanağı harika, hayranlık verici ve her şeyden önce gelen bir şey olmalı. Çünkü öteki nesnelerden hiçbirisi onsuz 35 olamıyorsa, o ise öteki nesneler olmadan olabiliyorsa onun ilk olması zorunlu; nitekim yer yokolmuyor, oysa onun içindeki nesneler ortadan kalıyor. 209a

Ne ki yer varsa onun ne olduğu, acaba cisimsel bir büyüklük

mi yoksa başka bir doğa mı olduğu sorunu var; yani ilkin onun cinsini incelemek gerekiyor. İmdi onun üç boyutu var: her cismin onlarla belirlendiği uzunluk-genişlik-derinlik. Ama yerin bir cisim olması olanaksız, 5 çünkü o zaman aynı [yerde] iki cisim olur. Yine bir cismin yeri ve uzamı varsa açık ki, yüzeyin de öteki sınırlamaların da olacaktır, çünkü aynı temellendirme geçerli olacak; önce suyun kapladığı yüzeyde sonra havanın olacağı olacaktır; Ne var ki, bir nokta ile bir noktanın yeri arasında hiçbir ayırım yapamıyoruz; dolayısıyla noktanın yeri noktadan değişik bir şey değilse öteki nesnelerden hiçbirinin yeri de kendisinden değişik değildir; 10 yer bu nesnelerin herbirinin dışında bir şey değildir. Nitekim acaba yerin ne olduğunu söyleyebiliriz? Öyle bir doğa taşıyor ki, ne bir öge ne de cisimsel ya da cisimden bağımsız öğelerden oluşması olanaklı; bir büyüklüğü var ama hiçbir cisimsellik taşımıyor. Oysa duyulur nesnelerin öğeleri 15 cisimsel; düşünülür cisimlerden ise hiçbir büyüklük oluşmaz. Ayrıca varolanlar için yer, neyin nedeni diye kabul edilebilir? Onda dört nedenden hiçbirisi yok: ne varolanların maddesi olarak (çünkü hiçbir şey ondan 20 kurulu değil) ne nesnelerin biçimi, kavramı olarak ne bir amaç olarak anlaşılabilir, varolanları da devindirmiyor. Yine kendisi bir varolan olsa bir yerde olacak: nitekim Zenon'un gösterdiği güçlük bir şey kurcalıyor: her varolan bir yerde ise açık ki, yerin de yeri olacaktır, bu da sonsuza dek gider. Dahası nasıl her cisim bir yerde ise aynı şekilde her yerde de 25 bir cisim var. Büyüyen nesneler üzerine ne diyeceğiz? Nitekim

her nesnenin yeri o nesnenin kendisinden ne daha küçük ne de daha büyükse, nesnelerle birlikte yerlerin de büyümesi zorunlu olur. Demek ki, bunlar yüzünden [yerin] yalnız ne olduğunu değil, varolup varolmadığını da sormak zorunlu.

2 Ne ki belirlemeler ‘kendinde’ ve ‘başka bir nesneye göre’ sözkonusu: yer de böyle: bütün nesnelerin içinde bulunduğu genel, ortak yer (topos koinos); bir de doğrudan nesnenin bulunduğu özel yer (idios topos); (dediğim şu: sözgelişi sen şimdi gökyüzünde bulunuyorsun, çünkü havanın içindesin, hava gökyüzünün içinde; havanın içindesin, çünkü yeryüzünde bulunuyorsun; aynı şekilde yeryüzündesin, çünkü senden daha çok hiçbir şeyi sarmayan şu belli yerdesin). Yer her cismi ilk saran şeyse o bir sınır olsa gerek, dolayısıyla büyüklük ve büyüklüğün maddesi onunla belirlenen, sınırlanan yer herbir nesnenin biçimi ve şekli diye düşünülebilir, çünkü budur herbir nesnenin sınırı. Demek bu biçimde bakıldıkta yer, herbir nesnenin biçimi. Ne ki, büyüklüğün yerini dolduran şey olarak da düşünüldüğüne göre, yer ‘madde’ demektir; yani büyüklükten değişik bir şey, bu da bir yüzey, bir sınır çizgisi gibi, biçim tarafından sarılan, sınırlanan şey: ‘madde’, ‘belirsiz olan’ da böyle bir şey, nitekim bir küreden sınırı ve biçimsel özellikleri atıldıkta geri kalan maddenin dışında bir şey değil. Bunun için Platon da *Timaios*’ta maddenin ve uzamın aynı şey olduğunu söylüyor.²⁷ Çünkü şekil verilebilir/yoğrulan ve uzamı bir ve aynı şey görüyor. Gerçi o burada, “Yazıya Dökülmemiş Görüşler”²⁸ deki ‘şekil verilebilir olan’ dan başka biçimde tanımlıyorsa da yine de yeri ve uzamı aynı şey diye kabul ediyor. Herkes yer diye bir şeyin olduğunu söylüyor ama “yer nedir?”, bunu söylemeye çalışan yalnızca o.

Demek ki böyle bakıldıkta yer ne, bunlardan hangisi, yani madde mi yoksa biçim mi, bunu bilmek güç diye düşünülebilir, çünkü çok keskin bir bakış gerekiyor, [madde ile biçimi] birbirinden ayırmak kolay değil. Ne ki, yerin bunlardan biri olması olanaksız,

bulunmak görmek güç değil. Çünkü biçim ile madde nesneden ayrılmaz, oysa ayrılabiliyor. Nitekim dediğimiz gibi, havanın olduğu yerde sonra su oluyor, yani madem su ile hava birbirlerinin yerini alıyor, öteki cisimler de de bu böyle. Dolayısıyla yer bir nesnenin bir parçası değil, onun iye-liğinde de değil, ondan ayrılabilen bir şey. Yerin kap gibi bir şey olduğu da düşünülebilir (nitekim kap taşınabilir bir yer). Ne ki kap [içindeki] nesnenin hiçbir şeyi değil. Demek nesneden ayrılabilir olduğundan onun biçimi değil, çepeçevre sardığından ötürü de maddeden farklı bir şey. Öte yandan öyle görünüyor ki varolan her zaman hem kendisi bir şey olarak var, hem de onun dışında değişik bir şey var (biraz konudan ayrılmamıza izin varsa burada Platon'a şöyle sormak gerekiyor: *Timaios*'ta yazdığı gibi ister 'büyük ile küçük'ten ister maddeden pay alınabilir olsun, madem yer pay almayı olanaklı kılıyor; niçin idealarla sayılar 'bir yerde' değil?). Ayrıca yer, madde ya da biçim olsa [her nesne] kendi [doppa] yerine nasıl gidebilir? Çünkü devinimi; yukarısı, aşağısı olmayan nesnenin 'yer' olması olanaksız. Dolayısıyla yeri bu tür şeyler içinde aramak gerekiyor. İmdi yer nesnenin kendi içinde olsa (çünkü şekil ya da madde olsa maddenin içinde olur) 'yer', bir yerin içinde olur. Nitekim hem 'biçim' hem de 'belirsiz olan' [madde] nesneyle birlikte değişir, devinir; bunlar her zaman aynı yerde değil, nesnenin olduğu yeredir, dolayısıyla yerin bir yeri olacaktır. Ayrıca havadan su oluştuğu zaman yer yokolmuş demektir, çünkü oluşan cisim aynı yerde olamaz. Öyleyse ne tür bir yokolma olacak? Demek ki nelerden ötürü 'yer' diye bir şeyin olması zorunlu, yine nelerden ötürü onun tözünün ne olduğu konusunda çıkmaza giriliyor; bunları söylemiş olduk.

3 Bunlardan sonra kaç anlamda "bir nesne bir başka nesnenin içinde" denir, bunu söylemek gerekiyor. bir anlamda: "parmak 15

çile" yani parça bütünde. Bir başka anlamda: "bütün parçalarda"; çünkü bütün parçaların dışında değil. Başka bir anlamda: "insan canlıda", yani tür cinstе. Bir başkası: "cins türde" yani türün parçası kavramda. Ayrıca şöyle: "sağlık [belli bir ilişki içindeki] sıcak ile soğukta", kısaca bir 20
çim maddede. Yine şöyle: "Hellenlerin yazgısı kralın elinde", yani ilk de-
vamliricide. Şöyle de denir: "iyide", yani amaçta; bu da ereksel neden.
Ne ki, tümü içinde en asıl anlamında şöyle denir: "bir kaptā", yani bir
yerde.

İmdi şu sorulabilir: bir nesnenin kendisinin kendi içinde olması olası 25
mı yoksa olası değil de her nesne, ya hiçbir yerde ya da bir başka nesnenin
içinde mi? Bu da iki anlamda: ya 'kendi başına' ya da 'başka bir nesneye
göre'. Nitekim bütünün parçaları 'içinde olan' ile 'içine alan' olarak bütü-
nün içindeyse "bütün kendi içinde" denecektir, çünkü parçalara göre de
söylenecektir: sözgelişi yüzeyi ak olduğu için "ak" denebilir, düşünebilme 30
yeteneği olduğu için de "bilgili" denebilir. Öyleyse fıçı kendi içinde olmaya-
caktır, şarap da; ama 'şarap fıçısı' kendi içinde olacaktır, çünkü içinde olan
nesne ile içine alan nesne aynı bütünün parçaları. Bu anlamda aynı nesne-
nin kendi içinde olması olası, önceki anlamda olası değil. Sözgelişi 'ak'
bedende (çünkü yüzey bir bedende) bilgi ise bir ruhta. Bu özelliklere göre 210b
sıralandırma yapılıyor, bunlarsa parçalar, yani insanın parçaları (oysa fıçı
ile şarap ayrı ayrı alındıkta parça değil, birlikte alındıkta öyle. Bunun için
ancak parça oldukları zaman bütünün kendisi kendi içinde olacaktır).
Sözgelişi 'ak', bir insanda, çünkü insanın bedeninde; bir bedende, çünkü 5
bedenin yüzeyinde; ne ki, yüzeyde artık bir başka şeye göre değildir. Yüzey
ile ak türce değişik olsalar bile, herbiri bir doğa ve güç/olanak taşısa bile
bu böyle. İmdi tek tek bakıldıkta belirlenenlerden hiçbirinde 'kendi için-
de' bir nesne göremiyoruz, mantıksal açıdan da bunun olanaksız

olduğu açık. Çünkü bu durumda heriki nesnenin ikisinden herbiri ola- 10
rak bulunması gerekecek, sözgelisi bir şeyin kendisi kendi içinde olabilir
fıçı hem bir kap olur hem şarap; şarap da hem şarap hem de fıçı. Dolayı-
sıyla tam anlamıyla birbirlerinin içinde olsalar, fıçı şarabı şarap olarak
değil, fıçı olarak içine alacak; şarap ise fıçıda o fıçı, fıçının kendisi değil 15
şarapmış gibi bulunacak. Demek ki varlıklarına göre değişik şeyler olduk-
ları açık, çünkü ‘içinde olan’ın kavramı ile ‘içine alan’ın kavramı başka.
Üstelik böyle bir şey ilineksel anlamda da olası değil, çünkü bu durum-
da aynı yerde iki nesne olacak: nitekim kendi içinde olması olası olan
nesnenin doğası içinde ise, fıçının kendisi olarak kendi içinde olacak, 20
bir de fıçının içindekinin, yani şarabın [doğası], şarap olarak.

Demek ki nesnenin doğrudan kendi içinde olması olanaksız, bu
açık. Zenon’un ortaya koyduğu “yer bir nesneyse bir nesnenin içinde
olacaktır” sorununu çözmek ise güç değil; çünkü tıpkı sağlığın sıcak nes-
nelerde bir özellik, bir durum olarak bulunması, sıcaklığın bir bedende 25
uygulanım olarak bulunması gibi, yerin de doğrudan ‘bir yerde’ bulun-
maksızın başka bir nesnenin içinde bulunmasına hiçbir engel yok. Dola-
yısıyla sonsuza dek gitmek zorunlu değil. Ama şu açık: madem kap, ken-
di içindeki nesnenin hiçbir şeyi değil (çünkü doğrudan ‘nesne’ ile ‘için-
deki’ değişik şey), yer ne madde olabilir ne de biçim, tersine değişik bir 30
şey. Çünkü hem madde hem de şekil/biçim, içinde oldukları o nesne-
nin bir şeyi. Demek ki bunlar soru konusu.

4 Ne ki, yerin ne olduğu şöyle açıklığa kavuşabilir: Onla ilgili
olarak onda gerçekten ‘kendinde bulunan’ diye düşünülen şeyleri ele
alalım. Kabulümüz şu: yer, yeri olduğu o nesneyi doğrudan saran

bir şey; nesnenin hiçbir şeyi değil; nesnenin ilk yeri [nesneden] ne daha 211a
 büyük ne de daha büyük; her nesneyi bırakıp ondan ayrılabilir. Ayrıca
 her yerin yukarısı, aşağısı var; her nesne doğal olarak yer değiştirip kendi
 içinde kalıyor, bunu da ya yukarıya doğru ya da aşağıya doğru gerçekle- 5
 şiyor. Demek bunları dayanak olarak bırakıp geri kalanlara bakmak ge-
 rektir. Ne ki araştırmamızı öyle yapmaya çalışmalıyız ki, “yer ne?”, bu
 ortaya çıksın; dolayısıyla sorunlar çözülüp ‘yer’de bulunduğu düşünülen
 özelliklerin gerçekten onda bulunduğu, ayrıca tartışmaların ve onunla il- 10
 gili sorunların nedeni ortaya çıksın. Nitekim her nesne en iyi biçimde
 ancak böyle ortaya konabilir.

İlk düşünülmesi gereken şu: yere göre devinim olmasaydı ‘yer’ de
 araştırma konusu olmazdı. Nitekim gökyüzünün de özellikle bu yüzden bir
 yerde olduğunu düşünüyoruz, çünkü hep bir devinim içinde. Devinimin 15
 her bir türü yer değiştirme, biri büyüme, biri de yitip gitme/eksilme; nite-
 kim büyüme ile eksilmede de bir değişme sözkonusu: daha önce buradaki
 nesne daha sonra daha küçük ya da daha büyük [bir yere] doğru değişmiş-
 tir. Ayrıca devinen nesne ‘kendi başına’ bir etkinlikte ya da ‘ilineksel an- 20
 lamda’ devinebilir. İlineksel anlamda ise kimi nesne bedeninin parçaları ve
 geminin direği gibi kendi başına devinebilir; kimi nesnelerde ise bu olası
 değil, onlar aklık, bilgi gibi hep ilineksel anlamda devinir. Nitekim bunlar,
 içinde bulundukları nesne yer değiştirdiği için yer değiştirmiş oluyorlar.
 Ne ki, madem gökyüzünde olan havanın içinde bulunduğu için bir nesne- 25
 nin gökyüzündeki bir yerde olduğunu söylüyoruz, “havada” derken de ha-
 vanın tümünde demek istemiyoruz da onun sınırındaki saran kısmında ol-
 duğu için havada olduğunu söylüyoruz (çünkü havanın tümü yer olsa her-
 bir nesnenin yeri ile o nesnenin kendisi eşit olmaz, oysa eşit olduğu görü-
 nüyor, doğrudan/ilk içinde bulunulan yer böyle bir şey); saran, ayrık

devinli süreklili ise nesnenin onun içinde 'bir yerde' anlamında değil, bütünlükte bir parça olarak bulunduğunu söylüyoruz demektir; ama saran ayrı ve bitişmiş olsa, nesne saran nesnenin doğrudan/ilk sınırında devinli, yani içindeki nesnenin bir parçası da değildir, ayrılıktan daha büyük de değildir, ona eşittir; çünkü bitişik olan nesnelerin sınırları aynıdır. Ama nesne sürekli değilse, saran nesne içinde devinmez, onunla birlikte devinir; ayrık ise onun içinde devinir. Saran nesne devinse de devinmese de farketmez. <Öte yandan ayrık değilse, gözdeki görme, bedendeki el gibi bütündeki parça anlamına gelir; ayrık olduğunda ise sürahindeki su ya da kadehteki şarapla karşılaştırılabilir. Nitekim el bedenle birlikte devinir, su ise sürahinin içinde devinir.>

İndi yerin ne olduğu bunlardan ortaya çıkıyor. Yerin içlerinden biri olması zorunlu olan dört şey var: Ya bir biçim, şekil (morphe) ya bir madde; ya sınırlar arasındaki bir ara-nesne ya da sarılan cismin büyüklüğü dışında hiçbir aralık yoksa sınırların kendisi. Bunlardan üçünün olası olmadığı açık. Ama sarmasından ötürü biçim, şekil (morphe) olduğu düşünülüyor, çünkü saran ve sarılan nesnenin sınırları aynıdır. Demek ki heriküisi de sınır, ama aynı nesnenin değil: biçim nesnenin sınırı, yer ise saran cismin. Sarılan ve ayrık olan nesne çoğu kez saran nesne durağan kalmasına karşın, suyun kaptan taşması gibi devinliği için değişen nesnenin dışında bir nesne var diye arada bir ara-nesne olduğu düşünülüyor. Oysa böyle bir şey yok, yer değiştirirken doğal olarak bitişen bir cisim sözkonusu. 'Kendi başına' kalıcı bir ara-nesne ve doğal bir varlık olsaydı aynı yerde sonsuz yer olurdu (nitekim su ve hava yer değiştirince parçaların hepsi kaptaki bütün

ayıy yapan bütün içinde aynı nesneyi yapacaktır). Aynı anda yer de yer değiştirecek, dolayısıyla yerin başka bir yeri olacak, aynı anda birçok yer olacaktır. Ne ki, kabın bütünü yer değiştirdiğinde parçanın içinde devinecek yer başka bir yer değil, aynı yer (tüm kabın yeri); nitekim 'bu yerdi' hava ve su ya da suyun parçaları neredelerse orada birbirinin yerini alıyor, yoksa gökyüzünün bütünüün yeri olan yerin parçası olan yerde oluşuyor değiller. Yer, durgunluk içinde ayrılmayan süreklilik olarak düşünülürse madde diye de görülebilir. Nitekim nasıl nitelik değiştirmediği gibi ak sonra kara olan; şimdi sert sonra yumuşak olan bir şey varsa (tümün için maddenin bir nesne olduğunu düşünüyoruz) yer de bu tür bir kurgulamayla böyle görülebilir. Ancak şu farkla: Önceki durumda "hava olan şey şimdi su olmuştur", denir; yer ile ilgili olarak ise, "hava olan yerde şimdi su var", denebilir. Ne ki daha önce de dediğimiz gibi madde ne nesneden ayrılabilir ne onu sarar, oysa yer için herikisi de söz konusu.

İmdi yer üçünden biri değilse, ne biçim ne madde ne de yer değiştiren nesnenin dışında değişik bir şey olarak bulunan bir ara-nesne ise, şu zorunlu yer, dört şey içinde geri kalanı, yani saran cismin [sarılan cisimle bitiştiği] sınırdır. 'Sarılan cisim'den kastettiğim yer açısından devinebilen cisim. Ne ki "yer önemli bir şeydir, anlaşılması güçtür" diye düşünülmesi şundan: tüm madde ile şekil hep birlikte görülüyorlar hem de dinginlikteki saran cismin içinde yer değiştiren nesnenin yer değişikliği dingin durumdaki cismin içinde oluşuyor. Nitekim öyle görünüyor ki, devinen büyüklüklerden

başka bir şeyin, bir aralığın, ara-nesnenin varlığı olası. Havanın cisimden bağımsız düşünülmesi de [bu görüşü] destekliyor. Nitekim yer yalnızca kabın sınırları diye değil, aynı zamanda boşmuş gibi düşünülen ara-nesne olarak da görülüyor. Nasıl, kap taşınabilen bir yer ise aynı şekilde yer de taşınamayan bir kap. Bunun için ırmaktaki tekne gibi devinen bir 15 nesnenin içinde olan bir şey devindiğinde ve değiştiğinde o şey kendini saran nesneyi bir 'yerden' çok, bir kap olarak kullanır. Oysa yerin devinimsiz olması gerekiyor, bunun için daha çok ırmağın tümü 'yer', çünkü bütün olarak ırmak devinimsiz. Dolayısıyla saran nesnenin doğrudan/ilk 20 devinimsiz sınırı, işte yer bu. Bu yüzden bize göre olan gökyüzünün ortası ve çember biçimindeki yer değiştirmenin sınırını herkes kendine özgü biçimiyle biri yukarı öteki aşağı diye düşünüyor; çünkü gökyüzünün ortası hep duruyor, çembersel devinimin sınırı ise nasılsa öyle kalıyor. Dolayısıyla hafif, doğa gereği yukarı; ağır ise aşağı giden şey olduğundan 25 otürü ortaya göre saran sınır aşağıdadır ve kendisi de sınırdır; uç noktaya göre saran ise yukarıdadır ve kendisi de uç sınırdır. İşte bu yüzden yer, bir yüzey, kap gibi bir şey, saran bir şey diye düşünülüyor. Ayrıca yer nesneyle birlikte, çünkü sınır sınırlananla birlikte. 30

5 Demek ki dışında onu saran bir cisim olan cisim bir yerdedir, [onu saran bir cisim] yoksa [bir yerde] değildir. Bunun için su böyle bir şey olsa, onun parçaları devinecektir (çünkü parçalar birbirini sarıyor) ama 'bütün' bir anlamda devinecek bir anlamda devinmeyecektir. Çünkü bütün olarak yer değiştirmez ama yine de 35 çember biçiminde devinir -çünkü 'bütün', parçaların yeri-, kimi parçaları yukarı ve aşağı değil, çember biçiminde devinir; yoğunluğu 212b

ve seyrekliği olan parçaları ise yukarı ve aşağı.²⁹ Dediğimiz gibi, kimi nesneler olanak halinde bir yerde kimi nesnelerse etkinlik halinde. Bunun için eşparçalı bir cisim sürekli olduğundan parçaları olanak halinde bir yerde, bir [kum] yığını gibi parçalar birbirinden ayrı ama birbirine bitişik 5 olduğunda etkinlik halinde. Yine kimi nesneler 'kendinde' [bir yerde] (özgelişi ya yer değiştirme ya da büyüme açısından devinebilen her cisim 'kendinde' bir yerde, oysa dediğimiz gibi, hiçbir cisim onu sarmıyorsa evren gökyüzü, bütün olarak herhangi bir yerde değil, belli bir yerde de değil, ama yine de parçaları için yer olması açısından onda devinim var, 10 çünkü farklı parçalardan herbiri bir başkasına bitişik); kimi nesnelerse ilmeksel anlamda [bir yerde], özgelişi ruh ve gökyüzü-evren: nitekim bunların parçaları bir biçimde bir yerde, çünkü çember içinde herbiri ötekini sarıyor, bunun için yukardaki parça çember biçiminde deviniyor; 'bütün' ise bir yerde değil; çünkü 'bir yerde'nin kendisi de bir şey, ayrıca 15 onu saran nesnedekinin dışında başka bir şeyin olması gerekir. Ne ki 'herşey' ile 'bütün'ün dışında herşeyin ötesinde hiçbir şey yok, bu yüzden de bütün nesneler evrende-gökyüzünde, çünkü evren-gökyüzü herşey. Ne ki yer, evren değil, evrenin -gökyüzünün sınırı olarak, devinen cisime bitişik olan bir şey. Bunun için de yeryüzü suyun içinde, su hava- 20 nın içinde, hava aitherin (ateşin)³⁰ içinde, aither gökyüzünün- evrenin içinde, gökyüzü artık başka bir şeyin içinde değil.

Bunlardan çıkan şu: yer şu biçimde belirlendikte bütün sorunlar çözülebilecektir: yerin büyümesi, bir noktanın yerinin olması, aynı yerde iki cismin olması, cisimsel bir ara-nesnenin olması zorunlu değil (çünkü yerin 25 ortası cisimdeki bir aralık değil, herhangi bir cisim). Öte yandan yer herhangi bir yerde ama 'bir yerde' anlamında değil, sınırlanan nesnedeki sınır anlamında. Çünkü her varolan değil, yalnızca devinebilen cisim bir yerde. Yine her nesnenin kendi [doğal] yerine gitmesi akla uygun (çünkü 30 bir zorlama olmadan birbirine ardışık olup bitişen şey aynı cinstendir.

[Yalnızca birlikte olan nesnelerde etkilenme söz konusu değildir, [yalnızca] birliktelik olan nesneler birbirlerini etkileyip birbirlerinden etkilenir). Yine her şeyin doğa gereği kendine özgü yerinde kalması da akla aykırı değil, parçası da öyle; ama bütün açısından ayrık parça olarak bir yerdedir: söz-jelisi biri suyun ya da havanın bir kısmını devindirdiğinde [parça doğal 35 yerine dönmeye çalışır]. Biri madde, öteki biçim olarak alındıkta havanın suyla ilgisi de böyle: su havanın maddesi, hava ise suyun bir etkinlik du- 213a rumu, çünkü su olanak durumunda havadır, oysa havanın durumunda su olmasının tarzı başka. Ne ki bunlar üzerine ilerde belirleme yapmak gerekiyor. Şu anda öylesine sözetmek zorundaydık, ama söylediğimiz şey 5 şimdi pek açık değil, ilerde daha açık olacak. Demek ki, aynı nesne hem madde hem gerçeklik ise (nitekim su herikisi de, biri olanak durumunda öteki gerçeklik) o bir biçimde bütün açısından parça olsa gerek. Bunun için bunlarda yalnızca bir dokunma var; ama herikisi de etkinlik du- rumunda bir olsalar aralarında doğa birliği olur. İmdi yer üzerine, varlığını 10 ve ne olduğunu söylemiş olduk.

6 Yer üzerine olduğu gibi aynı tarzda boşluk üzerine de, “var mı yok mu, nasıl var, ne?” diye düşünmek gerekiyor, nitekim boşluğun olduğu ya da olmadığı inancı çıkış noktaları açısından [yerinkiy- 15 le] bir yakınlık taşıyor. Boşluğun varlığını savunanlar onu bir tür yer, bir kap gibi kabul ediyorlar: boşluk, alabildiği kütleyi taşıdığında ‘dolu’, o kütleden yoksun olduğunda ‘boş’ diye düşünülüyor. Çanki ‘boş’, ‘dolu’, ‘yer’ aynı şey; bunların varlığı ise aynı şey değil. Demek ilkin boşluğun varolduğunu savunanların dediklerini, sonra 20 olmadığını savunanların dediklerini, üçüncüleyin de bunlar

çarapla birlikte tulumu da alabilir, çünkü sert cisim yoğunlaşınca içindeki boşluğa çekilir. Öte yandan herkes büyümenin de boşluktan ötürü oluştuğunu düşünüyor, nitekim yemek bir cisim, iki cismin aynı anda birlikte olması olanaksız. Kanıt diye sünger ile ilgili olayı da kullanıyorlar, nitekim sünger boş kabın aldığı kadar su alıyor. Phythagorascılar da boşluğun varlığını ileri sürdüler. [Onlara göre] boşluk, “sonsuz nefes arıcılığıyla” sanki nefes alan evren-gökyüzüne yayılıyor ve doğaları ayıran, boşluk. Sanki boşluk birbiri peşisıra giden nesneleri ayıran, onların sınırını çizen bir varlık. Bu da ilkin sayılarda oluyormuş, çünkü boşluk onların doğasını sınırliyormuş. Demek ki boşluğun varolduğunun ve varolmadığının savunulma nedenleri yaklaşık bunlar ve sayıca bu kadar.

7 Ne ki, hangisi olduğunu çözmek için adı ne imliyor, bunu ele almak gerekiyor. İmdi şöyle düşünülüyor: boşluk, içinde hiçbir şey olmayan yerdir. Böyle düşünülmesinin nedeni de şuna inanılması: varolan bir cisimdir, her cisim bir yerdedir, ‘boş’, içinde hiçbir cisim olmayan yerdir, dolayısıyla herhangi bir yerde bir cisim yoksa orada hiçbir şey yoktur. Bir de her cismin dokunulur olduğuna inanılıyor, böyle bir şeyse ağırlık-hafiflik taşıyan şey. Demek ki bir tasımla çıkan şu: boşluk, içinde ağır ya da hafif bir şey bulunmayan şey. Az önce de dediğimiz gibi bunlar bir tasımla çıkıyor. Ne ki nokta boş ise bu garip, çünkü bu durumda dokunulur bir cisim aralığı bulunan bir yer olması gerekir. Demek ki bir tarzda boşluktan kastedilen şöyle görünüyor: dokunma açısından duyulur bir cisimle dolu olmayan şey. Dokunma açısından dolu olan ise ağırlık ya da hafiflik taşıyan nesne (bunun için şu da sorulabilir:

renk ya da sesin aralığı olsa ne denecek: acaba boş mu, değil mi? Yoksa 10
 dokunulur bir cisim alabiliyorsa boştur, alamıyorsa değil, bu açık). Bir
 başka tarzda ise şöyle: boşluk, içinde ne belli bir nesne ne de cisimsel bir
 varlık bulunan şeydir. Bunun için bazı kişiler “boşluk cismin maddesi-
 dir” diyor (yerin de bu aynı şey olduğunu savunanlar bunlar), oysa de-
 dikleri yerinde değil, çünkü madde nesnelerden ayırlamaz, boşluğu ise 15
 ayrı-başına bir şey olarak inceliyorlar.

Yer konusunda belirtmiştik: boşluk varsa onun cisimden bağımsız
 bir yer olması zorunlu; yerin bir anlamda varolduğunu bir anlamda ise
 varolmadığını da söylediydik. Buna göre şu çıkıyor: aynı şekilde boşluk
 da ne ayrılmış bir şey olarak ne de ayrılamayan bir şey olarak var, çünkü
 boşluk bir cisim değil, cisim aralığı, bu gerekiyor. Bunun için bir şey ol- 20
 masını düşündüren nedenler yerinkiyile aym. Nitekim yere göre devinim
 hem yerin, içinde bulunan cisimlerin dışında bir şey olduğunu ileri sü-
 renler için destek, hem de boşluğun. Berikiler boşluğun, içinde devinim
 olan şey olduğu için devinim nedeni olduğuna inanıyor. Bu da yerin va- 25
 rolduğunu savunanların dayanağına benziyor. Oysa devinim varsa boşlu-
 ğun da olması hiç zorunlu değil. Dahası Melissos’un da gözünden kaçan
 nedenden ötürü genelde her devinim hiçbir zaman [boşluğa] bağlı değil;
 nitekim ‘dolu olan’ın nitelik değiştirmesi olası. Kaldı ki yere göre devi-
 nim de [boşluğa] bağlı değil, çünkü devinen nesnelerin dışında ayrı-başı- 30
 na hiçbir aralık bulunmaksızın nesnelerin aynı anda birlikte düşmesi
 olası. Bu sudaki girdap gibi sürekli nesnelerin dönüşlerinde de açık. Sık-
 laşma boşluğa doğru çekilmeyle değil, nesnenin içindeki bir şeyin basın-
 cıyla da olabilir (tıpkı su basınca içerdeki havanın çıkması gibi), genleşme 214b
 de yalnızca bir nesnenin içeri girmesiyle değil, bir nitelik değiştirmeye

de olabilir: sözgelisi sudan buharın oluşması. Kısaca genleşme ile ilgili ve süngerin aldığı suyla ilgili temellendirme aynı kapaıya çıkıyor: ya nesnenin herhangi bir parçası genleşmiyor, ya bir cismin girmesiyle genleşmiyor ya aynı yerde iki cismin olması olası oluyor (bu durumda genel bir sorunu çözmüş oluyorlar ama boşluğun varolduğunu kanıtlamış olmuyorlar) ya da cisim her yanında genleşiyorsa ve boşluktan ötürü genleşiyorsa cismin bütününün boş olması zorunlu. Sünger konusunda da aynı temellendirme geçerli. Demek ki, boşluğun varolduğunu savunmak için kullanılan dayanakları çürütmek kolay, bu açık.

8 Kimilerinin ileri sürdüğü gibi bu biçimde ayrıbaşına boşluk olmadığını yineleyelim: yalın cisimlerden herbirinin yer değiştirmesi doğa gereği ise, diyesim ateşinki yukarı, toprağinki aşağı ve ortaya doğru ise, boşluk yer değiştirmenin nedeni olmaz, bu açık. Öyleyse boşluk hangi [devininim] nedeni olacak? Yere göre devininim nedeni olduğu düşünülüyor ama onun nedeni değil. Yine cisimden yoksun bir yer gibi bir şeyse, boşluk olduğu zaman onun içine konan cisim nereye doğru gidecek? Herhalde her yere doğru değil. Bu temellendirme yerin ona doğru giden ayrıbaşına bir şey olduğuna inananlara karşı da geçerli: içindeki nesne nasıl yer değiştirecek ya da duraduracak? Yukarı-aşağı ile ilgili aynı temellendirme elbette boşluk konusunda da geçerli olacaktır, çünkü boşluk olduğunu ileri sürenler onu bir yer olarak anlıyorlar. Bir nesne nasıl olacak da ya bir yerde ya da boşluk içinde olacak? ‘Bütün’, ayrıbaşına ve duraduran bir yerdeki bir cisim diye konuldukta bu sözkonusu olmuyor, çünkü parça ayrı olarak alınmadıkça bir yerde değil, bütünün içinde olacaktır. Yine yer yoksa boşluk da olmayacaktır.

İyi incelendikte “boşluğun varlığı devininim varolması

koşuluyla zorunludur” diyenler için tam tersi sözkonusu oluyor, diyesim boşluk olsa tek bir nesne bile devinemez. Nasıl eşcinsliliğinden ötürü 30 toprağın durağan olduğu söyleniyorsa aynı şekilde boşlukta da durağanlık zorunlu. Çünkü bir yerden çok başka bir yere doğru devinmek için bir neden yok, boş olduğundan ötürü ayırım taşımıyor. Kaldı ki her devinim ya bir zorla ya da doğa gereği. Zorla devinim varsa doğaya göre devinim de var, bu zorunlu (çünkü zorla devinim, doğaya aykırı devinimdir. 215a Doğaya aykırı devinim doğaya göre olandan sonra gelir). Dolayısıyla doğal cisimlerin herbiri için doğaya göre bir devinim olmasa öteki devinimlerden hiçbirisi de olmayacaktır. Ama aralarında hiçbir ayırım yoksa boşlukta ve sonsuzluktaki doğa gereği [devinim] nasıl olacak? Çünkü biri ‘sonsuz’ olduğu için yukarısı, aşağısı, ortası olmayacak; öteki ‘boş’ olduğu için yukarısı ile aşağısının bir ayırımı olmayacak (çünkü ‘hiçbirşey’in bir ayırımı yoksa ‘boş’un da yok, boşluk varolmayan bir şey ve bir [varlık] yokluğu diye düşünülüyor). 10 Doğa gereği yer değiştirmenin ise bir ayırıcı özelliği var, dolayısıyla ayırım doğa gereği. İmdi ya hiçbir nesne için hiçbir yerde doğa gereği yer değiştirme yok ya da bu varsa boşluk yok. Yine atılan nesneler, atan ona dokunmadığı halde devinmeyi [sürdürüyor]. Bu ya kimilerinin ileri sürdüğü gibi³¹ bir tepki yüzünden ya da hava itildiği için atılan cismi kendi doğal yerine götüren devinimden daha hızlı bir devinimle itiyor, bundan. Oysa boşlukta bunlardan hiçbirisi olmaz, orada hiçbir yer değiştirme olmayacaktır, meğer ki, bir başkasıyla birlikte alına! Yine niçin devindirilen cisim bir yerde duracak, bunu kimse söyleyemez: niçin şurada değil de burada [duracak]? Dolayısıyla ya cisim durağan kalacak ya da daha güçlü bir nesne engellemedikçe sonsuza değin yer 20 değiştirecek, bu zorunlu. Yine çekiminden ötürü boşluğa doğru gittiği de

şeyleniyor, oysa boşlukta bu çekim her yerde aynı biçimde olacaktır, dolayısıyla her yana gidecektir.

Öte yandan söyledığımız şey şunlardan da ortaya çıkıyor: görüyoruz ki, aynı ağırlık ve cisim iki nedenden ötürü daha hızlı gidebilir: ya içinden geçtiği nesnenin farklılığından ötürü (sözgelişi su-toprak ya da su-hava) ya da yer değiştiren nesne öteki koşullar aynı kalmasına karşın ağır ya da hafif olması açısından farklıdır, bundan. İçinden geçilen nesne bir nelen, çünkü özellikle karşı devinimdeyse nesnenin devinimini engeller; kaldı ki durağan olsa yine engeller. İyi ayrılmamışsa, diyelim, daha sıkıya [engel] daha çok. Diyelim ki A cismi B nesnesinin içinden C zamanında, daha seyrek D nesnesinin içindense E zamanında geçsin. B ile D aynı uzunlukta ise [zaman], engelleyen cisimlerin orantısına göredir. Nitekim B su, D hava olsun: hava sudan ne denli seyrek ve ne denli cisimden bağımsızsa A'nın D'den geçişi B'den geçişinden o denli hızlı olacaktır. Demek hızlar arasındaki oran hava ile su arasındaki oranın aynı olacaktır. Dolayısıyla seyreklik iki katsa cisim B'yi D'yi geçtiği zamandan iki kat zamanda geçecektir, diyelim C zamanı E zamanının iki katı olacaktır. Her zaman cisim, içinden geçtiği nesne ne denli cisimden bağımsız, ne denli az engelleyici, ne denli seyrekse o denli hızlı geçecektir. Oysa nasıl 'hiçbirşey' [sıfır]ın sayısal bir oranı yoksa boşlukta da cismin aşacağı bir oran yok ki! '4' '3'ten '1' büyükse, '2'den daha da büyükse ve '1'den büyüklüğü '2'den büyüklüğünden de çoksa, '4'ün 'hiçbirşeyi' [sıfırı]

aşacağı bir oran yok. Çünkü ‘aşan’ın ‘aşan’ ile ‘aşılan’a ayrılması zorunlu, dolayısıyla ‘4’, asma oranı ile sıfırın (hiçbirşeyin) toplamı olacaktır. Bunun için çizgi de noktalardan biraraya gelmiş değilse noktayı aşıyor değildir. Aynı şekilde boşluğun da ‘dolu’ ile hiçbir oranı olamaz, dolayısıyla ‘devinim’le de [ilgili değildir]. Ama en seyrek nesnenin içinde belli 20 bir zamanda belli bir yol alınırsa boşluk içinden geçiş her tür oranı aşar.

Diyelim ki, F boşluğu, B ile D nesnelere büyüklükçe eşit olsun. A [F] boşluğunu E zamanından kısa olan G zamanında geçecek olsa, bu oran [G ile E arasındaki oran] ‘boş’ ile ‘dolu’ arasındaki oran ola- 25 caktır. Ne ki bu G zamanı ne kadarsa o kadar zamanda A cismi D nesnesinin H parçasını geçer. İmdi havadan seyrek bir nesne varsa bu nesneyi A cismi E’nin G ile oranı kadar bir zamanda geçer. Çünkü E, G zamanını ne kadar aşıyorsa F cismi D cisminden o kadar daha sey- 30 rektir. Bu hız açısından bakıldıkta evrik: A cismi devinirse F nesnesini G zamanında geçecektir. Demek ki F nesnesi içinde hiçbir cisim 216a yoksa, daha da çabuk. Oysa o G zamanı içindeydi. Dolayısıyla hem dolu olanı hem de boş olanı aynı zaman içinde geçecek. Bu ise olanaksız. Demek şu açık: herhangi bir nesnenin bir boşluk parçasını geçeceği bir 5 zaman varsa şu olanaksızlık söz konusu: bir şeyin eşit zaman içinde hem dolu olanı hem de boş olanı geçmesi kabul edilmiş olacak, çünkü bu cisimle bir başkası arasındaki orantı bir zamanla öteki zaman arasındaki orantının aynı olacak. Kısaca özetlemek gerekirse, söz konusu olan bu durumun nedeni açık: her devinimin bir devinimle ilgisi var

(çünkü [devinim] bir zaman içinde, herikisi de sınırlı olduğundan, hep 10
bir başka zamanla oranı var) oysa boş ile dolu arasında [bir oran] yok.

Demek içinden geçilen nesnelerin farklı olması durumunda bunlar
ortaya çıkıyor. Yer değiştiren nesnelerin [ağırlık-hafiflikçe] aşırılığı açısın-
dan bakıldıkta ise şunlar: görüyoruz ki, ağırlık ve hafiflikçe daha büyük
bir ivme taşıyan cisimler, öteki koşullar biçimleri açısından aynı kalıyor-
tu, eşit yeri daha çabuk geçiyorlar, bu da büyüklükler arasındaki orantıya 15
göre oluyor. Dolayısıyla boşluktan geçerken de [bu böyle olacaktır]. Ne
ki bu olanaksız, çünkü hangi nedenle daha çabuk geçecek? Dolu nesne-
lerde bu zorunlu, çünkü gücü açısından daha büyük cisim daha çabuk
ayırıp geçiyor; ya dış biçiminden ötürü ayırıyor ya yer değiştiren cismin
taşıdığı ivmeden ötürü ya da fırlatıldığından ötürü. Oysa [boşlukta] bü- 20
tün hızlar eşit olacaktır, bu ise olanaksız.

İmdi söylediklerimizden çıkan şu: boşluk varsa boşluk olduğunu ile-
ri sürenlerin dediğinin tersi sözkonusu oluyor. Aslında yere göre devinim
olması koşuluyla kendi başına ayrılmış boşluk olduğuna inanılıyor,
bu da yerin ayrı-başına bir şey olduğunu ileri sürmekle aynı şey; bunun 25
olanaksız olduğunu da daha önce söylemiştik.

‘Kendinde’ bakıldıkta da boş denen şey gerçekten boş gibi görüne-
bilir. Çünkü nasıl suya bir zar atıldığında zar ne kadarsa o kadar su ta-
rarsa havada da bu böyle, ama bu duyumla algılanamıyor. Yer değiştire-
bilen her cisimde, doğal olarak yer değiştirebildiği ölçüde geri itilmedik- 30
çe, ya yer değiştirme toprağınki gibi aşağıya ise hep aşağıya ya alevse yukarı-
ya ya da içindeki şeyin niteliğine göre heriki yana gitmek zorunlu. Oysa
boşlukta bu olanaksız (çünkü o hiçbir cisim değil); sanki su ya da hava taht-
ta zar yüzünden taşmayıp onun içinden her yana yayılıyormuş gibi, zar 35

aracılığıyla boşlukta öncekinin eşi bir aralık var gibi görünecek. Ne ki zar 216b
 da en azından boşluğun taşıdığı büyüklük ne kadarsa o kadar büyük ola-
 caktır. O ayrı başına olmasa bile, sıcak, soğuk, ağır ya da hafif olsun, var-
 lık açısından bütün bu özelliklerinden hiç de az değişik bir şey değildir. 5
 kastettiğim tahta zarın kütlesi. Dolayısıyla zar bütün öteki özelliklerinden
 ayrılrsa ve ne ağır ne de hafif olsa bile eşit boşluğu dolduracak, kendine
 eşit olan aynı yer ve boşluk parçasında bulunacaktır. İmdi zarın cismi ile
 ona eşit boşluk ya da yer arasında ne ayırım olacak? İki nesne böyle ola- 10
 biliyorsa aynı yerde belli sayıda nesne niçin olmasın? Demek ki, bu bir
 tutarsızlık, bir olanaksızlık. Ayrıca şu da açık: zar kendi yerini değiştirse
 bile, öteki bütün cisimlerin de taşıdığı şeyi taşıyacaktır. Dolayısıyla bu,
 'yer'den hiç de farklı değilse, kütle özelliklerinden bağımsız diye, niçin 15
 herbir nesnenin kütlesinin dışında nesneler için bir yer koymak gerek-
 sin? Kütlerde bu tür eşit başka bir aralık olsa bile hiç farketmez. <Ayrıca
 devinen nesnelerde boşluk diye bir şeyin açıkça olması gerekir, oysa ev-
 ren içinde hiçbir yerde yok! Nitekim hava görülmese de birşey. Balıklar
 demirden olsaydı onlar da suyu duyumsamazdı. Çünkü dokunulabilir
 olan nesne dokunma ile anlaşılır.> Demek ki ayrı-başına boşluğun varol- 20
 madığı bu dediklerimizden çıkıyor.

9 Kimileri de var, bunlar 'seyrek' ile 'sık' var diye, boşluğun da
 olduğunun açık olduğuna inanıyor. Çünkü seyrekleşme ile sıklaşma ol-
 ması birleşme ile sıkışma da olmaz, bu olmasa ya genelde devinim ol-
 mayacaktır ya Ksoutos'un³² dediği gibi ya [evren] bütünü dalgalanacak 25
 tır ya su ile havanın hep eşit olarak birbirine dönüşmesi gerekecektir
 (dediğim gibi: sözgelisi bir bardak sudan hava olmuşsa, aynı anda

eşit ölçüdeki havadan da o kadar su olması gerekecektir) ya da boşluk olması zorunlu; çünkü başkaca birleşmek ve ayrılmak olası değil. İmdi 'seyrek'ten kastedilen, içinde ayrı başına birçok boş nesne taşıyan şey ise 30 şu açık: kendi aralığını, kendi ara-nesnesini taşıyan bir yer olamadığı gibi boşluk da ayrı başına varolamazsa, 'seyrek' de bu biçimde varolamaz. Ne ki ayrı-başına olmasa bile yine de [seyrek] içinde boş bir şey varsa bu da ha da olanaksız. Ama bu durumda çıkan şu: ilkin boşluk her devinimin değil, salt yukarıya doğru olan devinimin nedenidir (çünkü 'seyrek' hafif 35 bir şey, bunun için ateşin de seyrek olduğunu ileri sürüyorlar), ikincile 217a yin boşluk, içinde devinim olan şey anlamında devinim nedeni değildir, hortum'un kendisi yukarı gittiğinden, sürekli olanı da yukarı götürmesi gibi boşluk da bu biçimde nesneleri yukarı götürür. Yine de boşluğun yer değiştirmesi ya da boşluğun bir yeri nasıl olanaklı? Çünkü bu durumda boşluğun ona doğru gittiği bir 'boşluk boşluğu' oluşacaktır. Kaldı ki ağır olanın aşağıya gitmesi nasıl açıklanacak? Şu da açık: bir nesne seyrek ve boş olduğu ölçüde yukarıya gidecekse, tümüyle boşluk varsa orada en hızlı gidecektir. Oysa aslında bu durumda devinmek olanaksız, nedeni de aynı: nasıl boşluk içinde bütün nesneler devinimsiz ise, aynı şekilde boşluk da devinimsiz, çünkü o devinse hızlar ölçülemez.³³ 10

Boşluk olmadığını ileri sürüyoruz ama aslında öteki sorunlar yerli yerinde duruyor: çünkü sıklık ile seyreklik yoksa, ya devinim olmayacak ya evren dalgalanacak ya her zaman eşit havadan eşit su, sudan da hava olacak (açık ki sudan olan havanın hacmi daha çoktur, dolayısıyla sıkışma olmaz 15 sa, ya bastırılan cismin basınçla en dıştaki cismi dalgalandırması zorunlu ya da bir başka yerde eşit hacimde hava su haline gelmeli ki tüm evrenin bütün kütlesi eşit kalsın! Ya da hiçbir şey devinmeyecek. Bir nesne değiştiğinde çembersel dönmüyorsa her zaman bu söz konusu olacaktır. Oysa

yer değiştirme her zaman çembersel değil, düz yer değiştirme de var). De- 20
mek bunlar yüzünden boşluk olduğu ileri sürülebilir ama biz dayanakla-
rımızdan³⁴ yola çıkarak şunu savunuyoruz: karşıtların, sıcak-soğuk ve öte-
ki doğal karşıtlıkların maddesi bir tektir. Olanak halinde varolan bir şey-
den etkinlik halinde varolan bir şey oluşur, madde ayrı-başına değildir,
varlığı değişik bir şeydir, sayıca da ister renge göre ister sıcak ile soğuğa 25
göre olsun, bir tektir.

Ne ki bir cisim küçük olsun büyük olsun, onun maddesi aynı. Şu
açık: sudan hava oluştuğunda başka bir şey eklendiğinden ötürü değil,
olanak halinde olan şey etkinlik haline geçtiğinden ötürü aynı maddede
oluşma sözkonusu oluyor: yine havadan su oluştuğunda da bu böyle: bi- 30
rinde küçüklükten büyüklüğe doğru, ötekinde büyüklükten küçüklüğe
doğru. Demek ki hava çok olmasına karşın daha küçük bir kütle haline
geliyor, daha küçükken de daha büyük: madde olanak halinde olduğu
için herikisi de oluyor. Nasıl olanak halinde olduğu için aynı madde so-
ğukken sıcak, sıcakken soğuk oluyorsa, aynı şekilde madde de cisim daha
az sıcak iken, zaten sıcak olmayan bir sıcaklık oluşmaksızın daha sıcak ha- 217b
le gelir. Tıpkı şöyle: daha büyük bir çemberin yüzeyi ve bükümü daha kü-
çük bir çemberin yüzeyi ya da bükümü haline gelirse, ister aynı olsun is-
ter başka, hiçbirinde bükümlü değil de doğru olan şey bükümlü hale gel-
miş değildir (çünkü 'daha az' ve 'daha çok' bütünüyle kalan şeyler değil). 5
İçinde sıcaklık ve ışık olmayan bir alev kütlesi kabul etmek olanaksız. De-
mek bu biçimde önceki sıcaklığın sonrakiyle bir ilgisi var. Dolayısıyla du-
yulur bir kütlenin büyüklüğü ve küçüklüğü de maddeye bir şey eklendiğin-
den ötürü değil, madde olanak halinde herikisi de olabildiği için sözkonu- 10
su olur. Demek ki sık ile seyrek de aynı, bu ikisinin maddesi tek. Ama

‘sık’ ağır, ‘seyrek’ ise hafif <Ayrıca nasıl çemberin yüzeyi biraz küçülünce büküm başka bir şey almaz, zaten sahip olduğu şeye indirgenmiş olursa ve ateşten alınan her şey sıcak olursa, aynı şekilde “herşey” de aynı mad-

denin birleştirilmesi ve ayrılmasıdır>. Nitekim bu iki şey, ağırlık ile hafif- 15

lik öteki ikisine, sıklık ile seyrekliğe indirgenir, çünkü ağır ile sertin sık olduğu görünüyor, karşıtları hafif ile yumuşağın ise seyrek. Ne ki ağırlık ile sertlik kalayda ve demirde birbirine uymuyor. 20

Söylediklerimizden çıkan şu: ne gerek mutlak anlamda gerekse seyreklik anlamında ayrıbaşına bir boşluk var ne de olanak halinde: meğer ki, yer değiştirme nedenine ısrarla ‘boşluk’ adı verile! Bu anlamda ağırın ve hafifin maddesi böyle bir şey olmakla ‘boşluk’ olabilir. Çünkü sık ile seyrek bu karşıtlığa göre bir yer değiştirme yaratır, oysa sert ve yumuşak 25

açısından bir etkilenim ya da etkilenimsizlik yaratır, diyesim yarattıkları bir yer değiştirme değil, daha çok bir başkalaşmadır. Boşluk üzerine de ne anlamda var, ne anlamda yok, bu biçimde belirleme yapmış olduk.

10 Dediklerimizi sonuçlandırdığımıza göre ‘zaman’ konusuna geç-
memiz gerekiyor. Kamuya açık konuşmalarımızda onunla ilgili dedikleri- 30
mizden de yararlanıp ilkin o varolanlardan mı, var olmayanlardan mı; ikincileyin doğası ne, buna bakmak yerinde olur. Ya hepten varolmadığı ya da kaygan-ele avuca gelmez bir şey olduğu şunlardan çıkarılabilir: zamanın bir parçası varolmuştur, [artık] yoktur: öteki parçası ise olacaktır, henüz yoktur. Hem sınırsız zaman hem de ele alınan her zaman bu par- 218a
çalardan bileşiktir. Ne ki, varolmayanlardan bileşik olan bir şeyin varlıktan pay almasının olanaksız olduğu görülse gerek.

Öte yandan parçalanabilen her nesne, varsa, varolduğu sürece

onun ya bütün parçaları ya da kimi parçaları vardır. Oysa zaman parçalanabilir olmasına karşın parçalarının biri olup bitmiş, biri olacak, hiçbirisi 5 yok. “Şimdiki an ise zamanın bir parçası değil, çünkü parçanın bir ölçüsü vardır, bütünün parçalardan kurulması gerekir, oysa zaman ‘Şimdiki an’lardan biraraya gelmiş gibi görünmüyor. Kaldı ki geçmiş ile geleceği ayırır gibi görünen ‘şimdikian’ acaba hep bir ve aynı mı kalıyor, yoksa hep başka, hep değişik bir şey mi, bunu görmek kolay değil. Hep değişik 10 bir şey ise ve zamanın içindekiler içinde hep değişik olan hiçbir parça bir başka parçayla zamandaş olarak varolamazsa (kısa zamanın uzun zamanla sarılması gibi, biri kuşatıyor öteki kuşatılıyor olmadıkça); ‘an’ daha önce varolmayan ve bir zaman zorunlu olarak ortadan kalkacak bir şeyse, ‘an’lar birbiriyle zamandaş olmayacaktır; daha önceki ‘an’ların hep 15 ortadan kalkmış olması zorunlu. İmdi onun, o zamanki varlığından ötüntü, kendi içinde ortadan kalkmış olması olanaklı değil; önceki ‘an’ın başka bir ‘an’ içinde ortadan kalkması da olası değil. Nitekim nasıl bir noktayı öteki noktayla sürekli olamazsa ‘an’ların birbirine eklenmesi de olanaksız olsa gerek. Öyleyse ‘an’ bir sonraki içinde değil başka birinin içinde 20 ortadan kalkmışsa sonsuz olan aradaki ‘an’ların içinde zamandaş olarak bulunacaktır! Oysa bu olanaksız. Ne ki ‘an’ın hep aynı kalması da olanaklı değil, çünkü sonlu olup da parçalara ayrılabilen hiçbir nesne tek sınır taşımaz: ister tek bir nesneye göre sürekli olsun ister daha çok nesneye göre, bu böyle. ‘An’ ise bir sınırdır, sınırlı bir zaman almak olanaklıdır.³⁵ Öte yandan ‘zaman içinde zamandaş olmak’ ile ‘ne önce 25 ne de sonra’, “aynı ve tek ‘an’ içinde olmak” anlamına gelse, yine önce ve sonra olup bitenler şu belli ‘şimdikian’ içinde olsa, on bin yıl önce

olanlar ile bugün olanlar zamandaş olacak, hiçbir nesne ötekinden daha önce, daha sonra olmayacaktır.

30

İmdi zamanla ilgili bunca sorun sözkonusu. Zaman ne, onun doğası ne, bu az önce üzerinde durduğumuzdan çıktığı gibi, bize aktarılanlara göre de belirsiz. Nitekim kimi, “zaman [evren] bütünü’nün devinimidir”³⁶ diyor, kimi ise³⁷ zaman gökçemberin kendisi”. Gerçi çembersel yer 218b
değiştirmenin bir parçası da bir zaman [gösterir] ama yer değiştirmenin kendisi zaman değil, çünkü parça çembersel yer değiştirmeden alınmış bir parçadır, çembersel yer değiştirmenin kendisi değil. Ayrıca çok sayıda gökçember olsaydı onların herbirinin devinimi zaman olur, dolayısıyla 5
zamandaş birçok zaman olurdu. “Zaman bütün evrenin [dış] çemberidir” diyenler, herşey hem zaman içinde hem de evren bütünü’nün çemberi içinde diye böyle düşünüyorlardı. Oysa bu görüş öyle zayıf ki, bu görüşle ilgili ortaya çıkan olanaksız şeylere bakmak yetiyor. Ama madem zaman bir devinim, bir değişme diye düşünülüyor, bunun üzerinde durmak gerekli. İmdi herbir nesnenin değişmesi ve devinimi salt o değişen nesne 10
nin içindedir ya da o devinen, değişen nesnenin bulunduğu yerdedir. Oysa zaman hem her yerde hem de her nesnede aynı biçimde. Ayrıca değişme daha hızlı, daha yavaş olur, zaman ise öyle değil; çünkü hızlı ile ya 15
avaş aslında zaman ile belirleniyor, kısa zaman içinde çok devinen nesne hızlı, uzun zaman içinde az devinen nesne yavaştır. Zaman ise ne niceliği ne de niteliği açısından bir zamanla belirlenir. Demek ki zaman bir devinim değil, bu açık. Bizim için şu anda ‘devinim’ ya da ‘değişme’ demek arasında hiçbir ayırım yok.³⁸

20

11 Ne ki değişmeden bağımsız da değil [zaman]. Nitekim

düşüncemizde hiçbir şey değişmediğinde ya da değişmeyi farketmediği-
 mizde biz zamanın da geçmediğini düşünüyoruz. Sardinya'da uyanıkken
 uyudukları anlatılan kahramanlar için de bu böyle olsa gerek, çünkü on- 25
 lar duyumsamadıklarından ötürü aradakini atıp önceki an ile sonraki anı
 birleştirip tek yaparlar. Nasıl ki 'an' değişik bir şey değil de aynı ve tek
 şey olsaydı zaman olmazdı, aynı şekilde değişik bir şey olduğundan ötürü
 duyumsanmadığı için aradaki 'ara-an'ın zaman olmadığı düşünülüyor.
 İmdi hiçbir değişme beklemediğimizde zaman geçmediğine inanıyor, ru- 30
 hun tek ve bölünmez bir 'an-durumunda' kaldığını düşünüyorsak, bir
 değişme duyumsamadığımız ve belirlemediğimizde ise zaman geçmediği-
 ni söylüyorsak, bir devinme ve bir değişmeden bağımsız zaman yok, bu
 açık. Öyleyse yine açık ki, zaman hem bir devinim değil hem de devin-
 nimden bağımsız değil. Madem zamanın ne olduğunu inceliyoruz, bura- 219a
 dan başlayıp "zaman devinimin neyi?", bunu ele almalıyız. İmdi biz devin-
 nim ile zamanı aynı anda algılıyoruz. Karanlıkta ve bedensel bir etkileni-
 me uğramıyorsak bile ruhta bir devinim olduğunda hemen belli bir za- 5
 man da geçti diye düşünüyoruz. Ama belli bir zaman geçtiği düşünüldü-
 ğünde aynı anda bir devinim olduğu da düşünülür. Dolayısıyla zaman ya
 bir devinim ya da devinime ait bir şey. Demek madem bir devinim değil,
 devinime ait bir şey olması zorunlu. 10

Devinen nesne bir şeyden bir şeye doğru devindiği için ve her
 büyüklük sürekli olduğundan devinim büyüklüğü izliyor. Çünkü bü-
 yüklük sürekli olduğundan devinim de sürekli, devinim sürekli oldu-
 ğundan ötürü de zaman [sürekli]: nitekim devinim ne denliyse

hep o denli zaman geçtiği düşünülüyor. Demek ki, ‘önce’ ile ‘sonra’ aslında bir yer içinde var, diziliş açısından orada. Büyüklükte ‘önce’ ile ‘sonra’ varolduğundan ötürü devinimde de büyüklüklerle orantılı bir ‘önce’ ile ‘sonra’ olması zorunlu. Ne ki birini hep öteki izlediğinden zamanda da ‘önce’ ile ‘sonra’ var. Ama devinimdeki ‘önce’ ile ‘sonra’ kimi kez devinimin kendisi, devinimle aynı şey; oysa onun varlığı değişik ve devinim değil. Devinimi ‘önce’ ile ‘sonra’ açısından belirleyerek saptadığımızda zamanı da anlıyoruz, diyesim devinimdeki ‘önce’ ile ‘sonra’yı algıladığımızda zamanın geçtiğini söylüyoruz. Belirlememizi sağlayan şey, onları başka başka şeyler olarak kabul etmemiz ve arada onlardan farklı bir şey olduğuna inanmamız. Çünkü uçları ortadan değişik şeyler diye düşündüğümüzde, düşüncemizde iki ‘an’ var; “biri önce, öteki sonra” dediğimizde işte bunun zaman olduğunu ileri sürüyoruz: nitekim zamanın ‘an’ ile belirlenen şey olduğu düşünülüyor, dayanağımız bu olsun. İmdi biz ‘an’ı devinimdeki önce ile sonra olarak ya da öncenin sonu olanın başı olan şey olarak değil de, ‘tek şey’ olarak algıladığımızda hiçbir zaman geçmemiş görünüyor, çünkü devinim de yok. Ama önce ile sonrayı algıladığımızda “zaman geçti” diyoruz. Aslında zaman şu: önce ile sonraya göre devinim sayısı.

Demek ki devinim zaman demek değil, devinimin bir ölçüsü olduğu için bu böyle. Şuradan da belli: ‘çok’ ile ‘az’ı sayı aracılığıyla seçiyoruz, devinimin çokluğunu ya da azlığını ise zaman aracılığıyla. Demek zaman bir tür sayı; ama sayının iki anlamı var (nitekim hem sayılan ile sayılabilir olana “sayı” deriz hem de onunla

saydığımız şeye). İmdi zaman onunla saydığımız şey değil, sayılan şey. Onunla saydığımız şeyle sayılan şeyse birbirinden değişik. Nasıl devinim de hep değişik ise, zaman da (ama zamandaş alınan her zaman noktası 10 aynı, çünkü ‘an’, varlığı değişik olsa bile bir zaman ne idiye aynı; zamanı öncelik sonralığı açısından belirleyen de ‘an’). ‘An’ bir anlamda aynı, bir anlamda aynı değil, hep başka bir şey içinde olduğundan değişik (onun ‘an’ olması bu idi), hep ‘an’ olduğundan ötürü de aynı. Nitekim 15 dediğimiz gibi devinim büyüklüğü izliyor, yine dediğimiz gibi devinimi de zaman. Aynı biçimde devinimi ve devinimdeki ‘önce’ ile ‘sonra’yı onunla anladığımız yer değiştiren nesne de noktayı izler. Ne ki yer değiştiren nesne “bir zaman varolan şey” olarak aynı, (çünkü ya bir nokta ya bir taş ya da böyle başka bir şey) ama kavramca farklı -sofistlerin ‘Okuldaki 20 Koriskos’ ile ‘Çarşıdaki Koriskos’u farklı kabul etmeleri gibi. Öyleyse yer değiştiren nesne başka başka yerlerde olmakla farklı. Zamanın devinimi izlemesi gibi ‘an’ da yer değiştiren nesneyi izliyor (çünkü yer değiştiren nesne ile devinimdeki ‘önce’yi, ‘sonra’yı anlıyoruz, ‘önce’ ile ‘sonra’ sayılabilir 25 olduğundan ötürü de ‘an’ın varlığını). Dolayısıyla buna göre de ‘an’ bir zaman varolan şey olarak aynı (devinimdeki ‘önce’ ile ‘sonra’), ama varlığı farklı (çünkü ‘önce’ ile ‘sonra’ sayılabilir olduğundan ötürü ‘an’ var).

En çok bilinebilir olan da 'an', çünkü devinim devinen nesne aracılığıyla, yer değiştirme yer değiştiren nesne aracılığıyla [bilinebilir]; nitekim devinim değil, yer değiştiren nesne belli bir nesnedir (tode ti). Demek ki 'an' bir anlamıyla aynı, bir anlamıyla da aynı değil; çünkü yer değiştiren nesne de öyle.

Şu da açık: zaman olmasa 'an' da olamaz; 'an' olmasa zaman da olamaz, çünkü nasıl yer değiştiren nesne ile yer değiştirme zamandaş ise, yer değiştiren nesnenin [ölçüm] sayısı ile yer değiştirmenin [ölçüm sayısı] da zamandaş. Zaman yer değiştirmenin [ölçüm] sayısı, 'an' ise yer değiştiren nesne gibi, bir biçimde bir sayı birimi. Öyleyse zaman hem 'an' aracılığıyla sürekli hem de 'an'a göre biliniyor, anlaşılıyor; zaman bu açıdan da yer değiştirmeyi ve yer değiştiren nesneyi izliyor: nitekim hem devinim hem de yer değiştirme, yer değiştiren nesne aracılığıyla birlik taşıyor, çünkü yer değiştiren nesne tek (tek olmadığında bile - çünkü [devinme] kesilebilecektir- bu kavramca öyle). Kaldı ki, devinimdeki 'önce' ile 'sonra'yı belirleyen bu, bu da bir biçimde noktayı izliyor; çünkü nokta da çizgiyi hem sürekli kılıyor hem de sınırılıyor; bir parçanın başı, ötekinin sonudur. Ne ki tek nokta bu biçimde iki olarak kullanıldıkta aynı nokta başlangıç ve son olacaksa, nesnenin durması zorunlu. Oysa 'an' yer değiştiren nesnenin devinmesinden ötürü hep değişik bir şey. Dolayısıyla zaman bir ölçme sayısı ama başı ile sonu olduğu için aynı noktanın sayısı gibi değil, daha çok sanki bir çizginin uç noktaları gibi; dediğimiz şeyden ötürü parçaları gibi de değil (çünkü ortadaki nokta ikiymiş gibi kullanılacak, sonuçta devinimde kesinti söz konusu olacak). Ayrıca şu da açık: 'an'

zamanın hiçbir parçası değil, devinimin kesintisi de değil; nasıl ki nokta, çizginin parçası değil: çünkü çizginin parçaları [çizginin bölünmesiyle elde edilen] iki çizgidir. Öyleyse ‘an’ bir sınır olduğundan ötürü zaman değil, zamanın bir ilineği, ama sayı oluşturduğundan ötürü de bir sayı...³⁹ Sınırlar salt neyin sınıırıysa onun sınırları, oysa şu atların sayısı ‘on’; başka yerde de [‘on’ sayısı kullanılır]. İmdi şu açık: “zaman daha önce ile daha sonraya göre bir devinim [ölçme] sayısı ve sürekli” (çünkü sürekli olan bir şeye, [devinime] ait).

12 Genel anlamda alındıkta en küçük sayı ‘iki’⁴⁰ ama bir nesne sayı olarak alındıkta [en küçük] bir anlamda var bir anlamda yok: sözgelişi bir çizginin çoklukça en küçüğü iki ya da bir, oysa büyüklükçe en küçüğü yok, çünkü her çizgi hep yeniden bölünür. Dolayısıyla zaman da böyle: sayı açısından en küçük zaman parçası bir ya da iki ama büyüklük açısından ‘en küçük zaman’ yok.

Şurdan da bu açık: [zamana] “hızlı” “yavaş” denmez; “çok”, “az”, “uzun”, “kısa” denir, çünkü sürekli olduğundan ötürü “uzun”, “kısa”; bir sayı olduğundan ötürü de “çok”, “az”dır. Ama yavaş, hızlı değil. Onunla saydığımız hiçbir sayı da aslında “hızlı”, “yavaş” değil.

Zaman zamandaş olarak alındıkta her yerde aynı, ama ‘daha önce’ ya da ‘daha sonra’ olarak aynı değil; çünkü değişme de varken bir, tek; geçmişte kalmışsa ya da gelecekte olacaksa değişik.

Zaman onunla saydığımız sayı değil, sayılan sayı; bu ise ‘önce’, ‘sonra’ hep değişik oluyor, çünkü ‘an’lar değişik. Oysa sayı bir ve aynı, ister yüz atın sayısı olsun ister yüz insanın. Sayı neyin sayısı ise o nesneler değişik, diyelim atlar insanlardan değişik. Öte yandan nasıl bir devinim dönüşümlü olarak tek ve aynı olabilirse zaman da öyle: sözgelişi yıl, ilkbahar, sonbahar.

Yalnızca devinimi zamanla ölçmüyoruz, zamanı da devinimle ölçüyoruz, çünkü birbirlerince belirleniyorlar: nitekim zaman onun sayısı olduğu için devinimi belirliyor, devinimse zamanı. Zamanı devinimle ölçerken ona “çok”, “az” diyoruz, tıpkı sayıyı sayılabilir olanla, sözgelişi bir atla atların sayısını ölçtüğümüz gibi. Nitekim sayı aracılığıyla atların çokluğunu biliyoruz, yine bir atla da atların sayısının kendisini. Zaman ile devinimde de bu böyle: zamanla devinimi, devinimle zamanı ölçüyoruz. Bu da akla uygun, çünkü belli nicelikte, sürekli ve ayrılabilir olmaları açısından büyüklüğü devinim, devinimi zaman izliyor. Nitekim büyüklük bu özellikleri taşıdığından devinim bu özellikleri yükleniyor, devinimden ötürü de zaman. Yine hem büyüklüğü devinimle hem de devinimi büyüklükle ölçüyoruz, yürüyüş uzun olduğunda yolun uzun olduğunu söyleriz, yine yol uzunsa yürüyüşün. Yine devinim öyleyse zamana, zaman öyleyse devinime de.

Madem zaman devinimin ve devinimin varlığının ölçüsü; madem o bütün devinimi ölçecek olan belli bir devinimi belirleyerek

Bir devinimi ölçüyor (bir dirsek bütünü ölçecek olan bir büyüklüğü belir-
 leyerek bir uzunluğu ölçer, tıpkı bunun gibi) ve madem devinim için 'za-
 man içinde olmak' hem onun hem de onun varlığının zamanla ölçülme-
 ni demek (çünkü devinimi ve devinimin varlığını zamandaş olarak ölçer 5
 ıktır ve onun için zaman içinde olmak ile onun varlığının ölçülmesi ay-
 nı şeydir), şu açık: öteki nesneler için de 'zaman içinde olmak' ile onla-
 rın varlığının ölçülmesi aynı şey. Nitekim 'zaman içinde olmak' şu iki 10
 şeyden biri: ya zaman olduğu sürece varolmak ya da kimi nesneler için
 "sayı içinde var" dediğimiz gibi, bu anlamda varolmak. Beriki ise şu anla-
 mı gelir: ya nesne sayının bir parçası, bir özelliği, kısaca sayının 'bir şeyi'
 yı da sayı ona ait bir şey. Ama madem zaman bir sayı: 'an', 'önce' ve büt-
 ün bu gibi şeylerin zaman içinde olması da tıpkı 'bir'in, 'tek'in, 'çift'in sa-
 yı içinde olması gibi demektir (çünkü berikiler sayının bir şeyi, ötekiler za- 15
 manın). Olup-bitenlerin zaman içinde olması da sayı içinde olması gibi.
 Bu böyleyse, sayı içindeki nesneler sayıca, yer içindeki nesneler yerce sarı-
 lırsa, zaman içindeki nesneler de zamanca sarılır, kuşatılır. Şu da açık:
 'zaman içinde olmak' zaman olduğu sürece olmak demek değil; nasıl de- 20
 vinim içinde olmak ya da yer içinde olmak devinim olduğu sürece ya da
 yer olduğu sürece varolmak anlamına gelmez, tıpkı bunun gibi. Çünkü
 bir şey içinde olmak bu anlama gelecek olsa, bütün nesneler bir yerde
 olurdu ve gökyüzü de bir kap içinde olurdu. Kap olduğu sürece gökyüzü
 de olurdu. Oysa beriki bir rastlantı, ötekinin olması ise zorunlu, diyesim
 zaman içinde olan bir nesne için o nesne varolduğu sürece bir zaman 25
 var, devinim içinde olan bir nesne için de o nesne devinim içinde oldu-
 ğu sürece bir devinim var.

Ama madem zaman içinde olmak sayı içinde olmak gibi,

zaman içinde olanın bütününden daha büyük bir zaman da kabul edilecektir. Bunun için zaman içinde olan her şeyin zaman tarafından sarılması zorunlu, tıpkı bir şey içinde olan bütün öteki nesneler gibi, sözgelişi yer içinde olan her şeyin yerce sarılması gibi. Ayrıca nesneler zaman- 30 dan ötürü bir etkilenime de uğrayacaklardır. Bunun için de “zaman yitiyor”, “herşey zamanla yaşlanıyor”, “zaman yüzünden unutuluyor” demeye alışmışız. Oysa “zamandan ötürü öğrendi” “zaman sayesinde gençleşti”, “zaman sayesinde güzelleşti” demeyiz, çünkü zaman kendi başına, [kendinde zaman], alındıkta daha çok bozulma, yokolma nedeni; çünkü 221b o devinimin sayısı, devinim de olan durumu ortadan kaldırır. Dolayısıyla şu açık: hep varolanlar, hep varolduklarından ötürü zaman içinde değil, 5 çünkü zamanca sarılmıyorlar, onların varlığı da zamanla ölçülmüyor. Zaman içinde olmadıkları için zamandan bir etkilenime uğramamaları da bunu gösteriyor. Madem zaman devinim ölçüsü, durağanlığın da [lineksel anlamda] ölçüsü olacaktır, çünkü her durağanlık bir zaman içinde: nitekim nasıl devinimin içinde olan nesnenin devinmesi zorunluysa, zamanın içinde olanın da öyle, çünkü zaman bir devinim değil 10 ama bir devinimin sayısı, [ölçüm sayısı], içinde durağanlığın da olması olası. Çünkü devinmeyen herşey değil, ancak doğal olarak devinebildiği halde devinimden yoksun olan nesne durağan kalabilir, duradurabilir, bunu daha önce de söyledik. Bir sayı içinde olmak demek nesnenin belli bir sayısının olması ve onun varlığının, içinde olduğu sayıyla ölçülür ol- 15 ması demektir. Dolayısıyla bir zaman içindeyse zamanca ölçülecektir. Demek ki zaman, biri devinen öteki duraduran nesneler varolduğu için hem devineni hem de duraduranı ölçecektir, çünkü onların devinimini ve durağanlığını bir nicelik olarak ölçecektir. Dolayısıyla devinen nesnenin kendisi bir nicelik olduğundan ötürü değil, onun devinimi bir nicelik olduğundan ötürü mutlak olarak zamanca ölçülebilir olacaktır. Sonuç: ‘ne 20 devinen ne de duraduran nesneler’ bir zaman içinde, çünkü zaman içinde olmak zamanla ölçülmek demek, zaman ise devinimin ve durağanlığın

ölçüsü.

İmdi açık ki ‘varolmayan’ her nesne de, dediğim [varolmayan]dan başka biçimde olamayan nesneler de, zaman içinde değildir, sözgelişi ‘köşegenin kenarla eşit ölçüde olması’. Kısaca zaman kendi başına devinimin ölçüsü, ilineksel olarak da başka şeylerin ölçüsü ise şu açık: ölçtüğü tüm nesnelerin varlığı ya duradurma ya da devinme içindedir. Demek ki ortadan kalkan ve oluşan nesnelerin, kısaca kimi kez varolan kimi kez varolmayan nesnelerin zaman içinde olması zorunlu (çünkü zaman onların varlığını ve onların tözünü aşan, daha büyük bir şey). Ne ki zamanın sardığı ‘varolmayan’ nesnelerin kimi vardı, sözgelişi Homeros bir zamanlar vardı; kimi de varolacak, sözgelişi zamanın öyle ya da böyle bir biçimde saracağı gelecekteki bir nesne. Heriki biçimde de sarıyorsa herikisi de geçerli, [hem vardı hem de olacak]. Ama zamanın hiçbir yerde sarmadığı nesneler ne vardı, ne var, ne de olacak. Karşıtları hep varolan ‘varolmayan nesneler’ içine girenler bu tür, sözgelişi ‘köşegenin kenarla eşit ölçüde olmaması’ hep geçerli ve [ölçülmesi] zaman içinde olmayacaktır. Bunun için hep yok, çünkü ‘hep varolana’ karşıt. Karşıtları her zaman olmayan nesnelerin ise olması da olanaklı, olmaması da; onlar için oluş ve yokoluş sözkonusu.

13 Dediğimiz gibi şimdiki ‘an’, zamanın sürekliliği, bağlantısı; çünkü geçmiş ile gelecek zamanı bağlıyor; ve zamanın sınırı, bir zamanın başı, ötekinin sonu. Ne ki bu duraduran noktadaki gibi açık değil; o olanak halinde ayırıyor; ayıran bir şey olduğundan ötürü ‘an’ hep değişik bir şey, yine bağlayan bir şey olduğundan ötürü de hep aynı, bu tıpkı geometrik çizgilerde olduğu gibi

(nitekim düşünce açısından ‘nokta’ hep aynı değil, çizgiyi bölen kimseler için o hep değişik bir şey, ama tek olduğundan ötürü de her durumda aynı). ‘Şimdikian’ da böyle hem olanak halinde zamanı bölüyor hem de heriki yanın sınırı ve birliği. O aynı ve bölünme ile birlik bu aynılığa bağlı ama varlıkları aynı değil. İmdi ‘an, şimdikian’ böyle kullanılıyor. 20

Bir başka biçimde ise ‘an’ın zamanının yakın olması durumunda: bugün geleceği için “h’an’diyse gelecek”, bugün geldiği için “şimdi geldi” deriz. Ama Troia’da olanlar “şimdikian”da olmadı, kıyamet de “şimdikian”da kopmayacak. Gerçi zaman bu olaylar için de bağlantı ama bunlar yakında olmadığından ötürü [“şimdikian”] denmez. “Bir zamanlar” terimi daha önceki ana ilişkin sınırlı bir zamanı gösterir, sözgelişi “Troia bir zamanlar ele geçti” ve “bir zaman [gelecek] kıyamet kopacak”. Nitekim 25

“şimdikian”a göre belirlenmiş olması gerekiyor. Demek ki şu andaki zamandan o andakine belli bir nicelikte zaman olacak ve geçmişteki ana göre de belli bir zaman vardı. Ne ki “bir zamanlar” denilemeyen hiçbir zaman olmasa her ‘zaman’ sınırlı olur. Öyleyse o bitecek mi? Yoksa devinim 30

hép varsa bitmeyecek mi? İmdi zaman hep başka mı yoksa çoğu kez aynı mı? Şurası açık: devinim nasılsa zaman da öyle: aynı ve tek devinim oluştuğunda zaman da bir ve aynı olacak: devinim öyle değilse zaman da öyle olmayacak. İmdi madem ‘an’, bir zamanın sonu ve bir zamanın başlangıcı, aynı zamanın değil de geçmiş zamanın sonu, gelecek zamanın 222b

başlangıcı, şu çıksa gerek: nasıl çember kendi içinde içbükey ve dışbükey-
ce, aynı şekilde zaman da hep başta ve sonda; bu yüzden de hep değişik görünüyor, çünkü ‘an’, aynı şeyin sonu ve başlangıcı değil, yoksa aynı nesnede karşıt şeyler zamandaş olarak bulunurdu. Demek ki zaman bit- 5

mecektir, çünkü hep başlangıç içindedir.

“Henüz” sözcüğü bölünmez şimdiki ana yakın bir gelecek zaman parçasını gösterir (“Ne zaman gezeceksin? -Henüz şimdi, [birazdan] gezeceğim”: çünkü eylemin gerçekleşeceği zaman yakın); yine şimdikiana uzak olmayan geçmiş zaman parçasını da gösterir (“Ne zaman geziyorun? - Henüz [demin] gezdim”). Ama İlion’un (Troia’nın), henüz ele geçişini söylemeyiz, çünkü ‘şimdikian’dan çok uzak. “Az önce” sözcüğü ise ‘şimdikian’a yakın geçmiş zaman parçasını gösterir. “Ne zaman geldin?” Zaman şimdiki ana yakınsa yanıt: “Az önce geldim”. “Eskiden” sözcüğü de uzak [geçmiş] gösterir. “Birdenbire” sözcüğü kısalığı yüzünden algılanamayan bir zaman içinde [kendinden] ortaya çıkmayı gösterir. Her değişime doğal olarak kendinden ortaya çıkan şey. Her nesne zaman içinde oluşur ve yokolur, bunun için kimi ona “en bilge şey” diyor⁴¹; Pythagoras Paron ise onu “en bilgisiz şey” diye adlandırıyor, çünkü ‘unutma’ onun içinde: tanımı da yerinde. İmdi şu açık: zaman kendi başına oluşan çok yokoluş nedeni, bunu daha önce de dedik (nitekim değişme kendi içinde, kendi içinden, çıkan bir şey); ilineksel olarak da oluşun ya da varolmanın nedeni. Şu kanıt da yeterli: bir biçimde devinmeden ya da eylemden bağımsız hiçbir şey oluşmuyor, nesne hiç devinmiyorsa yokoluyor. Buna biz zamanla ortadan kalkma diyegeliyoruz. Aslında bunu zaman yapıyor değil; değişmenin oluşması da ilineksel anlamda zaman içinde. Demek ki zamanın varlığını, ne olduğunu, kaç anlamda ‘an’ dan söz edildiğini; yine “bir zamanlar”, “az önce”, “henüz”, “eskiden”, “birdenbire” ne, bunları söylemiş olduk.

14 Bu belirlemelerimizden şu çıkıyor: her değişme ve her devinen nesne zaman içinde: nitekim her değişmede ‘daha hızlı’, ‘daha

yavaş' sözkonusu (bu, bütün değişmelerde görülüyor). Daha hızlı devinliğini söylediğim nesne şu: aynı uzaklıkta ve sabit hızda devinimle devinip de taşıyıcı [son]a doğru daha önce değişen şey (sözgelişi yer değiştirir) 223a
 mede heriki devinim de çember biçiminde ya da heriki devinim de düz çizgi durumunda ise. Öteki devinim biçimlerinde de bu böyle). Ama 'daha önce' terimi 'zaman içinde'dir, çünkü 'şimdikiana' uzaklığına göre "daha önce", "daha sonra" deriz: 'şimdikian' ise geçmiş zaman ile gelecek zamanın sınırı. Madem 'an'lar zaman içinde, 'daha önce' ile 'daha sonra' da zaman içinde olacaktır, çünkü 'şimdikian' neye aitse, 'şimdiki an'ın uzaklığı da o şeye aittir ('daha önce' teriminin geçmiş zamanla ve gelecek zamanla ilgili kullanımı karşıt, geçmiş zamanda 'şimdiki an'a daha 10
 da uzak olana 'daha önce', daha yakın olana 'daha sonra' deriz; gelecek zamanda ise daha yakın olana 'daha önce', daha uzak olana 'daha sonra' deriz). Dolayısıyla madem 'daha önce' zaman içinde ve her devinimi izliyor, şu açık: her değişme ve her devinim zaman içindedir. 15

Öte yandan zamanın ruhla nasıl bir ilgisi var, niçin her şeyde, yerde, denizde, gökte zaman var diye düşünülüyor, bunlar incelenmeye değer. Zaman bir sayı, bir ölçü olmakla devinimin bir özelliği ya da devinime ait bir şey olduğundan ve bütün bunlar devinen nesneler olduğundan (çünkü hepsi bir yerde) acaba zaman ile devinim eş zamanlı olarak 20
 olanak ve etkinlik halinde mi? Acaba ruh olmasa zaman olabilir mi, olmaz mı? Bu sorulabilir. Sayı sayanın varlığı olanaksız oldukta, sayılabilir bir şeyin olması da olanaksız, dolayısıyla sayının da olmayacağı açık; çünkü sayı, sayılan ya da sayılabilir olan şey.⁴² Ruh ve ruhtaki akıldan başka 25
 hiçbir şeyin sayması doğal değilse, ruh olmadıkta bir zaman

olması olanaksız; meğer ki zaman, devinimin ruhtan bağımsız varolması-
nın olası olması gibi, bir tür varolan ola! Ama 'daha önce' ile 'daha son-
ra' bir devinim içinde var, bunların sayılabilir olması da zamanı oluşturu-
yor.

"Zaman hangi devinimin sayısı?" diye sorulabilir. Acaba her tür de-
vinimin mi? Çünkü hem oluşma hem yokolma hem büyüme hem nite- 30
lik değiştirme hem de yer değiştirme zaman içinde. İmdi devinim ne
denilirse herbir devinimin sayısı da o denli. Bunun için mutlak anlamda
sayı belli bir devinime değil, sürekli devinime ait. Ama zamandaş olarak
başka bir nesne de devinebilir, bunların herbirinin deviniminin de sayısı 223b
olun gerek. Öyleyse değişik bir zaman var! İki eşit zaman zamandaş ola-
rak varolabiliyor! Yoksa böyle değil mi? Nitekim eşit ve zamandaş zaman
tek ve aynıdır, tür açısından zamanlar ise zamandaş olmaz. Nitekim diye-
lim ki köpekler ve atlar var, heriki öbeğin sayısı da 'yedi'. Oysa sayı aynı. 5
Bu biçimde zamandaş olarak gerçekleşen devinimlerde de zaman aynı.
Her ki biri hızlı, öteki yavaş; biri yer değiştirme, öteki nitelik değiştirme
olabilir. Aslında sayı eşit ve zamandaş ise hem nitelik değiştirmenin hem
de yer değiştirmenin zamanı aynı. Bu yüzden de devinimler değişik ve 10
aynı, zaman ise her yerde aynı; çünkü eşit ve zamandaş nesnelerin sayısı
her yerde tek ve aynı.

Madem [temel devinim] yer değiştirme ve temel yer değiştirme de çember-
dolu ve madem herbir nesne kendisiyle eşcinsli bir şeyle ölçülüyor, tek tek sayılar

'bir' ile, atlar 'at' ile, aynı şekilde zaman da belli bir zamanla ölçülür ve dediğimiz gibi zaman devinimle, devinim de zamanla ölçülür (bu şun- 15 dan: zamanla belirlenmiş bir devinimle hem devinimin hem de zamanın niceliği ölçülür); imdi en önemli şey bütün eşcinslilerin ölçüsü ise, sabit çembersel yer değiştirme en başta gelen ölçü olacaktır, çünkü onun sayısı 20 en çok bilinir olan şey. Ne nitelik değiştirme ne büyüme ne de oluşma sabit, yalnızca yer değiştirme öyle. Bunun için zaman gökçemberin devinimi diye de düşünülüyor, çünkü öteki devinimler onunla ölçülüyor, zaman da bu devinimle ölçülüyor. Bundan ötürü de alışlagelmiş bazı değişler var: insanların yapıp-etmelerinin çembersel olduğunu söylerler, bu 25 doğal devinimleri olan, oluşup-yokolan nesneler için de geçerli sayılır. Böyle denir, çünkü bütün bunlar zamanla değerlendirilir ve sanki çembersel bir yoldalarmış gibi bir sonları ve başlangıçları var. Zamanın kendisi de bir çember diye düşünülüyor. Yine bunun nedeni de şu: zaman bu tür bir yer değiştirmenin ölçüsüdür ve o böyle bir yer değiştirme ile 30 ölçülür. Dolayısıyla "nesnelerin oluşları bir çember oluşturuyorlar" demek, "zamanın çembersel bir akışı var" demektir. O çembersel yer değiştirmeyeyle ölçüldüğü için bu böyle. Nitekim ölçünün yanında, ölçülenle birlikte görünen başka hiçbir şey yok: meğer ki [evren] bütünü bir ölçü 224a çokluğu ola!⁴⁴

Şöyle denmesi de yerinde: iki öbek sayısı da eşitse koyunlarla köpeklerin sayısı aynı ama 'on' aynı değil; 'on' nesne de aynı değil: 5 ıpki herikisi de üçgen olduğundan ötürü şekilleri aynı olsa bile eşkenarüçgen ile çeşitkenarüçgenin aynı üçgenler olmaması gibi. Çünkü ayırıcı özelliği açısından farklı olan değil, farklı olmayan

nesnelere “aynı” denir. Sözelgelişi bir üçgen başka bir üçgen den üçgenin ayırıcı özellikleri açısından farklıdır, işte bu nedenle üçgenler değışiktir. Ayırım şekilde değil, aynı ve tek bölümlerle içinde var; çünkü şekillerden biri çember öteki üçgen olsa bu sözkonusu, oysa burada biri eşkenar üçgen, öteki çeşitkenar üçgen. Demek şekil aynı ve bir üçgen ama üçgen aynı değil. Bunun için sayı da aynı⁴⁵ (çünkü ‘on’ların sayısı “sayı”nın ayırıcı özelliğı açısından farklı değil) ama ‘on’ aynı değil. Çünkü yüklendiğı nesneler farklı: biri köpekler öteki atlar. İmdi zaman üzerine hem kendi başına hem de onunla ilgili olarak araştırmaya uygun olan şeyler üzerinde konuşmuş olduk.

Beşinci Kitap

1 Değişen-devinen herşey ya ilineksel anlamda değışir-devinir, sözelgelişi eğitilmiş kişinin yürüdüğünü söylediğimizde yürüyen kişi için eğitilmiş olmak ilinekseldir; ya da kendisinin bir şeyi değışen nesnenin mutlak anlamda değıştiğı söylenir, sözelgelişi parçalar olarak söylenen şeyler (nitekim beden iyileşir, çünkü göz ya da göğüs iyileşmiştir, bunlar da bedenin tümünün parçaları). Ne ki bir şey de vardır, ne ilineksel anlamda devinir ne kendisindeki bir şey açısından; doğrudan kendisi devinim içindedir: işte bu *kendinde* devinendir, öteki tür devinimlere göre olanlardan sözelgelişi nitelik değıştiren den farklıdır. Nitelik değıştirmede de iyileşen ya da ısınan şey farklı. Devindirenle ilgili olarak da bu böyle: ya ilineksel anlamda devindirir ya nesnenin bir şeyini parça olarak devindirir ya da *kendinde* dolaysız olarak: sözelgelişi “hekim iyileştirir”, “el vurur”. Demek ki ilkin bir devindiren var bir de devindirilen, ayrıca

içinde olunan zaman, bunların yanında bir de neden-neye, nitekim her 35
 devinim bir şeyden bir şeye. Demek ki asıl anlamda devinen ile ona doğ- 224b
 ru devinilen ve ondan devinilen şey farklı: sözgelişi tahta, sıcak, soğuk:
 bunlardan biri nesne, biri *ondan* biri de *ona*. İmdi açık ki devinim tahta-
 da, biçimde değil. Nitekim biçim, yer ya da nicelik ne devinir ne de de- 5
 vindirilir, tersine devindiren, devindirilen ve ona doğru devinilen şey
 var. Değişme *ondan* yerine daha çok *ona* doğru olan şeye göre adlandırır-
 ılır. Bunun için yokolma da, yokolan bir varolandan değişmesine karşın
 varolmayana doğru bir değişmedir. Oluş ise varolmayandan olmasına
 karşın varolana doğrudur. 10

İmdi devinim ne, bunu daha önce söylemiştik. Devinenlerin on-
 lara doğru devindiği biçimler, duygulanımlar ve yer ise devinimsiz şey-
 ler, sözgelişi bilim ile sıcaklık. Gerçi duygulanımların devinim olup ol-
 madığı sorulabilir: aklık bir tür duygulanım, yani devinime doğru bir
 değişme olacak. Ama herhalde aklık bir devinim değil de aklaşma bir 15
 devinim. Bunlarda da *ilineksel anlamda, parça olarak, bir başkasına göre*
 ve bir başkasına göre değil, *asıl anlamda* sözkonusu. Sözgelişi aklaşan,
 ilineksel olarak akıllanmaya doğru değişebilir (renk açısından akıllan-
 mak ilineksel bir şey), renge parça anlamında değişir, çünkü ak, rengin 20
 bir parçası ("Avrupa'ya" denir, çünkü Atina, Avrupa'nın bir parçası),
 ak renge ise kendinde değişme olur. Demek ki kendinde nasıl devini-
 lir, ilineksel olarak, bir başka şeye göre nasıl devinilir, bunlar hem de-
 vindiren hem de devinen açısından açık. Şu da açık: devinim, biçimde 25
 değil, devinen nesnede ve devinebilir nesnede etkinlik halindedir. İli-
 neksel anlamda değişmeyi bir yana bırakalım, çünkü o her yerde,

her zaman, her şeyde sözkonusu. İlineksel anlamda olmayan devinimse her yerde değil, karşıtlarda, onların aralarında bir yerde ve çelişmede. Bu 30
 nme gidilerek gösterilebilir: değişme, aradaki durumda sözkonusu, çünkü o heriki yan açısından karşıt olarak kullanılır, nitekim aradaki, bir biçimde uç oluyor: bunun için aradakine karşıtlara göre, karşıtlara da ona göre bir biçimde karşıt denir: sözgelişi orta ses alçak sese göre yüksek, yüksek sese göre alçaktır; gri de karaya göre ak, aka göre karadır. 35

Değil mi ki, her değişme bir şeyden bir şeye (adı da -metabole, bunu gösteriyor: başka bir şeyden sonra bir şey, biri önce biri sonra ortaya 225a
 çıkıyor), öyleyse değişen dört biçimde değişebilir: ya bir taşıyıcıdan bir taşıyıcıya, ya bir taşıyıcıdan bir 'taşıyıcı olmayan'a ya bir 'taşıyıcı olmayan'dan bir taşıyıcıya ya da bir 'taşıyıcı olmayan'dan 'taşıyıcı olmayan'a. 5
 Taşıyıcı dediğim, evetleme ile açıklanan şey. Dolayısıyla söylediklerimizden, üç değişme olması zorunlu: bir taşıyıcıdan bir taşıyıcıya, bir taşıyıcıdan bir 'taşıyıcı olmayan'a, bir 'taşıyıcı olmayan'dan bir taşıyıcıya. Çünkü 10
 çelişme olmadığından ötürü bir 'taşıyıcı olmayan'dan bir 'taşıyıcı olmayan'a değişme olmaz: nitekim bunlar ne karşıt şeyler ne de çelişme. İmdi "bir 'taşıyıcı olmayan'dan bir taşıyıcıya çelişmeye göre değişme" oluştur: mutlak anlamda ise mutlak anlamda oluş, belli bir şeyin 15
 değişmesi ise belli bir oluş (sözgelişi 'ak olmayan'dan aka değişme, bunun oluşu, 'varolmayan'dan mutlak anlamda 'varolmaya' 15
 değişme ise mutlak anlamda oluştur, ki buna göre bir şeyin oluşmasından değil, mutlak anlamda oluştan sözederiz). Bir taşıyıcıdan bir

'taşıyıcı olmayan' a değişme ise yokoluş. Oluş üzerine de söylediğimiz gibi 'varlık'tan 'varolmamak'a dönme mutlak anlamda yokoluş, karşıt değillemeye dönme ise belli bir yokoluştur. 20

'Varolmayan' çok anlamda kullanılıyorsa ve birleştirme veya ayırma yoluyla devinmesi olası değilse; mutlak anlamda etkinlik halinde varolana karşıt olan olanak halinde varolanın devinmesi de olası değilse <nitekim yine de 'ak olmayan'ın ya da 'iyi olmayan'ın ilineksel anlamda devinmesi olası, (çünkü bir insan 'ak olmayan' olabilir); oysa mutlak anlamda belli bir nesne olmayan şey hiçbir zaman devinemez> 'varolmayan'ın devinmesi olanaksız: (Ne ki bu böyleyse oluşun bir devinim olması da olanaksız: çünkü 'varolmayan' oluşur, en çok ilineksel anlamda oluşsa bile yine de 'varolmayan'ın mutlak anlamda oluşma içinde sözkonusu olduğunu söylemek doğru olacak). Durağan kalmakta da bu böyle. Bu aykırı durumlar <'varolmayan'ın devinmesi durumunda> ve her devinen bir yerde ise, varolmayan da bir yerde değilse ortaya çıkıyor: <varolmayan bir yerde olamaz>, çünkü bu durumda herhangi bir yerde olurdu. Demek ki yokoluş da bir devinim değil. Çünkü devinime karşıt bir şey ya bir devinimdir ya da durgunluk; yokolma ise oluşa karşıt bir şey. Madem her devinim bir değişme, üç tür değişme var: bunlardan oluşa ve yokoluşa değişme, devinim değil; bunlar da karşıtlarda sözkonusu olan değişmeler, öyleyse şu zorunlu: yalnızca bir taşıyıcıdan bir taşıyıcıya değişme bir devinimdir. Taşıyıcılar ise ya karşıtdardır ya da aradaki bir durumdur (yoksunluk da bir karşıtlık olmalı) ve bir evetlemeyle açıklanır: sözgelişi 'çıplak', 'dişsiz', 'kara'. 5

İmdi kategoriler varlık'a, nitelik'e, yere, [zamana], görelilik'e, nice-lik'e, etkinlik'e, edilginlik'e ayrılıyorsa üç tür devinim olması zorunlu: nitelik, nicelik ve yere göre devinim.

2 Varolanların hiçbirisi töze karşıt olmadığından ötürü tözde devinim yoktur. Görelilikte de devinim yok, çünkü [görelilerden] biri deviniminde ötekinin -doğru olsun olmasın- hiç devinmediği doğru olabilir, dolayısıyla onlardaki devinim ilinekseldir. Etkinliğin ve edilginliğin devinimi ya da devindirilenin ve devindirenin devinimi de yok, çünkü devinimin devinimi, oluşun oluşu, kısaca değişmenin değişmesi olamaz: 15

Ötekim ilkin devinimin devinimi olması iki biçimde kabul edilebilir: ya bir taşıyıcının devinimi olarak (sözgelişi bir insan aktan karaya geçtiği için deviniyordur. Acaba bu durumda devinim de ısınır, soğur, yer değiştirir, artar ya da eksilir mi? Ama bu olanaksız, çünkü değişme bir taşıyıcı değil); ya da bir taşıyıcının bir değişme sonucu başka bir biçime 20

değişmesiyle (sözgelişi bir insan hastalıktan sağlığa değişir). Ama bu da ilineksel değilse, olanaksız, çünkü devinimin kendisi bir biçimden başka bir biçime değişmedir - sözgelişi bir insanın hastalıktan sağlığa değişmesi. Oluş ile yokoluşta da bunlar karşıtlara doğru bir biçimde gerçekleşiyor, devinim bir başka biçimde gerçekleşmiyorsa, bu böyle. Demek ki 25

insan sağlıktan hastalığa ve aynı anda bu değişmenin kendisinden başka bir değişmeye doğru değişir. Öyleyse şu açık: hastalandığında herhangi bir başka şeye de değişmiş olacaktır (çünkü durgunlukta da kalabilir); üstelik hep rastgele bir değişmeye uğramayacak, o, bir şeyden bir şeye doğru da olacaktır, dolayısıyla karşıtı olan 'sağlık'a da olabilecektir bu değişme! Ne ki ilineksel anlamda bu olabilir, sözgelişi anımsamadan unutmayı 30

değişme olabilir, çünkü taşıyıcı özne ilgili şeyde kimi kez bilgiye

kimi kez de bilgisizliğe doğru değişir.

Öte yandan değişmenin değişmesi ve oluşun oluşu olacak olsa sonsuza gidilecektir. Sonraki olacaksa daha öncekinin de olması zorunlu, 35 sözgelişi belli bir anda mutlak anlamda bir oluş oluşmuşsa, oluşan şeyin 226a de oluşmuş olması gerekirdi, dolayısıyla mutlak anlamda oluşan henüz yok idi ama oluşarak oluşan bir şey çoktan vardı! Yine bunun da bir zaman oluşmuş olması gerekirdi, dolayısıyla o anda oluşarak oluşan şey yoktur, bu böyle sonsuza dek sürer. Ama sonsuz sıralamada bir ilk olmadığından ötürü 'ilk' varolmayacaktır, dolayısıyla onu taşıyan da olma- 5 yacaktır. Demek ki hiçbir şeyin ne oluşması ne devinmesi ne de değişmesi olacaktır! Yine karşıt devinim (karşıt durgunluk da), oluş ile yokoluş da aynı nesnenin işi, dolayısıyla "oluşurken oluşan nesne" oluşurken oluştuğu sırada yokolur! Çünkü oluşan şey ne hemen ne de daha sonra yokolur, yokolacak nesnenin [önce] varolması gerekir. Ayrıca bir maddenin oluşan nesne ve değişen nesne için taşıyıcı olması gerekir: burada bu 10 madde ne olacak, nasıl nitelik değiştirebilen şey bir beden ya da bir ruh ise, aynı şekilde oluşan şey açısından devinim ya da oluş ne olacak? Yine onların 'ona doğru' devindikleri şey ne olacak? Nitekim belli bir nesnenin şundan şuna deviniminin (ve devinmemesinin) ya da oluşumunun [bir şey] olması gerekir. Ama bu aynı anda nasıl olacak? Nitekim bilme, 15 bilmenin oluşu olmayacaktır, dolayısıyla oluş da oluşun oluşu; belli bir oluş, belli bir oluşun oluşu olmayacak. Ayrıca üç tür devinim varsa, bunlardan birinin hem taşıyıcı doğa hem de ona doğru devinilen şey olması zorunlu; sözgelişi yer değiştirme, ya nitelik değiştirme ya da yer

değiştirmedir. Kısaca madem [devinen] her şey üç biçimde deviniyor, ya ilineksel anlamda, ya bir şeyin parçası olarak, ya da kendisi açısından, 20
değişmenin değişmesi ancak ilineksel anlamda olası: sözgelişi sağlıklı olan koşuyorsa ya da öğreniyorsa. Ne ki, ilineksel anlamda değişmeyi daha önce⁴⁶ bir yana bırakmıştık.

Madem tözde, görelilikte, etkinlikte ve edilginlikte [devinim] yok, nitelikte, nicelikte ve yerde devinim olması kalıyor geriye; çünkü bunların hepsinde karşıolum var. İmdi nitelikteki devinim ‘nitelik değiştirme’ 25
olsun, ona ortak ad olarak verilmiş olan ad bu. Nitelikten kastettiğim, tözdeki bir şey değil (çünkü ayırıcı özellik de bir nitelik), ona göre etkilendiği ya da etkilenmediği söylenen etkilenim. Nicelikteki devinimin de genel bir adı yok, her bir durumda büyüme ile eksilme, ‘tam büyüklüğe 30
doğru’ olan büyüme, ‘tam büyüklükten’ olan ise eksilme. Hem genel hem de özel yere göre olan devinim ise adsız, ama, gerçi asıl anlamda yalnızca yer değiştirirken kendilerinde durma olanağı taşımayan nesnelerin ve yer açısından kendi kendilerine devinmeyen nesnelerin yer değiş- 35
tirdiği söylenirse de, genel olarak “yer değiştirme” adını verelim. Aynı 226b
tür içinde ‘daha çok’ ile ‘daha az’a doğru değişme ‘nitelik değiştirme’dir. Bu ya bir karşıttan ya da bir karşıta doğru devinimdir, yani ya mutlak anlamda ya da belli bir biçimde. Devinim ‘daha az’a doğru olduğunda değişmenin karşıta doğru olduğu söylenecektir, ‘daha çok’a doğru olduğunda ise karşıttan kendisine. Belli bir biçimde değişmekle mutlak anlamda 5
değişmek arasında, karşıtların bulunması gerekmedikçe, hiçbir ayırım yok; çünkü ‘daha çok’ ile ‘daha az’, karşıtın daha çok ya da daha az içermesi ya da içermemesi demektir.

Demek yalnızca üç tür devinim olduğu bunlardan açığa çıkıyor. Şu-
na “devinmeyen nesne” denir: devinmesi bütünüyle olanaksız olan nes- 10
nedir; tıpkı gürültünün görülmez olması gibi; uzun zaman içinde güçlük-
le devinen nesnedir; çok yavaş devinime başlayan nesnedir -ki buna güç
devinen nesne denir-; doğası gereği devinen, devinebilen ama doğaca
ona verilmiş zamanda, yerde, biçimde devinmeyen nesnedir -ki devinme-
yenler içinde yalnızca buna “durgun olmak” adını veriyorum-, çünkü
durgunluk, devinmeye karşıt, dolayısıyla devinmeyi kabul edebilen bir 15
nesnedeki yoksunluktur. İmdi devinim ne, durgunluk ne, nice değişme
var, devinimler ne tür, bunlar bu söylediklerimizden anlaşılıyor.

3 Bunlardan sonra ‘birlikte’, ‘ayrı’, ‘bitişik’, ‘arada’, ‘ardıl’, ‘içeren’,
‘sürekli’ ne, ayrıca bunların herbiri hangi nesnelerde doğal olarak bulu-
nuyor, bunları söyleyelim. ‘Birlikte’yi ben yerle ilgili, tam anlamıyla tek 20
yerde bulunan nesneler için; ‘ayrı’yı başka yerde bulunan nesneler için;
‘bitişik’i kenarları birlikte olan nesneler için kullanıyorum. Her değiş-
me karşıt olumlarda, karşı olumlarsa ya karşıtlar ya da çelişikler, çelişme-
de orta durum yok, öyleyse açık ki, ‘ara durum’ karşıtlarda olacaktır.
‘Ara durum’ en azından üç biçimde sözkonusu: çünkü ‘karşıt’, değiş-
menin en ucudur. ‘Ara durum’, değişen nesne doğal olarak sürekli, ke-
sintisiz değişiyorsa, en uca doğru değişmesinden önce varması doğal
olan şey [içinde..... karşıt]. Nesnede hiç kesinti yapmayan ya da son 25,27
derece az kesinti yapan şey sürekli devinir -zamanda değil (çünkü bir
kesinti olması önemli değil, ama elbette alçak sesi yüksek sestten he-
men sonra çıkarmak önemli), kendisinde devinim gerçekleşen nesne- 30
nin kendisinde. Bu hem ‘yere göre’ olan devinimlerde hem de öteki

değişmelerde açık. Yere göre ‘karşıt’, düz çizgide [birbirinden] en uzak olan şeydir, çünkü en kısa çizgi belirlenmiştir, belirlenmiş olan şey de ölçülür. ‘Ardıl’; durum, tür ya da bir başka şey açısından başlangıçtan sonra geldiğinden ötürü böyle belirlendiğine göre, aynı cins içindeki nesnelerle nesne arasında ve nesneyle onun ardılı olduğu nesne arasında eş-
 cinsten hiçbir şey olmayan şey, (diyesim, sözgelişi çizgi çizginin, birlik birliğin, ev evin ardılı olur. Başka bir şeyin ardıl olmasına bir engel yok).
 Çünkü ‘ardıl’, bir şeyin ardılıdır ve daha sonra gelen bir şeydir; nitekim ‘bir’, ‘iki’nin ardılı değil, ayın ilk günü de ikinci günün ardılı değil, berikiler ötekilerin ardılı. ‘İçeren’, ardıl olup da bitişik de olan şey. <çünkü.... ara.> ‘Sürekli’ ise, bir tür ‘içeren’, diyesim heriki nesnenin bitiştikleri sınır bir ve aynı olduğunda, adının da imlediği gibi “birlikte iye”⁴⁷ olurlar. Ama bu kenarların iki olmasında olanaklı değil. Bu belirlemeden sonra şu açık: kendilerinden doğal olarak kesişme açısından tek bir şey oluşan nesnelerde ‘sürekli’ sözkonusu. Nasıl ‘içeren’, bir olursa, aynı şekilde bütün de bir olacaktır: sözgelişi çivilemeyle, yapıştırmayla, lehimle, büyüme ile.

Ne ki temel terimin ‘ardıl’ olduğu açık, nitekim ‘bitişik’ olanın ‘ardıl’ olması zorunlu ama ‘ardıl’ olan her şeyin ‘bitişik’ olması zorunlu değil (bunun için ‘ardıl’ kavramca daha önce gelen terimler içinde bulunuyor, sözgelişi sayılarda. Oysa bitişme yok). Yine ‘sürekli’ ise, bitişik olması zorunlu ama bitişik olan henüz ‘sürekli’ değil, çünkü onlar birlikte olsalar bile onların kenarlarının bir olması zorunlu değil. Ama eğer kenarları birse birlikte olmaları da zorunlu. Dolayısıyla büyüme oluştta en son gelir. Çünkü kenarlar birlikte büyüyecekse, bitişik olmaları zorunlu, oysa bitişik olanların hepsi

birlikte büyümüyor. Kendilerinde bitişme olmayan nesnelerde ise, birlikte büyüme de olmayacaktır, bu açık. Dolayısıyla örneğin bir nokta ile bir birlik, söylenegeldiği gibi, ayrı olsalar, birlik ile noktanın aynı olması olanaksız, çünkü noktalarda 'bitişme', birliklerde ise 'ardıllık-ardışıklık' söz konusu. Ötekilerin ara durumları olabilir (çünkü her çizgi noktaların arasında), oysa berikiler için bunun olmaması zorunlu; nitekim 'ikilik' ile 'birlik'in 'arası' yok. İmdi 'birlikte' ile 'ayrı' ne, 'bitişiklik' ne, 'arada' ve 'ardıl' ne, 'içeren' ile 'sürekli' ne, bunların herbiri hangi nesneler için söz konusu, bunları söylemiş olduk. 30 227b

4 Devinim, tek olsa da, çok anlamda kullanılır, çünkü 'bir'i çok anlamda kullanıyoruz. Deyi biçimlerinde cinsce birdir (nitekim yer değiştirme, her yer değiştirme açısından cinsce birdir, oysa nitelik değiştirme, yer değiştirmeden cinsce ayrı), ama cinsce bir olduğundan öte, bölünmeyen bir tür içinde olduğu zaman türce de bir olur. Sözgelişi renk ayrımları var, bunun için karalaşma ile aklaşma türce başka [imdi her aklaşma her aklaşma ile türce aynıdır, her karalaşma da karalaşmayla], ama aklık ile değil. Bunun için bir aklaşma her aklaşma ile türce bir. Hem cins hem de tür olan kimi nesneler varsa, açık ki, devinim bir anlamda türce bir olacak, ama mutlak anlamda türce bir olmayacaktır: sözgelişi öğrenme, kavrama türü olarak bir bilimdir, ama bilimlerin de bir cinsidir. Acaba aynı nesne aynı şeyden aynı şeye değiştiğinde, sözgelişi bir nokta değişik kereler belli bir yerden belli bir yere gittiğinde, devinim tür olarak bir midir, diye sorulabilir. Ne ki bu böyleyse dairesel yer değiştirme, düz yer değiştirme ile aynı olacaktır, dönme de düz gitmeyle. Yoksa kendisinde devinim gerçekleşen nesne türce değişikse devininin değişik olduğunu, dairesel yer değiştirmenin 15

İse düz yer değiştirmeden türce değişik olduğunu belirlememiş miydik? 20

İmdi devinim, cinsce ve türce bu biçimde bir oluyor; mutlak anlamda ise [yalnızca] tözce ve sayıca bir olan devinim bir. Böyle bir devinimin ne olduğu nesneler bölündüğünde açıkça görülüyor. Nitekim hakkında devinimden sözettiğimiz şeyler sayıca üç: ‘ne’, ‘nerede’ ve ‘ne zaman’. Dedğim şu: devinen nesnenin ‘bir şey’, sözgelişi insan, altın olması; bu nesnenin bir yerde, sözgelişi yer açısından, nitelik açısından devinmesi 25 ve herhangi bir zamanda devinmesi zorunlu. Nitekim her şey bir zaman içinde devinir. Bunların cinsce ya da türce bir olması ise devinimin olduğu yerde sözkonusu olur, oysa ‘içerme’ zamanda sözkonusu olur, devinimdeki mutlak birlik ise bunların hepsinde. Nitekim devinimin gerçekleştiği “çevrenin” bir ve bölünmez olması gerekir: sözgelişi [devinimin] türü. Zaman da öyle, sözgelişi zaman bir olmalı ve bölünmemeli. 30 Yine devinen nesne de bir olmalı, ama ‘ak’ın ‘kara’laşması, Koriskos’un yürümesi gibi ilineksel anlamda değil (çünkü Koriskos ile ‘ak’ tek şey ama ilineksel anlamda), hem de genel olmamalı, nitekim iki insanın aynı anda aynı tedavi ile, sözgelişi bir göz hastalığından kurtulmaları olanaklı, ama bu devinim bir değil, yalnızca türce bir. Sokrates’in aynı tür 228a içinde ama değişik zamanlarda değiştiğini düşünsek, yokolmuş olan nesnenin yeniden sayıca bir olarak oluşması olası ise, bu devinim de bir olacaktır; bu olası değilse, devinim aynı olacaktır, ama bir değil. Buna yakın 5 bir sorun da bedenlerdeki sağlığın ve genelde durumlar ile duygulanımların varlıkları açısından bir olup olmadığı, çünkü görünen şu: bunları taşıyan bedenler deviniyor, akıp gidiyor. Nitekim ‘sabahki sağlık’ ile ‘şu andaki sağlık’ bir ve aynı olsa, beden sağlığı yitirip yeniden kazandığında, 10 ‘sağlık’ da niçin [öncekiyle] aynı ve sayıca bir olmasın? Çünkü tanım aynı. Ne ki fark şu denli: iki durum varsa, sayıca böyle olduğundan ötürü etkin hali de [iki] olması zorunlu (çünkü sayıca bir olan nesnenin etkin hali

lı bir olur). Ama bir tek durum varsa bile belki biri etkin halin bir ol- 15
 mamlığını düşünebilir (nitekim yürüyüş kesildiğinde, artık yürüyüş olma-
 yarak, yeniden başladığında ise olacaktır). İmdi sağlık bir ve aynı ise pek
 çok kez yokolmak ve varolmanın da aynı, bir olması olası olsa gerek.

Ne ki bu sorunlar şu andaki araştırmamızın dışında. Her devinim
 sürekli olduğuna göre, her devinim [yeniden devinimlere] ayrılabilir ise, 20
 mutlak anlamda bir olan devinim sürekli; süreklilyse de birdir, bu zo-
 runlu. Nasıl herhangi bir nesne rastgele bir nesneyle süreklilik oluşturu-
 muyorsa, her devinim de her devinimle süreklilik oluşturmaz; yalnızca
 uçları bir olan devinimler sürekli. Bazı nesnelerin uçları bir değildir,
 birlerinin da birdir ama türce farklıdır ve eşadlıdır. Nitekim bir çizgi ile 25
 bir yürüyüşün ucu nasıl bitişebilir ya da bir olabilir? İmdi türce ve cinsce
 aynı olmayan devinimler de 'içeren' olabilir (nitekim biri koşarken,
 onun ateşi yükselebilir); sözgelisi bir meşale de elden ele geçirilirken,
 'içeren'dir ama sürekli değil. Çünkü 'sürekli'yi 'kenarları-uçları bir olan'
 diye belirledik. Dolayısıyla nesneler zamanın sürekli olması sayesinde ar- 30
 dıl ve 'içeren', devinimleri sürekli olduğunda da sürekli olurlar. Bu ise
 heriki nesnenin de kenarı bir olduğunda olur. Bunun için mutlak an- 228b
 lamda sürekli ve bir olan devinimin türce aynı olması, bir tek nesnenin
 devinimi olması ve bir tek zaman içinde gerçekleşmesi zorunlu. Bir tek
 zaman içinde gerçekleşmeli ki, arada bir devinimsizlik olmasın (çünkü
 zaman kesintisi içinde zorunlu olarak bir durma vardır. Aralarında dur- 5
 ma olan nesneler bir değil, çok olur. Dolayısıyla bir devinim bir durmay-
 la kesildiğinde o devinim ne birdir ne de sürekli; arada bir zaman varsa
 da kesintiye uğrar). Ama devinim türce aynı değilse, zaman kesintisi ol-
 ması bile, diyesim zaman bir olsa bile, devinim türce başka olacaktır;

çünkü tek devinimin türce tek olması zorunlu; berikinin mutlak anlam- 10
da tek olması ise zorunlu değil. İmdi devinimin mutlak anlamda birliği
ne, bunu söylemiş olduk. Bir de devinim cins, tür ya da varlık açısından
tam olduğunda, tam devinimin birliğinden de sözedilir, -nasıl ki öteki
nesnelerde de 'tam' ve 'bütün', birliğe ilişkin olarak düşünülürse. Kimi
kez de devinim tam olmasa bile, eğer yalnızca sürekliyse ona bir denir. 15

Dediklerimizin dışında, eşbiçimli devinime başka bir anlamda bir
denir. Eşbiçimli olmayan devinimin değil; daha çok, düz çizgi biçiminde-
ki devinim gibi, eşbiçimli devinimin bir olduğu görünüyor, çünkü eşbi-
çimli olmayan devinim bölünebilir. Aralarındaki ayırım tıpkı 'çok' ile
'az' arasındaki ayırım gibi. Her devinimde 'eşbiçimli', 'eşbiçimli olma-
yan' söz konusu: nitekim bir nesne eşbiçimli olarak nitelik değiştirebilir; 20
eşbiçimli olarak, sözgelişi dairesel ya da düz, yer değiştirebilir; büyüme ile
eksilmede de bu böyle. Eşbiçimli olmama ise kimi kez kendinde devinim
gerçekleşen nesnedeki ayırım oluyor (nitekim eşbiçimli olmayan bir bü-
yüklükteki-kütledeki devinimin eşbiçimli olması olanaksız: örneğin, kö-
şeli çizgideki, spiraldeki ya da bir parçası bir parçasına uymayan bir baş-
ka büyüklük-kütledeki devinim). Ama eş biçimli olmama; nesnede, za- 25
manda, devinimin kendisine yönelik olduğu şeyde değil, tarzda ortaya
çıkıyor, nitekim kimi kez hızlılık ya da yavaşlık ile belirlenir: hızı sabit
olan devinim eşbiçimli, aynı olmayan ise eşbiçimli olmayan devinimdir.
Bunun için hızlılık ya da yavaşlık devinimin türleri ya da ayırıcı özellik-
leri değildir, çünkü bunlar türce farklı bütün devinimlerden sonra gelir. 30
Dolayısıyla nesnenin kendisine ilişkin ağırlık ile hafıflık de: sözgelişi
toprağın kendisiyle ilgili ya da ateşin kendisiyle ilgili tür ya da ayırıcı
özellik değildir. İmdi eşbiçimli olmayan devinim sürekli olduğundan 229a
otutürü birdir, ama köşeli bir çizgi biçimindeki yer değiştirmede söz konu-
su olduğu gibi, bu birlik daha az. Birliği daha az olan şey de her zaman
karşıtıyla bir karışım taşır. Eğer tek olan her devinimin "ya eşbiçimli

olması ya da olmaması olanaklıysa", türce aynı olmayan devinimler bir de olamazlar, sürekli de. Nitekim nitelik değiştirmeye yer değiştirmenin 5 karışımı bir devinim nasıl eşbiçimli olabilir? Bunların birbirine uyması gerekecektir.

5 Öte yandan bir devinime hangi devinim karşıt, bu saptanmalı; 'durma' için de bu yapılmalı. İlk ayrılması gereken de şu: acaba 'aynı nesneden' olan devinim 'aynı nesneye doğru' olan devinime (sözgelişi 'sağlıktan' olan devinim 'sağlığa' olan devinime), tıpkı oluşma ile yokolmanın karşıt görünmesi gibi karşıt mı; ya da 'karşıtlardan' olan devinim 10 mi (sözgelişi 'sağlıktan' olan 'hastalıktan' olana) yoksa karşıtlara olan devinim mi (sözgelişi 'sağlığa' olan devinim, 'hastalığa' olan devinime); yoksa 'bir karşıttan' olan devinim 'karşıtına' olan devinime mi ('sağlıktan' olan devinim 'hastalığa' doğru olana) ya da 'bir karşıttan karşıtına' 15 olan devinim 'öteki karşıttan karşıtına' olan devinime mi (sözgelişi 'sağlıktan hastalığa' olan devinim 'hastalıktan sağlığa' olana) karşıt. Bu tarzlarla birinin ya da birçoğunun karşıt devinim olması zorunlu, çünkü baskaca karşıtlık yok. Ne ki 'bir karşıttan' olan devinim 'karşıtına' olan devinime, sözgelişi 'sağlıktan' olan devinim 'hastalığa' olan devinime karşıt değil. Çünkü bu tek ve aynı şey. Ama onların 'varlığı' aynı şey değil: nasıl ki 'sağlıktan' olan değişme ile 'hastalığa' olan değişmenin varlığı aynı değil. Ne de 'bir karşıttan' olan devinim, 'karşıtına' olan devini- 20 me karşıt, çünkü 'bir karşıttan', 'onun karşıtına' ya da 'ara duruma' olan devinim aynı anda gerçekleşir.- ama bunun üzerine daha sonra sözedeyeceğiz.⁴⁸ Aslında 'bir karşıta' olan devinim, 'bir karşıttan' olan devinimden daha çok karşıtlığın nedeni diye görülse gerek. Nitekim beriki karşıtlıktan uzaklaşma, öteki ise [karşıtlığı] edinme. Üstelik her devinim adını, 25 'nereden' ise ondan çok, 'nereye' ise ondan alır. Sözgelişi 'iyileşme = sağlıklılık', adını 'sağlığa' olan devinimden, hastalanma da adını 'hastalığa' olan devinimden alır.

Demek ki 'karşıtlara' ve 'karşıtlardan karşıtlara' olan devinim kalıyor geriye. İmdi 'karşıtlara' olan devinimlerin 'karşıtlardan'

olması kolaylıkla sözkonusu oluyor, ama herhalde ‘varolmaları’ aynı değil. Kastettiğim, ‘sağlığa’ giden ve ‘hastalıktan’ gelenin ve yine ‘sağlıktan’ gelen ile ‘hastalığa’ gidenin ilgisi. Ama madem bir değişme bir devinim- 30
den farklıdır (çünkü bir taşıyıcıdan bir taşıyıcıya değişme bir devinimdir);
‘bir karşıttan onun karşıtına’ olan devinim, ‘beriki karşıttan öteki karşı- 229b
ta’ olan devinime karşıttır: sözgelişi ‘sağlıktan hastalığa’ olan devinim,
‘hastalıktan sağlığa’ olan devinime karşıt. Tümevarım yoluyla da karşıtla-
rın nasıl oldukları açıkça görünmekte: ‘hastalanmak’ ‘iyileşmeye’, ‘öğren-
mek’ ‘yanılmaya’ kendisi bakımından [karşıt] değil (nitekim karşıta gidi- 5
lebilir: sözgelişi hem bilgi hem de yanılğı hem kişinin kendisi aracılığı ile
hem de başka bir kişinin aracılığı ile elde edilebilir): yukarı gidiş, aşağı
gidiş (bunlar boy/boyam açısından karşıt); sağa gidiş, sola gidiş (bun-
lar da en/enlem açısından karşıt), öne gidiş de arkaya gidiş (çünkü bun-
lar da karşıtlar). Yalnızca ‘karşıta’ doğru olan ise bir devinim değil, bir 10
değişmedir: sözgelişi ‘neden’ olduğu sözkonusu olmaksızın ‘ak’ haline
gelmek. Ama karşıtları olmayan bütün nesneler için ‘kendisinden’ olan
değişme ‘kendisine’ olan değişmeye karşıttır. Bunun için oluş yokoluşa
karşıttır, yitirme de elde etmeye. Ne ki bunlar değişmeler, devinimler de-
ğil. Karşıtların bir ortası olan nesneler için ‘ortaya’ olan devinimlerin bir 15
biçimde ‘karşıtlara’ doğru olan devinimler olarak konması gerekiyor, de-
vinim hangi yana değişirse değişsin, ‘orta’ sanki ‘karşıt’mış gibi kullanı-
lır: sözgelişi ‘giden’ ‘aka’, sanki ‘karadan’ değişiyormuş gibi, ‘aktan gri-
ye’ de sanki ‘karaya’ değişiyormuş gibi; ‘karadan griye’ gidiş de sanki ‘gri’
‘aka’ değişiyormuş gibidir. Çünkü daha önce de dediğimiz gibi, ‘orta’, 20
uçların her biriyle ilgili olarak bir biçimde her ikisi olarak da adlandırılır.
Demek ki bir devinime karşıt olan devinim şu: ‘bir karşıttan karşıtına’
olan devinim ‘berikinden ötekine’ olan devinime karşıt.

6 Madem bir devinime yalnızca bir devinimin değil, durgunluğun da karşıt olduğu düşünülüyor, bunu belirlemek gerekli. Aslında

bir devinime karşıt olan şey bir devinimdir, ama durgunluk da devinime 25
 karşıttır (çünkü bir yokolsunluktur, yoksunluğun da bir karşıt olarak ad-
 lanlandırılması sözkonusu); ne ki belli biçimdeki devinime belli biçimdeki
 durgunluk karşıt, sözgelişi yere göre devinime yine yere göre durgunluk.
 Ancak bunu şimdi basitçe söylüyoruz, çünkü acaba belli bir yerdeki dur-
 gunluğa, 'o yerden' olunan devinim mi yoksa 'o yere' olan devinim mi kar-
 şıttır? İmdi şu açık: e devinim iki taşıyıcıda gerçekleştiğine göre, belli bir 30
 yerden karşıtına olan e devinime, bu yerdeki durgunluk: karşıtından belli
 bir yere olan devinime ise karşıt yerdeki durgunluk karşıttır. Ne ki bu
 durgunluklar da aynı a anda birbirlerine karşıt, çünkü devinimler karşıtsa,
 durgunlukların karşıt e olmaması tutarsız olur. Bu, [durgunlukların] karşıt 230a
 durumlarında var, sözgelişi sağlıktaki durgunluk hastalıktaki durgunluğa
 tıpkı devinim açısından 'hastalıktan sağlığa' doğru olana, çünkü
 [hastalıktaki durgunluğun] 'hastalıktan sağlığa' doğru olan devinime karşıt
 olması mantıksız; -nititekim bir devinimin durduğu noktada bir durgun-
 luk vardır, ya da devinimle aynı anda durgunluğun oluşması sözkonusu 5.
 olur. Oysa ya berikinin ya da ötekinin olması zorunlu): çünkü 'ak'taki
 durgunluk, 'sağlık'takiki durgunluğa karşıt olamaz. Ne ki, karşıtları olma-
 yan nesnelerde aynı nesneden gelip aynı nesneye giden karşıt bir değiş-
 me olur; sözgelişi 'varolan'dan olan değişme 'varolan'a doğru değişmeye
 karşıttır, ama bu devinim değildir. Bu nesnelerde durgunluk değil, değiş-
 mezlik vardır. Bir taşıyıcısı olsa, 'varolandaki' değişmezlik, 'varolmayan- 10
 lakı' değişmezliğe karşıt olurdu. Oysa 'varolmayan' diye birşey yoksa,
 'varolandaki' değişmezliğin hangi değişmezliğe karşıt olduğu ve bir dur-
 gunluk olup olmadığı sorulabilir: bu sonuncusu doğruysa, ya her dur-
 gunluk bir devinime l karşıt değildir ya da 'oluş' ile 'yokoluş' bir devinim- 15
 dir. Açık ki, bunlar ddevinim değilse, durgunluktan değil, benzeri bir şey-
 den, değişmezlikten s sözedilebilir. Değişmezlik de ya hiçbir şeye karşıt de-
 gildir, ya da 'varolmayan'daki' değişmezliğe veya 'yokolmaya' karşıttır,
 çünkü 'yokolma', 'onndan'; 'oluş' ise 'ona doğru' olur.

Bir de şu sorulabilir; niçin yere göre değişmede yalnızca doğal

değiştiril, doğaya aykırı devinmeler de var, ama öteki değişmelerde bu yok? Sözcelişi doğaya göre ve doğaya aykırı nitelik değiştirme yok (çünkü iyileşme, hastalanmadan daha çok 'doğaya göre' ya da 'doğaya aykırı' değildir; aklaşma da karalaşmadan). Büyüme ile eksilmede de bu böyle (çünkü bunların karşıt olmaları, 'doğa gereği' ya da 'doğaya aykırı' olduklarından ötürü değildir; bir büyümenin başka bir büyümeye karşıt olduğu da [aynı nedenden ötürü] değildir). Oluş ile yokoluşta da aynı temellendirme geçerli; oluş 'doğaya göre', 'yokoluş', 'doğaya aykırı' değil (çünkü yaşlanmak 'doğaya göre'); bir oluşu 'doğaya göre', bir başka oluşu 'doğaya aykırı' da görmüyoruz. Ya da 'zor ile' demek 'doğaya aykırı' anlamına geliyorsa, 'zor ile' olan yokolma da bir yokolmaya, sanki doğaya aykırı olanın doğaya göre olana karşıt olması gibi karşıt olacaktır. İmdi acaba karışmaları doğaya göre olup da, önceden tasarlanamayan, 'zor ile' olan kimi oluşlar yok mu? Zor ile olan büyümeler, eksilmeler, sözcelişi aşırı beslenme ile erken ergenlik, ya da kök salmadığı için çabuk olgunlaşan ürünler⁴⁹ yok mu? Nitelik değiştirmede bu nasıl? Acaba aynı şekilde mi? Kimi nitelik değiştirmeler 'zor ile', kimi de doğal. Sözcelişi yüksek ateş kimileyin 'belli gün' sonra; [kritik günler sonrası] düşüyor, kimileyin de düşmüyor. Demek ki, kimi doğaya aykırı nitelik değiştiriyor, kimi de doğaya göre. O halde yokolmalar da oluşlara değil, birbirlerine karşıt olacaklar! Böyle olmasına ne engel var? Nitekim kimi yokoluşlar hoş, kimi ise acılı olsa gerek. Dolayısıyla basitçe yokoluş yokoluşa karşıt değil, bunların kimi belli bir biçimde kimi de başka bir biçimde olduğundan ötürü karşıt olur.

İmdi aslında karşıt devinimler ile durgunluklar dediğimiz tarzda, sözcelişi 'yukarı' 'aşağıya' karşıt; çünkü yerin karşıtları bunlar. Alev doğa gereği yukarı giden bir yer değiştirme gerçekleştirir,

toprak ise aşağı. Bunların yer değiştirmeleri de karşıttır: işte alevin yukarı
 gitmesi doğa gereği, aşağı gitmesi doğaya aykırıdır; doğa gereği yer deği- 15
 şilmesi doğaya aykırı olana karşıttır. Durmada da bu böyle, nitekim yuka-
 rı durma, yukarıdan aşağıya devinmeye karşıttır. Toprak için yukarda
 durma doğaya aykırı oluşur, [yukardan aşağıya] devinimi ise doğaya göre.
 Dolayısıyla aynı nesnenin doğaya aykırı durması doğaya göre devinimine
 karşıt oluyor, çünkü aynı nesnenin devinimleri de bu şekilde karşıttır, 20
 nitekim bu devinimlerin biri ister yukarı ister aşağı olsun- doğal olacak,
 öteki doğaya aykırı. Bir başka sorunsu, ebedi olmayan her durgunluğun
 (cremia) bir oluşu var mı, bu oluş da duragelmek mi (histasthai), bu.
 Döşelişi yukardaki toprak gibi doğaya aykırı duran bir nesnenin bir olu-
 şu olsa gerek. Demek ki 'zor ile' yukarı götürüldüğü zaman duragelmisti!
 Ne ki duragelen nesnenin kendi durduğu yerine hep hızlanarak gittiği,
 'zor ile' götürülen nesnenin ise tersine [yavaşlayarak] gittiği görülmekte 25
 dir. Demek ki o duragelmede oluşmadan önce, duragelen bir şey olacak!
 Ayrıca 'duragelmek' ya genelde "kendi yerine gitmek" demektir ya da on-
 unla aynı anda sözkonusu olur. Yine başka bir sorun da belli bir yerde
 durma, oradan çıkan devinmeye mi karşıt, bu. Çünkü bir nesne şuradan
 devinip atıldığı zaman, atılan şeyi taşıdığı görülmektedir, dolayısıyla bu 30
 durgunluk, buradan ters yöndeki devinime karşıtsa, karşıtların aynı anda
 varlıkları sözkonusu olacaktır. Yoksa hem belli bir durgunluk içinde,
 hem de ayrıca durma mı geliyor, kısaca devinen nesnenin bir kısmı bura-
 da, bir kısmı da değişeceği şeye doğru mu? Bunun için bir devinim, du- 231a
 rağanlıktan çok bir devinime karşıttır. İmdi devinim ve durgunluk konu-
 sunda, herikisi ne anlamda birlik taşır, hangisi hangisine karşıt, bunları
 söylemiş olduk.

<Ne ki yerleşmek konusunda da, doğaya aykırı devinimlerin 5

hepsi için karşıt bir durgunluk var mı, diye sorulabilir. İmdi bu olmayacak olsa, saçma olacak. Çünkü 'zor ile' bile olsa [nesne] durmaktadır. Dolayısıyla oluşmadan bağımsız her zaman durgun olmayan bir nesne var! Ama açık ki şöyle olacak: bir nesne nasıl doğaya aykırı deviniyorsa, doğaya aykırı olarak durgunlaşır da. Ayrıca kimi nesneler için hem doğaya göre hem de doğaya aykırı devinme varsa, sözgelişi alev için doğa gereği yukarıya, doğaya aykırı olarak aşağıya devinme varsa, acaba karşıt devinim, bu 'doğaya aykırı' devinim mi olacak, yoksa toprağın devinimi mi? Çünkü toprak doğa gereği aşağı gider. Ya da şu açık mı: herikisi de karşıttır, ama bu karşıtlık aynı şekilde değildir: [toprağın] doğaya göre olan devinimi [alevin] doğaya göre olan devinimine karşıttır. Oysa alevin yukarı devinimi aşağı devinimine karşıt, çünkü doğaya göre olan, doğaya aykırı olana karşıttır. Durmada da bu böyle. Ama devinim durgunluğa herhalde bir biçimde karşıt >⁵⁰

Altıncı Kitap

1 'Sürekli', 'bitişik', 'ardıl', daha önce tanımladığımız gibiyse, diyelim kenarları bir olan nesneler 'sürekli', kenarları birlikte olan nesneler 'bitişik', aralarında eşcinsten hiçbir şey bulunmayan nesneler 'ardıl' ise, sürekli bir nesnenin bölünmez şeylerden [oluşması] olanaksız: sözgelişi, madem çizgi sürekli, nokta ise bölünmeyen bir şey, bir çizginin noktalar- 25 dan [oluşması] olanaksız; çünkü ne noktaların kenarları bir (bölünmez bir nesnenin bir kenarı, bir başka parçası olmaz) ne de kenarları birlikte (parçasız bir şeyin kenarı diye bir şey olmaz, çünkü kenar ile o kenarın ait olduğu şey değişik şeyler olur). Ayrıca kendilerinden süreklilik oluşan noktaların ya sürekli olması ya da birbirlerine bitişik olması zorun- 30 lu. Bölünmez bütün nesneler için de aynı temellendirme geçerli. Demek, dediğimiz nedenlerden ötürü sürekli olamazlar. Her nesne ya bütün bütüne ya parça parça ya da bütünün parçası olarak bitişir. Madem 'bölünmez' nesne parçasız, bütün bütüne birleşmesi zorunlu, 231b

Bütün bütüne birleşen şeyse sürekli olmayacaktır, çünkü sürekli şeyin bir parçası başka, öteki parçası başkadır ve ancak bu biçimde birbirinden de- 5
 gışik ve yerce ayrı olan şeylere bölünebilir. Ama bir nokta bir başka nok-
 tanın ya da bir 'an', bir başka 'an'ın ardılı da değildir ki, bunlardan
 uzunluk ya da zaman oluşsun! Çünkü aralarında eşcinsten hiçbir şey bu-
 lunmayan nesneler 'ardıl', oysa noktaların arasında hep bir çizgi, 'an'la-
 rın arasında hep bir zaman var. Ayrıca herikisi de nelerden oluştuysa on- 10
 ları bölünebilse, 'sürekli nesne', bölünmeyenlere bölünebilir, oysa sürekl-
 li nesnelerden hiçbiri parçasız nesnelere bölünemez. [Noktaların ve anla-
 rın] arasında başka cins bir şeyin bulunması da olanaklı değil: öyle olsa
 açık ki şöyle olacak: ya bölünmez ya da bölünür bir şey olacak; bölünebi-
 lir bir nesne olsa ya bölünmez nesnelere bölünecek ya da hep [yeniden]
 bölünür nesnelere bölünecek. Ama o zaman 'sürekli' olurdu. Her sürekl- 15
 li nesnenin hep [yeniden] bölünebilir nesnelere bölünebildiği de açık, 15
 çünkü bölünemeyecek şeylere bölünse, bölünmez bir nesne ile bölünmez
 başka bir nesne bitişik olacaktır, çünkü sürekli nesnelerin uçları birdir,
 bitişir.

Büyüklik, zaman, devinim de bölünmez şeylerden oluşacak ve bö-
 lunmez şeylere mi bölünecek ya da hiçbiri böyle değil mi, bu da aynı te-
 mellendirmenin kapsamında: bu şuradan açıkça görülüyor: büyüklük bö- 20
 lunmez şeylerden oluşmuşsa üzerindeki devinim de bölünmeyen eşit de-
 vinimlerden oluşacaktır: sözgelişi ABC büyüklüğü bölünmeyen A, B,
 C'lerden oluşursa, Z nesnesinin ABC üzerindeki DEF devinimi de herbi-
 ri bölünmez olan bir parça taşır. İmdi bir devinim varolduğunda bir nes- 25
 nenin devinmesi, bir nesne devindiğinde de bir devinimin varolması zo-
 runluysa, 'devinmek' de bölünmez parçalardan oluşacaktır. Demek Z nes-
 nesi A'yı D devinimiyle, B'yi E, C'yi de aynı şekilde F devinimiyle geçer.
 Madem bir yerden bir yere devinen nesnenin devindiği sırada, aynı anda

ona göre devindiği devinimi tamamlamamış olması zorunlu (söz gelişi bi- 30
 ri Thebai'ye gitmekteyse, aynı anda hem Thebai'ye gitmekte olup hem de
 'Thebai'ye gitmiş olması olanaksız), D deviniminin varlığından ötürü Z 232a
 nesnesi parçası olmayan A büyüklüğü üzerindeki geçişini tamamlıyor ol-
 duktan sonra, geçişini tamamlamışsa, devinim bölünüyor demektir (çün-
 kü geçiyor olduğu sırada, ne durmaktaydı ne de geçmişti, orada idi), ama
 aynı anda hem yürüyor hem de yürümüş bulunuyorsa yürüyen yürümek- 5
 te iken oraya yürümüş olacaktır ve devinmekte olduğu yerde 'devinmiş
 olan nesne' olacaktır. Öte yandan bir nesne tüm ABC uzunluğunu geçi-
 yorsa, devinim de DEF ise ve parçası olmayan A'yı geçmemekteyse, geç-
 miş bulunuyorsa; devinim, devinimlerden değil, [devinim aşamalarından
 değil], devinim sonuçlarından olsa gerek! Diyesim devinmiş olan bir nes-
 nenin devinmeyen bir şey olması! Çünkü A'yı geçmeden geçmiş bulun- 10
 maktadır. Dolayısıyla biri, hiç yürümeden yürüyüşü tamamlanmış olacak-
 tır, çünkü o uzaklığı yürümeden yürümüş bulunmaktadır. İmdi her nes-
 nenin ya durgun olması ya da devinmesi zorunluysa, nesne A B C'lerin
 her birinde durmaktadır, dolayısıyla sürekli olarak aynı anda hem dur-
 gunlukta olan hem de devinen bir nesne olacaktır. Çünkü ABC'nin bü-
 tününü geçmekte idi ve de bu uzunluğun her ne pahasına olursa olsun
 parçasında durmaktaydı, öyleyse hepsinde de durmaktaydı. DEF'nin bö- 15
 lünmez parçaları devinimler iseler, devinim varken devinmek değil, dur-
 mak olası olacak. Parçalar devinimler değilse, devinim 'devinim olma-
 yarlardan' oluşacaktır. Büyüklükle ve devinimle aynı şekilde zamanın da
 bölünmez olması ve bölünmez olan 'an'lardan oluşması, biraraya gelme-
 si zorunlu olacaktır. Her büyüklük bölünebilirse, eş hızda bir nesne daha 20
 az uzunluğu daha az zamanda geçerse, zaman da bölünür olacaktır. Yine
 bir nesnenin A uzunluğunu geçtiği süre olan zaman bölünebilirse, A da
 bölünebilir olacaktır.

2 Her büyüklük büyüklüklere bölündüğünden ötürü (sürekli

bu nesnenin bölünmeyen şeylerden oluşmasının olanaksız olduğunu, büyüklüğün de tümüyle sürekli olduğunu gösterdik), şu zorunlu: daha 25
hızlı bir nesne eşit zamanda daha büyük bir uzunluğu, daha az bir za-
manda eşit bir uzunluğu, diyelim kimilerinin 'daha hızlı'yı belirledikleri
biçimde, daha az zamanda daha çok uzunluğu geçer. Diyelim ki, A
B'den hızlı olsun: hızlı olan daha önce geçişi için, A'nın C'den D'ye
geçtiği zaman süresinde, diyelim FG zamanında B, D'ye ulaşmamış, 30
geride kalmış olacaktır, dolayısıyla eşit zaman içinde, hızlı olan daha çok
yol alacaktır. Ama daha az zaman içinde de daha çok, çünkü: A'nın D'ye
vardığı zaman içinde B daha yavaş olduğu için E'de olsun; A, D'ye bün-
nin FG zamanı içinde vardığına göre, H'nin yanına bundan daha az bir 232b
zaman içinde, diyelim FK zamanında varacaktır. A'nın geçtiği CH uzun-
luğu CE'den uzundur, FK zamanı da tüm FG zamanından kısadır, dola-
yısıyla daha kısa zamanda daha uzun yol almıştır. Bunlarda daha hızlı 5
olanın eşit uzunluğu daha az zamanda alacağı da açık. Nitekim daha ya-
vaş olana göre daha az zamanda daha uzun yol alacağına göre, kendi ba-
yında alındıkta o, daha uzun zamanda daha kısa yolla karşılaştırıldıkta
daha uzun yol alır, sözgelişi LO'yla karşılaştırıldıkta LM uzunlukları:
onun LM'yi geçtiği PR zamanı, LO'yu geçtiği PS zamanından uzun olsa 10
gerek. Dolayısıyla PR zamanı daha yavaş olanın LO'yu geçtiği T zama-
nından daha kısa ise, PS de T zamanından kısa olacaktır. PR'den da-
ha az idi, daha azdan da daha az olan şeyin kendisi de daha azdır. Do-
layısıyla eşit yolu daha az zamanda alacaktır. Öte yandan her şeyin ya
eşit zamanda ya daha az zamanda ya da daha çok zamanda devinmesi 15
zorunlu ise, daha yavaş daha çok zamanda, eşhızdaki eşit zamanda; da-
ha hızlı olan ise ne eş hızlı ne de daha yavaş olduğundan

örünü; eşit zamanda da daha çok zamanda da devinemez: demek ki, daha az zamanda devinir, geriye kalan bu. Dolayısıyla daha hızlı olanın eşit büyüklüğü de daha az zamanda geçmesi zorunlu.

20

Madem her devinim bir zaman içinde ve her 'zaman' içinde devinmek olanaklı, her devindirilenin ise hem daha hızlı hem de daha yavaş devinmesi olası, demek ki, her 'zaman' içinde 'daha hızlı' ile 'daha yavaş' devinmek olanaklı olacaktır. Bunlar böyle ise, zamanın sürekli olması da mümkün: 'sürekli'yi "hep bölünebilir olan şeylere bölünebilen" diye tanımlıyorum. Bu 'sürekli', taşıyıcı olarak alındıkta zamanın sürekli olması mümkün olur, çünkü şunu göstermiştik: 'daha hızlı', eş uzaklığı daha az zamanda gidiyor. Diyelim ki, A, 'daha hızlı', B, 'daha yavaş' olsun ve 'daha yavaş', CD uzunluğunu FG zamanında geçsin. Açık ki, 'daha hızlı', aynı uzunluğu bundan daha az zamanda geçecektir: FH zamanında geçmiş olsun. Yine 'daha hızlı', FH zamanında tüm CD uzunluğu geçtiğine göre, 'daha yavaş' aynı zaman içinde daha kısa, diyelim CK uzunluğunu geçmiştir. Madem daha yavaş olan B, FH zamanında CK uzunluğu geçti, 'daha hızlı' [bu uzunluğu] daha az zamanda geçecektir. Dolayısıyla III zamanı yeniden bölünecektir. Zaman bölüneceğine göre, CK uzunluğu da aynı oranda bölünecektir. Büyüklük bölündüğünde zaman da. 'Daha hızlıdan daha yavaş', 'daha yavaştan daha hızlı' birlikte alındıkta, 5 kanıtlamamız kullanılırsa, bu hep böyle olacak. Çünkü 'daha hızlı', zamanı; 'daha yavaş', ise büyüklüğü bölecektir. Demek bu evrilince de hep doğrudur, evrilince de hep bölünme meydana geliyorsa, açık ki her 'zaman' sürekli olacaktır. Aynı zamanda her büyüklüğün sürekli olduğu 10 çok, çünkü hem zaman hem de büyüklük aynı ve eşit bölünmelerle bölünüyor.

Ayrıca alışlagelmiş temellendirmelerden yola çıkarak konuşulduktaki da açık ki, zaman sürekliyse ve yarı zamanda yarı uzunluk

geçiliyorsa, kısaca daha az zamanda daha az uzunluk geçiliyorsa, büyüklük de sürekli, çünkü zamanın ve büyüklüğün bölünmeleri aynı olacaktır. Yine ikisinden biri sonsuzsa öteki de sonsuz olacak; biri ne şekilde ne öteki de öyle: sözgelişi zaman uçları açısından sonsuzsa, büyüklük de uçları açısından; bölünme açısından sonsuzsa, büyüklük de öyle; heriki 20 maddeden sonsuzsa uzam da herikisi açısından sonsuz olur.

Bunun için Zenon'un "sonsuz şeylere gitmenin ya da sonsuz şeylerden herbirinin sınırlı zaman içinde bitişmesinin olası olmadığı" yollu savı da bu yanlışlık taşıyor. Çünkü büyüklük ile zamana, genelde sürekli olan her şeye iki anlamda "sonsuz" denir: ya bölme açısından ya da uçları açısından. İmdi, nicelikce sonsuz olan nesnelerin sınırlı bir zaman içinde 25 bitişmesi olası değil, oysa bölme açısından sonsuz olanlar için bu olası: nitekim zamanın kendisi bu biçimde sonsuz. Dolayısıyla sınırlı olan içinde değil, sonsuz olan içinde sonsuz olana gitmek sözkonusu; yine sonsuz olan nesnelerin sınırlı nesnelerle değil, sonsuz nesnelerle bitişmesi sözkonusu. Demek ki ne sınırlı bir zamanda sonsuz olana gidilebilir ne de son- 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000 1010 1020 1030 1040 1050 1060 1070 1080 1090 1100 1110 1120 1130 1140 1150 1160 1170 1180 1190 1200 1210 1220 1230 1240 1250 1260 1270 1280 1290 1300 1310 1320 1330 1340 1350 1360 1370 1380 1390 1400 1410 1420 1430 1440 1450 1460 1470 1480 1490 1500 1510 1520 1530 1540 1550 1560 1570 1580 1590 1600 1610 1620 1630 1640 1650 1660 1670 1680 1690 1700 1710 1720 1730 1740 1750 1760 1770 1780 1790 1800 1810 1820 1830 1840 1850 1860 1870 1880 1890 1900 1910 1920 1930 1940 1950 1960 1970 1980 1990 2000 2010 2020 2030 2040 2050 2060 2070 2080 2090 2100 2110 2120 2130 2140 2150 2160 2170 2180 2190 2200 2210 2220 2230 2240 2250 2260 2270 2280 2290 2300 2310 2320 2330 2340 2350 2360 2370 2380 2390 2400 2410 2420 2430 2440 2450 2460 2470 2480 2490 2500 2510 2520 2530 2540 2550 2560 2570 2580 2590 2600 2610 2620 2630 2640 2650 2660 2670 2680 2690 2700 2710 2720 2730 2740 2750 2760 2770 2780 2790 2800 2810 2820 2830 2840 2850 2860 2870 2880 2890 2900 2910 2920 2930 2940 2950 2960 2970 2980 2990 3000 3010 3020 3030 3040 3050 3060 3070 3080 3090 3100 3110 3120 3130 3140 3150 3160 3170 3180 3190 3200 3210 3220 3230 3240 3250 3260 3270 3280 3290 3300 3310 3320 3330 3340 3350 3360 3370 3380 3390 3400 3410 3420 3430 3440 3450 3460 3470 3480 3490 3500 3510 3520 3530 3540 3550 3560 3570 3580 3590 3600 3610 3620 3630 3640 3650 3660 3670 3680 3690 3700 3710 3720 3730 3740 3750 3760 3770 3780 3790 3800 3810 3820 3830 3840 3850 3860 3870 3880 3890 3900 3910 3920 3930 3940 3950 3960 3970 3980 3990 4000 4010 4020 4030 4040 4050 4060 4070 4080 4090 4100 4110 4120 4130 4140 4150 4160 4170 4180 4190 4200 4210 4220 4230 4240 4250 4260 4270 4280 4290 4300 4310 4320 4330 4340 4350 4360 4370 4380 4390 4400 4410 4420 4430 4440 4450 4460 4470 4480 4490 4500 4510 4520 4530 4540 4550 4560 4570 4580 4590 4600 4610 4620 4630 4640 4650 4660 4670 4680 4690 4700 4710 4720 4730 4740 4750 4760 4770 4780 4790 4800 4810 4820 4830 4840 4850 4860 4870 4880 4890 4900 4910 4920 4930 4940 4950 4960 4970 4980 4990 5000 5010 5020 5030 5040 5050 5060 5070 5080 5090 5100 5110 5120 5130 5140 5150 5160 5170 5180 5190 5200 5210 5220 5230 5240 5250 5260 5270 5280 5290 5300 5310 5320 5330 5340 5350 5360 5370 5380 5390 5400 5410 5420 5430 5440 5450 5460 5470 5480 5490 5500 5510 5520 5530 5540 5550 5560 5570 5580 5590 5600 5610 5620 5630 5640 5650 5660 5670 5680 5690 5700 5710 5720 5730 5740 5750 5760 5770 5780 5790 5800 5810 5820 5830 5840 5850 5860 5870 5880 5890 5900 5910 5920 5930 5940 5950 5960 5970 5980 5990 6000 6010 6020 6030 6040 6050 6060 6070 6080 6090 6100 6110 6120 6130 6140 6150 6160 6170 6180 6190 6200 6210 6220 6230 6240 6250 6260 6270 6280 6290 6300 6310 6320 6330 6340 6350 6360 6370 6380 6390 6400 6410 6420 6430 6440 6450 6460 6470 6480 6490 6500 6510 6520 6530 6540 6550 6560 6570 6580 6590 6600 6610 6620 6630 6640 6650 6660 6670 6680 6690 6700 6710 6720 6730 6740 6750 6760 6770 6780 6790 6800 6810 6820 6830 6840 6850 6860 6870 6880 6890 6900 6910 6920 6930 6940 6950 6960 6970 6980 6990 7000 7010 7020 7030 7040 7050 7060 7070 7080 7090 7100 7110 7120 7130 7140 7150 7160 7170 7180 7190 7200 7210 7220 7230 7240 7250 7260 7270 7280 7290 7300 7310 7320 7330 7340 7350 7360 7370 7380 7390 7400 7410 7420 7430 7440 7450 7460 7470 7480 7490 7500 7510 7520 7530 7540 7550 7560 7570 7580 7590 7600 7610 7620 7630 7640 7650 7660 7670 7680 7690 7700 7710 7720 7730 7740 7750 7760 7770 7780 7790 7800 7810 7820 7830 7840 7850 7860 7870 7880 7890 7900 7910 7920 7930 7940 7950 7960 7970 7980 7990 8000 8010 8020 8030 8040 8050 8060 8070 8080 8090 8100 8110 8120 8130 8140 8150 8160 8170 8180 8190 8200 8210 8220 8230 8240 8250 8260 8270 8280 8290 8300 8310 8320 8330 8340 8350 8360 8370 8380 8390 8400 8410 8420 8430 8440 8450 8460 8470 8480 8490 8500 8510 8520 8530 8540 8550 8560 8570 8580 8590 8600 8610 8620 8630 8640 8650 8660 8670 8680 8690 8700 8710 8720 8730 8740 8750 8760 8770 8780 8790 8800 8810 8820 8830 8840 8850 8860 8870 8880 8890 8900 8910 8920 8930 8940 8950 8960 8970 8980 8990 9000 9010 9020 9030 9040 9050 9060 9070 9080 9090 9100 9110 9120 9130 9140 9150 9160 9170 9180 9190 9200 9210 9220 9230 9240 9250 9260 9270 9280 9290 9300 9310 9320 9330 9340 9350 9360 9370 9380 9390 9400 9410 9420 9430 9440 9450 9460 9470 9480 9490 9500 9510 9520 9530 9540 9550 9560 9570 9580 9590 9600 9610 9620 9630 9640 9650 9660 9670 9680 9690 9700 9710 9720 9730 9740 9750 9760 9770 9780 9790 9800 9810 9820 9830 9840 9850 9860 9870 9880 9890 9900 9910 9920 9930 9940 9950 9960 9970 9980 9990 10000 10010 10020 10030 10040 10050 10060 10070 10080 10090 10100 10110 10120 10130 10140 10150 10160 10170 10180 10190 10200 10210 10220 10230 10240 10250 10260 10270 10280 10290 10300 10310 10320 10330 10340 10350 10360 10370 10380 10390 10400 10410 10420 10430 10440 10450 10460 10470 10480 10490 10500 10510 10520 10530 10540 10550 10560 10570 10580 10590 10600 10610 10620 10630 10640 10650 10660 10670 10680 10690 10700 10710 10720 10730 10740 10750 10760 10770 10780 10790 10800 10810 10820 10830 10840 10850 10860 10870 10880 10890 10900 10910 10920 10930 10940 10950 10960 10970 10980 10990 11000 11010 11020 11030 11040 11050 11060 11070 11080 11090 11100 11110 11120 11130 11140 11150 11160 11170 11180 11190 11200 11210 11220 11230 11240 11250 11260 11270 11280 11290 11300 11310 11320 11330 11340 11350 11360 11370 11380 11390 11400 11410 11420 11430 11440 11450 11460 11470 11480 11490 11500 11510 11520 11530 11540 11550 11560 11570 11580 11590 11600 11610 11620 11630 11640 11650 11660 11670 11680 11690 11700 11710 11720 11730 11740 11750 11760 11770 11780 11790 11800 11810 11820 11830 11840 11850 11860 11870 11880 11890 11900 11910 11920 11930 11940 11950 11960 11970 11980 11990 12000 12010 12020 12030 12040 12050 12060 12070 12080 12090 12100 12110 12120 12130 12140 12150 12160 12170 12180 12190 12200 12210 12220 12230 12240 12250 12260 12270 12280 12290 12300 12310 12320 12330 12340 12350 12360 12370 12380 12390 12400 12410 12420 12430 12440 12450 12460 12470 12480 12490 12500 12510 12520 12530 12540 12550 12560 12570 12580 12590 12600 12610 12620 12630 12640 12650 12660 12670 12680 12690 12700 12710 12720 12730 12740 12750 12760 12770 12780 12790 12800 12810 12820 12830 12840 12850 12860 12870 12880 12890 12900 12910 12920 12930 12940 12950 12960 12970 12980 12990 13000 13010 13020 13030 13040 13050 13060 13070 13080 13090 13100 13110 13120 13130 13140 13150 13160 13170 13180 13190 13200 13210 13220 13230 13240 13250 13260 13270 13280 13290 13300 13310 13320 13330 13340 13350 13360 13370 13380 13390 13400 13410 13420 13430 13440 13450 13460 13470 13480 13490 13500 13510 13520 13530 13540 13550 13560 13570 13580 13590 13600 13610 13620 13630 13640 13650 13660 13670 13680 13690 13700 13710 13720 13730 13740 13750 13760 13770 13780 13790 13800 13810 13820 13830 13840 13850 13860 13870 13880 13890 13900 13910 13920 13930 13940 13950 13960 13970 13980 13990 14000 14010 14020 14030 14040 14050 14060 14070 14080 14090 14100 14110 14120 14130 14140 14150 14160 14170 14180 14190 14200 14210 14220 14230 14240 14250 14260 14270 14280 14290 14300 14310 14320 14330 14340 14350 14360 14370 14380 14390 14400 14410 14420 14430 14440 14450 14460 14470 14480 14490 14500 14510 14520 14530 14540 14550 14560 14570 14580 14590 14600 14610 14620 14630 14640 14650 14660 14670 14680 14690 14700 14710 14720 14730 14740 14750 14760 14770 14780 14790 14800 14810 14820 14830 14840 14850 14860 14870 14880 14890 14900 14910 14920 14930 14940 14950 14960 14970 14980 14990 15000 15010 15020 15030 15040 15050 15060 15070 15080 15090 15100 15110 15120 15130 15140 15150 15160 15170 15180 15190 15200 15210 15220 15230 15240 15250 15260 15270 15280 15290 15300 15310 15320 15330 15340 15350 15360 15370 15380 15390 15400 15410 15420 15430 15440 15450 15460 15470 15480 15490 15500 15510 15520 15530 15540 15550 15560 15570 15580 15590 15600 15610 15620 15630 15640 15650 15660 15670 15680 15690 15700 15710 15720 15730 15740 15750 15760 15770 15780 15790 15800 15810 15820 15830 15840 15850 15860 15870 15880 15890 15900 15910 15920 15930 15940 15950 15960 15970 15980 15990 16000 16010 16020 16030 16040 16050 16060 16070 16080 16090 16100 16110 16120 16130 16140 16150 16160 16170 16180 16190 16200 16210 16220 16230 16240 16250 16260 16270 16280 16290 16300 16310 16320 16330 16340 16350 16360 16370 16380 16390 16400 16410 16420 16430 16440 16450 16460 16470 16480 16490 16500 16510 16520 16530 16540 16550 16560 16570 16580 16590 16600 16610 16620 16630 16640 16650 16660 16670 16680 16690 16700 16710 16720 16730 16740 16750 16760 16770 16780 16790 16800 16810 16820 16830 16840 16850 16860 16870 16880 16890 16900 16910 16920 16930 16940 16950 16960 16970 16980 16990 17000 17010 17020 17030 17040 17050 17060 17070 17080 17090 17100 17110 17120 17130 17140 17150 17160 17170 17180 17190 17200 17210 17220 17230 17240 17250 17260 17270 17280 17290 17300 17310 17320 17330 17340 17350 17360 17370 17380 17390 17400 17410 17420 17430 17440 17450 17460 17470 17480 17490 17500 17510 17520 17530 17540 17550 17560 17570 17580 17590 17600 17610 17620 17630 17640 17650 17660 17670 17680 17690 17700 17710 17720 17730 17740 17750 17760 17770 17780 17790 17800 17810 17820 17830 17840 17850 17860 17870 17880 17890 17900 17910 17920 17930 17940 17950 17960 17970 17980 17990 18000 18010 18020 18030 18040 18050 18060 18070 18080 18090 18100 18110 18120 18130 18140 18150 18160 18170 18180 18190 18200 18210 18220 18230 18240 18250 18260 18270 18280 18290 18300 18310 18320 18330 18340 18350 18360 18370 18380 18390 18400 18410 18420 18430 18440 18450 18460 18470 18480 18490 18500 18510 18520 18530 18540 18550 18560 18570 18580 18590 18600 18610 18620 18630 18640 18650 18660 18670 18680 18690 18700 18710 18720 18730 18740 18750 18760 18770 18780 18790 18800 18810 18820 18830 18840 18850 18860 18870 18880 18890 18900 18910 18920 18930 18940 18950 18960 18970 18980 18990 19000 19010 19020 19030 19040 19050 19060 19070 19080 19090 19100 19110 19120 19130 19140 19150 19160 19170 19180 19190 19200 19210 19220 19230 19240 19250 19260 19270 19280 19290 19300 19310 19320 19330 19340 19350 19360 19370 19380 19390 19400 19410 19420 19430 19440 19450 19460 19470 19480 19490 19500 19510 19520 19530 19540 19550 19560 19570 19580 19590 19600 19610 19620 19630 19640 19650 19660 19670 19680 19690 19700 19710 19720 19730 19740 19750 19760 19770 19780 19790 19800 19810 19820 19830 19840 19850 19860 19870 19880 19890 19900 19910 19920 19930 19940 19950 19960 19970 19980 19990 20000 20010 20020 20030 20040 20050 20060 20070 20080 20090 20100 20110 20120 20130 20140 20150 20160 20170 20180 20190 20200 20210 20220 20230 20240 20250 20260 20270 20280 20290 20300 20310 20320 20330 20340 20350 20360 20370 20380 20390 20400 20410 20420 20430 20440 20450 20460 20470 20480 20490 20500 20510 20520 20530 20540 20550 20560 20570 20580 20590 20600 20610 20620 20630 20640 20650 20660 20670 20680 20690 20700 20710 20720 20730 20740 20750 20760 20770 20780 20790 20800 20810 20820 20830 20840 20850 20860 20870 20880 20890 20900 20910 20920 20930 20940 20950 20960 20970 20980 20990 21000 21010 21020 21030 21040 21050 21060 21070 21080 21090 21100 21110 21120 21130 21140 21150 21160 21170 21180 21190 21200 21210 21220 21230 21240 21250 21260 21270 21280 21290 21300 21310 21320 21330 21340 21350 21360 21370 21380 21390 21400 21410 21420 21430 21440 21450 21460 21470 21480 21490 21500 21510 21520 21530 21540 21550 21560 21570 21580 21590 21600 21610 21620 21630 21640 21650 21660 21670 21680 21690 21700 21710

Ayrıca nesne, her büyüklüğü sonsuz zaman içinde geçmiyorsa, yine sınırlı bir zaman içinde onun bir parçasını, sözgelisi BE parçasını geçebiliyorsa, bu parça da bütün ile ölçülebiliyorsa, eşit parçayı ise eşit zamanda geçiyorsa, sonuçta zaman da sınırlı olacaktır. Zamanın iki uçtan birinde sınırlı olduğu kabul edilmişse, BE'yi sonsuz olmayan bir zaman içinde geçtiği açıktır. Çünkü parçayı daha az zaman içinde geçiyorsa, iki sınırdan birini bulunduğu, bunun sınırlı olması zorunlu. Büyüklük sonsuz, zaman sınırlı diye alınırsa yine aynı kanıtlama geçerlidir. 15

Dediklerimizden açıkça çıkan şu: bir çizgi, bir yüzey, genelde sürekli olan nesnelerden hiçbiri 'bölünmez' olmayacaktır. Bu yalnızca şimdi söylediklerimizden ötürü değil, 'bölünmeyen'in bölünmesi söz konusu olacağı için de böyle: Nitekim madem her zaman içinde 'daha hızlı', 'daha yavaş' var ve 'daha hızlı', eşit zaman içinde daha çok yol alıyor, bir misli, hattâ birbuçuk misli uzunluğu geçmesi olası (hız oranı bu olabilir): diyelim ki 'daha hızlı' aynı zaman içinde birbuçuk misli yol almış olsun; 'daha hızlı'nın geçtiği uzunluk üç bölünmeyene, AB-BC-CD'ye; 'daha yavaş'ın geçtiği uzunluk ise ikiye, EF-FG'ye bölünsün. İmdi zaman da üç 'bölünmeyene' bölünecektir, çünkü eşit zaman içinde eşit yol alınacaktır: zaman da KL-LM ve MN'ye bölünmüş olsun. 'Daha yavaş', [bu zaman içinde] EFG yolunu geçeceğinden ötürü zaman da ikiye bölünmüş olacaktır. Öyleyse 'bölünmez şey' bölünmüş olacak ve [nesne] parçaları olmayan yolu, bölünmez olmayan bir zaman içinde değil, birden çok parçası olan bir zaman içinde geçmiş olacaktır. Demek ki şu açık: hiçbir sürekli nesne parçasız değildir. 20 25 30

3 'An'ın da değişik bir şeye göre değil, kendi başına alındıkta ve ilk anlamıyla söylendikte bölünemez olması, böylesine bir şey

olarak her 'zaman'ın içinde bulunması zorunlu. Nitekim o, orada gele- 35
 cikle ilgili hiçbir şey bulunmayan geçmişin bir sınırı ve yine orada geç- 234a
 mişle ilgili hiçbir şey bulunmayan geleceğin bir sınırı: işte onda herikisi-
 nin de sınırı dediğimiz şey! Ama bunun böyle ve <kendi başına> [bir] ve
 aynı şey olduğunu gösterirsek, aynı zamanda bölünmez olduğu da ortaya
 çıkacaktır. İmdi 'şimdikian'ın heriki zamanın da sınırı olarak aynı şey ol- 5
 ması zorunlu, çünkü birbirinden değişik [iki an olsa], parçası olmayan
 şeylerden sürekli bir şey oluşmadığından ötürü biri ötekinin ardılı ola-
 maz. Heriki 'an' da ayrı ise arada bir zaman olacaktır, çünkü her sürekli
 nesne öyle bir şeydir ki, uçların arasında aynı cins bir nesne vardır. Ama
 aradaki şey bir zamansa, o bölünebilir olacaktır. Çünkü her zamanın bö- 10
 lünebilir olduğunu gösterdik. Dolayısıyla 'an', bölünebilir olacaktır. Ne
 ki, 'an' bölünebilirse gelecekte geçmişten bir parça, geçmişte gelecekte
 bir parça bulunacaktır. Çünkü o nerede bölündüyse orası geçmiş zamanı
 ve gelecek zamanı belirler. Aynı zamanda 'an', kendi başına değil, başka 15
 bir şeye göre olabilir, çünkü kendi başına olan nesnede bölünme olmaz.
 Bunun ötesinde, 'an'ın bir parçası geçmiş, bir parçası da gelecek olacak,
 üstelik geçmiş ve gelecek olan parça hep aynı şey olmayacak. Demek ki
 'an' da aynı şey olmayacak, çünkü zaman pek çok biçimde bölünebilen
 bir şey. Dolayısıyla bütün bunların olması olanaksızsa, heriki zamanda da
 bulunan 'an', aynı şeydir, bu zorunlu. Ne ki, o eğer bir ve aynı şeyse, açık 20
 ki bölünemez, çünkü bölünebilir olsa, yine az önce dediklerimiz sözkonu-
 su olacaktır. Demek ki, bu söylediklerimizden şu çıkıyor: zaman içinde
 bölünemez olan bir şey var, buna biz 'an' adını veriyoruz. 'An' içinde hiç-
 birşeyin devinmediği de şurdan çıkıyor: bir devinim olsa, bu devinim da- 25
 ha hızlı ve daha yavaş gerçekleşebilecektir: diyelim ki, N 'an'ında daha hızlı
 nesne AB'yi geçsin; daha yavaş nesne aynı zaman içinde AB'den daha az
 bir uzunluğu, sözgelişi AC'yi geçecektir. Madem daha yavaş nesne 'an'ın

bütününde AC'yi geçti, daha hızlı nesne 'an'dan daha kısa bir süre içinde devinmiş olacaktır. Dolayısıyla 'an' bölünecektir. Ama o bölünemez 30 idi. Demek ki, 'an' içinde devinme yok.

Ne ki, durgunluk da yok, çünkü biz devinmesi doğal olan ama doğal olan zamanda, yerde ve tarzda devinmeyen nesnenin durgun olduğunu söylüyoruz⁵¹, dolayısıyla 'an' içinde hiçbir doğal devinme olmadığından ötürü durgunluk da yok, bu açık. Ayrıca 'an' heriki zaman içinde aynı şey ise, bir bütünün bir parçasının devinmesi, bir parçasının durması 35 olası olacak olursa, zamanın bütünü boyunca devinen bir nesne bu bütünün herhangi bir boyutunda da doğal olarak devinecek olursa: durgunlukta olan nesne de bu biçimde durgunlukta olacak olursa, aynı nesnenin aynı zamanda durması ve devinmesi sözkonusu olacaktır; çünkü heriki zamanın sınırları aynı şey: 'an'. Ayrıca biz hem şimdi hem de daha 5 önce, hem kendini hem de parçalarını aynı biçimde taşıyan nesneye "durgun" diyoruz. Oysa 'an'da "daha önce" diye bir şey olmaz ki! Dolayısıyla durma da olamaz. Demek şu zorunlu: devinen nesne bir zaman içinde devinir, duran nesne de bir zaman içinde durur.

4 Değişen her şeyin 'bölünebilir' olması zorunlu. Madem her de- 10ğişme 'bir şeyden' 'bir şeye' ve nesne 'neye' değişiyorsa 'onda' olduğunda, [değişmenin sonuna vardığında], artık değişmiyorsa; değişmenin başında olduğunda ise ne kendisi ne de parçalarının hepsi henüz değişmiyorsa (çünkü kendini 'aynı şekilde' taşıyan nesnenin kendisi de parçaları da değişmez), şu zorunlu: değişen nesnenin bir parçası bir durumda, 15 başka bir parçası başka bir durumda olur: çünkü heriki durumda olması da, iki durumdan hiçbirinde olmaması da olanaklı değil. "Nesne neye değişiyorsa"dan kastettiğim, değişmedeki 'ilk' [adım]: sözgelisi 'ak'tan 'gri'ye değişme, 'kara'ya değil. Değişen nesnenin uçlardan herhangi birinde olması zorunlu değil. İmdi her değişen nesne 'bölünebilir', bu 20 açık.

Devinim iki biçimde bölünebilir: biri zamana göre, ikincisi devinen nesnelerin parçalarının devinimine göre. Örneğin: AC bütün

olarak devinirse hem AB hem de BC devinecektir. İmdi diyelim ki, parçaların devinimleri; AB'ninki DE, BC'ninki ise EF. DF'nin bütünü'nün AC'nin devinimi olması zorunlu, çünkü her bir parçası devinimlerin her biri parçasına göre devinirse, [AC] bu devinime göre devinecektir; hiçbir şey başka bir nesnenin devinimine göre devinmez. Dolayısıyla devinimin bütünü, büyüklüğün bütünü'nün devinimidir. Öte yandan her devinim bir nesnenin devinimi ise, DF deviniminin bütünü, ne parçalardan birinin (çünkü her parçanın kendi devinimi var) ne de başka bir nesnenin devinimi ise (çünkü devinimi bütün olan bir bütünü'nün, parçalarının da parça olarak devinimleri vardır: parça olarak devinimler de AB ile BC'nin devinimleridir; başka hiçbir şeyin değil, çünkü tek devinim birden çok nesnenin devinimi olamaz); devinimin bütünü ABC büyüklüğünün [bütünü'nün] devinimi olsa gerek. Yine, nesnenin bütünü'nün devinimi [parça olarak] başka ise, sözgelişi Hİ ise, ondan heriki parçanın devinimi [teker teker] ayrılabilir, bunlar da DE ve EF devinimlerine eşit olacaktır, çünkü tek nesnenin devinimi tektir. Dolayısıyla Hİ deviniminin bütünü parçaların devinimlerine ayrılacak olursa; Hİ, DF'ye eşit olacaktır. Ama geriye bir şey kalıyorsa, sözgelişi Kİ, bu 'hiçbirşey'in devinimi olacaktır (çünkü tek nesnenin tek devinimi olduğundan ötürü ne bütünü'nün ne parçaların devinimidir; başka bir şeyin de devinimi değil, çünkü kendisi sürekli olan devinim, kimi sürekli nesnelerin devinimidir), bölmede fazlalık olduğunda da bu böyle. Dolayısıyla [bütün] [bölme] olanaksızsa, devinimin aynı ve eşit olması zorunlu. İmdi parçaların devinimleri açısından bölme budur, parçası olan her nesne için geçerli olması da zorunludur. Ne ki, zamana göre [bölme] başka: madem her devinim bir zaman içinde, her 'zaman' da bölünebilir, daha az zaman içindeki devinim daha az; öyleyse her devinimin zamana göre bölünmesi zorunlu.

Devinen her nesne 'bir şeyde' ve belli bir zaman içinde devin-

diğinden ve her [devinenin] bir devinimi olduğundan ötürü şu zorunlu: zamanın, devinimin, 'devinmek'in, devinenin; ve devinim 'nede' gerçek- 15
leşiyorsa onun, bölümlmeleri aynıdır (ama bu bölümlleme devinim ger-
çekleşen her şeyde eş biçimde değildir, yerdeki 'kendi başına', nicelikteki
ise ilineksel anlamda). İçinde devinim gerçekleşen zamanı A, devinimi B
ile göstereyim: imdi zamanın bütününde tüm devinim tamamlanırsa, za- 20
manın yarısında daha az devinim [gerçekleşir], yine bu bölününce de
bundan da daha az devinim gerçekleşir ve bu hep böyle gider. Aynı şekil-
de devinim bölünürse zaman da bölünür. Çünkü devinimin bütünü za-
manın bütününde, yarısı yarısında, yine daha da azı daha az zaman için-
de gerçekleşir; 'devinmek' de aynı tarzda bölünecektir: bu devinme c ol- 25
sun; devinmek, yarı devinime göre bütünden daha az olur, yarının yarısı-
na göre de yine öyle, bu hep böyle gider. Devinimlerden herbirine göre
devinme [süreci] alındıkta, sözgelişi DC ve CE'ye göre alındıkta da, bü-
tün devinme sürecinin, devinimin bütününe göre olacağı söylenebilir 30
(çünkü başkaca olsa, aynı devinime göre birden çok devinme [süreci] ola-
caktır) -nasıl ki, devinimin, parçaların devinimlerine bölünebilir olduğu-
nu göstermiştik. Devinme [süreci], parçalarından herbirine göre alındık-
ta, [devinme sürecinin] bütünü sürekli olacaktır. Uzamın da, kısaca için-
de değişmenin olduğu her şeyin de bölünebilir olduğu aynı şekilde göste-
rilmiş olacaktır (ilineksel anlamdaki bazı şeyler dışında, çünkü 'değişen', 35
bölünebilir bir şey). Çünkü devinimindeki bir öge bölündüğünde hepsi
bölünecektir. 'Sınırlı olanlar' ya da 'sonsuz olanlar'la ilgili olarak da bü-
tün devinim öğelerine göre bu böyle olacaktır. Ama her şeyin bölünmesi 235b
ve sonsuz olması en çok, değişen nesneye bağlı: çünkü 'bölünebilirlik' ve
'sonsuzluk' doğrudan, değişen nesnede içkin. İmdi 'bölünebilir'in ne ol-
duğunu daha önce göstermiştik⁵², 'sonsuz'un ne olduğu ise ilerde açıklı- 5
ğa kavuşacak.

5 Madem değişen her nesne 'bir şeyden' 'bir şeye' değişir,'

değişmiş olan-değişmesini tamamlamış olan nesne' ancak değişmiş oldu-
 pu zaman, 'değişmiş olan nesne' durumunda olur, bu zorunlu. Değişen
 nesne, 'neden' değişiyorsa ondan değişir, ya da onu bırakır ve değişmek 10
 ile bırakmak ya aynı şeydir ya da bırakmak değişmenin ardından gelir.
 Bırakmak değişmenin ardından gelirse, bırakmış olmak da değişmiş ol-
 manın ardından gelir. Çünkü herikisi arasındaki ilgi aynı biçimde. İmdi
 madem değişmelerden biri 'karşıoluma göre' nesne 'varolmayandan' 'va-
 rolana' değiştiğinde, 'varolmayan'ı bırakmıştır. Öyleyse 'varolan [duru- 15
 mun]da' olacaktır. Çünkü her şeyin "ya olması ya da olmaması" zorun-
 lu. Demek şu açık: 'karşıoluma göre' değişmede, değişmiş olan şey o de-
 ğiştği durumda olacaktır. Bu tür değişmede böyleyse, öteki değişmelerde
 de bu böyle, çünkü biri için geçerli olan ötekiler için de geçerli. Ayrıca
 diğer değişmiş olan nesnenin bir yerde ya da bir şeyde, [durumda] olması 20
 zorunluysa, herbir değişme ele alındıkta da bu açıkça görülür. Madem
 nesne değişmiş olduğu [durumu] bırakmıştır, ve bir yerde olması zorun-
 ludur, o ya bu son durumda olacaktır ya da başka bir durumda olacaktır.
 İmdi B'ye değişmiş olan bir nesne, başka bir durumda, sözgelişi C duru-
 mundaysa, yeniden C'den B'ye değişir; çünkü [C], B'yi içermiyordu. Oy- 25
 na değişme sürekli. Dolayısıyla şu çıkıyor: değişmiş olan nesne, değiştiği
 zaman, değişmiş olduğu şeye doğru değişmektedir. Oysa bu olanaksız.
 Öyleyse değişmiş olan nesnenin neye değişmişse o durumda olması zo-
 runlu. İmdi açık ki, oluşmuş olan bir nesne, oluştuğu zaman olacaktır,
 yokolmuş olan nesne de olmayacaktır. Her değişme üzerinde genel ola-
 rak konuştuk, özellikle 'karşıoluma' göre değişmede durum açık. 30

İmdi değişmiş olan nesnenin ilk değişmesini tamamladığı anda
 son durumda olduğu açık. Değişmiş olan nesnenin ilk değiştiği an-
 da bölünmez (atomon) olması zorunlu. 'İlk'ten kastettiğim, 'böyle ol-
 ması ondan farklı bir nesnenin varolmasına bağlı olmayan'. Diyelim
 ki, bu bölünebilir AC olsun ve B ile bölünsün. İmdi nesne AB 35
 anında ve yeniden BC anında değiştiyse, değişme noktası AC

olmayacaktır. Ama herikisinde de değişiyor olsaydı (onun iki durumdan herbirinde değişmiş olması ya da değişmekte olması zorunlu), bütünde 236a da değişmekte olurdu. Oysa değişmiş bulunuyordu. Birinde değişmekte ötekinde değişmiş bulunuyorsa yine aynı temellendirme geçerli, nitekim bu durumda 'ilk'ten daha önce olan bir şey olacaktır. Dolayısıyla nesne 5 nin değişmiş olduğu an bölünemez. Demek ki şu açık: yokolmuş olan ve oluşmuş olan nesne bölünmez bir anda yokolmuştur ve varolmuştur.

Ne ki, "değişmiş olduğu ilk an" demek iki anlama gelir: birincileyin değişiminin tamamlandığı ilk an (çünkü nesnenin değişmiş olduğunu söylemek ancak o zaman doğru), ikincileyin nesnenin değişmeye başladığı ilk an. İmdi o, "değişimin sonunda" anlamında alındıkta, vardır ve 10 bulunmaktadır (nitekim değişimin sona ermesi olasıdır ve değişimin sonu vardır, bunun sınır olmasından ötürü bölünemez olduğunu da göstermiştik). "Değişimin başlangıcında" anlamında alındıkta ise kesinlikle yoktur, çünkü ne değişimin başlangıcı var ne de nesnenin ilk değişiyor olduğu bir zaman anı. Diyelim ki, bu an AD olsun. Bu an bölüne 15 mez değil, çünkü [öyle olsa] 'an'ların sürekli olması söz konusu olacaktır. Öte yandan bütün CA zamanında nesne durgun olsa (diyelim ki, durgunluktaki bir nesne), A noktasında da o durgunlukta olacaktır. Dolayısıyla AD parçasız ise aynı zamanda hem durgunlukta olacak hem de devinmiş nesne olacak, çünkü A'da durmakta, D'de ise değişmiş bulunmaktadır. Madem parçasız değil, 'bölünebilir' olması ve onun parçaların 20 birinde değişmiş olması, [değişmesini tamamlamış olması] zorunlu. Nitekim AD bölündükte, hiçbir parçada değişmesini tamamlamamış olsa, bütünde de tamamlamamış olacaktır. Ama heriki parçada da değişse bütünde de değişir. Yine ikisinden birinde de değişmesini tamamlamışsa, bütünde değişmesini ilk anda tamamlamamış olacaktır. Dolayısıyla nesne 25 [parçaların] herhangi birinde değişmesini tamamlamıştır. Öyleyse şu da açık: nesnenin "değişmesini tamamladığı ilk an" diye bir şey yok, çünkü bölmeler sonsuza gidiyor. Değişmiş olan nesneye ait değişmiş olan 'ilk' şey diye de bir şey yok: diyelim ki DE'ye ait olup da değişmiş olan ilk şey DF -değişen her nesnenin bölünür olduğunu

göstermiştik. DF'nin içinde değişmiş olduğu zaman uzunluğu Hİ olsun. 30
 DF, değişmesini [Hİ] zamanının hepsinde tamamlamışsa, bunun yarı za-
 manında daha az değişmiş olan bir şeyi olacak ve o da değişmesini
 DF'den daha önce tamamlamış olacaktır, yine ondan da [daha az - daha
 küçük] başka bir şey, ötekinden de [daha az daha küçük] başka bir şey...
 bu hep böyle gidecek. Dolayısıyla değişen nesneye ait 'ilk' değişmiş olan
 [parça] diye bir şey olmayacaktır. 35

İmdi dediklerimizden şu çıkıyor: ne değişen nesneye ait olan ne de
 içinde nesnenin değiştiği zamana ait olan bir 'ilk' [parça] diye bir şey
 yok. Ne ki, değişen nesnenin kendisi, ve nesnenin ona göre değiştiği 236a
 şey, aynı biçimde olmayacak. Nitekim değişmede sözü geçen üç öge var:
 değişen nesne, 'nede' değişiyorsa o, 'neye' değişiyorsa o: sözgelişi insan,
 zaman, ak. İmdi insan ve zaman bölünebilir, ak ile ilgili durum ise baş- 5
 ka. Ancak ilineksel anlamda elbette her şey bölünebilir, nitekim 'ak' ya
 da nitelik neye ilinekse o nesne bölünebilir. Madem kimi nesnelere "ili-
 neksel anlamda değil kendi başına bölünebilir" deniyor, bunlarda da
 'ilk' olmayacaktır, sözgelişi büyüklüklerde. Nitekim büyüklük AB olsun 10
 ve B'den C'ye ilk olarak devinmiş olsun. BC bölünemez olacaksa, parça-
 sız bir nesne parçasız bir nesneyi içerecektir. [BC] bölünebilir olacak ol-
 sa, C'den daha önce büyüklüğün ona değiştiği bir şey olacak, yine on-
 dan da önce başka bir şey olacak ve bu hep böyle gidecek, çünkü bölün-
 me hiç bitmez. Dolayısıyla büyüklüğün ona değiştiği bir 'ilk' [parça] ol-
 mayacaktır. Nicelikteki değişme konusunda da bu böyle, çünkü o da sü- 15
 rekli. Öyleyse şu açık: devinimler içinde yalnızca nitelikteki devinimde
 'kendi başına' bölünmez bir şeyin olması olası.

6 Madem değişen her nesne bir zaman içinde değişiyor ve za-
 man içinde hem 'ilk' anlamda hem de 'değişik' olarak [ilk olmayan 20
 anlamda] bir değişmeden söz ediliyor, sözgelişi nesne gün içinde de-
 ğiştiği için, yıl içinde de değişiyor demektir, değişen nesnenin ilk
 anlamda değiştiği zaman parçası ne ise onun herbir parçası içinde
 değişmesi zorunlu. Bu bizim tanımımızdan açıkça belli

(çünkü biz 'ilk'i böyle kullanıyoruz), ama şuradan da çıkıyor: devinen nesnenin 'ilk' devindiği zaman parçası OR olsun ve bu K ile bölünmüş olsun her 'zaman' bölünebilir. OK zamanında nesne ya devinecektir ya da devinmeyecektir, yine KR zamanında da böyle. İmdi hiçbirinde devinmiyorsa, hepsinde duruyor demektir (nitekim zamanın hiçbir parçasında devinmeyen bir nesnenin devinmesi olanaksız). Ama yalnızca bir parçasıyla devinim varsa OR, 'ilk' anlamda devinim olan zaman parçası olmayacaktır, çünkü [bu durumda] devinim bir başka zaman parçasında olur. Demek ki devinim OR'nin her ne parçası olursa olsun onda gerçekleşiyor, bu zorunlu.

Ne ki bu kanıtlanırsa çıkan şu: her devinmekte olan nesnenin daha önce bir devinim parçasını tamamlamış olması zorunlu. Çünkü bir nesne, [A], ilk OR zamanında KL uzunluğunu geçerse, aynı hızda devinen ve devinime birlikte başlayan bir nesne yarı zamanda yarı uzunluğu geçmiş demektir. Eşhızdaki bu [B] nesnesi aynı zamanda belli bir uzunluğu geçmişse, önceki [A] nesnesi de aynı uzunluğu [geride bırakarak] geçmiş demektir. Dolayısıyla 'devinmekte olan nesne', 'devinmesini tamamlamış nesne' olacaktır. Ayrıca, nesnenin devinimini OR zamanının tümünde ya da genelde 'son anı' diye alınan bir parçasında tamamlamış olduğunu söylersek (çünkü bu [son] sınırı oluşturur ve 'an'ların arasında 'zaman' bulunur), öteki zaman anlarında da aynı şekilde devinimini tamamlamış olduğu da söylenebilecektir. Ama yarı zamanı belirleyen nokta, [ikiye] bölünele aynı noktadır. Dolayısıyla nesne yarı zamanda da, parçaların hangisi olursa olsun herbirinde de devinmesini tamamlamış olacaktır. Çünkü bölmeyele birlikte hep 'an'larla sınırlanmış bir 'zaman' vardır. İmdi her 'zaman' bölünebilirse, 'an'ların arasında da 'zaman' varsa, her değişen nesne sonsuz değişim aşamalarını tamamlamış demektir. Ote yandan yokolmaksızın ve değişmesini kesmeksizin sürekli değişen bir nesnenin herbir zaman parçasında ya değişmekte olması ya da değişmiş olması/değişmesini tamamlamış olması zorunluysa, ama 'an' içinde değişmek olanaksızsa, 'an'ların herbirinde değişmesini tamamlamış olması zorunludur. Dolayısıyla 'an'lar sonsuz ise, her değişen nesne sonsuz sayıda [değişme aşamasını] tamamlamış demektir.

Ne ki, yalnızca 'değişmekte olan' nesnenin 'değişmesini

tamamlamış nesne' olması zorunlu değil; 'değişmesini tamamlamış olan nesne'nin de daha önce 'değişmekte olan nesne' olması zorunlu, çünkü 'bir şeyden' 'birşeye' değişmiş olan her nesne bir zaman içinde değişmiştir. Diyelim ki nesne, 'an' içinde A'dan B'ye değişmesini tamamlamış olsun. İmdi nesne A'da bulunduğu anda değişmesini tamamlamamıştır (çünkü bu durumda aynı zamanda nesne hem A'da hem de B'de olurdu): nitekim daha önce şunu göstermiştik⁵³: 'değişmesini tamamlamış olan nesne' onu tamamladığı zaman [başlangıçtaki] durumda değildir. Ama eğer başka bir 'an'da ise arada bir zaman olacaktır, çünkü 'an'lar sürekli değildir. İmdi madem nesne bir zaman içinde değişmesini tamamlamıştır ve her 'zaman' bölünebilir, yarı zaman içinde nesne başka bir değişme tamamlamış olacak, yine onun yarısında da başka... bu hep böyle gidecek. Dolayısıyla nesne [değişmesini tamamlamadan] önce 'değişmekte olan nesne' olacaktır. Ayrıca değişmekte olan nesnenin, içinde değişmesini tamamlamakta olduğu büyüklük sürekli olduğundan ötürü, söylediğimiz şey büyüklükle ilgili olarak daha açıkça görülüyor. Nitekim bir nesne C'den D'ye değişmesini tamamlamış olsun: CD bölünemez ise parçasız bir nesne parçasız bir nesneyi içerecek. Madem bu olanaksız, arada bir büyüklüğün olması ve sonsuza bölünebilir olması zorunlu. Dolayısıyla nesne, büyüklükteki bu bölünmelerle daha önce değişmektedir. Demek ki, her değişmesini tamamlamış olan nesne, daha önceden 'değişmekte olan' bir nesnedir. Sürekli olmayanlarda da; sözgelisi karşıtlarla ve çelişmelerde de, aynı kanıtlama geçerli. Çünkü nesnenin, içinde değişmesini tamamladığı zamanı alacak olursak, yeniden aynı şeyleri söyleyeceğiz. Dolayısıyla 'değişmesini tamamlamış olan nesne'nin 'değişmekte olması'; 'değişmekte olan nesne'nin 'değişmesini tamamlamış' olması zorunlu: 'değişmesini tamamlamış olmak', 'değişmekte olmak'tan daha önce olacak: 'değişmekte olmak' da 'değişmesini tamamlamış olmak'tan. Ve hiçbir zaman bir 'ilk' alınamayacaktır. Bunun nedeni de 'parçası olan' bir nesnenin 'parçasız olan' bir nesneyi içermemesidir, çünkü bölme tıpkı çizgilerin eklenmelerinde ve bölünmelerindeki gibi sonsuza gidiyor.

İmdi şu çıkıyor: bölünebilir ve sürekli olan nesnelerde, 'oluşmuş olan'ın daha önce 'oluşmakta olması'; 'oluşmakta olan'ın da daha önce 'oluşmuş olması' zorunlu. Ama bu yine de hep

oluşmakta olan nesne için sözkonusu değil, kimi zaman başka bir nesne için de sözkonusu, sözgelişi nesnelerin parçalarından biri, diyelim evin temeli. Yokolmakta olan ve yokolmuş olan nesneyle ilgili olarak da bu böyle: çünkü oluşan ve yokolan nesnede, sürekli olduklarından ötürü, 15 bir sonsuzluk içkindir ve ne oluşmamış nesnenin oluşmakta olması ne de oluşmakta olmayan bir nesnenin oluşmuş olması olanaklı. Yokolmakta olmak ve yokolmuş olmak konusunda da bu böyle, çünkü yokolmuş olmak, yokolmakta olmaktan hep daha önce olacak, yokolmakta olmak da yokolmuş olmaktan hep daha önce olacaktır. Öyleyse şu çıkıyor: hem 'oluşmuş olan'ın daha önce 'oluşmakta olması' hem de 'oluşmakta 20 olan'ın daha önce 'oluşmuş olması' zorunlu. Çünkü her büyüklük ve her 'zaman' hep bölünür. Dolayısıyla bunların içinde 'ilk' diye bir şey olamaz.

7 Madem her devinen nesne bir zaman içinde deviniyor, daha çok zamanda da daha büyük bir uzunluğu geçiyor, sonsuz zaman içinde [yalnızca] sınırlı bir devinim gerçekleştirmek olanaksızdır: [sözkonusu 25 olan], devinen nesnenin hep aynı devinimi ya da onun bir parçasını gerçekleştirmesi değil, zamanın hepsinde devinimin hepsini gerçekleştirmesi. İmdi bir nesne sabit bir hızla devinse, sınırlı zaman içinde sınırlı [büyüklüğü] geçmesi zorunlu, bu açık (çünkü bu devinimin ölçüsü olacak bir parça alındıkta, parçalar ne kadarsa ona eş olan zaman içinde bütün devinimi gerçekleştirmiş olur; dolayısıyla parçalar sınırlı olduğundan ötürü - 30 herbir parça nicelik açısından sınırlıdır, parçaların hepsi de 'o kadar kez' olmaları açısından sınırlı -, zaman da sınırlı olacaktır; çünkü parçanın zamanı parçaların çokluğu ile çarpılınca ne kadarsa, zaman da o kadar olacaktır); ama devinim sabit hızla gerçekleştirilmezse yine hiçbir ayırım yok: diyelim ki, sonsuz zaman içinde geçilecek sınırlı uzunluk AB olsun, CD 35 de sonsuz zaman: [CD]'nin bir parçasının öteki parçasından önce geçilmesi zorunlu ise (bu açık, daha önceki zamanda başka bir parça, daha sonraki zamanda başka bir parça geçilir, nitekim zaman arttıkça başka bir parça geçilmiş olacaktır - ister sabit hızda, ister sabit olmayan hızda devinimin ; devinim ister artsın ister azalsın ister aynı kalsın hiç farketmez -), 5

AB'nin bir parçası, AB'yi ölçecek olan AE parçası alınsa: bu sonsuz zamanın belli bir parçasında oluşmuş demektir ; nitekim sonsuz zamanın bu olanaklı değil, çünkü [devinimin] hepsi sonsuz zaman içinde. Yine, AE kaclar başka bir parça alsam, [devinimin] sınırlı zaman içinde olması zorunlu, çünkü [devinimin] hepsi sonsuz zaman içinde. Hep böyle olmak, sonsuzun ölçüsü olacak hiçbir parça olmadığından ötürü. Sonra 'uz' un sınırlı parçalardan oluşması olanaksız -parçalar ister eşit olsun ister eşit olmasın, çünkü sınırlı nesneler çokluk ve büyüklük açısından herhangi bir birim ile ölçüleceklerdir, bu eşit de olsa eşit olmasa da, büyüklükçe sınırlıdır, hiç farketmez), sınırlı uzunluk, nice AE varsa onlarla ölçüleceğinden ötürü, AB sınırlı bir zamanda geçilebilir (durgunlukla ilgili olarak da bu böyle). Dolayısıyla tek ve aynı olan bir nesnenin ne hep [sonsuz zaman içinde] oluşması ne de hep [sonsuz zaman içinde] yok olması olanaklı.

Aynı temellendirme şu konuda da geçerli: sınırlı bir zaman içinde, devinim nesne ister sabit hızda ister sabit olmayan hızda devinsin, ne sonsuz devinim olanaklı ne de sonsuz durgunluk. Çünkü tüm zamanın ölçülecek bir parça alındıkta, bu zaman içinde nesne bütün uzunluğu değil, uzunluğun belli nicelikte bir parçasını geçecektir (çünkü bütün uzunluğu zamanın hepsi içinde geçecek); yine ona eşit başka bir zaman parçasıyla başka bir uzunluğu geçecek, her bir zaman parçasında bu böyle gidecektir [sonra alınan parçalar] başlangıçtakiyle eşit olsa da olmasa da, her bir parça sınırlı oldukça, önemli değil. Açık ki, zaman ayrıldıkça,geçtikçe: durgunluk ayrılmış-geçilmiş olmayacaktır, çünkü hem nicelik açısından hem de 'kaç kez olması' açısından sınırlı bir ayırma olacaktır. Dolayısıyla zaman sınırlı bir zaman içinde sonsuzu geçemiyecektir. Büyüklüğün bir [ucunda] ya da heriki [ucunda] sonsuz olması da hiç önemli değil, çünkü temellendirme aynı olacaktır. Bunlar kanıtlandığında çıkan şu: aynı nesnelerden ötürü sınırlı bir büyüklüğün sınırlı bir zaman içinde 'sonsuz' u göstermesi olası değil, çünkü zamanın bir parçasında sınırlı bir uzunluğu geçecek, her bir parçasında da bu böyle gider; dolayısıyla hepsinde de sınırlı bir:

uzunluk geçer. Ne ki, sınırlı bir nesne ‘sonsuz’u sınırlı bir zamanda geç-
 mediğinden ötürü, açık ki, ‘sonsuz’ olan da ‘sınırlı’ olanı geçemez, çün- 238b
 kü sonsuz olan sınırlı olanı [geçecek olsa], sınırlı olanın da sonsuz olanı
 geçmesi zorunlu olur, nitekim ikisinden hangisinin ‘devinen’ olması hiç
 farketmez, heriki biçimde de sınırlı olan sonsuz olanı geçmiş olacaktır:
 sonsuz olan A devindiğinde, onun bir parçası, sözgelişi CD, sınırlı olan 5
 B’de devinmiş olacak, yine başka parçası da başka bir sınırlı olanda [de-
 vinmiş olacak], bu hep böyle gidecektir. Dolayısıyla aynı zamanda sonsuz
 olanın sınırlı olan boyunca devinmiş olması, hem de sınırlı olanın son-
 suz olanı geçmiş olması sözkonusu olacaktır. Çünkü sonsuz olanın sınır- 10
 lı olan üzerindeki devinimi şundan başka biçimde olanaklı değil: sınırlı
 olan, sonsuz olanı ya yer değiştirerek ya da onu ölçerek geçer. Dolayısıyla
 bu olanaksız olduğundan ötürü, sonsuz olan sınırlı olanı geçemez. Ne
 ki, sonsuz olan, sınırlı zaman içinde sonsuz olanı da geçemez, çünkü 15
 sonsuzu geçse, sınırlıyı da geçer, çünkü sınırlı olan sonsuz olanın içinde.
 Yine zaman olarak alındıkta kanıtlama aynı olacaktır.

Madem sınırlı bir zamanda ne sınırlı olan sonsuz olanı, ne sonsuz
 olan sınırlı olanı, ne de sonsuz olan sonsuz olanı geçemiyor, açık ki, sı-
 nırlı bir zaman içindeki devinim sonsuz olamaz. Çünkü devinimi ya da 20
 büyüklüğü sonsuz diye almak arasında ne ayırım var? İkisinden hangisi
 [sonsuz] olursa olsun, öteki de sonsuz olacak, çünkü her yer değiştirme
 bir ‘yerde’dir.

8 Madem her nesne doğal olan zamanda, yerde ve tarzda ya doğal
 olarak deviniyor ya da duruyor, ‘yerleşen’ nesnenin yerleşmekte olduğu
 sırada devinmesi zorunlu, çünkü devinmese duruyor olurdu, oysa dur- 25
 makta olan nesnenin duruyor olması olası değil. Bu kanıtlandıkta çıkan
 şu: [nesnenin] bir zaman içinde yerleşmesi zorunlu (devinen nesne bir za-
 man içinde devinir; yerleşen nesnenin devindiği gösterildi, dolayısıyla [nes-
 nenin] bir zaman içinde yerleşmesi zorunlu). Ayrıca ‘daha hızlı’ ile ‘daha
 yavaş’ı “zaman içinde” anlamında kullanıyorsak, daha hızlı ve daha yavaş 30

yerleşmek de olanaklı. Yerleşen nesnenin ‘ilk’ yerleştiği zaman konusuna
 gelinece: zamanın her ne parçasında olursa olsun yerleşmesi zorunlu,
 çünkü zaman [ikiye] bölündükte, nesne parçalardan hiçbirinde yerleşme-
 mişse, hiçbirinde yerleşmemiş demektir, dolayısıyla yerleşmekte olan nes-
 ne yerleşmemekte olacaktır. İki parçadan [yalnızca] birinde yerleşse, bu-
 nun olarak ‘ilk’ anlamda yerleşmemiş olacaktır, çünkü daha önce devin- 35
 nen nesneyle de ilgili olarak dediğimiz gibi⁵⁴, bu zaman içinde ‘başka
 bir şeye göre’ (başka bir şey açısından; kendisi açısından, kendi başına
 değil) yerleşmiş olacaktır. Nitekim nasıl devinen nesnenin ‘ilk’ olarak de- 239a
 vindiği bir zaman parçası yoksa, yerleşen nesnenin de ‘ilk’ olarak yerleşti-
 ği [bir zaman parçası yok]; ne devinmenin ‘ilk’ parçası diye bir şey var ne
 de yerleşmenin. Diyelim ki, nesnenin ilk yerleşme noktası AB: bunun
 parçasız olması olası değil, nesnenin bir parçası devinimini tamamlamış 5
 olacağından ötürü, parçasız bir nesnede devinim olmaz, yerleşmekte olan
 nesnenin devindiğini de gösterdik). Ne ki, AB bölünebilirse onun parça-
 larının hangisi olursa olsun herbirinde yerleşme gerçekleşecektir, çünkü
 daha önce nesnenin ‘ilk’ olarak yerleşeceği zaman parçasının, zamanın
 hangisi olursa olsun herbir parçasında yerleştiğini göstermiştik. İmdi
 nesnenin ‘ilk’ olarak yerleştiği bir zaman olması gerektiğinden, bu za-
 man ise bölünmez olmadığından, her ‘zaman’ sonsuza değin parçalara
 ayrıldığından ötürü, nesnenin ‘ilk’ yerleşeceği zaman parçası olmayacak- 10
 ııı.

İmdi duran nesnenin [durgun olan nesnenin] ‘ilk’ durgun olduğu
 zaman da yok, çünkü bölünmez bir zaman parçasında devinim olmadı-
 ğından ötürü, parçasız bir zaman içinde durma da yok. Devinmenin ol-
 duğu ‘yerde’ durgunluk vardır (doğal olarak devinebilen ama doğal olan
 zamanda devinmeyen nesnenin durgun olduğunu söylemiştik). Ayrıca 15
 [bir nesne] ‘şimdi’ ve ‘daha önce’ aynı biçimde olduğu zaman o nesne
 durgun olduğunu söylüyoruz, demek ki, tek bir zaman parçası açısın-
 dan değil, en az iki zaman parçası açısından onu değerlendiriyoruz; dola-
 yısıyla nesne durgun olduğu zaman, parçasız olmayacaktır. Parçalı ise,
 belli bir zaman olacak, nesne de onun her ne parçası olursa olsun o par-
 çasında durgun olacaktır. Bunun nedeni de şu: her nesne bir zaman
 içinde durgun olur ve devinir; ‘ilk’ zaman diye bir şey ise yoktur, ilk bü- 20
 yükklük ve genelde ilk sürekli bir şey de yoktur, çünkü bunların hepsi
 sonsuza değin parçalanır.

Madem her devinen nesne bir zaman içinde devinir ve ‘bir şeyden’ ‘bir şeye’ değişir, devinen nesnenin bir parçası açısından değil, ‘kendi başına’ devindiği, (bütünüyle devindiği) zaman içinde ‘ilk’ anlamda bir yerde olması olanaksız. Çünkü belli bir zaman, hem kendisi hem de parçalarının herbiri açısından, aynı yerde olmak, ‘durgun olma’dır’. Nitekim başka başka ‘an’lar içinde hem kendisinin hem de parçalarının aynı [yerde] olduğunu söylemek doğru olduğu zaman, biz o nesnenin ‘durgun’ olduğunu söyleriz. Ama durgunluk demek bu ise, değişen nesnenin ilk zamana göre bütün olarak bir yerde olması olası değil, çünkü her ‘zaman’ [parçası] bölünebilir, dolayısıyla başka başka zaman parçaları içinde nesnenin kendisinin ve parçalarının aynı [yerde] olduğunu söylemek doğru olacaktır. Yok böyle değil de, nesne yalnızca bir ‘an’ içinde [aynı yerde] ise, nesne hiçbir zaman boyunca belli bir [durumda] olmayacaktır, ancak zamanın sınırında olacaktır. Ne ki, ‘an’ içinde nesne hep belli bir [yerde] olsa bile, yine de durgun olmayacaktır, çünkü ‘an’ içinde ne devinmek ne de durgun olmak olanaklı; ‘an’ içinde devinmek değil, bir [yerde] olmak doğru, oysa bir zaman içinde bir yerde durgun olmak olası değil, çünkü bu durumda yer değiştirmekte olan nesnenin durgun olma-ı söz konusu olacaktır.

9 Zenon yanlış akıl yürütüyor: diyor ki, bir nesne [kendine] eşit yerde olduğu sürece durmaktaysa⁵⁵, yer değiştiren nesne de her zaman ‘an’ içindeyse, uçmakta (yer değiştirmekte) olan ok devinimsizdir. Oysa bu yanlış, çünkü zaman bölünemeyen ‘an’lardan biraraya geliyor değil; ancak ki, başka hiçbir büyüklük [bölünemeyen parçalardan] oluşmaz. Zenon’un devinim üzerine, bunları çözmeye kalkanlara güçlük çıkaran dört savı var: ilki, devinen nesnenin, sona varmadan daha önce [yolun] yarısını varması gerektiğinden ötürü, devinimin olmadığı konusunda; biz bunu daha önceki temellendirmelerimizle çürüttük⁵⁶. İkincisi, “Akhilleus” diye adlandırılan şu sav: koşmakta olan ‘en yavaş’a, ‘en hızlı’

hiçbir zaman yetişemez, çünkü kovalayan, ilkin kaçanın [ilk] ayrılma 15
 noktasına varmak zorundadır, dolayısıyla daha yavaş olanın her zaman
 biraz önde olması zorunludur. Bu sav [yukardaki] ‘ikiye bölme’ temellen-
 dirmesiyle aynı, ama yalnızca kalan uzunluğun ikiye bölünmemesi açısın-
 dan ondan farklı. İmdi temellendirmeden çıkan, daha yavaş olana yetişi- 20
 lememesi. Ama, aykırılık ikiye bölme ile aynı (çünkü heriki temellendir-
 mede de uzunluk bir biçimde bölündüğünden ötürü, sona-sınıra varıla-
 maması sözkonusu, ama berikinde eklenen “efsanevi” hızlıların hızlısı-
 nın bile kovalamada en yavaşa yetişemeyeceği); dolayısıyla çözümün de 25
 aynı olması zorunlu: önde koşana yetişilemeyeceği kabulü yanlış, çünkü
 önde koştuğu sürece yetişilemez, ama yine de sınırlı bir uzunluğun geçil-
 mesi kabul ediliyorsa, yetişilebilir. Demek ki, iki temellendirme bu.
 Üçüncüsü az önce sözünü ettiğimiz, diyesim uçmakta (yer değiştirmekte) 30
 olan okun durgun olduğu. Ama sözkonusu olan, yanlış yere, zamanın
 ‘an’lardan biraraya geldiğini kabul etmek, bu kabul edilmezse çıkarım da
 [doğru] olmayacaktır.

Dördüncüsü ise pistte devinenler üzerine: bunlar eşit büyüklükte
 [cisimlerden oluşmuş yine eşit büyüklükte] iki öbek, yine eşit büyükte [ci-
 simlerden oluşmuş olup devinenlere eşit] bir öbek önünden karşıt yön- 35
 lerde deviniyorlar. Bir öbek pistin sonundan öteki ortasından başlıyor
 devinime, hızları da eşit. Burada [Zenon], yarı zamanın iki misli zamana 240a
 eşit olmasının sözkonusu olduğunu düşünüyor. Ne ki, yanlış akıl yürüt-
 me şurada: hem devinen hem de duran nesne boyunca, eşit uzunluğun
 sabit hızla eşit zamanda geçildiğinin kabulü. Oysa bu yanlış: sözgelişi diy-
 elim ki, duran birbirine eşit cisimler AA; bunlarla sayıca ve büyüklükçe 5
 eşit cisimlerden oluşan BB devinime ortadan başlıyor, sayıca ve büyüklük-
 çe bunlara eşit olan ve B öbeğindekiyle eşit hızda olan CC öbeği

devinime son dan başlıyor.⁵⁷ Sözkonusu olan şu: karşılaştıklarında ilk B, ilk C ile aynı anda sınırda oluyor. Yine C tümüyle B'leri geçmiş bulunuyor, B ise [A'ların] yarısını geçmiş oluyor. Dolayısıyla zaman da yarısı oluyor, çünkü herbiri herbiriyle karşılaştırıldığında eşit. Aynı anda şu da oluyor: ilk B bütün C'leri geçmiştir, nitekim ilk C ile ilk B aynı anda karşıt sınırlarda olacaklardır, [nitekim onun dediğine göre, B'lerin herbiri için sözkonusu olan zaman, A'ların herbiri için sözkonusu olan zamanı eşit], çünkü herikisi de A'nın önünden eşit zamanda geçiyor. İmdi temellendirme bu, dayanağı da az önce sözünü ettiğimiz yanıldı.

Karşıolom açasından değişme ile ilgili olarak da bizim için olanaksız bir şey yok, çünkü sözgelişi nesne 'ak olmayan'dan 'ak'a değişiyorsa ve iki durumdan hiçbirinde değilse, sanki ne 'ak' olacak ne de 'ak olmayan'! Nesneye 'ak' ya da 'ak olmayan' denememesi onun bütünüyle iki durumdan birinde olup olmamasıyla ilgili değil, çünkü bütünüyle öyle olmasından ötürü değil, çoğu parçaları ya da en önemli parçaları açasından öyle olduğundan ötürü nesneye 'ak' ya da 'ak olmayan' deriz. 'Belli bir durumda olmamak' ile 'belli bir durumda bütünüyle olmamak' aynı şey değil. 'Varolan', 'varolmayan' ve karşıolom açasından öteki nesnelerde de bu böyle. Nitekim zorunlu olarak karşıtlardan biri durumunda olacaktır, ama hiçbirinde her zaman bütünüyle olmayacaktır. Ayrıca çember, küre, kısaca kendi [eksenlerinde] devinmeyen nesnelerle ilgili olarak, onların durdukları sonucu da çıkacaktır, çünkü hem onlar hem parçaları belirli bir zaman aynı yerde olacaklar, dolayısıyla aynı anda hem durağan olacaklar hem de devinecekler! Oyuna ilkin onların parçaları hiçbir zaman boyunca aynı değil, ikincileyin

'bütün' olarak da her zaman başka bir şeye değişirler. Nitekim A noktasından alınan bir çember dönüşü ile B'den, C'den ve öteki herbir noktadan alınan aynı değil - meğer ki, 'insan' ve 'eğitilmiş insan' gibi ilineksel anlamda ola. Dolayısıyla her zaman biri ötekine değişir ve hiçbir zaman durmaz. Küre ile kendi içlerinde [eksenlerinde] devinen öteki nesnelerde de bu böyle.

10 Bunlar kanıtlandığına göre diyebiliriz ki, 'parçasız' bir nesnenin devinmesi olası değil; ancak ilineksel anlamda, sözgelişi beden ya da bir büyüklük devindiğinde, onun içinde olunmasından ötürü [bu olabilir]; örneğin bir teknedeki nesne, teknenin devinmesiyle ya da bir parça, büyüklüğün devinmesi yüzünden devinebilir ("parçasız" ile nicelikçe bölünemeyen nesneyi kastediyorum). Parçaların devinimleri, kendi başına parçalar açısından ve 'bütün'ün devinimi açısından değişiktir. Bu ayırımı özellikle kürede görülebilir: çünkü kürede merkeze yakın parçaların hızı dıştaki parçaların hızıyla ya da tüm kürenin hızıyla aynı olmayacaktır, demek ki, devinim tek değil. İmdi dediğimiz gibi, tekne gittiği için tekne devinmesinin devinmesi gibi, parçasız bir nesnenin böylece devinmesi olası, ama [parçasız bir nesnenin] 'kendi başına' devinmesi olası değil. Diyelim ki, [parçasız bir nesne] AB'den BC'ye değişsin -ister bir büyüklükten büyüklüğe, ister bir biçimden bir biçime, isterse karşılıklı olarak. 'İlk' değiştiği zaman da D olsun. İmdi onun, içinde değiştiği zaman boyunca, ya AB'de ya BC'de olması veya onun bir parçasının berikinde, bir parçasının ötekinde olması zorunludur. Çünkü her değişen nesnenin böyle olduğunu söylediydik. İmdi herikisinde birden onun bir parçası olmayacak, çünkü bu durumda parçalara ayrılabilir bir nesne olacaktır. Bu da olmayacak, çünkü bu durumda değişmeyi tamamlamış olacaktır, oysa değişmekte olduğunu kabul ettik. Geriye kalan şu: nesne, değiştiği zaman boyunca AB'de, demek ki duruyor! Çünkü "belli bir

zaman boyunca aynı yerde olmak, durmaktır” demiştik⁵⁸. Dolayısıyla par- 30
 çasız bir nesnenin devinmesi olası değil, genelde değişmesi de. Yalnızca
 bir biçimde, zaman ‘an’lardan oluşsaydı, onun devinimi olanaklı olurdu.
 Çünkü nesne her zaman ‘an’ içinde devinimini ve değişmesini tamamlamış olurdu, dolayısıyla hiçbir zaman devinmez, hep devinmesini tamamlamış olurdu! Bunun ise olanaksız olduğunu daha önce de kanıtladık⁵⁹. 241a
 Zaman ‘an’lardan, çizgi ‘nokta’lardan, devinim de devinim birimlerinden oluşmaz. Bunu savunan ise, devinimi ‘parçasız parçalardan’ oluşan bir şey diye kabul etmekten başka bir şey yapmıyor. Sanki zaman ‘an’lardan, uzunluk noktalarından oluşurmuş gibi! 5

Öte yandan, ne bir noktanın ne de başka bir bölünmez nesnenin devinemeyeceği surdan da açık: her devinen nesne, [kendi büyüklüğüne] eşit ya da kendinden daha küçük bir büyüklük geçmiş olmadan önce, kendinden daha büyük bir büyüklüğü geçmiş olamaz. Bu böyleyse, açık ki nokta da ilkin [kendinden] küçük ya da [kendine] eşit bir büyüklüğü geçmiş olacaktır. Ama madem bölünemez, daha önce kendinden daha 10
 küçük bir büyüklüğü geçmiş olması olanaksız. Öyleyse kendine eşit olanı [geçmiş olur]. Dolayısıyla çizgi noktalarından oluşmuş olur. Çünkü hep kendine eşit bir büyüklüğü geçerse, nokta çizginin tümünün ölçüsü/ölçü birimi olacaktır. Bu olanaksızsa, [noktanın çizginin ölçü-birimi olamayacağı daha önce gösterildi], bölünemez olanın devinmesi de olanaksız.

Ayrıca her nesne bir zaman içinde deviniyorsa ‘an’da hiçbir şey devinmiyorsa, her ‘zaman’ bölünebilirse, her ne olursa olsun her devinen nesne için, içinde devindiği zamana eşit olan nicelikten daha az bir zaman olacaktır. Her nesne bir zaman içinde devindiğinden ve daha önce her ‘zaman’ın bölünebilir olduğu gösterildiğinden ötürü⁶⁰, içinde devinim gerçekleşen bu zaman varolacaktır. İmdi bir nokta deviniyorsa, onun içinde devinmiş olduğu zamandan daha az bir zaman olacak. 20
 Ama bu olanaksız, çünkü daha az bir zamanda, daha az bir devinimin gerçekleşmesi zorunlu⁶¹. Dolayısıyla zaman nasıl zamana bölünüyorsa, bölünmez olan [nokta] da daha küçük parçaya bölünecektir. Aslında parçası olmayan ve bölünmez olan nesne tek şu biçimde devinebilirdi: bölünmez bir nesne için ‘an’ içinde devinmek olanaklı olsaydı!

Nitekim “an’da devinmek” ile “bölünmez bir nesnenin devinmesi” aynı temellendirmenin kapsamı içinde. 25

Yine hiçbir sonsuz değişme de yok. Çünkü hem karşılıklı değişim hem de karşıtlar açısından her değişim ‘bir şeyden’ ‘bir şeye’ idi, bunu göstermiydik⁶². Dolayısıyla karşılıklı değişimlerde sınır, evetleme ve değilleme (sözgelişi oluşunki ‘varolan’, yokoluşunki ise ‘varolmayan’). Karşıtlar açısından değişimlerin ise sınırı karşıtların kendileri, çünkü bunlar değişimin uç noktaları. Dolayısıyla her nitelik değiştirilmesinin de [bir sınırı var] (çünkü nitelik değiştirme kimi karşıtlardan oluşuyor); büyüme ile eksilmenin de aynı şekilde sınırı var: büyümenin, nesnenin kendi doğasına göre tam büyüklüğünün sınırı, sözgelişi [yetkin insan], eksilmenin de bunun, [kendi doğasına göre tam büyüklüğünün] yitirilmesi. Ne ki, yer değiştirme bu anlamda sınırlı olmayacaktır, çünkü her yer değiştirme karşıtlar içinde değil. Nasıl bir nesnenin kesilmiş olması olası olmaması anlamında ‘kesilmiş olmasının olanaksız oluşu’ söylenebildiğinden ötürü (çünkü ‘olanaksız’ çok anlamda kullanılır), kesilmesi olanaksız şeyin kesilmesi olası değilse, aynı şekilde genelde ne oluşmuş olması olanaksız olanın oluşmakta olması ne de değişmiş olması olanaksız olan bir nesnenin, değişmiş olması, olanaksız olan şeye doğru değişmekte olması olası olabilir. İmdi yer değiştirmekte olan nesne bir şeye doğru yer değiştirmekteyse, onun değişmesini tamamlaması da olanaklı olacaktır. Dolayısıyla devinim sonsuz olmayacak, nesne sonuna değin yol almayacaktır, çünkü sonsuza değin gitmek olanaksız. Demek ki, sınırlarla sınırlandırılmayacak denli sonsuz bir değişim olmadır açık. Ama devinimin aynı ve tek olmasına karşın bir zaman içinde sonsuz olacak anlamında sonsuz olması olası mı, bunu sınamak gerekiyor: devinim tek olmasa herhalde buna hiçbir engel yok, sözgelişi yer değiştirmeden sonra nitelik değiştirme olsa, nitelik değiştirmeden sonra büyüme ve yeniden oluş olsa! Böylece zaman açısından hep bir devinim olacaktır. Ama bu devinim, bütün bunlardan oluşan devinim tek olmadığından ötürü, tek değil. Dolayısıyla tek devinim oluşuyorsa, bunun zaman açısından sonsuz olması olası değil -bir devinim dışında: o da çemberse yer değiştirme. 20

Yedinci Kitap

1 Her devinen nesnenin 'bir şey' tarafından devindirilmesi zorunlu, çünkü nesne devinim ilkesini kendinde taşımıyorsa, başka bir şey tarafından devindirilmektedir, bu açık (devindiren nesne başka bir şey olacak). Ama [devinme ilkesini] kendinde taşıdığını [düşünsek]: diyelim AB, parçalarından biri açısından değil, kendisi açısından devinen nesne olarak alınsın. İlkın, AB'nin bütün olarak devindiğinden ve hiçbir 'dış' nesne tarafından devindirilmediğinden ötürü, kendisi tarafından devindirildiğini kabul etmek: KL, LM'yi ve kendi kendini devindirdiği için, hangi parçasının devindiren hangi parçasının devinen olduğu açık olmaması yüzünden KM'nin bir şey tarafından devindirildiğini yadsımaya benzer. Ayrıca bir şey tarafından devindirilmeyen nesnenin devinmesinin başka bir nesnenin durması ile kesilmesi zorunlu değildir; tersine bir nesne başka bir nesnenin devinmesinin kesilmesiyle duruyorsa, o nesnenin 'bir şey tarafından devindirilen bir nesne' olması zorunlu. Bu kabul edildiğinde çıkan şu: her devinen nesne bir şey tarafından devindirilir. Nitekim madem AB'yi, devindirilen nesne olarak aldık, onun bölünebilir olması zorunlu⁶³. Çünkü her devinen nesne bölünebilir: Diyelim ki [AB] C ile bölünsün. CB devinmediğinde AB de devinmeyecektir, çünkü AB devinecek olsa, açık ki, CB durmasına karşın AC devinebilecektir, dolayısıyla nesne 'kendinde' ve 'ilk/asıl anlamda' devinmiş olmayacaktır, oysa kabulümüz nesnenin 'kendinde' ve 'ilk/asıl anlamda' devindiği idi. Demek ki, CB devinmezse AB'nin de durması zorunlu, ama başka bir nesne devinmediğinden ötürü duran bir nesnenin 'bir şey' tarafından devindirildiğinde anlaşıştık, dolayısıyla her devinen nesnenin bir şey tarafından devindirilmesi zorunlu. Çünkü devinen nesne her zaman bölünebilir olacak, parçası devinmediğinde bütünü de durması zorunlu olacak.

Madem her devinen nesnenin 'bir şey' tarafından devindirilmesi zorunlu, bir nesne bir yerdeki devinimini devinen başka bir

nesneden alıyorsa, yine [onu] devindiren de devinen başka bir nesnece devindiriliyorsa, bu da başka bir nesne tarafından devindiriliyor ve bu hep böyle gidiyorsa, sonsuza gidilmemesi, bir 'ilk devindiren'in varolması zorunlu. Nitekim diyelim, [ilk devindiren] olmasın ve sonsuza gidilsin: A, B tarafından; B, C tarafından; C, D tarafından devindirilsin ve her 55 zaman 'içeren-sürekli-ardıl', 'içeren-sürekli-ardıl' tarafından devindirilsin. İmdi madem kabulümüz, "devindirenin, devindirildiği için devindirdiği", devindirilenin devinimi ile devindirenin devinimi aynı anda-birlikte olacaktır (çünkü aynı anda devindiren devindirir, devindirilen de devindir-devindirilir). Öyleyse açık ki, A'nın, B'nin, C'nin, devindirenlerin ve 60 devindirilenlerin herbirinin devinimi aynı olacak. İmdi herbirinin devinimini alalım: A'nın E; B'nin F; C, D'nin G ile H olsun. Her zaman herbiri herbiri tarafından devindiriliyorsa, herbirinin devinimi sa- 65 yıca tek olarak alınabilecek, çünkü her devinim 'bir şeyden' 'bir şeye' olur ve sınırları açısından sonsuz değildir. "Sayıca tek devinim"den şunu kastediyorum: "sayıca aynı zamanda, sayıca aynı bir şeyden sayıca aynı şeye yönelik devinim". Nitekim bir devinim cinsce, türce ve sayıca aynı olabilir: cinsce aynı devinim, töz ya da nitelik gibi, kategorisi aynı olan; tür- 35 242b ce aynı: 'türce aynı olan'dan 'türce aynı olana doğru' olan; sözgelişi türce farklı olmayan, 'ak'tan 'kara'ya ya da 'iyi'den 'kötü'ye. Sayıca aynı: aynı zaman içinde 'sayıca birtek olandan' 'sayıca birtek olana', sözgelişi 'şu belli aktan' 'şu belli kara'ya ya da 'şu belli yerden' 'şu belli yere' olan de- 40 vinim; ne ki şu belli zaman içinde; çünkü başka bir zaman içinde olsa devinim sayıca birtek olmayacak, türce birtek olacaktır: bunların üzerine ilaha önce sözettik⁶⁴.

A nesnesinin, devinimini içinde tamamladığı zamanı alıp buna

diyelim. A'nın devinimi sınırlı olduğundan zaman da sınırlı olacaktır. İmdi devindirenleri ve devindirilenleri sonsuz diye [kabul ettiğimize göre] 45
hepsinden oluşan E F G H devinimi de sonsuz olacaktır. A'nın, W'nın ve ötekilerin deviniminin eşit olması olası; yine kimilerinin ötekilerden daha büyük olması olası; dolayısıyla ister onlar eşit olsun ister daha büyük olsun, heriki durumda da [devinimin] bütünü sonsuz olacak, kabul ettiğimiz olasılık bu! Ne ki, hem A hem de ötekilerden herbiri aynı anda devindiğine göre, devinimin bütünü ile [yalnızca] A'nın devinimi aynı zaman içinde olacaktır. Oysa A'nın devinimi sınırlı bir [zaman] içinde olacaktır. Dolayısıyla sınırlı bir zaman içinde sonsuz bir devinim olacak, bu ise olanaksız.

İmdi böylece, baştaki savımızın [kabulümüzün: ilk devindiricinin varlığı] böylece kanıtlandığı düşünülebilir, ama henüz kanıtlanmış değil, çünkü [karşı tezin] hepten olanaksız olduğu kanıtlanmadı. Nitekim sınırlı bir zaman içinde, tekbir nesnenin değil, birçok nesnenin deviniminin sonsuz olması olası. Şu durumda tam da bu sözkonusu: herbir nesne kendi devinimini gerçekleştiriyor, pek çok nesnenin aynı anda devinmesi olanaksız değil. Ama her devinimde gördüğümüz gibi, eğer 'ilk anlamda' dolaysız olarak bir yerde ve bir cisim olarak devinim gerçekleştirecek olan devindiren nesnenin devindirilen nesneyle ya bitişik ya sürekli olması zorunluysa, devindirenle devindirilenin birbiriyle ya da sürekli ya da bitişik olması, dolayısıyla hepsinden bir tür 'birlik' oluşması zorunlu. Bunun sınırlı ya da sonsuz olması şu andaki temellendirmemiz/savımız açısından önemli değil, çünkü hem birbirlerine eşit hem de birbirlerinden daha büyük olmaları olası ise, sonsuz sayıda olan nesnelerin devinimi her durumda sonsuz olacaktır - burada olası olan şeyi "öyleymiş" gibi kabul edeceğiz. İmdi ABCD'den oluşan şey [[ya sınırlı]] ya da sonsuz bir şeyse ve EFGH devinimini K zamanında gerçekleştiriyorsa, bu zaman da sınırlıysa, sözkonusu olan şu: sınırlı bir zaman içinde ya sınırlı bir nesne ya da sonsuz bir nesne sonsuz bir devinim gerçekleştirecektir. 70

Ama her ikisi de olanaksız. Dolayısıyla durmak gerekiyor! Bir ilk devinimin ile ilk devindirilenin varolması zorunlu. Olanaksızlığın bir varsayımından çıkması hiç önemli değil, çünkü varsayım olasılık olarak alındı: olasılık konduktunda ondan olanaksızlığın ortaya çıkmasından başka bir şey çıkmıyor.⁶⁵ 30 243a

2 “İlk/doğrudan devindiren”, ereksel neden olarak değil, devinim kendisinden başlayan şey anlamında devindirenle birlikte (‘birlikte’den şunu kastediyorum: onların arasında hiçbir şey yoktur). Bu her devindirilen ile devindiren konusunda ortak olan bir şey. Madem yer açısından, nitelik açısından, nicelik açısından olmak üzere üç tür devinim var, devindirenlerin de üç tür olması zorunlu: yer değiştirten, nitelik değiştirten, büyüten ya da eksiltten. İmdi ilkin yer değiştirme üzerine konuşalım, çünkü devinimlerde başta geleni o.⁶⁶ 35 40

Her yer değiştiren nesne ya kendisi tarafından ya da başka bir nesne tarafından devindirilir. Kendileri tarafından devindirilen nice nesne varsa bunlarda devindirilen ile devindiren birarada bulunur, bu açık, çünkü bunlarda ilk/doğrudan devindiren içkindir, dolayısıyla arada hiçbir şey yoktur. Başka bir nesne tarafından devindirilenlerde ise bunun dört biçimde oluşması zorunlu; çünkü başka bir nesne tarafından yer değiştirmenin dört türü var: çekme, itme, taşıma, döndürme; bütün yere göre devinimler bunlara girer. Sürüklemeye, devindiren nesnenin kendi devinimi izlediği zaman, tepme devinimi izlemediği zaman, atma ise devindiren doğal yer değiştirmeden daha güçlü bir devinim yarattığından ve nesne, devinim gücünü taşıdığı kadar yer değiştirdiği zaman olan bir itmedir. Yine sıçratma ile önüne katma bir tepme ile çekmedir, çünkü sıçratma bir tepme (tepme ya kendine ya da başka bir nesneye bağlıdır), önüne katma bir çekmedir (çünkü çekme kendine ve 5

başka bir nesneye doğru olur). Bunların bütün türleri de, sözgelişi toplama ile ayırma da öyle, çünkü biri önüne katma öteki tepme. Bütün öteki toplamalar ile ayırmalar da aynı şekilde -hepsi ya tepme ya da önüne katma olacaktır-, ancak oluştta ve yokoluştakiler dışında. Aynı zamanda şu da açık: karışma ile çözülme de başka bir devinim türü değil, çünkü hep- 10
 at yukarıda söylediklerimiz içindekilere girer. Yine nefes alma bir çekme, nefes verme bir itmedir, tükürme de öyle. Beden aracılığıyla olan bütün ötekiler de ya çıkarma ya da alma devinimleridir, yani kimi çekme kimi de itme. Ama yere göre öteki devinimleri de bunlara indirgemek gerekir, 15
 çünkü hepsi bu dördünden birine girer. Yine bunların içinde de taşıma ile döndürme çekme ile itmeye girer. Çünkü taşıma bunların üçünden birine göre olur (nitekim taşınan nesne ilineksel anlamda devinir, ya devinen nesnenin içindedir ya da devinen nesnenin üstündedir; taşıyan ise ya çekerek ya iterek ya döndürerek taşır, dolayısıyla taşıma üçünün hep- 20
 siyle de ortak). Döndürme ise çekme ile itmeden oluşur, çünkü döndür- 244a
 men nesnenin bir yandan itmesi öte yandan çekmesi zorunlu, bir yandan kendinden [uzağa] bir yandan da kendine doğru iter. Dolayısıyla iten ve çeken nesne itilen ve çekilen nesne ile birlikte ise açık ki, yere göre devin- 5
 menle devindiren arasında bulunan hiçbir ara nesne yoktur.

Ne ki bu tanımlardan da açık: nitekim itme kendinden ya da başka bir nesneden bir başka nesneye doğru devinimdir, çekme ise [çekenin] devinimi, sürekli olan parçaları birbirlerinden ayıran devinimden daha hızlı olduğu zaman, başka bir nesneden kendine ya da başka bir nesneye 10
 doğru devinimdir; nitekim öteki nesne böyle birlikte alınır (ama belki bir çekenin başka biçimde olduğu da düşünülebilir, sözgelişi tahta alevi bu biçimde çekmez, ama çekme açısından çekenin devinmesi ya da durması hiç önemli değil, çünkü birinde neredeyse oraya çeker, öteki durumda ise nerede idiyse oraya). Bitişik olmayan bir nesnenin kendinden başka bir nesneye ya da başka bir nesneden kendine doğru devindirilmesi 15

olanaksız. Dolayısıyla şu açık: yere göre devinen ile devindiren nesne arasında hiçbir şey yoktur. 244b

Nitelik değiştiren nesne ile nitelik değiştiren nesne [arasında da bir ara nesne] yok, bu tümevarımla açık: bütün nesnelerde son/doğrudan nitelik değiştiren ile ilk/doğrudan nitelik değiştirenin birlikte olması söz konusu [[bizim kabulümüz şu: nitelik değiştiren nesneler “niteliksel” diye adlandırılan duygulanımlar açısından bir etkilenim altında nitelik değiştirirler]]. Nitekim her cisim başka bir cisimden duyuşal nitelikleri açısından daha çok ya da daha az olması ya da onların bunları daha çok ya da daha az derecede taşımaları açısından birbirinden ayrılır. Ama nitelik değiştiren nesne kesinlikle bu sözünü ettiğimiz şeyler aracılığıyla nitelik değiştirir, çünkü bunlar taşıyıcı nitelik durumlarıdır. Isınan, tatlılaşan, sıklaşan, kuruyan, aklaşan nesnenin nitelik değiştirdiğini söyleriz: hem canlı hem de cansız nesne açısından, yine canlılarla ilgili olarak da hem duyumlayamayan parçaları hem de duyumların/duyu organlarının kendileri açısından aynı biçimde konuşuruz. Çünkü duyumlar da bir biçimde nitelik değiştirir. Nitekim duyum, duyu organının kendisi bir etki altında kaldığı için, beden aracılığıyla [gerçekleştirilen] etkinlik halinde ki bir devinimdir. Öyleyse cansız nesne hangi açılardan nitelik değiştirirse, canlı nesne de o açılardan nitelik değiştirir, ama canlı nesnenin nitelik değiştirdiği bütün açılardan cansız nesne nitelik değiştirmez (çünkü duyu organlarının kendileri de nitelik değiştiriyor), canlı cisim etkilenimin farkına varır, öteki varmaz. Nitelik değiştirme duyu organlarına göre oluşmadığı zaman canlı nesnenin de farkına varmamasına bir engel yok. Demek ki nitelik değiştiren nesne duyumlanabilir niteliklerce nitelik değiştiriyorsa, bütün bunlarda son/doğrudan nitelik değiştiren ile ilk/doğrudan nitelik değiştiren birlikte, bu açık. Nitekim bu [son/doğrudan nitelik değiştiren] ile hava sürekli, havayla da cisim. Yine renk ışıkla, ışık görme duyusu ile sürekli. İşitme ile koku almada da bu böyle. Çünkü devindirilenin yanbaşındaki ilk devindiren havadır. 245a

tadalma konusunda da bu böyle, çünkü tadalma organı ile şurup birlik-
tendir. Cansız ve duyumdan bağımsız nesnelerde de bu böyle. Dolayısıyla 10
nitelik değiştiren nesne ile nitelik değiştirten nesne arasında hiçbir şey
yok.

Büyüyen nesne ile büyüten [arasında da] yok, çünkü ilk/doğrudan
büyüten, 'bütün', bir birlik oluşturacak biçimde büyüyene eklenir. Yine
eksiltten de eksilenden bir şey çekerek eksiltir. İmdi hem büyütenin hem
de eksiltenin sürekli olması zorunlu, sürekli nesnelerin arasında da hiç-
bir ara nesne yok. Öyleyse şu açık: devinenle devindirenin arasında, 15
bunlar devinenle ilgili olarak ilk/doğrudan ve son/doğrudan diye alın-
dıktaki, bir ara nesne yoktur. 245b

3 Nitelik değiştiren her nesnenin duyulur olanlarca nitelik değiştiri-
ldiğine ve yalnızca 'kendi başlarına'/doğrudan duyulur olanlarca bir etki-
lenim altında kaldıkları söylenen nesnelerde nitelik değiştirmenin oldu- 5
ğuna şuradan bakmak gerekiyor: öteki nesneler arasında özellikle şekil-
lerde (skhemasi), biçimlerde (morphais), durumlarda/huylarda (heksesi)
bunların edinilmesi ve yitirilmesi açısından bir nitelik değiştirmesi olduğu
kabul edilebilecektir, oysa hiçbirinde yok. Çünkü tamamlandığı/mükem-
melleştiği zaman, 'şekillenen' ya da 'biçimlenen' nesneyi, geldiği nesneye
göre adlandırmıyoruz, sözgelişi heykele "bronz", piramite "mum", yatağa 10
"tahta" demiyor, türeterek adlandırıp "bronzdan", "mumdan", "tahta-
dan" diyoruz. Oysa etkilenen ve nitelik değiştiren nesneye, sözgelişi bronz
ile muma "kaygan?/ıslak", "sıcak", "sert" diyoruz (bu kadarla kalmıyor, ıslak/kaygan ve sıcak nesneye "bronz" adını veriyoruz), diyesim maddeyi et- 15
kilenimle eşadlı olarak adlandırıyoruz. Dolayısıyla şeklini alıp, oluşmuş 246a

bu nesne şekline ve biçimine göre değil, etkilenimlerine ve nitelik değişimlerine göre adlandırılıyorsa, oluşlar, nitelik değiştirme olamaz, bu da yanlış. Ayrıca ‘insan’a, ‘ev’e, oluşmuş olan nesnelerden birine “nitelik değiştirme” demek de tutarsız görülse gerek. Ne ki herhalde her bir nesnenin oluşması için başka bir nesnenin nitelik değiştirme zorunlu, sözcüğü niteliklerin sıklaşması, seyrekleşmesi, ısınması ya da soğuması. Aslında oluşmakta olan nesneler nitelik değiştiriyor değil, onların oluşması da nitelik değiştirme değil.

Gerek bedene gerekse ruha ait durumlar/huyar da nitelik değiştirme değil. bu huyarın/durumların bazıları erdemlerdir, bazıları da kötülükler/kusurlar, erdem de kusurlar da bir nitelik değiştirme değil, erdem bir tür “tamamlanma/mükemmellik/amacını taşıma” (nitekim her bir nesne kendi erdemini kazandığından ona “tam/mükemmel” deriz - çünkü ancak o zaman doğasına uygun olur- tıpkı çembere, ancak çember oluşup ve en iyi olduğunda “tam/mükemmel” denmesi gibi), kötülük erdemsizlik de bunun yok olması, yitirilmesi. İmdi nasıl evin tamamlanmasına “nitelik değiştirme” demiyorsak (çünkü, sıvayı, çatıyı bir nitelik değiştirme diye düşünmek ya da sıvanınca, çatısı çatılınca “ev tamamlanıyor” değil de, “ev nitelik değiştiriyor” demek tutarsız olur), elde tutulan ve elde edenlerin erdemleri ve kusurları/erdemsizlikleri konusunda da bu böyle, çünkü birinciler tamamlanma/mükemmelleşme, ikinciler eksilme/yitirilme, dolayısıyla nitelik değiştirme değil.

Ayrıca bütün erdemlerin varlığı, “bir şeyle bağıntılı olarak belirli bir durumda olmak”ta. Nitekim beden iyi durumlarını, sözcüğü bağıntılılığını, zindeliğini, ya onların birbirleriyle içten bağlantısı olarak ya da dış çevreyle bağlantısı olarak sıcak ve soğuk bir tür bir bağlamında, dengesinde buluyoruz. Güzellik, güç/kuvvet, öteki

erdemler ile kusurlarda da bu böyle. Çünkü herbiri bir şeyle bağıntılı olarak belli bir biçimde olmakla varoluyor, taşıyanını kendine özgü etkilenimleri çerçevesinde “iyi” veya “kötü” yere koyduruyor. -’kendilerine özgü’ şeyler ise, oluşları ve yokoluşları doğal olarak onlara bağlı olan şeyler. İmdi mademki ‘bir şeyle’ bağıntılı şeylerin, kendileri nitelik değiştirme değil, onlarda nitelik değiştirme, oluş, genelde hiçbir değişme de yok; durumların/huyların kendilerinin ve bunların edinilip yitirilmesinin nitelik değiştirme olmadığı açık. Ama belki kimi şeyler nitelik değiştirdiğinden ötürü onların oluşu, yokoluşu zorunlu, tıpkı biçimin ve şekilinki gibi; nesne ısınınca, soğuyunca ya da kuruyunca, ıslanınca, ya da nesnenin ilk anlamda [doğrudan içinde bulundukları nesneler] böyle olunca. Her erdem ile her kusur, taşıyanının doğal olarak niteliğini değiştiren şeylerle ilgili olarak ona yüklenir. Nitekim erdem taşıyanını ya etkiye uğramaz/sarsılmaz (apathes) kılar, ya da gereğince etkilenir kılar; erdemsizlik/kusur ise taşıyanını ‘etkiye uğrar’ ya da etkilenmesi gerekirken ‘etkilenmez/etkiye uğramaz’ kılar.

Ruh durumları/huyları konusunda da bu böyle: çünkü hepsi bir şeyle bağıntılı olarak belli bir biçimde olmakla varlık kazanıyor, ve erdem ‘tamlik/tamamlanma’, erdemsizlik ise [bu tamlığın] yitirilmesi. Ayrıca erdem, taşıyanını kendine özgü etkilenimleri ile bağıntılı olarak iyi kılar, erdemsizlik ise kötü kılar. Dolayısıyla onlar da nitelik değiştirmesi değil, onların yitirilmesi ya da kazanılması da. Ama onların oluşması için ruhun duyan yanının nitelik değiştirmesi zorunlu, o da duyulur nesnelerce nitelik değiştirir. Nitekim her karakter erdemi bedensel haz ve acılarla ilgili, bunlarsa ya ‘eylemekte’, ya ‘anımsamakta’ ya da ‘beklentide’. İmdi kimi duyuma göre eylemde sözkonusu, dolayısıyla duyulur bir şey tarafından devindirilir; kimi ise bundan, [duyumdan] kaynaklanan anı ile beklentide sözkonusu. Çünkü insanlar ya etkilendikleri kimi şeyleri anımsayarak ya da gelecekte etkileneceklerini umarak haz alırlar. Dolayısıyla bu tür her erdemin, [karakter erdeminin] duyulur şeyler tarafından oluşması zorunlu. Madem haz, acı oluşursa, kötülük, erdem oluşuyor

(çünkü bunlarla bağıntılılar), haz ve acılar ise duyulur/duyan bir şeyin nitelik değiştirmeleri; şu açık: bunların yitirilmesi ile edinilmesi için de bir şeyin nitelik değiştirmesi zorunlu. Dolayısıyla onların oluşu bir nitelik değiştirmesi ile birliktedir, ama kendileri nitelik değiştirmesi değil.

Ama [ruhun] düşünen yanının durumları/huyuları da nitelik değişimi değil, onların oluşu da yok. Çok özel bir biçimde birşeyle bağıntılı olarak belli bir biçimde olmasında/olmasıyla [kişiye] “bilen/bilgili” deriz. Ayrıca onların oluşu da yok, bu açık, çünkü olanak halinde ‘bilen’, kendisi devindiği için değil, onda başka bir şey bulunduğu için ‘bilen’ olur. Çünkü parça/tekil verilince, [ruh] o parça aracılığıyla bir biçimde tümeli bilir. Yine [bu olanağın] kullanımı ile etkinliğinin de oluşu yok: meğer ki, görme duyusuyla dokunma duyusunun oluşu olduğuna inanılmasın, çünkü [düşünme olanağının] kullanımı ile etkinliği bunlara benzer. Bilginin baştaki kazanımı bir oluş da değil, bir nitelik değiştirmesi de. Nitekim durmasından ötürü (düşüncenin/anlığın) bildiğini, bilgili olduğunu ve düşündüğünü söyleriz. Oysa ‘durgunluğa’ doğru’ olan bir oluş yok, daha önce dediğimiz gibi⁶⁷ genelde hiçbir değişimin oluşu yok. Ayrıca nasıl biri, sarhoşluktan, uykudan ya da hastalıktan karşıtı duruma geçince, onun yeniden ‘bilen’ kişi olduğunu söyleyemezsek (daha önce onun bilgiyi kullanması olanaksız olsa bile),¹⁵ huyu/durumu başlangıçta kazanınca da bu böyle. Çünkü ruh doğal olan sarsıntıdan [sonra] kendine geldiğinden ötürü, kişi ‘düşünceli-aklı basında’ ve ‘bilgili’ olur. Bunun için çocuklar yaşlılarla aynı biçimde bilemezler/öğrenemezler, duyumlarıyla ilgili olarak onlar gibi karar veremezler. Çünkü onlarda sarsıntı ve devinim fazla. Kimi nesnelerle ilgili olarak kendi doğası aracılığıyla kendine gelinir, durağan hale gelinir, kimi nesnelerle ilgili olarak da başka etkenler aracılığıyla.

247b

5

10

248a

Ama heriki durumda da bedendeki bazı şeyler nitelik değiştirdiğinden 5
 olur bu; tıpkı biri becerikli olunca ve uyanık olunca, bilginin kulla-
 nımında ve etkin halinde olduğu gibi. İmdi dediklerimizden çıkan şu: ni-
 telik değiştirmek, nitelik değiştirme hem duyuşsal nesnelerde hem de ru-
 hun duyan yanında oluyor, ilineksel anlamda olması dışında başka hiç-
 bir şeyde yok.

4 Acaba her devinim her devinimle karşılaştırılabilir mi, diye soru- 10
 labilir. Eğer karşılaştırılabilirse ve ‘eş hızlı’ nesne “eşit zamanda eşit yol
 alan nesne” ise, çember biçimindeki bir [devinim] düz çizgi biçimindeki-
 ne eşit olacaktır, diyesim daha büyük, daha küçük de olacaktır. Ayrıca
 eşit zaman içinde bir nesne nitelik değiştirdiği, başka bir nesne yer deği-
 ştirdiği zaman, bir nitelik değiştirme ile bir yer değiştirme eşit olacak, so-
 nuçta bir etkilenim/duygulanım bir uzunluğa eşit olacaktır. Oysa bu ola-
 naksız. Yoksa acaba nesne eşit zamanda eşit yol aldığı zaman ‘eş hızlı’ 15
 olur, bir etkilenim/duygulanım ise bir uzunluğa eşit değildir, sonuçta bir
 nitelik değiştirme bir yer değiştirmeye eşit de olmaz, ondan daha küçük
 de olmaz, dolayısıyla her [devinim her devinimle] karşılaştırılmaz mı?

Çember ve düz çizgi konusunda acaba nasıl olacak? Bir nesne [eş 25
 zaman içinde] çembersel ve düz çizgisel olarak aynı şekilde yol almazsa,
 biri aşağı öteki yukarı gidiyormuş gibi, hızlarının ‘daha hızlı’, ‘daha ya- 20
 avaş’ olması zorunlu olsa, tutarsız olsa gerek. Burada hangisinin doğru-
 lan/asıl anlamda ‘daha hızlı’ ya da ‘daha yavaş’ devinmesinin zorunlu
 olduğunun söylenmesi bizim temellendirmemiz açısından hiç önemli
 değil, çünkü bu durumda çember biçimindeki devinim düz çizgi biçi-
 mindekienden daha çok ya da daha az olacak, dolayısıyla eşit de olacak- 25
 tır. A zamanında bir nesne (1), B uzunluğu, öteki nesne de (2) C uzun- 25
 lüğünü geçmişse [1. nesne 2. nesneden daha hızlı diye alındıkta], B, 248b
 C’den daha uzun olacaktır, çünkü ‘daha hızlı’yı böyle tanımlamıştık⁶⁸.
 İmdi [1. nesne] daha az zamanda eşit uzunluğu geçerse, o daha hızlı ola-
 caktır. Dolayısıyla A zamanının öyle bir parçası olacak ki, onun içinde
 [1. nesne] B çemberinin [C] düz çizgisine eşit olan uzunluğunu geçecek,
 [1. nesne] ise C’yi bütün A zamanında geçebilecektir. Ama

Bu biçimde karşılaştırılabilirlerse, az önce dediğimiz şey sözkonusu olur 5
 diyesim düz çizginin çembere eşit olması. Oysa karşılaştırılmazlar,
 böylese [onların üzerindeki] devinimler de karşılaştırılmaz. Eşanlamlı ol-
 mayan bütün nesneler [birbiriyle] karşılaştırılmayan nesnelerdir. Sözge-
 lişi niçin acaba kalem mi, sirke mi yoksa yüksek ton mu daha keskindir,
 diye bir karşılaştırma olmaz? Çünkü bu durumda bir eşadlılık sözkonu-
 su, [nesneler birbiriyle] karşılaştırılabilir nesneler değil. Oysa yüksek ton
 bir alçak tonla karşılaştırılabilir, çünkü 'keskin' sözcüğü herikisi için de
 aynı şeyi imler. İmdi 'hızlı' sözcüğü çember biçimindeki yer değiştirme 10
 ve düz çizgi biçimindeki yer değiştirme aynı şey değilse, bir nitelik de-
 ğiştirme ile yer değiştirme sözkonusu oldukça çok daha az aynı şeyi imle-
 mez mi?

Yoksa bizim ilk [kabulümüz], diyesim eşadlı olmayanların karşılaştı-
 rılabilir oldukları, doğru değil mi? nitekim 'çok', hem suda hem de hava-
 da aynı şeyi imler ve bunlar [çok hava ile çok su], karşılaştırılabilir değil-
 ler. Bu da mı yetmedi! 'Misil' hep aynı şey (çünkü bir ile ikinin bağıntı-
 sı) [1:2 oranındaki hava ile su] karşılaştırılmaz. Ya da bunlarda da aynı 15
 temellendirme mi geçerli? Çünkü 'çok' da (eşanlamlı:çokanlamlı). Hattâ
 kimi nesnelerin tanımları bile aynı: sözgelişi biri 'çok'u, "şu nicelikte ve
 artı şu kadar" diye tanımlamaya kalksa, "şu nicelikte" her durumda baş-
 ka bir şey olacaktır. 'Eşit' de eşadlı/çokanlamlı, 'bir' de rastgeldiğinde,
 düpedüz eşadlı. Bir eşadlı ise 'iki' de öyle, çünkü onların doğası aynı ol-
 duğuna göre, niçin biri karşılaştırılabilsin de öteki karşılaştırılamasın? 20

Yoksa [bunların] 'niçin'i daha başta/asıl anlamda başka bir kabulün
 içinde mi? İmdi at ile köpek, "hangisi daha ak" diye karşılaştırılabilir (doğ-
 rudan/asıl anlamda bulundukların şeyin içinde aynı şey, diyesim yüzey),
 büyüklük açısından da bu böyle. Oysa su ile ses karşılaştırılmaz, çünkü
 [doğrudan/asıl anlamda] başka bir şeyin içindeler. Ya da şu açık değil mi:
 böylece hepsini bir kılmak, herbirinin başka bir şey içinde olduğunu söyle- 25
 mek olanaklı olacak; eşit, tatlı, ak aynı şey olacak, yalnızca herbiri başka bir 249a
 şey içinde olacak. Öte yandan kabulümüz, rastgele bir şeyin rastgele

bu şeyi değil, ‘tek-bir’ şeyin doğrudan/asıl anlamda ‘tek-bir’ şeyi.

Ama acaba karşılaştırılabilir nesnelerin yalnızca eşadlı olmaması [yetiniyor] da, aynı zamanda hem niteliğin kendisinin hem de taşıyanının bir ayırım taşımaması da mı gerekiyor? Dedğim şu: sözgelişi ‘renk’ kavramı bu tür bölümler/ayırımlar taşıyor, bunun için bu açıdan karşılaştırılmaz (sözgelişi belli bir renk açısından değil, ‘renk olarak renk’ açısından “acaba şu nesne ötekinden daha renkli mi”), ama sözgelişi ‘aklık’ açısından karşılaştırılabilir. Devinim konusunda da bu böyle: ‘eş hızlı’ nesne, “herhangibir nesneyle eş zaman içinde eşit yol alan nesnedir”. İmdi nesnenin biri [deviniminin] belli bir parçasında nitelik değiştirdiyse, öteki nesne de yer değiştirdiyse, acaba bu nitelik değiştirme yer değiştirmeye eşit [büyüklükte] ve eşit hızda mı olacak? Oysa bu saçma! Nedeni, [açıklaması] ise şu: devinimin türleri var, dolayısıyla eşit zaman içinde eşit yol alan nesneler ‘eş hızlı’ olacaksa, çember [biçimindeki devinim] ile düz çizgi [biçimindeki devinim] de eşit olacaktır. İmdi bunun nedeni acaba, yer değiştirmenin mi bir cins olması yoksa çizginin mi bir cins olması?⁶⁹ Çünkü zaman aynı, ama [düz ve çembersel] çizgiler türce farklı ise, devinimler de türce farklı olur. Nitekim üzerinde devinimin gerçekleştiği şeyin türleri varsa, yer değiştirmenin de türleri vardır (hattâ kimi kez devinim neyle gerçekleştiriliyorsa onun da, sözgelişi ayaklarsa “yürüme”, kanatlarsa “uçma”). Yoksa böyle değil de, yer değiştirme yalnızca şekilleri açısından mı [düz, dairesel] başka başka? Dolayısıyla eşit zaman içinde aynı uzunluğu geçen nesneler ‘eş hızlı’, ama ‘aynılık’ burada hem türce [:uzam türü açısından, düz ya da çizgisel] hem de devinimce [:düz devinim, çembersel devinim] ayrımsızlık. Öyleyse şunu araştırmak gerekiyor: devinimin ayırıcı özelliği/ayırımı ne? Bizim bu konuşmamız/temellendirmemiz şunu da gösteriyor: cins, belli bir birlik değil, bunun yanında, gözden kaçan bir çokluk var, eşadlı nesnelerin kimi birbirinden çok uzak; kimi belli bir benzerlik taşıyor; kimi ise ya cinsce ya da benzeşimce birbirine yakın, bunun için bunlar eşadlı/anlamca farklı olmalarına karşın böyle değillermiş gibi görünüyorlar. İmdi tür ne zaman değildir? Başka taşıyıcılarda aynı özellik olduğunda mı, yoksa başka başka taşıyanlarda başka başka özellikler olduğunda mı? Ve sınır ne olacak?

Ya da neye göre biz ak ile tatlının türce aynı ya da başka olduğuna karar vereceğiz? Taşıyanları farklı olduğu için mi, yoksa temelde aynı şey olmaları için mi?

İmdi nitelik değiştirmeyeyle ilgili olarak da, bir nesne bir başka nesneyle nasıl 'eş hızlı' olacak? 'İyileşmek' bir niteik değiştirme ise, birinin 30 hızlı bir başkasının daha yavaş iyileşmesi olanaklı; kimilerinin de aynı zaman içinde iyileşmesi olanaklı: dolayısıyla eşhızlı bir nitelik değiştirme 249b olacaktır, çünkü eş zaman içinde nitelik değiştirilmiştir. Ama burada nitelik değiştirmiş olan ne? Nitekim sözü edilen şey 'eşitlik' değil; nasıl nicelikte bir eşitlik olursa, burada da bir 'benzerlik'. Ama diyelim ki, eşit zaman içinde aynı değişmeyi gerçekleştiren nesne 'eş hızlı' olsun. O zaman kendisinde etkilenim olan nesne mi yoksa etkilenimin 5 bendisi mi karşılaştırılmalı? Çünkü burada 'sağlık' [kendisiyle] aynıdır, onu 'daha çok', 'daha az' diye almak olanaklı değil, aynı/benzer biçimde bulunur. Ama etkilenim başka olsa, sözgelişi aklaşan ve iyileşen şey nitelik değiştirse, bunlarda hiçbir şey aynı değil, eşit değil, benzer de değil, çünkü bunlar zaten nitelik değiştirmenin türlerini oluşturuyor. Nasıl yer değiştirmeler 'bir' değilse, bunlar da 'bir' değil. Dolayısıyla 10 nitelik değiştirmenin kaç türü, yer değiştirmenin kaç türü var, bunu ele almak gerekiyor. İmdi devinimleri, 'ilineksel anlamda' değil 'kendi başına' olan, devinen nesneler türce farklı ise devinimler de türce farklı olacaklardır. Cinsce farklılarsa devinimler de cinsce; sayıca farklılarsa, devinimler de sayıca farklı olacaklardır. Ne ki, nitelik değiştirmeleri 'eş 15 hızlı' olursa, aynı mı yoksa benzer mi diye etkilenime mi bakmak gerekir, yoksa nitelik değiştiren nesneye mi? Sözgelişi bir nesnenin bu kadar öteki nesnenin şu kadar aklaşıp aklaşmadığına mı, yoksa herikisine de mi? Diyelim, etkilenim açısından, aynı ya da aynı değilse [nitelik değiştirme de] aynı ya da başka; ve [değişen nesne] eşit ya da eşit değilse [nitelik değiştirme de] eşit ya da eşitsiz mi olacak? Oluş ve yokoluş konusunda da aynı şeyi incelemek gerekiyor: oluş nasıl 'eş hızda' 20

olabilir? Aynı ve bölünmez nesne, sözgelişi bir ‘canlı’ değil, ‘bir insan’ eş
 zamanda oluşur. Eş zamanda değişik bir nesne eş zamanda oluşursa,
 oluş daha hızlıdır (nitekim aralarındaki ‘değişiklik’, ‘benzemezlik’ [yerine
 geçen] iki [karşıta] sahip değiliz); ya da eğer (gerçekten) töz bir sayı ise, eş-
 biçimli -eştürden bir sayı ‘daha çok’ ve ‘daha az’ olabilir. Ama [burada]
 ‘otak’ olanın da adı yok, heriki [niteliğin de: nitelik]e, daha çok ya da
 az olan etkilenim gibi, ‘daha çok’ [denebilir], ‘niceliğe’ ise ‘daha bü- 25
 yük’ denebilir.

5 Madem ‘devindiren’, hep ‘bir şeyi’, ‘bir şeyde’ ve ‘bir şeye de-
 ğin’ devindiriyor (‘bir şeyde’ ile kastettiğim, ‘bir zaman içinde’; ‘bir şe-
 ye değin’ ile kastettiğim de ‘belli bir nicelikteki uzunluk-uzam’); çünkü
 nesne aynı anda devindirir ve [bir parçayı da] devindirmiştir, dolayısıy- 30
 la [hep] belli bir nicelikte ve bir nicelik içinde gerçekleştirilmiş bir devin-
 imi [[geride bırakır]], o zaman şöyle diyebiliriz: A devindiren, B devin-
 enen, C devinilen uzunluk, D, içinde devinilen zaman olsun. A’ya eşit 250a
 güç, B’nin yarısını C’nin iki katı, D’nin ise yarısında devindirir. Çünkü
 olan bu olacaktır. Aynı güç aynı nesneyi şu kadar zamanda şu kadar
 [uzunlukta] devindirirse, yarı zamanda yarısı kadar uzunlukta devindi-
 rirse, bu gücün yarısı da nesnenin yarısını eş zamanda eş uzunlukta de- 5
 vindirecektir! Sözgelişi A gücünün yarısı E, B’nin yarısı da F olsun.
 İmdi gücün ağırlıkla oranı da aynı şekilde olur, dolayısıyla eşit zaman-
 da [eşit uzunlukta] bir devinim gerçekleştireceklerdir. Ama E, F’yi D za- 10
 manında C kadar devindirirse, eşit zaman içinde, E’nin, F’nin iki katı-
 nı C’nin yarısı kadar devindirmesi zorunlu değil. Demek ki A, B’yi D
 zamanında C kadar devindirirse, A’nın yarısı, yani E, B’yi D

kadar zaman içinde devindirmez, D'nin bir parçasında, A'nın E ile bağıntısı gibi, C'nin bütününe oranına göre C'nin bir parçası kadar da devindirmez.⁷⁰ Genelde bu durum olsa, hiçbir uzunlukta devindirmeyecektir, çünkü tüm güç şu kadar devindirdiyse, yarısı herhangi bir nicelik kadar devindirmeyecek, belli bir nicelikteki zaman içinde de devindirmeyecektir. Nitekim gemiyi çekenlerin gücü ve herkesin [birlikte] gemiyi devindirdikleri uzunluk/yol sayıya bölünseydi, tek kişi bir gemiyi devindirebilirdi. Bunun için Zenon'un "bir darı tanesinin, en küçük tane de olsa, ses çıkardığı" yollu savı doğru değil. Çünkü bu tanenin, bütün darı toplamının düşerek devindirdiği havayı hiçbir zaman içinde devindirememesine bir engel yok. Bu darı tanesi, kendi başına alındıkta bütünü içindeyken devindirebildiği kadar hava parçasını da devindirmez, çünkü bütünde 'olanak halinde' olmaktan başka bir şey yok. Devindirenler [sayıca] iki ise, ikisinden herbiri de iki nesneden herbirini şu kadar zamanda şu kadar uzunlukta devindirirse, bu güçler birlikte alındıkta, ağırlıklardan oluşan birliği eş uzunlukta ve eş zamanda devindirirler, çünkü oran bu.

İmdi nitelik değiştirme ile büyüme konusunda da acaba bu böyle mi? Nitekim 'büyüten' bir şey var, bir de 'büyütülen' bir şey; belli nicelikte bir zaman içinde, biri belli nicelikte büyütüyor, öteki büyüyor/büyütülüyor. Nitelik değiştirten ile nitelik değiştiren/değiştirtilen nesne için de bu böyle. Bir şey çok ya da az, belli nicelikte nitelik değiştiriyor ve belli nicelikte bir zaman içinde: zaman iki misliyse, iki misli zaman içinde; iki misli nitelik değiştirdiyse iki misli zaman içinde. Yarı nicelikteki yarı zaman içinde (ya da yarı zamanda yarı nitelik değiştirme), ya da eş zaman içinde iki misli... Ne ki nitelik değiştirten ya da büyüten nesne belli bir zamanda belli bir nicelikte büyütüyor ya da nitelik değiştirtiyorsa, yarı [gücün etkinliğe geçmesi için] yarı zamana gereksinim duyması ya da yarı zamandaysa yarı güce gereksinim duyması sorunlu değil.⁷¹ Tersine böyle olsa, ağırlıkla ilgili olarak da söylediğimiz gibi, hiçbir güç nitelik değiştirtmeyecek ya da büyütmeyecektir.

Sekizinci Kitap

1 Acaba devinim, daha önce yoktu da, bir zaman geldi oluştu mu ve yine hiçbir şey devinmeyecek şekilde yok mu olacak, yoksa oluşmamıştı ve yok da olmayacak mı, yani hep vardı hep varolacaktır da, tıpkı doğa gereği varolan her nesnede olan bir tür canlılık gibi, ölümsüz, hiç tükenmeyen bir şey olarak mı varolanlarda bulunuyor? İmdi evrenin oluşması konusunda bir şey söyleyen ve tüm devinim kuramını, devinim 15 olmasa bulunması olanaksız olan oluş ile yokoluş üzerine yoğunlaştıran herkes devinimin varolduğunu ileri sürüyor. Ne ki evrenlerin sonsuz sayıda olduğunu ve bu evrenlerden kiminin oluştuğunu kiminin yokolduğunu söyleyenler devinimin her zaman varolduğunu ileri sürmekteler demektir (çünkü oluş ile yokoluşların o evrenlerin devinimiyle birlikte ol- 20 ması zorunlu). Ebedi ya da ebedi olmayan tek bir evrenden sözedenler de devinim üzerine temellendirmelerine uygun kabuller ileri sürüyor. İmdi bir zaman hiçbir şeyin devinmemesi olası olsa, bunun iki biçimde söz konusu olması zorunlu: ya Anaksagoras'ın dediği gibi (o, herşey birarada iken ve sonsuz zaman boyunca duradurmakta iken US'un devinim yarat- 25 tımını ve nesneleri birbirinden ayırdığını ileri sürüyor) ya da Empedokles'in dediği gibi: bir zaman diliminde devinme var, yine bir başka zaman diliminde durağanlık, DOSTLUK çok şeyden tek bir şey oluşturunca ya da KİN tek şeyden çok şey oluşturunca devinim, [bu ikisi] arasındaki zamanda ise durağanlık var. Şöyle diyor:

“BİR, ÇOK’tan doğmayı nasıl öğrendiyse 30

Yine BİR bölününce, ÇOK nasıl kendini tamamlıyorsa,
İşte [nesneler] tam böyle oluşurlar ve zaman onlar için bir 250a
engel değil.

Nasıl onların sürekli nitelik değiştirmesini hiçbir durak
kesmiyorsa,

o şekilde çember içinde hep devinimsiz kalıyorlar.”

Buradaki “nasıl... nitelik değiştirmelerini” ile o bizim kabulümüzü
“ ifade etmektedir. Öyleyse bunların nasıl olduğunu incelemek 5

gerekiyor. İşimiz yalnızca doğa üzerine kuramla ilgili olarak değil, aynı zamanda ilk ilke konusundaki araştırma ile ilgili olarak da hakikati görmek.

İlkin Fizik derslerimizde daha önceki belirlemelerimizden başlayalım: imdi şunu ileri sürüyorduk: “Devinim, devinebilir olarak devinebi- 10
len bir nesnenin etkinlik halidir”. Demek her devinime göre, devinme-
leri olanaklı olan nesnelerin bulunması zorunlu. Devinimin tanımını
bir yana bıraksak bile herkes her devinime göre devinmesi olanaklı
olan nesnenin devinmesinin, sözgelişi nitelik değiştirebilen bir nesne-
nin nitelik değiştirmesinin, yer değiştirebilen bir nesnenin yer değiştir-
mesinin zorunlu olduğu konusunda anlaşır, dolayısıyla bir nesnenin
yanmadan önce ‘yanabilir’ olması, yakmadan önce ‘yakabilir’ olması 15
gerekir. Yine şu da zorunlu: bu nesneler ya bir zaman yokken oluştu-
lar ya da ebedidirler. Devinebilir nesnelerin herbiri oluştu ise ele aldığı-
mızdan önce, kendisine göre devindirilme ya da devindirme olanağı
olan nesnenin oluştuğu başka bir değişme ve devinimin oluşması zo- 20
runlu. Ne ki, devinim varolmadan, hep varolan kimi nesnelerin olma-
tı, düşünülür düşünülmez saçma görünür ama araştırma yol aldıkça bu
saçmalık çok daha göze batar, bu zorunlu. Bir yanda devindirebilen
ote yanda devinebilen nesneler olduğuna göre, kimi zaman ilk devindi-
ren ile ilk devindirilen şey olacak, kimi zaman da bu olmayacaksa, her 25
şey duraduracaksa, daha önce bir değişmenin olması zorunlu, çünkü
duradurmanın nedeni olan bir şey vardı [demektir], nitekim “durağan-
lık bir devinim yokluğudur”. Dolayısıyla ilk değişmeden daha önce bir
değişme olacaktır. Kimi nesneler tek biçimde devinir, kimi nesneler
karşıt devinimleri de gerçekleştirir, sözgelişi ateş ısıtır, soğutmaz; bilgi 30
te karşıtların birliği gibi görünmektedir. Yine de ilk örnekte ikinciyle
benzer bir şey olduğu görünüyor, nitekim soğuk, tıpkı bilginin, yine
bilgisini kullanıp isteyerek yanılması gibi, deyim yerindeyse, kalkıp gi-
lince ısıtır. Ne ki etkinlikte bulunma, etkilenme ya da devinebilme ola- 251b
nağı taşıyan nice nesne varsa, bunlar her durumda değil, ancak belli bir

hiçimde ve birbirlerine yakınlaşarak bu olanağı taşırlar. Dolayısıyla yakınlıklarında biri devinir, öteki devindirilir ve bu biri devindirilebilir, öteki devindirebilir idiyse gerçekleşir. İmdi devinim her zaman yok idiyse 5
'devinim ebedi değildiye> açık ki, biri devindirilme, öteki devindirme olanağı taşıyacak şekilde bulunamazdı, onlardan birinin değişmesi gerekirdi. Görelilerde bunun sözkonusu olması zorunlu, sözgelişi bir nesne önce ikimisli değilken şimdi iki misli olduysa, herikisi değişmese bile, iki nesneden birinin değişmesi zorunlu. Demek ki ilk değişmeden daha önce bir değişme olacak!

10

Bunlardan başka, eğer zaman yoksa 'daha önce' ile 'daha sonra' nasıl olacak? Ya da devinim yoksa zaman nasıl olacak? İmdi zaman devinimin ölçüsü ya da bir tür devinim ise ve zaman hep varsa deviniminin ebedi olması zorunlu. Ne ki, zaman üzerine, bir düşünür dışında herkesin düşüncesi benzerlik taşıyor gibi, çünkü onlar zamanın oluşmuş/doğmamış olduğunu söylüyorlar. Demokritos bu yolla bütün nesnelerin doğmuş olmasının olanaksızlığını gösteriyor, çünkü ona göre zaman doğmamıştır. Yalnızca Platon zamanı doğurtuyor,⁷² nitekim zamanın gökyüzüyle birlikte oluşmuş olduğunu, gökyüzünün ise doğmuş bir şey olduğunu söylüyor. İmdi zamanın 'an'dan bağımsız olması ve düşünülmesi olanaksızsa, 'an'da bir orta ise, başlangıcı ve sonu, gelecek zamanın başlangıcını geçmiş zamanın sonunu birlikte taşıyorsa, hep 'bir zaman' olması zorunlu. Çünkü son diye kabul edilen zaman sınırı 'an'lardan birinin içinde olacaktır (zamanda 'an' dışında bir şey almak olanaksız), dolayısıyla madem 'an' hem başlangıç hem de son, onun iki yönünün de hep bir zaman olması zorunlu. Ama zaman öyleyse, devinimin de öyle olmasının zorunlu olduğu açık, çünkü zaman devinimin bir niteliği.

15

20

25

Devinimin yokolmaz olduğu konusunda da aynı temellendirme

ıçerli. Nasıl devininin oluşması konusunda, ilk değişmeden daha önce bir değişmenin olması söz konusu oluyorduyse aynı şekilde burada da son değişmeden daha sonra bir değişme olması zorunlu. Çünkü devindirilen şey ve devindirilebilir olan şey, sözgelişi yanmakta olan ile yanabilir olan şey birlikte son bulmaz (nitekim yanmakta olmayan bir nesnenin yanabilir olması olası); devindirebilir olan ile devindirmekte olan da öyle. Demek ki yokolabilir nesnenin yokolmakta olduğu sırada zaten yokolmuş olması gerekecek, onu yokedebilen de yine daha sonra, çünkü yokolma bir değişmedir. İmdi bunlar olanaksızsa şu açık: devinim ebedidir, bir zaman varolduğu bir zaman varolmadığı doğru değil. Bunu ileri sürmek olsa olsa “edebiyat yapmak”.

‘Doğal olarak’ böyle olduğunu ve bunun ilke olduğuna inanmak gerektiğini ileri sürmek de aynı şekilde, yani Empedokles’in iddia eder gördüğü gibi, zorunlu olarak DOSTLUK ile KİN’in nesnelere birer zaman diliminde egemen olması, aradaki zaman boyunca da durağanlık! Herhalde Anaksagoras gibi tek ilke koyanlar da bunu ileri sürseler gerek. Ne ki ‘doğal olan’ ve ‘doğaya göre olan’ nesneler içinde hiçbir düzenlen bağımsız değil, çünkü “doğa bütün nesneler için bir düzen nedenidir”. ‘Sonsuz’un ‘sonsuz’la bağıntısının ise hiçbir akla uyar yanı yok. Düzen ise bütünüyle mantıksal bir bağıntı. Sonsuz bir zaman boyunca durdurmak, bir zaman gelip de devinmek, bunun hiçbir ayırımının olmaması, yani niçin daha önce değil de şimdi olması, hiçbir şeyin bir düzen taşımaması, bütün bunlar doğanın işi değildir! Nitekim ya doğa gereği olan nesne yalınlık taşır, bir zaman şöyle bir zaman başka olmaz, sözgelişi alev doğa gereği yukarı gider, yoksa bir zaman yukarı gider bir zaman gitmez değil; ya da yalınlık taşımayan nesnenin bir açıklaması/nedeni (logos) vardır. Bunun için Empedokles’in, ve başka biri de böyle olduğunu savunduysa onun, dediği gibi, her şeyin bir zaman diliminde durduğunu yine başka bir zaman diliminde devindiğini söylemek daha iyi, nitekim böyle bir şey zaten belli bir sıra/düzen taşıyor demektir. Ne ki, bunu ileri sürerken yalnızca iddia etmekle kalmamalı, bunun nedenini de

olmalı; hiçbir kabul koymamak ya da tutarsız bir kabul ileri sürmek
ya tümnevarıma gitmeli ya da mantıksal kanıtlama getirmeli. Nite- 25
kim Impedokles'in bu kabullerinin kendileri neden değil, DOSTLUK
da EİN'in varlığı da neden değil, tersine birleştirme birinin nedeni,
tümnevarı ötelekinin. Eğer "bir zaman diliminde" ifadesi eklenecekse, niye
olmadığının, sözgelişi insanları birleştiren bir şeyin, yani dostluğun
olupunu ve düşmanların birbirlerinden kaçtıklarını eklemek gerekir. O 30
tümnevarının bütünde de böyle olduğu düşünülür, çünkü bazı nesneler
böyle görünüyor. Kaldı ki, [olgunun] eş zamanda olması da bir açıkla-
ma gerektirir. Kısaca "eğer bir şey hep böyle ise ya da hep böyle oluyor-
du" yeterli bir ilke diye kabul etmek doğru değil. Demokritos doğa ko- 35
nuşundaki nedenleri "daha önce de böyle oluşmuştu" ya indirgiyor, 'her
şeyin' in, [zorunlunun] ilkesini araştırmaya değer bulmazken, kimi ko- 35
nuşlarda doğru konuşuyor, ama 'her şeyde' bunun geçerliliğini ileri sür- 252b
müyor yerinde değil. Çünkü üçgenin de açıları hep iki dik açıya eşit, ama
bu da bu ebedi geçerliliğin [üçgenin kendinden] başka bir nedeni var.
Ebedi ebedi olan ilkelerin nedeni [kendilerinden] başka bir şey değildir.
İkinci "devininin olmadığı ve olmayacağı bir zaman yoktu ve olma- 5
yacağı" konusu böylece açıklanmış oldu.

2. Bunlara karşıt düşünceleri çürütmek güç değil. Devinimin hep-
ten yokken bir zaman varolması olasılığı özellikle şöyle bakanlarca düşü-
nülüyor: ilkin, 'hiçbir değişimin ebedi olmaması'. Nitekim her değiş-
im doğal olarak bir şeyden bir şeye doğru, dolayısıyla her devinin sını- 10
nı içinde oluştuğu karşıtlar var, hiçbir şey sonsuza değin devinmez, bu zo-
nundu. İkincileyin, görüyoruz ki, devindirilmediği halde, kendinde hiçbir
devinin de taşımadığı halde bir nesne devinebiliyor, sözgelişi ne onların
bir parçası ne de tümü devinmezken, duradurmakta iken, kimi zaman
devinden cansız nesneler. Oysa madem devinin yokken oluşan bir şey 15
değil, [bunların] ya hep devinmeleri ya da hiç devinmemeleri gerekirdi.
Ama bu tutur bir şeyin özellikle canlılarda olduğu çok açık: kimileyin

birim içimizde hiçbir devinim olmamasına, sakın olmamıza karşın, hiçbir şey dışardan devindirmese de, yine de bazan deviniyoruz ve bizde biz-
 zat kendimizden kaynaklanan bir devinim ilkesi oluşuyor. Bunu cansız 20
 nesnelerde aynı biçimde göremiyoruz, onları hep dışardan başka bir şey
 devindiriyor. Canlı nesnenin ise kendi kendini devindirdiğini ileri sürü-
 yonuz. Dolayısıyla eğer bir zaman hepten duraduruyorsa, devinebilir ol-
 mayan bir nesnede dışardan değil, kendinden kaynaklanan bir devinim
 oluşabiliyor. Canlı bir nesnede bunun oluşması olanaklı ise, 'bütünde'
 'bütün evrende' de bu aynı şeyin sözkonusu olmasına ne engel var? Kü- 25
 çük evrende oluyorsa, büyük evrende de oluşur, madem sonsuzluğun bün-
 nun olarak devinmesi ve durması olası, evrende oluşursa sonsuzlukta da
 oluşur⁷³.

İmdi bunlardan ilk söylediğimiz, yani karşıtlara olan devinimin hep
 aynı ve sayıca tek olmadığı doğru. Madem tek ve aynı nesnenin devini- 30
 minin her zaman tek ve aynı olması olanaklı değil, bu belki de zorunlu.
 'özgelişi acaba tek telin sesi hep tek ve aynı mı, yoksa aynı biçimde gerili
 olup aynı biçimde vurulmasına karşın hep değişik mi, kastettiğim bu iş-
 te. Yine de her ne şekilde olursa olsun, devinimin sürekli ve ebedi ol- 35
 makla, aynı belli bir şey olmasına hiçbir engel yok. Daha sonra söyleye-
 ceğimizle bu daha açıklığa kavuşacak. Dışardan devindiren, kimi kez 253a
 varsa kimi kez de yoksa, devinmeyen nesnenin devinmesi hiç de tutarsız
 değil. Bunun, yani aynı nesnenin devindirilebilir olan aynı nesne tarafın-
 dan kimi kez devindirilip kimi kez devindirilmemesinin nasıl olduğunu
 incelemek gerekiyor. Ama bu soruyu soran kişi, "niçin varolanların kimi 5
 hep duradurmaz, kimi de hep devinmez" sorusunu ortaya koymaktan
 başka bir şey yapmamaktadır. Ne ki özellikle üçüncüsü bir sorun taşıyor
 görünmekte, çünkü bu canlı nesnelerde sözkonusu olan şey, daha önce
 varolmadığı halde gerçekleşen devinim. Nitekim önce duradurmakta
 olan, sonra görüldüğü kadarıyla, dışardan hiçbir şey devindirmemesine 10
 karşın, yürümekte. Ama bu yanlış, çünkü her zaman canlıda, doğuştan
 petirdiği devinen bir parça görüyoruz, bunun deviniminin nedeni ise

canlının kendisi değil, ama herhalde onu saran şey. Ama canlının her devinim açısından değil, yere göre kendini devindirdiğini ileri sürüyoruz. İmdi bedende saran [çevre-koşul] tarafından oluşturulan pek çok devinim bulunmasına, bunlardan bazılarının düşünceyi ya da iştahı devindirmesine, onun da tüm canlıyı devindirmesine hiçbir engel yok, hatta belki de bu zorunlu. Tıpkı rüyada olduğu gibi: hiçbir duyuşal devinim bulunmamasına karşın yine de bir devinim olduğundan, canlılar yeniden uyandırılıyor; [ölmüyorlar]. Ne ki bu konu da ileride açıklığa kavuşacak⁷⁴

3 Araştırmamızın başlangıcı tam da dile getirdiğimiz sorun: niçin varolanların bazıları kimi zaman deviniyor kimi zaman da duruyor? İmdi bu zorunlu: [1] ya her şey hep durmakta, [2] ya her şey hep devinmekte, [3] ya da kimi nesneler devinmekte kimi nesneler durmaktadır. Yine bu sonuncu durumda: [3a] ya devinenler hep devinmekte, durmakta olanlar hep durmakta, [3b] ya her şey doğal olarak aynı şekilde [benzer zaman diliminde] devinmekte ve durmakta, [3c] ya da bir üçüncü durum daha kalıyor, şu olasılık var: varolanların bazıları hiç devinmez, bazıları hep devinmekte, bazıları da herikisine de girer. İşte bu sonuncu durum bizim savunmamız gereken, çünkü bütün güçlüklerin çözümünü taşıyor, bilimizin amacı da bu. İmdi her şeyin durmakta olduğunu düşünmek, algıyı/duyumu bir yana bırakıp bunun nedenini aramak bir düşünce sakatlığı; evrenin yalnızca bir kısmı konusunda değil, tümü konusunda bir belirsizlik yaratır, üstelik bu yalnızca doğabilimcisiyle ilgili değil, bütün bilimlerle, hatta bütün sanılarla ilgili, çünkü hepsi devinimi kullanıyor/var sayıyor. Ayrıca ilkeler konusundaki eleştiriler olduklarından ötürü, nasıl matematik üzerine olan tartışmalar matematikçiye ilgilendirmezse, öteki bilimlerde de bu böyleyse, aynı şekilde şimdi söylediğimiz konuda doğabilimcisini ilgilendirmez. Çünkü onun kabulü şu: “doğa bir devinim ilkesidir”.

Belki her şeyin devindiğini ileri sürmek de yanlış ama alana

varlığı ötekinden daha az, çünkü Fizik derslerimizde doğayı hem devinim ilkesi hem de durağanlık ilkesi diye koyduğumuz gibi⁷⁵, devinimi de bütünsel/doğal bir şey olarak ortaya koyduk. Kaldı ki, kimileri varolanların bütünlüğünün devindiğini, bazılarının devinmediğini değil, her şeyin her zaman devindiğini, ama bunun bizim algımız bakımından gizli kaldığını ileri sürüyor⁷⁶. Hangi devinimden sözettiklerini, acaba her tür devinimden mi sözettiklerini belirleyemsek de, bunlara karşı çıkmak zor değil, çünkü büyümek de eksilmek de sürekli olamaz, orta diye bir şey de var [ki burada devinim kesiliyor]. Bu sav, su damlalarının ve parazitlerin bütünden çıktıkları taşı parçalamaları ile ilgili olanla aynı, çünkü damlaların kaç kadar zamanda şu kadar taşı aşındırırsa, yarı kadarı da daha önce yarı zamanında bunu yapar [demek değildir]. Gemi örneğimizde olduğu gibi⁷⁷ belli nicelikteki damla belli bir devinim yaratır ama onların yarısı belli bir devinimi hiçbir zaman diliminde gerçekleştiremeyebilir. Yine çok parçaya bölünen şey de ayrılır ama onların hiçbirisi, ayrıbaşına devindirilmemiştir, [hepsi] birlikte devindirilmiştir. O halde açık ki, eksilme sonuza değin bölündüğünden ötürü [hep] bir şeyin ortadan kalkması zorunlu değil, belli bir zamanda ancak ortadan kalkabilir. Her tür nitelik değiştirirmede de bu böyle: nitelik değiştiren nesne sonsuza bölünebilir, bu yüzden nitelik değiştirme de böyledir denemez, tersine çoğu kez anlamda olduğu gibi, nitelik değiştirme [bir bütünsellik içinde] oluşur. Öte yandan biri hastalansa, değişme sınırlı bir zaman içinde gerçekleşme bile, kişinin iyileşmesi için bir zaman geçmesi zorunlu, ama onun başka bir şeye doğru değil sağlığa doğru değişmesi zorunlu. Dolayısıyla nitelik değiştirmenin sürekli olduğunu ileri sürmek, görünen nesnelerin olgulara son derece aykırı, çünkü nitelik değiştirme [yalnızca] bir karışım doğru olur, oysa taş ne daha sert ne de daha yumuşak olabilir. Yer değiştirme konusunda da, taşın düşmekte olduğu ya da toprakta durmakta olduğu algımız için gizli kalsa, bu şaşılacak bir şey olur. Öte yandan toprak ve başka her nesne zorunlu olarak kendi yerinde kalır, ancak

zorla bu yerden devinir. İmdi madem bu nesnelerden bazıları kendi yerinde, her şey yere göre devinmiyor demektir, bu zorunlu.

254a

Demek ki, her şeyin hep devinmekte olduğunun ya da her şeyin hep durmakta olduğunun olanaksızlığına bunlarla ve bu tür başka temellendirmelerle inanılabilir. Ama kimi nesnelerin hep durmakta olması kimi nesnelerin hep devinmekte olması, yani bazan devinen bazan duran hiçbir nesne olmaması da olası değil. Bunun olanaksızlığını daha önceki temellendirmemizde yaptığımız gibi dile getirmemiz gerekiyor (çünkü sö-

zünü ettiğimiz değişmeler aynı nesnelerde oluyor), ayrıca buna karşı çıkan kişi görünenlere/olgulara karşı çıkıyor demektir. Nitekim daha önce durmakta olan bir nesne doğaya aykırı devinmeyecekse, ne büyüme ne de zorla devinim olacaktır. Öyleyse bu sav oluşu ve yokoluşu ortadan kaldırıyor. Ama hemen herkes devinmenin bir şeyin oluşması ve yokolması olduğunu düşünüyor. Nitekim değişme neye doğru ya da nede ise, o oluyor, değişme neden ya da nereden ise o, yok olur. Dolayısıyla şu açık: kimi nesneler bazan devinmekte, kimi nesnelerse bazan durmakta.

15

Her şeyin kimi kez durduğu kimi kezse devindiği yollu görüşü artık eski temellendirmelerimizle bağlamak, ama şimdiki belirlemelerimizden hareketle, daha önce başladığımız aynı noktayı yeniden ele almak gerekiyor: yani ya her şey duraduruyor, ya herşey deviniyor ya da varolanların kimi duraduruyor kimi ise deviniyor. Ve kimi nesneler duraduruyor kimi nesneler deviniyorsa zorunlu olan şu: ya her şey kimi zaman duruyor kimi zaman deviniyor <ya onların kimi hep duraduruyor kimi ise hep deviniyor> ya da onların kimi hep duraduruyor, kimi hep deviniyor, kimi ise bazan duruyor bazan deviniyor. İmdi her şeyin duradurmakta olmasının olanaklı olmadığını daha önce söylemiştik⁷⁸, şimdi de söyleyelim: ama kimilerinin dediği gibi⁷⁹, gerçekten böyle, yani varolan sonsuz ve devinimsiz diye kabul edilse bile, duyum açısından böyle görünmez, tersine varolanların çoğunun

25

devindiği görünür. İmdi bir yanlış sanı varsa, bir kurgulama bile olsa, kimi zaman şöyle kimi zaman böyle görünse bile, bir devinim var demektir, çünkü kurgulama ile sanının kendileri bazı devinimlerdir, böyle düşünüyoruz⁸⁰. Ne ki, bunun üzerine inceleme yapmak ve kendileri üzerine bir temellendirme gerektirenden daha iyi durumda olduğumuz nesnelerin nedenini aramak, 'daha iyi', 'daha kötü', 'güvenilir-güvenilmez', 'ilke-ilke olmayan'ı kötü değerlendirmek demektir. Aynı şekilde her şeyin devinmesi ya da bazı şeylerin hep devinmesi bazı şeylerin hep duradurması da olanaksız. Çünkü bütün bu görüşlere karşı tek kanıt yeter: bazı nesneler görüyoruz, bu nesneler bazan deviniyor bazan duruyor. Dolayısıyla şu açık: bazı şeylerin hep devinmesi bazı nesnelerin de hep duradurması nasıl olanaksızsa, her şeyin duradurması ve her şeyin sürekli devinmesi de tam aynı şekilde olanaksız. Demek ki geri kalan inceleme şu: acaba bütün nesneler devinebilecek ve duraduracak nitelikte mi, yoksa bazıları hep duradurur, bazılarıysa hep devinir mi, işte göstermemiz gereken şey bu.

4 Devindirenler ile devinenler içinde kimi ilineksel anlamda, kimi 'kendinde' devinir. İlineksel anlamda, sözgelişi devindiren ya da devinen nesnelerde bulunan ve parça olarak devinen nesneler; 'kendinde' ise, devinen ya da devindiren nesnede bulunmayan, bir parça olarak da devindirip devindirilmeyen nesneler. Yine 'kendinde' devinenler içinde de kimi kendisi tarafından kimi ise başkası tarafından devindirilir, yine kimi doğa gereği kimi ise zorla, doğaya aykırı. Kendisi tarafından devindirilen nesne doğa gereği devinir, sözgelişi hayvanların herbiri (çünkü hayvan kendi kendisi tarafından devindirilir, devinme ilkesi kendilerinde olan nesnelerin doğal olarak devindiğini ileri sürüldük. Bunun için bedeninin hem doğa gereği hem de doğaya aykırı devinmesi olası olsa bile, hayvan bütün olarak doğa gereği kendi kendini devindirir, nitekim devinen nesnenin ne tür bir devinime uğradığı ve ne tür bir öğeden oluştuğu bir fark yaratır); başka bir nesne tarafından devindirilenlerin ise, kimi doğa gereği kimi doğaya aykırı

devindirilir. Doğaya aykırı, sözgelişi yere ait nesnenin yukarı, alevin aşağı doğru devinmesi; ayrıca hayvanların kısımları çoğu kez doğaya aykırı devinir, yani [doğal] konumlarına ve [doğal] devinim tarzlarına aykırı. Yine özellikle doğaya aykırı devinen nesnelerde, devindirilenin bir şey tarafın- 25
dan devindirildiği açık, çünkü başka bir şey tarafından devindirilen nesne olduğu görülür. Doğaya aykırı devinenlerden sonra doğaya göre devinenler içinde, kendileri tarafından devindirilenlerde bu açık, sözgelişi canlılarda, çünkü burada bir şey tarafından devindirilip devindirilme-
liği belirsiz değil, ama burada devindirenin ve devindirilenin nasıl alın- 30
ması gerektiği açık değil. Çünkü görülüyor ki, teknelerde ve doğa ile ku-
tulmamış nesnelerde olduğu gibi, canlılarda da devindiren nesne ile de-
vindirilen nesne ayrılmıştır ve hepsi kendisini böyle devindirir.

Ne ki, sorun özellikle sözünü ettiğimiz son ayırımda çıkıyor: başka bir şey tarafından devindirilen nesnelerin bazılarının doğaya aykırı devin-
dirildiğini söyledik, bazılarının ise tersine doğa gereği devinmesi kalıyor' 35
geriye. Nitekim bunlar neyin tarafından devindirildikleri sorun olan nes- 255a
neler, sözgelişi hafif nesneler ile ağır nesneler. Bunlar karşıt yerlere zorla
devindiriliyor, kendi yerlerine ise, hafifin yukarı, ağırın aşağı doğru de-
vinmesi doğal olan. Ama neyin tarafından devindirildikleri, doğaya aykırı
devindirildikleri zamanki gibi açık değil, kendi kendilerini devindirdik- 5
lerini söylemek olanaksız, çünkü bu canlıya özgü ve ruhu olanların özelli-
ği. Zaten öyle olsaydı kendi kendilerine durmaları da olanaklı olurdu (kas-
tettiğim şöyle bir şey: yürümenin nedeni kendisi ise, yürümemenin nede-
ni de kendisidir). Dolayısıyla alevin yukarı gitmesi kendisine bağlıysa, açık
ki aşağı doğru gitmesi de kendisine bağlı olmalıydı. Oysa kendi kendileri-
ni devindiriyorlarsa, yalnızca tek yönlü devinim açısından kendilerini de- 10
vindirmeleri akla aykırı. Ayrıca sürekli ve doğası örtüşük bir nesnenin
kendi kendini devindirmesi nasıl olası olur? Nitekim onun birliği ve sü-
rekliliği temasla olmadığından ötürü, bu nedenle etkilenime uğramaz.
Ama ayrıldığından ötürü, bu nedenle bir parçasının etkin bir parçasının

edilgin olması doğal olur. İmdi bu yanlardan hiçbirini kendi kendini de- 15
 vindirmez (çünkü doğal olarak örtüşük), başka hiçbir nesne de öyle de-
 ğil, herbirinde devindirenin devindirilenle ilgisini ayırmak zorunlu, söz-
 gelişi canlı nesneler içinde bir şey onları devindirdiğinde, cansız nesne-
 lerde gördüğümüz gibi. Ne ki bunların da hep başka bir şey tarafından
 devindirilmesi söz konusu oluyor: bu, nedenleri ayırırsak açıklığa kavuşa-
 cak. Dediklerimizi devindirenlerle ilgili olarak da kabul etmek olanaklı, 20
 çünkü onların bazıları doğaya aykırı devindirebilen nesnelerdir: sözgelişi
 bir kaldırıcının bir ağırlığı doğal olmayan biçimde devindirmesi. Doğal
 olarak devindirebilenler ise sözgelişi etkinlik halindeki sıcaklığın olanak
 halindeki sıcaklığı devindirmesi. Bu tür öteki nesnelerde de bu böyle.
 Boyle bir ilkeyi ilineksel anlamda değil, 'kendinde' taşıdığı zaman, ola-
 nak halinde bir nitelik, nicelik ya da yer olan şey de "doğa gereği devine- 25
 bilir olan bir nesne"dir (çünkü aynı nesne hem bir nitelik hem de bir ni-
 celik olabilecektir, ama biri ötekine ilinek olur, dolayısıyla 'kendinde' bu-
 lunmaz). Demek ki, alev ve toprak hem zorla bir şey tarafından devindi-
 rilir, bu doğaya aykırı olduğunda gerçekleşir, hem de olanak halinde
 iken kendi etkin hallerine doğru olduğunda, doğaya göre devinir. 30

Ne ki, "olanak halinde" ifadesi çok anlamda kullanılmakta, böyle
 nesnelerin, sözgelişi alevin yukarı toprağın yere doğru neyin tarafından
 devindirildiğinin açık olmamasının nedeni de bu işte. Oysa öğrenmekte
 olan 'bilgili'nin olanak halde olma tarzı ile bilgiye sahip olan ama etkin-
 lik halinde kullanmayanınki farklı. Nitekim etkin olan ile edilgin olan 35
 birlikte olduğunda her zaman olanaktan etkinliğe geçiş oluyor, sözge- 255b
 lişi öğrenmekte olan kişi, bir olanak halinden başka bir olanak haline
 geçiyor (bilgiye sahip olan ama kullanmayan kimse, bir biçimde olanak
 halinde 'bilgili'dir, ama bu olanak halinde, öğrenmeden önceki gibi de-
 ğildir), bu durumda olunca da bir engel olmazsa, etkinlik halinde olur
 ve onu kullanır, yoksa o [kendi olanaklılığının] tersi durumda olur, ya- 5
 nı bilgisizlikte. Doğal nesnelerde de bu böyle: olanak halinde sıcak
 olan 'soğuk', değiştiğinde artık alevdir ve bir engel, arada bir şey yoksa
 yakar. Ağır ve hafif konusunda da bu böyle: 'hafif', 'ağır'dan

oluşur, sözgelişi hava sudan oluşur (çünkü bu ilk olanak halindeki şey),
 ağık hafiftir ve bir engel olmadıkça etkinlik halini gerçekleştirecektir, 'ha- 10
 tıl'ın 'bir yerde'ki etkinlik hali ise yukarda olmaktadır. Karşıt yerde oldu-
 ğunda, bu engellenmekte demektir. Nicelik ile nitelik konusunda da bu
 durum böyle.

Yine de acaba niçin hafif nesneler ve ağır nesneler kendi yerlerine
 doğru deviniyor, diye soruyoruz. Nedeni şu: 'bir yerde olmak' doğaca on-
 lara verilmiş, zaten hafif ve ağır olmak demek de bu, biri yukarı öteki 15
 aşağı ile ayrılmış. Ama dediğimiz gibi, 'olanak halinde hafif', 'olanak ha-
 linde ağır' çok anlamda kullanılıyor, çünkü su sözkonusu olduğunda, bir
 biçimde olanak halinde hafiftir (çünkü yukarda olmasını engelleyen bir
 şey olabilir), ama engelleyen şey ortadan kaldırılırsa, etkinlik haline geçer 20
 ve her zaman daha yukarı gider. Nitelik de etkinlik haline doğru aynı şe-
 kilde değişir. Nitekim bir şey engellemezse, 'bilgili', hemen bilgisini kul-
 lanır (theorei). Yine bir şey engellemezse, 'nicelik' de yayılır. Altta duran
 ya da engelleyen şeyi devindiren kişi ise bir anlamda devindirir bir an-
 lamda devindirmez, sözgelişi destek olan direği çeken ya da sudaki bent 25
 ten bir taş çeken kişi, ilineksel anlamda devindirir. Tıpkı duvara çarpan
 topun duvar tarafından değil, atan kişi tarafından devindirilmesi gibi.
 Demek, bunlardan hiçbiri kendi kendini devindirmiyor, bu açık. Bunlar
 elbette bir devinim ilkesi taşıyor, ama devindirmenin ya da etkinlikte bu 30
 lunmanın değil de edilginlikte olmanın ilkesini. İmdi bütün devinen
 nesneler ya doğal olarak ya doğaya aykırı ve zorla deviniyorsa, hem zorla
 hem de doğaya aykırı devinenlerin hepsi bir şey tarafından devindirili-
 yorsa, yine doğal olarak devinenlerin içinde de hem kendileri tarafından
 devindirilenler hem de kendileri tarafından devindirilmeyenler bir şey ta-
 rafından devindiriliyorsa - sözgelişi ağır nesneler ile hafif nesneler (çünkü
 ya onları oluşturan ve 'hafif', 'ağır' kılan şey tarafından devindiriliyorlar 256a
 ya da engelleyen, önüne geçen şeyi ortadan kaldıran nesne tarafından),
 bütün devinen nesneler 'bir şey' tarafından devindirilseler gerek.

Bu da iki biçimde oluyor: ya devindirenin kendisi aracılığıyla devindirilenin devindirdiği başka bir şey aracılığıyla, ya da kendi aracılığıyla. Bu da ya uçtan/sınırdan sonraki ilk gelendir ya da birden çok devindirici olur. Söz gelişi sopa devindirir, çünkü insan tarafından devindirilen el tarafından devindirilir. İnsanın devindirmesi artık başka bir şey tarafından devindirmesi aracılığıyla değildir. Demek ki, devindirenlerin sonuncusunun hem de ilkinin, herikisinin de devindirdiğini söylemek daha çok ilkinin, çünkü o sonuncuyu devindiriyor, oysa sonuncu ilk devindirmiyor, yine 'ilk' olmadan 'son' devindirmeyecektir, oysa ilk olmadan öteki devindirir. Söz gelişi insan devindirmezse, sopa devindirilemez. Demek devinen her nesnenin bir şey tarafından devindirilmesi zorunluysa, bunun da başka bir şey tarafından ya devindirilmesi ya da devindirilmemesi zorunludur. Yine devinen nesne başka bir şey tarafından devindiriliyorsa, başka bir şey tarafından devindirilmeyen bir ilk devindiricinin olması zorunludur. İlk devindirici böyle bir şeyse, başka bir devindirici olması zorunlu değil (devindiren ve kendisi de başka bir nesne tarafından devindirilen nesnenin sonsuza gitmesi olanaksız, çünkü sonsuzun içinde bir 'ilk' yoktur). Eğer devinen her şey bir şey tarafından devindiriliyorsa, ilk devindiren de deviniyor, bu ise başka bir nesneye bağlı devindirilen gerçekleşiyorsa, onun kendisi tarafından devindiriliyor olması zorunlu.

Bu aynı temellendirme şöyle de geliştirilebilir: her devindiren nesne hem bir şeyi devindirir hem de bir şey aracılığıyla, çünkü devindirici ya kendisi aracılığıyla ya da başka bir nesne aracılığıyla devindirir, söz gelişi bir insan ya kendisi aracılığıyla ya da bir sopa aracılığıyla, rüzgar da ya kendisi aracılığıyla ya da savurduğu taş aracılığıyla sürükler. Başka bir nesne aracılığıyla devindiren bir nesnenin, kendisi kendi aracılığıyla devindiren bir devindirici olmaksızın devindirmesi olanaksız. Ama kendisi kendi aracılığıyla devindiriyorsa, onun aracılığıyla devindirildiği başka bir nesnenin varlığı zorunlu değil. Onun aracılığıyla devindirildiği başka bir nesne varsa, bir nesne aracılığıyla değil, kendisi aracılığıyla devindirecek olan bir şey de vardır, yoksa sonsuza gidilecektir. İmdi devinen bir nesne bir nesneyi devindirirse durmak ve sonsuza gitmemek zorunlu. Nitekim sopa el tarafından devindirildiği için devin-

Altıyorsa, el sopayı devindirmektedir. Başka bir nesne de onun aracılığıyla devindiriyorsa, onu devindiren de başka bir nesne olacaktır. Demek ki, başka bir nesne aracılığıyla devindiren nesne hep başka bir nesneyse daha önce kendisi aracılığıyla devindiren bir nesnenin varolması zorunlu. İmdi bu da deviniyorsa, ama devindiren başka bir nesne değil de kendisiyse, onun kendi kendini devindirmesi zorunlu. Dolayısıyla bu temellendirmeye göre, ya devinen nesne doğrudan kendi kendini devindiren nesne tarafından devindirilir ya da böyle bir devindiriciye, [kendi kendini devindiren bir devindiriciye değil] gidilir. 256b

Söylediklerimize ek olarak şöyle bakıldıkta da bu aynı sonuçlar çıkarılır: her devinen nesne bir devinen nesne tarafından devindiriliyorsa, bu sonuncusu ya nesnelerde ilineksel olarak bulunur, dolayısıyla devindirildiği için devinir ama 'kendisi'nin devindirilmesi aracılığıyla olmaz bu, ya da ilineksel anlamda değil, 'kendinde' bulunur. İmdi ilkin ilineksel anlamda ise, devindirenin devinmesi zorunlu değildir. Bu doğru ise bir zaman varolanlardan hiçbirinin devinmemesi olası olur, bu açık. Çünkü ilineksel olan, zorunlu değil, olmaması olası olandır. Eğer bunun olanaklı olduğunu kabul edersek olanaksız olmayan bir şey söz konusu olacaktır, ama belki bu yanlış da, bir devinim olmaması olanaksız. Nitekim daha önce devinimin her zaman varolmasının zorunlu olduğunu göstermiştik. Bu sonuç da akla son derece uygun, nitekim üç şey zorunlu: 'devinen', 'devindiren', 'devinme aracı'. İmdi devinenin devinmesi zorunlu, devindirmesi zorunlu değil. Devindirme aracının ise hem devindirmesi hem de devindirilmesi zorunlu (o devindirilenle birlikte değişir, çünkü devindirene göre devindirilenle aynı ilişki içindedir, yere göre devindiren nesnelerde bu açık: çünkü burada devindirenle devinenin bir yere kadar birbirlerine bitişik olması zorunlu). Onunla devindirdiği bir araç olmayacak şekilde devindiren nesne ise devinimsizdir. Ma- 20 dem biz devinmesi olanaklı olan ama devinim ilkesi taşımayan sonuncu nesneyi ve başka bir nesne tarafından değil, kendisi tarafından devindirilen nesneyi görüyoruz, devinmez olduğu halde devindiren

bu üçüncü nesne olması zorunlu -hadi zorunlu demeyelim de, akla uy-
gun diyelim-. Bunun için Anaksagoras da US'un etkilenmez ve katışıksız
olubunu söylerken doğru konuşuyor, çünkü US'un devinim ilkesi ol- 25
masını sağlayan bu. Nitekim o ancak bu biçimde, devinimsiz ise devindi-
rilebilir ve katışıksız ise yönetebilir.

Ne ki [ikincileyin], eğer devindiren ilineksel anlamda değil, zorunlu
olarak devindiriyorsa, devinmediği takdirde devindiremiyorsa, devindire-
nin devindiği sürece ya [kaynaklandığı] aynı devinim türüne göre ya da 30
nıdan başka bir devinim türüne göre devinmesi zorunlu. Kastettiğim şu:
ya ısıtan kendisi ısınır, iyileştiren iyileşir, yer değiştiren yer değiştirir ya
da iyileştiren yer değiştirir, yer değiştirten ise büyür. Ama bunun olanak-
sız olduğu açık, çünkü bu durumda bölünmez olanlara, [türlerle] değin 257a
girmek ve şöyle demek gerekir: "geometriyi öğreten geometri öğrenir" ya
da "[bir şey] atan kimse aynı tarzda atılır". Ya da bu böyle değilse, başka
bir devinim türünden başka bir devinim türü çıkar, sözgelişi yer değiştir-
ten büyür, bunu büyüten başka bir şey tarafından nitelik değiştirtilir, bu-
nun niteliğini değiştirten başka bir devinim açısından devindir. Oysa dur- 5
mak zorunlu, çünkü devinimler sınırlandırılmıştır. Ama yeniden dön-
mek ve nitelik değiştirten nesnenin yer değiştirdiğini söylemek, yer değişt-
irtirtenin yer değiştirdiğini, öğretenin öğrendiğini ileri sürmekle aynı şey
(çünkü şu açık: her devinen nesne hem hemen üstündeki devindiren ta- 10
rafından devindirilir hem de daha da önce gelen devindirilenler tarafın-
dan devindirilir). Oysa bu olanaksız, çünkü öğretenin öğreniyor olması
sonucu çıkar ki, bunlardan birinin 'bilgiyi taşıması' ötekinin 'bilgi taşı-
maması' zorunlu.

Bunlardan çok daha akla aykırı olanı da, eğer her devinen
nesne, bir devindirilen nesne tarafından devindiriliyorsa, her de- 15
vindirebilen nesnenin devindirilebilen bir nesne olması sonucu-
nun çıkması. Çünkü 'devindirilebilen nesne', ya doğrudan ya da
birden çok araçlarla, her iyileştirebilen <ve iyileştiren> nesnenin

iyileşebilir, her ev yapabilenin ev yapılabilir olmasının ileri sürülmesi gibi, devindirilebilir olacaktır. Dedğim şu: sözgelişi devindirebilen her nesne başka bir nesne tarafından devindirilebilen şey olsa, yine yakınındaki devindirdiği aynı devinim açısından değil, başka bir devinim açısından devindirilebilir olacaktır, yani iyileştirebilen şey öğrenebilir de olacaktır, oysa daha önce dediğimiz gibi, böyle gidersek bir zaman aynı nite ulaşılacaktır. İmdi bunlardan biri olanaksız, öteki kurgulama, çünkü değiştirebilen nesnenin zorunlu olarak büyüyebilir olması saçma. Demek ki, devindirilen nesnenin her zaman kendisi de devindirilen başka bir nesne tarafından devindirilmesi zorunlu değil. Öyleyse durulacaktır. Dolayısıyla ilk devinen nesne ya duraduran bir nesne tarafından devindirilecek ya da kendi kendini devindirecektir.

Ama bu durumda devinin nedeni ve ilkesi acaba o kendini devindiren nesne mi, yoksa başka bir nesne tarafından devindirilen nesne mi diye bakmak gerekse, herkes ilkin kabul edecektir, çünkü kendi başını neden olan şey, kendisi de bir neden olmasına karşın başka bir nesneye bağlı bir neden olan şeyden her zaman daha önce gelir. Dolayısıyla başka bir başlangıçla şunu incelemeli: kendi kendini devindiren bir nesne varsa, kendini nasıl ve hangi tarzda devindirmektedir?

İmdi her devinen nesnenin hep yeniden bölünebilir olan nesneler bölünebilir olması zorunlu. Çünkü 'Doğa Üzerine' daha önceki genel konuşmalarımızda şunu gösterdik:⁸¹ 'kendinde' devinen her nesne niteliklidir. O halde kendi kendini devindiren nesnenin her yerinde/bütünüyle kendi kendini devindirmesi olanaksız, çünkü bu durumda tür bakımından tek ve bölünmez olmasına karşın, aynı yer değiştirme açısından hem yer değiştirecek hem de yer değiştirtilecektir, hem nitelik değiştirecek hem de nitelik değiştirecektir, dolayısıyla, öğretecek ve aynı zamanda öğrenecek, aynı iyileşme açısından iyileştirecek ve iyileştirilecektir. Ayrıca, devinebilir olanın devindiğini belirlediydik.⁸² Ama bu gerçeklik halinde değil olanak halinde devinen demektir, olanak halinde olan gerçekliğe doğru gider ve devinim "devinebilir olanın

tanımlanmış/gerçeklik halidir”⁸³. Oysa devindiren nesne zaten gerçeklik halindedir: sözgelisi [zaten] sıcak olan nesne ısıtır, kısaca biçimini taşıyan nesne oluşturur, meydana getirir. Dolayısıyla aynı nesneye göre aynı anda aynı nesne hem sıcak olacak hem de sıcak olmayacaktır. Devindirenin eşadı taşımasının zorunlu olduğu öteki nesnelerin herbirinde de bu böyle olacaktır! Demek ki, kendi kendini devindiren nesnenin bir yanı devindirir bir yanı devinir.

Kendi kendini devindiren nesnenin heriki parçasının heriki parçası tarafından devindirilecek şekilde olmasının olanaksız olduğu şurdan açık: heriki parça da gerçekten kendi kendini devindirecek olsa, hiçbir ilk devindiren olmayacaktır (nitekim ilk gelen, ardından gelenden çok daha devinim medenidir ve daha çok devindirecektir, nitekim devindirmek iki biçimde olanaklı idi: biri, nesnenin kendisi başka bir şey tarafından devindirildiği için [devindiriyordu], öteki ise, nesne kendisi aracılığıyla devindiriyordu. Devindirilenden daha uzak olan nesne başlangıcın ilkeye aradaki bir nesneden daha yakındır). Öte yandan, devindirenin kendisi tarafından devindirilmedikçe devinmesi zorunlu değil. Dolayısıyla öteki parça ilineksel anlamda karşı devinimi gerçekleştirir-devindirmeye olasılığını ben böyle aldıydım⁸⁴. Demek ki, bir devinen var, bir de devindirilemeyen devindiren. Öte yandan devindirenin kendi payına devinmesi/devindirilmesi zorunlu değil, ama madem devinimin hep var olması zorunlu, ya devinmeyen bir nesnenin devindirmesi ya da devindirenin kendisinin kendisi tarafından devindirilmesi kaçınılmaz. Ayrıca (herhangi bir parça da öteki iki parçayı devindirecek olsa), devindiren nesne devindirdiği devinime göre devindirilecektir, dolayısıyla ısıtan nesne ısıtacaktır⁸⁵.

Ne ki, doğrudan kendi kendini devindiren bir nesnenin, kendi kendini devindirecek ne tek parçası olur ne de birden çok parçası, çünkü bütünün kendisi kendisi tarafından devindiriliyorsa ya kendi parçalarının biri tarafından devindirilecektir ya da bütünü, bütünü tarafından. Herhangi bir parçası kendisi tarafından devindirildiğinden ötürü deviniyorsa, kendi kendini devindiren’ ilk devindiren bu parça olacaktır (çünkü bu ayrı başına ayrıldıkta kendi kendini devindirecektir ama bütün [kendini devindirmeyecektir]). Ama eğer bütün, bütün tarafından devindiriliyorsa, parçalar kendilerini ilineksel anlamda devindireceklerdir.

Dolayısıyla eğer zorunluluk yoksa, [parçalar] kendileri tarafından devin- 258a
dirilmeyen nesneler olarak alınsalar gerek. Öyleyse bütünün bir parçası
devinmediği halde devindirecek, bir parçası devindirilecektir. Çünkü an-
cak bu biçimde bir nesne 'kendi kendini devindirebilen' bir nesne olabi-
lir. Öte yandan bütünün kendisi kendini devindiriyorsa, onun bir yanı
devindirecek, bir yanı devindirilecektir. Demek ki, AB hem kendisi tara-
fından devindirilecek hem de A tarafından.

Ne ki, başka bir nesne tarafından devindirilen hem de devinimsiz 5
olan nesne devinimi gerçekleştirdiğine göre ve devindiren ve hiçbir şey
devindirmeyen nesne devindiğine göre, kendi kendini devindiren nesne-
nin devinimsiz olan ama devindiren bir parçadan ve ayrıca zorunlu ola-
rak değil, gelişigüzel devindiren bir devinenden oluşması gerekir. Nite-
kim diyelim ki, A devinmeyen ama devindiren nesne, B, A tarafından 10
devindirilen ve C'yi devindiren nesne, C de B tarafından devindirilen
ama hiçbir şeyi devindirmeyen nesne olsun- birden çok araçlarla C'ye
varılabileceğine göre, yalnızca bir aracıyla varılsın diyelim: ABC'nin
hepsi kendi kendini devindirmektedir. Ama C ortadan kalkarsa, AB
kendi kendini devindirecektir. A devindiren B devinen olacaktır, oysa
yalnızca C kendi kendini devindirmeyecek, genel olarak da devinmeye- 15
cektir. Ne ki, BC'nin kendisi de A olmaksızın kendini devindirmeye-
cektir, çünkü B kendisinin bir parçası tarafından değil, başka bir nesne
tarafından devindirildiği için devindirmektedir. Demek ki, yalnızca AB,
kendi kendini devindirmektedir. Öyleyse kendi kendini devindiren nes-
nenin bir devinimsiz devindireni, bir de hiçbir şeyi zorunlu olarak de-
vindirmeden devinen nesneyi taşıması zorunlu, çünkü bunlar ya birbir- 20
leriyle tümünden bitişiktir ya da ikisinden biri ötekine. İmdi devindiren
nesne sürekli ise (devinenin sürekli olması zorunlu), biri ötekiyle bitişik
olacaktır. O halde şu açık: hepsi kendini, bir parçası kendini devindire-
cek bir şey olduğundan ötürü devindiriyor değil, onun bir parçası devin-
diren ve devinen olduğundan ötürü hem devinerek hem de devindirere-
rek, bütün kendi kendini devindiriyor. Çünkü bütün olarak ne devindi- 25
rir ne de devindirilir, A devindirir, B devindirilir <oysa C, A tarafından

tarafından devindirilemez, çünkü bu olanaksız>.

Ne ki, devindiren nesne devinimsiz ve sürekli ise ya A'dan ya da devinen B'den bir şey alınacak olsa, bir sorun ortaya çıkar: acaba A'nın kalan parçası devindirecek ya da B'ninki devinecek midir? Böyle olsa, AB 30 asıl anlamda 'kendi kendine devinen' olamaz, çünkü AB'den bir parça alındığında kalan AB yine kendini devindirecektir. Yoksa [şöyle mi]: iki 258b parçanın ya da parçaların ikisinden birinin gerçeklik halinde olmasa bile, olanak halinde bölünebilir olmasına hiçbir engel yoktur. Ama bölünecek olsa, aynı doğayı artık taşıyamaz, dolayısıyla onun bölünebilir nesnelerde olanak halinde asıl anlamda bulunmasına hiçbir engel olmaz. İmdi bunlardan açıkça görünüyor ki, asıl anlamda/ilk devindiren devindirilemez. Nitekim ister bir şey tarafından devindirildiği için devinen 5 nesne doğrudan/ ilk devinmeyende dursun, ister kendi kendini devindiren ve kendi kendine duran bir devinende dursun, heriki durumda da şu sonuç çıkar: bütün devinen nesneler için ilk/asıl anlamda devinimsiz bir devindiren vardır.

6 Madem devinimin hep varolması ve kesilmemesi gerekiyor, ister 10 tek ister birden çok olsun, ilk devindiren ebedi bir şeyin olması zorunlu, ilk devindiren de devinimsiz bir şeydir. İmdi devinmeyen ama devindiren şeylerin herbirinin ebedi olmasının şimdiki konumuzla bir ilgisi yok. Hem mutlak anlamda hem ilineksel anlamda tüm değişmenin 15 dışında olan ama bir başkasının devindiricisi olan devinmez bir şeyin olması zorunlu: bu şöyle bakıldıkta da açık: isterseniz diyelim ki, bazı nesneler konusunda, onların oluştan ve yokoluştan bağımsız olarak bir varolup bir varolmamaları olası olsun (parçası olmayan bir nesne kimi zaman varoluyor kimi zaman varolmuyorsa, bu tür her nesnenin değişmeden bağımsız olarak kimi zaman varolması kimi zaman varolmaması herhalde zorunlu). Devinimsiz ama devindirebilen ilkelerin bazılarının 20 kimi zaman varolmaları kimi zaman varolmamaları, bu da olası olsun.

Ama hepsinin böyle olması olanaklı değil, çünkü şu açık: kendi kendilerini devindiren nesnelerde, kimi zaman varolma kimi zaman varolmama nedeni olan bir şey var. Nitekim parçasız olan hiçbir şey devinmiyorsa 25 kendi kendini devindiren her nesnenin bir büyüklüğünün olması zorunlu ama [yalnızca] devindiren için böyle bir zorunluluğun olmadığı söylediklerimizden çıkıyor. İmdi kimi nesnelerin oluşmasının, kimi nesnelerin ise yokolmasının ve bunun sürekli olmasının nedeni, devinmeme ama hep varolma-yan nesnelerden hiçbirisi değil, yine bir biçimde, bir bazı nesneleri bir de bunlardan başka nesneleri devindirenlerden hiçbirisi de bunun nedeni değil. Nitekim 'her zaman'ın ve süreklinin nedenleri ne bunlardan biri ne de bunların hepsi. Çünkü 'bu durumda olmak', 'ebedi' ve 'zorunlu' olmak demektir, oysa bütün bunlar hepsi aynı anda varolmasalar bile sonsuz olurlar. Demek ki şu açık: devinmeyen devindiricilerin bazıları, <ilkeler>, ve kendi kendilerini devindirenlerin çoğu bin 259alerce kez yokolsa ve bazıları oluşsa ve belli biri devinmeden belli bir şeyi başkası da belli bir şeyi devindirirse, yine de saran bir nesne, hepsinin dışında bazı nesnelerin varolmasının, bazı nesnelerin varolmamasının ve sürekli değişmenin nedeni olan bir nesne yok demek değildir. Bu nesne 5o devinenler için, onlar da başka nesneler için devinim nedeni olurlar.

İmdi madem devinim ebedi; sayısı bir ise, ilk devindiren de ebedi olacaktır, sayısı çoksa, ebedi şeyler çok sayıda olacaktır. Çok yerine bir sonsuz sayı yerine sınırlı sayıda diye düşünmek gerekir, çünkü aynı şeyler sözkonusu oldukça, her zaman sınırlı sayıda şeyleri tercih etmek gerekir, nitekim doğal olan nesnelerde 'sınırlı' ve 'daha iyi' olanın, olası olduğu ölçüde daha çok bulunması gerekir⁸⁶. Ama devinmeyen nesnelerin ebedi 'ilki' olarak ötekiler için devinim ilkesi olacak olan 'bir' de yeterli.

Şuradan da, 'ilk devindiren'in tek ve ebedi bir nesne olması zorunluluğu açıkça görülür: devinimin her zaman varolmasının zorunluluğunu 15

göstermişti⁸⁷. Eğer her zaman varsa, sürekli olması zorunlu, çünkü 'her zaman varolan' 'sürekli' de, ama ardışık olan, sürekli değildir. Ne ki, sürekliyettir. Tek devinim de tek devindirenden gelir ve tek devinene doğrudur. Nitekim hep başka bir nesneyi devindirecek olsa, devinimin tümi sürekli olmaz, ardışık olur. 20

Demek ki, hem bunlardan yola çıkarak hem de <devindirenlerin> ilkelerine yeniden bakarak ilk devinmeyen bir nesnenin olduğuna inanılabilir. İmdi kimi nesneler var, bunlar bazan deviniyor bazan duruyor, bu açık. İnunla da şu görülmüş oluyor: ne herşey deviniyor ne herşey duradurur ne de kimi nesneler hep deviniyor, kimi nesnelerse hep duradurur. Aslında bu iki duruma da katılan ve devinme ile durma olanağı taşıyan nesneler, bunlar konusunda bir kanıtlama getiriyor, ama bu tür varolanlar herkes için açık olduğundan ve geri kalan ikisinin her birinin doğasını da, yani kimi nesnelerin hep devinimsiz kimi nesnelerin ise hep devinen nesneler olduğunu göstermek istediğimizden ötürü, bu konuya ilerleyerek ve her devinen nesnenin bir şey tarafından devindirildiğini, bunun da ya devinimsiz ya da devinen bir şey olduğunu, devinen bir şeyse hep ya kendisi tarafından ya da başka bir şey tarafından devindirildiğini ortaya koyarak şu kabule ulaştık: devinen nesnelerin ilkesi, kendi kendini devindiren devindirenler içindedir, ama hepsinin ilkesi 'devinimsiz' olan bir şeydir. Ayrıca sözgelişi canlı ve hayvan cinsleri gibi, kendi kendini devindirebilen bu tür varolanları açıkça görüyoruz. 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125 130 135 140 145 150 155 160 165 170 175 180 185 190 195 200 205 210 215 220 225 230 235 240 245 250 255 260 265 270 275 280 285 290 295 300 305 310 315 320 325 330 335 340 345 350 355 360 365 370 375 380 385 390 395 400 405 410 415 420 425 430 435 440 445 450 455 460 465 470 475 480 485 490 495 500 505 510 515 520 525 530 535 540 545 550 555 560 565 570 575 580 585 590 595 600 605 610 615 620 625 630 635 640 645 650 655 660 665 670 675 680 685 690 695 700 705 710 715 720 725 730 735 740 745 750 755 760 765 770 775 780 785 790 795 800 805 810 815 820 825 830 835 840 845 850 855 860 865 870 875 880 885 890 895 900 905 910 915 920 925 930 935 940 945 950 955 960 965 970 975 980 985 990 995

söz gelişi hayvanların herbirinin duradururken ve kendinden kaynakla-
nan bir devinim açısından devinmezken gerçekleşen, büyüme, eksil- 10
me/kilo kaybı, nefes alma. Bunun nedeni saran bir şey ve buna ilişkin
pek çok koşul, söz gelişi bazılarının nedeni beslenme. Nitekim hayvanlar
geviş getirerek uyuyor, hazmedince uyanıyor ve kendilerini devindiriyor-
lur, ilk neden dışardan geliyor. Bunun için kendi kendilerine her zaman 15
sürekli devinmiyorlar. Çünkü devindiren başka, kendisi de devinen ve
kendi kendilerini devindiren nesnelerin herbirine göre değişen bir şey.
Ama bütün bunlarda ilk devindiren devinmektedir ve kendi kendini de-
vindirmenin nedeni o olsa bile, yine de bu ilineksel anlamdadır. Nite-
kim beden yer değiştirir, dolayısıyla bedende olan bir şey de bedenle bir-
likte, kaldıraçta olan kaldıraçla birlikte kendi kendini devindirir. 20

Bütün bunlardan şu çıkıyor: devinmeyen bir nesne ilineksel anlam-
da kendi kendini devindiren bir nesneyse, o nesnenin sürekli bir devinimle devindirmesi olanaksız. Dolayısıyla madem devinimin sürekli ol-
ması zorunlu, dediğimiz gibi varolanlarda kesintisiz ve ölümsüz bir devinim 25
olacaksa ve VARLIK kendisi, 'kendinde' ve 'aynı yerde' duradur-
acaksa, ilk devindirenin ilineksel anlamda da devinimsiz bir şey olması ge-
reker. Çünkü ancak ilke duradurduğunda, ilkeyle sürekli ilgi halinde
olan her nesnenin de duradurması zorunlu. Ne ki, ilineksel anlamda
kendisi tarafından devindirilmekle, ilineksel anlamda başka bir nesne
tarafından devindirilmek aynı şey değil. Nitekim başka bir şey tarafından
devindirilmek, pek çok devinimle yer değiştiren gökteki nesnelerin bazı
ilkeleri için de sözkonusu, ama öteki yalnızca gelip-geçici nesneler için 30
sözkonusu⁸⁹

Ne ki [başka bir nesneyi] devindiren ama kendisi devinimsiz ve ebedi
olan böyle bir şey hep varsa onun tarafından ilk/doğrudan

devindirilen nesnenin de ebedi olması zorunlu. Bu şurdan da açıkça gö- 260a
 rülür: devindiren nesne devinmeseydi, öteki nesneler için başka bir yol-
 lu, oluş, yokoluş ve değişme de olamazdı, çünkü kendisi devinimsiz oldu-
 ğundan devinen nesne açısından hiç değişmeyeceği için hep aynı tarzda
 ve tek devinimle devindirecektir. Oysa bir şey tarafından devindirilip 5
 kendisi devinim içinde olan ama devinmeyen şey tarafından devindirilen
 nesne, nesnelerle ilgili olarak başka başka durumlarda olduğundan ötü-
 nü, aynı devinimin nedeni olmayacaktır, tersine karşıt yerlerde ya da tür-
 lerde bulunmakla, öteki nesnelerin herbirinin karşıt biçimde devinmesi 10
 nı, bazan durağan kalmasını bazan devinmesini sağlayacaktır. Bu söyle-
 diklerimize göre, başlarda sorduğumuz şey de açıklığa kavuşmuş oldu, ya-
 nı acaba niçin her şeyin ya devinmesi ya da duradurması ve bazı şeylerin
 hep devinmesi bazı şeylerin hep duradurması sözkonusu değil de, bazı
 nesneler kimi zaman deviniyor, kimi zamansa devinmiyor, bu. Nitekim
 şimdi bunun nedeni açık: kimi nesneler ebedi olan, devinmeyen bir nes- 15
 ne tarafından devindiriliyorlar, bu yüzden de hep deviniyorlar, kimi nes-
 neler ise, devinen ve değişen bir nesne tarafından devindiriliyor, dolayı-
 ıyla onların da değişmesi zorunlu oluyor. Oysa dediğimiz gibi, 'devinim-
 az olan nesne', mutlak anlamda, aynı şekilde, aynı yerde kaldığından,
 tek ve mutlak bir devinimle devindirecektir.

7 Ne ki, başka bir hareket noktası alırsak, bu konu daha da açık ola- 20
 cak. İmdi acaba bir devinimin sürekli olması olası mı, değil mi, olasıysa, bu
 hangi devinimdir ve bütün devinimlerin ilki hangisidir, bunları araştırmak
 gerekiyor. Nitekim devinimin hep varolması zorunluysa, onun ilk ve sürekli
 olduğu açık, çünkü ilk devindirici tek, aynı, sürekli ve ilk olması zorunlu 25
 olan bu devinimi gerçekleştirir. Büyüklük açısından, nitelik açısından ve yer
 açısından olmak üzere üç tür devinim olduğuna göre, yer değiştirme

verdiğimiz devininim 'ilk' olması zorunlu, çünkü nitelik değiştirme
olması, büyümenin olması olanaksız, nitekim büyüyen şey bir anlamda
benzer bir şey bir anlamda benzemeyen bir şey açısından büyür, çünkü 30
büyüyen karşıt için besin olduğunu söylüyoruz⁹⁰. Her oluşan nesne ise,
benzere benzer bir şey ekler. Demek ki, nitelik değiştirme karşıtlara olan
değişmedir, bu zorunlu. Ama nitelik değiştirme gerçekleşiyorsa, nitelik
değiştiren ve olanak halinde sıcaktan etkinlik halinde sığağı oluşturan 260b
bir şey olması gerekiyor. O halde şu açık: devindirici [hep] aynı durumda
olmuyor, nitelik değiştiren nesne açısından bazan yakın, bazan uzak olu-
yor. Bunların ise yer değiştirmeden bağımsız bulunması olası değil. De-
mek ki, devininim hep varolması zorunluysa, devinimlerin ilki olan yer
değiştirmenin de hep varolması zorunlu ve yer değiştirmede de öncelik 5
ve sonralık varsa, ilk yer değiştirmenin olması zorunlu.

Öte yandan bütün duygulanımların/etkilenimlerin başlangıcı sıklaşma ve seyrekleşmedir, çünkü ağır-hafif, yumuşak-sert, sıcak-soğuk, birtakım sıklaşmalar ve seyrekleşmeler olarak görünmektedir. Sıklaşma ve seyrekleşme ise, varlıkların oluşu ve yokoluşu onlara göre söylenen birleşme ve ayrılmadır. Birleşen, ayrılan nesnelerin ise yer açısından değişmesi zorunludur. Kaldı ki, büyüyen ya da eksilen nesnenin de kütlesi yer açısından değişir.

Ayrıca şuradan bakılınca da yer değiştirmenin ilk [devinim] olduğu açık: 'ilk' sözcüğü, öteki konularda olduğu gibi, devinim konusunda da çok anlamda kullanılabilir. 'Daha önce' sözcüğü öyle bir nesne için kullanılır ki, o varolmadığında öteki nesneler de olmaz, ama kendisi öteki nesneler olmaksızın varolur. Ayrıca zamanca, varlıkça önce gelen nesne için kullanılır. Dolayısıyla madem devininin sürekli varolması zorunlu, süreklilik ise 20 ya 'sürekli' ya da 'ardışık' olabilir, ama sürekli olan tercih edilir ve sürekli,

...maktan daha iyidir; madem biz doğada olanaklı olduğu ölçüde bulunduğum 'daha iyi' diye kabul ediyoruz ve onun sürekli olması olanaklı (bunun daha sonra göstereceğiz, şimdilik bunu kabul edelim) ve madem bu devinim, başka bir devinim değil, yer değiştirme olabilir, yer değiştirmenin ilk gelen devinim olması zorunlu. Nitekim yer değiştiren nesnenin büyümesi ya da nitelik değiştirmesi için hiçbir zorunluluk yok, demek ki oluşması ya da yokolması için de bir zorunluluk yok. Oysa ilk devindiricinin gerçekleştirdiği sürekli devinim olmazsa, öteki devinimlerin hiçbiri olası değil.

Öte yandan zaman açısından da ilk olması zorunlu, çünkü ebedi nesnelerin yalnızca yer değiştirme açısından devinmesi olası. Ama oluş taşıyan varlıkların birinde yer değiştirme devinimlerin en sonuncusudur, bu zorunlu, çünkü oluşmaktan sonra ilk gelen, nitelik değiştirme ve büyümedir, oysa yer değiştirme [gelişmesini] çoktan tamamlamış nesnelerin devinimidir. Ne ki, oluşan nesneler için oluş nedeni olacak olan, oluşmayan başka bir nesnenin, yer değiştirme açısından daha önce devinen nesne olması zorunlu, tıpkı doğuranın doğandan önceliği gibi. Çünkü ilkin nesnenin oluşması gerektiğinden ötürü, devinimlerin ilki 'oluştur' diye düşünülebilir. Oluşan nesnelerin hangisi bu durumda olursa olsun, oluşan nesnelerden önce, kendisi varolan ve oluşmayan başka bir şeyin devinmesi zorunlu, bundan daha önce de başka bir şeyin...⁹¹ Madem oluşun ilk devinim olması olanaksız (yoksa devinen bütün nesneler gelip-geçici nesneler olurdu), şu açık: [oluşun] ardından gelen devinimlerin hiçbiri de daha önce değildir. 'Ardından' ile kastettiğim, büyüme, nitelik değiştirme, eksilme, yokolma, çünkü bunların hepsi oluştan sonra gelir. Dolayısıyla oluş bile yer değiştirmeden önce değilse, öteki değişmelerin hiçbiri de önce gelmez.

Genelde, oluşmakta olan nesnenin tam olmayan, ilkesine gitmekte olan bir şey olduğu görünüyor, dolayısıyla oluş açısından sonra gelen şey doğa açısından öncelik taşır. Oluş içindeki bütün nesneler için yer değiştirme [yeteneği] en son gelir. Bunun için kimi canlılar [organ] eksikliği yüzünden devinimsizdir: sözgelişi bitkiler,

pek çok canlı cinsi; oysa tamamlanmış olanlarda yer değiştirme [yetisi] bulunur. Dolayısıyla kendi doğasını daha çok elde etmiş nesnelerde yer değiştirme [yetisi] daha çok bulunuyorsa, bu devinim varlık açısından da öteki devinimlerden önce gelse gerek. Yalnızca bu nedenle değil, devinen nesne devinimler içinde en az yer değiştirme ile devinirken varlığından uzaklaşır, bu yüzden de, çünkü yalnızca bu devinimde varlığının/neliğinin bir şeyi değişmez, oysa nitelik değiştirenin niteliği, büyüyen ile eksilenin niceliği değişir. Ama özellikle şu açık: kendi kendini devindiren nesne asıl anlamda özellikle bu devinim açısından, yere göre devinim açısından devindirir. 'Kendi kendini devindiren nesnenin' devindiren ve aynı zamanda da devinen nesnelerin ilkesi, devinen nesnelere göre ilk gelen şey olduğunu ileri sürüyoruz.

İmdi devinimler içinde ilk devinimin yer değiştirme olduğu bunlardan açıkça görünüyor: ama hangi tür yer değiştirme 'ilk', bunu da şimdi göstermemiz gerekiyor. Aynı zamanda hem şimdiki hem de daha önceki kabulümüz de, yani sürekli ve ebedi bir devinimin olası olduğu yollu kabulümüz de bu araştırma ile açıklığa kavuşacak. Öteki devinim türlerinden hiçbirinin sürekli olamayacağı ise şuradan görülüyor: devinimlerin ve değişmelerin hepsi karşıtlardan karşıtlara, sözgelişi oluş ile yokoluş için sınırlar 'varolan' ile 'varolmayan'; nitelik değiştirme için karşıt etkilenimler; büyüme ile eksilme için ise ya büyüklük ile küçüklük ya da büyüklüğün tamamlanması ile tamamlanmaması. Karşıt devinimler ise karşıtlara yönelik devinimlerdir. Ne ki, bu devinim açısından her zaman devinmeyen ama daha önce varolan nesnenin daha önce durmakta olması zorunlu. Şu da açık: değişen nesne karşıtında duracaktır. Değişmelerde de bu böyle, çünkü mutlak anlamda yokoluş ile oluş karşıttır, tek nesnenin oluşu da tek nesnenin yokoluşuna karşıttır. Dolayısıyla karşıtların aynı anda değişmesi olanaksızsa, değişme sürekli olmayacak, onların arasında bir zaman aralığı olacaktır. Karşıtluma göre olan değişmelerin karşıt olması ya da olmaması da hiç farketmez, aynı nesnede, aynı anda bulunmalarının olanaksız olması [yeterli] (çünkü ötekinin bizim temellendirmemiz için hiçbir yararı yok); yine, karşıt durumda duradurmak zorunlu değilse, duradurmaya karşıt bir değişme de zorunlu değil (çünkü 'varolmayan' herhalde durmakta değildir, yokoluş ise 'varolmayan'a doğru gider), ama yalnızca arada bir

zaman olması önemli. Nitekim değişme bu biçimde sürekli olmaz. Daha önceki karşıtolum durumu da [temellendirmemiz için] yararlı değil, aynı anda bulunmalarının olası olmaması yararlı.

Aynı nesnenin pek çok şeye karşıt olması da, sözgelişi bir devinimin hem bir durmaya hem de karşıtına olan devinime karşıt olması da bizi şaşırtmasın. Yalnızca şunları gözönüne almak gerekiyor: [1] karşıt devinim bir biçimde hem devinime hem de duradurmaya karşıt olur, sözgelişi eşit ile ölçülü hem 'eksik'e hem de 'artık'a karşıttır, ve [2] karşıt devinimlerin de değişmelerin de aynı anda bulunmaları olası değildir. Öte yandan oluş ve yokoluşla ilgili olarak, oluşan nesnenin doğrudan/hiçmen yokolması ve hiçbir zaman kalmaması zorunluluğu hepten saçma görünse gerek. Dolayısıyla burdan öteki devinimler için de sonuca (pist- 25) tte) varılabilir, çünkü "her şeyde aynı şekilde olmak" doğal olanın bir özelliğidir.

8 Tek, sürekli olan sonsuz bir devinimin varolmasının olası olduğunu ve bunun daire biçiminde olduğunu ise şimdi söyleyelim. Yer değiştiren her nesne ya daire biçiminde ya düz ya da [ikisinin] karışımı biçiminde devinir. Dolayısıyla ilk ikisinden biri sürekli değilse, ikisinden oluşan devinimin sürekli olması da olanaklı değil. Doğrusal ve sınırlı bir devinimle yer değiştiren nesnenin sürekli yer değiştirmedeği açık, çünkü o geri dönmek zorunda, doğrusal bir devinimle geri dönen nesne ise karşıt devinimler gerçekleştirir: nitekim yukarı devinim aşağı olana, öne olan arkaya olana, sola devinim sağa devinime yer açısından karşıttır. Oysa tek ve sürekli devinimin hangi devinim olduğunu daha önce belirlemiştik⁹²: tek nesnenin, tek zamanda, türce farksız devinimle devinimi (üç öge olduğunu söylediydik: devinen nesne, sözgelişi insan ya da bir tanrı; geçen süre, sözgelişi belli bir zaman; üçüncüsü de devinim nede gerçekleştiyse o, bu sonuncusu bir yer, bir etkilenim,

bir biçim ya da bir büyüklük/kütle olabilir).⁹³ Oysa karşıt olanlar türce 5
 farklıdır ve tek değildir, yerin ise söylediğimiz ayırımları var. Kanıtı şu:
 A'dan B'ye devinim, B'den A'ya olana karşıt, çünkü aynı anda oluşsalar
 bile, birbirlerinde duraklarlar ya da son bulurlar. Çember biçimindeki
 devinimde de bu böyle, sözgelişi B çemberinde A'dan olan devinim, C
 çemberindeki A'dan olana karşıttır (çünkü sürekli olsalar ve geri dönme 10
 olmasa bile duraklarlar, çünkü karşıtlar birbirini engeller ve yokeder).
 Oysa bükümlü giden devinim yukarı gidene karşıt değil.

Özellikle de şu açık: doğru çizgi üzerindeki devinimin sürekli olması
 olanaksız, çünkü geri dönerken yalnızca doğru çizgide giden değil, aynı
 zamanda dairesel giden bir nesne olsa bile duraklaması zorunlu. Nitekim
 dairesel gitmek ile daire üzerinde yer değiştirmek aynı şey değil. Çünkü 15
 öteki durumda, devinen nesne bazan ilerlemeyi sürdürür, bazan hareket
 ettiği noktaya varınca yeniden geri döner. Durmasının zorunlu olduğu-
 nun kanıtı ise, yalnızca duyuma bağlı değil, akla da bağlı. İlkemiz ise şu:
 [devinimde] üç nokta var: başlangıç, orta, son. Orta, herikisi açısından 20
 da heriki durumda olabilir ve sayıca tek, tanımca ikidir. Ayrıca olanak
 halinde olan ile etkinlik halinde olan başka başka. Dolayısıyla düz çizgi-
 nin uçlar arasındaki herhangi bir noktası olanak halinde ortadadır, ama
 çizgiyi ortadan bölmedikçe ve durakladıktan sonra yeniden devinmeye
 başlamadıkça etkinlik halinde orta değildir. Ama bu durumda orta, hem 25
 başlangıç hem son olur, son devinimin başı, ilk devinimin sonu (dedi-
 ğim şu: sözgelişi devinmekte olan A, B'de duraklar ve yeniden C'ye doğ-
 ru yer değiştirir). Sürekli yer değiştirildiği zaman A'nın B noktasında ol-
 ması ya da oradan uzaklaşması olanaklı değil, onun yalnızca 'an' içinde 30
 olması olanaklı, ama bölümü 'an' olan bütün <ABC> zamanı dışında
 hiçbir 'an' içinde değil (ama onun B'ye yaklaşıp oradan uzaklaştığı kabul
 edilecek olsa, bu durumda A, yer değiştirirken hep duracaktır,

çünkü A'nın B'ye aynı anda hem yaklaşması hem de ondan uzaklaşması 262b
olanaksız. Demek ki, o zamanın başka başka noktalarında olacaktır, yani
zaman ortada olan şey olacak, dolayısıyla, A, B'de duraklayacaktır, öteki
noktalarda da bu böyle olacaktır, çünkü bütün noktalar için temellendir-
me aynı olur. Ama yer değiştirmekte olan A, B'yi orta, son ve başlangıç 5
olarak kullandığında duraklamak zorundadır, çünkü o düşünebilirmiş gi-
bi, bir ikilik yaratır). Ne ki aslında nesne devinimi tamamladığı ve dur-
duğu zaman başlangıç noktası A'dan ayrılmış C'ye gelmiştir.

Bunun için sözkonusu güçlkle ilgili olarak da bunu söylemek gere-
kıyor: nitekim şu sorun var: E çizgisi F çizgisine eşit olsa ve A nesnesi 10
I'nin ucundan C'ye sürekli olarak yer değiştirse, aynı anda da A, B nok-
tasında olsa ve D nesnesi F'nin ucundan G'ye doğru A ile aynı ölçüde
ve aynı hızla gitse, A, C'ye gelmeden önce, D, G'ye varacaktır, çünkü da-
ha önce devinime başlayan ve yola çıkan nesnenin daha önce varması
zorunlu⁹⁴. Nitekim A, B'ye aynı anda varmamıştır ve oradan uzaklaşma- 15
mıştır, işte bunun için daha geç varır. Oysa aynı anda varsa, daha geç
varmayacak, duraklamak zorunda olacaktır. Demek ki, A B'ye vardığında
I'nin aynı anda F'den yola çıktığını düşünmemek gerekir (çünkü A,
B'ye varmış olaksa, ordan ayrılmış da olacaktır ve bu aynı anda olma- 20
yacaktır); onun [B]'de bir zamanda değil, bir zaman bölümünde olduğu-
nu düşünmeli idi. İmdi burada sürekli [devinimden] söz etmek olanaksız,
ama geri dönen nesneden söz etmek zorunlu, çünkü G D'ye doğru dev-
nirse, orada yeniden döner ve aşağıya giderse, uç nokta olan D'yi hem
son hem de başlangıç olarak, tek noktayı ikiymiş gibi kullanmış olur.
Bunun için duraklaması zorunlu. Ve D'ye varışı ile D'den ayrılışı aynı 25
anda olmamıştır. Çünkü [G] orada aynı an içinde hem olabilir hem de
olamaz. Ama buraya eski çözümü de getirmemeli, çünkü bir zaman

bölümünde G'nin D'de olduğunu, oraya vardığını ya da oradan ayrıldığını söylemek olası değil, nitekim [G]'nin olanak halinde değil, etkinlik 30 halinde olan bir sona/amaca varması zorunlu. İmdi ortadaki noktalar olanak halindedir, ama uç etkinlik halindedir, aşağıdan bakıldıkta son, yukarıdan bakıldıkta başlangıçtır. Öyleyse devinimlerde de bu böyledir. Demek ki, doğru çizgi üzerinde geri dönen nesnenin duraklaması zorun- 263a lı. O halde düz çizgi üzerinde sürekli bir devinimin ebedi olması olası değil.

Zenon'un temellendirmesini soru olarak koyanlara, yani, nesnenin hep yarı yolu geçmesi gerekiyorsa, bu yarı yolların sonsuz olduğunu, son- 5 suza varmanın olanaksız olduğunu [düşünenlere] de aynı tarzda karşı çıkmak gerekiyor; ya da bu aynı temellendirmeyi başka biçimde öne sürenlere, yani "yarı devinim içinde gerçekleşen yarı zamanla birlikte daha önce her bir yarımdan çıkan yarımları saymak gerekir, dolayısıyla nesne [yarımın] tümünü geçtiğinde sonsuz sayının sayılmış olması söz konusu 10 olur" diye düşünenlere de. Berikinin olanaksızlığına herkes katılır.

İmdi devinim üzerine yaptığımız ilk konuşmalarda, zamanın kendiliğinde sonsuz öğeler taşıdığını göstererek [sorunu] çözmüştük. Çünkü eğer sonsuz zaman içinde sonsuz sayıda nokta geçiliyorsa, bir tutarlılık yoktur. Sonsuzluk ise hem uzunlukta hem de zamanda aynı şekilde söz konusudur. Ne ki, bu çözüm soruyu koyana karşı yeterli (çün- 15 kü sınırlı bir nesne içinde sonsuzu geçmek ya da [sonsuzla değin] saymak olası mı, değil mi, soru bu) ama nesne ile, hakikatle ilgili olarak yeterli değil. Nitekim uzunluğu ve sınırlı bir zamanda sonsuza ulaşıp ulaşılamayacağı sorusunu bir yana bırakarak, [yalnızca] zamanın kendisiyle ilgili olarak bunları bilmek istersek (nitekim zamanın sonsuz 20 bölümleri var), artık bu çözüm yeterli olmayacaktır ve az önceki konuşmamızda sözünü ettiğimiz⁹⁵ hakikati söylemek gerekecektir. Çünkü biri sürekli çizgiyi iki yarıya ayıracak olsa, tek noktayı ikiymiş gibi

bulunacaktır. Nitekim o, hem başlangıcı hem de sonu simgeler, hem sa-
 25 yarı hem de ikiye bölen böyle yapar. Oysa bu biçimde bölünce çizgi de
 devinim de sürekli olmayacaktır. Çünkü sürekli devinim, bir sürekli ola-
 na gerçekliktir, oysa sürekli olanda sonsuz sayıda yarımalar vardır, ama ger-
 çeklik halinde değil, olanak halinde. [Bu sonsuz yarımalar] gerçeklik ha-
 30 lindedir, süreklilik değil, durak olacaktır: bunun, yarımaları saymaya ko-
 yulan kişi için söz konusu olduğu açıktır, çünkü onun tek sayıyı iki kez
 sayması zorunlu, nitekim sürekli olanı tek olarak değil, iki yarım olarak 263b
 sayarsa, [tek sayı] bir yarımın sonu, öteki yarımın başı olacaktır. Dolayı-
 35 ısıyla "zamanda ve uzunlukta sonsuza gitmek olası mı değil mi" diye sora-
 40 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100
 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200
 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300
 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400
 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500
 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600
 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700
 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800
 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900
 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000
 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 1050 1051 1052 1053 1054 1055 1056 1057 1058 1059 1060 1061 1062 1063 1064 1065 1066 1067 1068 1069 1070 1071 1072 1073 1074 1075 1076 1077 1078 1079 1080 1081 1082 1083 1084 1085 1086 1087 1088 1089 1090 1091 1092 1093 1094 1095 1096 1097 1098 1099 1100
 1101 1102 1103 1104 1105 1106 1107 1108 1109 1110 1111 1112 1113 1114 1115 1116 1117 1118 1119 1120 1121 1122 1123 1124 1125 1126 1127 1128 1129 1130 1131 1132 1133 1134 1135 1136 1137 1138 1139 1140 1141 1142 1143 1144 1145 1146 1147 1148 1149 1150 1151 1152 1153 1154 1155 1156 1157 1158 1159 1160 1161 1162 1163 1164 1165 1166 1167 1168 1169 1170 1171 1172 1173 1174 1175 1176 1177 1178 1179 1180 1181 1182 1183 1184 1185 1186 1187 1188 1189 1190 1191 1192 1193 1194 1195 1196 1197 1198 1199 1200
 1201 1202 1203 1204 1205 1206 1207 1208 1209 1210 1211 1212 1213 1214 1215 1216 1217 1218 1219 1220 1221 1222 1223 1224 1225 1226 1227 1228 1229 1230 1231 1232 1233 1234 1235 1236 1237 1238 1239 1240 1241 1242 1243 1244 1245 1246 1247 1248 1249 1250 1251 1252 1253 1254 1255 1256 1257 1258 1259 1260 1261 1262 1263 1264 1265 1266 1267 1268 1269 1270 1271 1272 1273 1274 1275 1276 1277 1278 1279 1280 1281 1282 1283 1284 1285 1286 1287 1288 1289 1290 1291 1292 1293 1294 1295 1296 1297 1298 1299 1300
 1301 1302 1303 1304 1305 1306 1307 1308 1309 1310 1311 1312 1313 1314 1315 1316 1317 1318 1319 1320 1321 1322 1323 1324 1325 1326 1327 1328 1329 1330 1331 1332 1333 1334 1335 1336 1337 1338 1339 1340 1341 1342 1343 1344 1345 1346 1347 1348 1349 1350 1351 1352 1353 1354 1355 1356 1357 1358 1359 1360 1361 1362 1363 1364 1365 1366 1367 1368 1369 1370 1371 1372 1373 1374 1375 1376 1377 1378 1379 1380 1381 1382 1383 1384 1385 1386 1387 1388 1389 1390 1391 1392 1393 1394 1395 1396 1397 1398 1399 1400
 1401 1402 1403 1404 1405 1406 1407 1408 1409 1410 1411 1412 1413 1414 1415 1416 1417 1418 1419 1420 1421 1422 1423 1424 1425 1426 1427 1428 1429 1430 1431 1432 1433 1434 1435 1436 1437 1438 1439 1440 1441 1442 1443 1444 1445 1446 1447 1448 1449 1450 1451 1452 1453 1454 1455 1456 1457 1458 1459 1460 1461 1462 1463 1464 1465 1466 1467 1468 1469 1470 1471 1472 1473 1474 1475 1476 1477 1478 1479 1480 1481 1482 1483 1484 1485 1486 1487 1488 1489 1490 1491 1492 1493 1494 1495 1496 1497 1498 1499 1500
 1501 1502 1503 1504 1505 1506 1507 1508 1509 1510 1511 1512 1513 1514 1515 1516 1517 1518 1519 1520 1521 1522 1523 1524 1525 1526 1527 1528 1529 1530 1531 1532 1533 1534 1535 1536 1537 1538 1539 1540 1541 1542 1543 1544 1545 1546 1547 1548 1549 1550 1551 1552 1553 1554 1555 1556 1557 1558 1559 1560 1561 1562 1563 1564 1565 1566 1567 1568 1569 1570 1571 1572 1573 1574 1575 1576 1577 1578 1579 1580 1581 1582 1583 1584 1585 1586 1587 1588 1589 1590 1591 1592 1593 1594 1595 1596 1597 1598 1599 1600
 1601 1602 1603 1604 1605 1606 1607 1608 1609 1610 1611 1612 1613 1614 1615 1616 1617 1618 1619 1620 1621 1622 1623 1624 1625 1626 1627 1628 1629 1630 1631 1632 1633 1634 1635 1636 1637 1638 1639 1640 1641 1642 1643 1644 1645 1646 1647 1648 1649 1650 1651 1652 1653 1654 1655 1656 1657 1658 1659 1660 1661 1662 1663 1664 1665 1666 1667 1668 1669 1670 1671 1672 1673 1674 1675 1676 1677 1678 1679 1680 1681 1682 1683 1684 1685 1686 1687 1688 1689 1690 1691 1692 1693 1694 1695 1696 1697 1698 1699 1700
 1701 1702 1703 1704 1705 1706 1707 1708 1709 1710 1711 1712 1713 1714 1715 1716 1717 1718 1719 1720 1721 1722 1723 1724 1725 1726 1727 1728 1729 1730 1731 1732 1733 1734 1735 1736 1737 1738 1739 1740 1741 1742 1743 1744 1745 1746 1747 1748 1749 1750 1751 1752 1753 1754 1755 1756 1757 1758 1759 1760 1761 1762 1763 1764 1765 1766 1767 1768 1769 1770 1771 1772 1773 1774 1775 1776 1777 1778 1779 1780 1781 1782 1783 1784 1785 1786 1787 1788 1789 1790 1791 1792 1793 1794 1795 1796 1797 1798 1799 1800
 1801 1802 1803 1804 1805 1806 1807 1808 1809 1810 1811 1812 1813 1814 1815 1816 1817 1818 1819 1820 1821 1822 1823 1824 1825 1826 1827 1828 1829 1830 1831 1832 1833 1834 1835 1836 1837 1838 1839 1840 1841 1842 1843 1844 1845 1846 1847 1848 1849 1850 1851 1852 1853 1854 1855 1856 1857 1858 1859 1860 1861 1862 1863 1864 1865 1866 1867 1868 1869 1870 1871 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900
 1901 1902 1903 1904 1905 1906 1907 1908 1909 1910 1911 1912 1913 1914 1915 1916 1917 1918 1919 1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939 1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000
 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100
 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200
 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300
 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400
 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500
 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600
 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626

dolayısıyla o tüm A zamanında ak değildir, son anı yani C'yi dışarda bırakmak gerekir, bu da artık daha sonraya aittir. Nesne, tüm A zamanındaki 'ak olmayan' oluyorsa ve 'ak' yokoluyorsa, C zaman noktasında oluşmuş ve yokolmuş olur. Demek o noktada her şeyden önce 'ak' ya da 'ak olmayan' demek doğru olur, ya da oluştuğu zaman olmaması, yokolduğu zaman olması veya aynı anda 'ak ve ak olmayan' olması ve kısaca 25
 'varolan ve varolmayan' olması zorunlu olur. Ne ki, daha önce varolmayan bir şeyin oluşması zorunluysa ve oluşmakta olduğu sürece o yoksa, zamanı bölünmeyen zaman noktalarına bölmek olanaklı değildir. Nitekim D nesnesi A zamanında 'ak' olmakta idiyse, ama aynı anda da 'ak' oluyorsa ve B zamanıyla örtüşen başka bir bölünmeyen zaman içinde bulunuyorsa, -A'da oluşmakta idiyse yoktu ama yine de B'de-, arada bir oluşun olması gerekir, dolayısıyla içinde oluşmanın gerçekleştiği bir zaman 30
 olmalı. 'Bölünmez zaman noktalarını' kabul etmeyenler için aynı temellendirme geçerli olmayacaktır, ama "nesnenin oluşmakta olduğu, oluşmuş olduğu ve olduğu aynı zamanın uç noktasında -ki bu nokta örtüşük de olmaz, ardışık da- olması" geçerlidir. Oysa bölünmeyen zaman parçaları ardışıktır. Ama şu açık: nesne bütün A zamanında oluşmakta 5
 idiyse, nesnenin oluşmakta olduğu ve oluşmuş olduğu zaman, onun yalnızca oluşmakta olduğu zamanın tümünden daha uzun değildir.

İmdi kimilerinin kendi görüşleri gibi inanacağı temellendirmeler bunları ve buna benzer başkaları. Ama mantıksal olarak da şöyle bakıldıkta bu aynı sonucun çıktığı görülebilir: sürekli devinen her nesne, bir nesne tarafından engellenmedikçe, yer değiştirme [sonunda] vardığı noktaya, daha 10
 önce de varmış demektir; sözgelişi B'ye geldiye, yalnızca orda olduğu zaman değil, devinmeye başlar başlamaz da B'ye doğru yer değiştirmekte idi. Niçin daha önce değil de şimdi olsun? Öteki noktalarda da bu böyle.

İmdi A'dan [C'ye] yer değiştiren nesne, C'ye geldiğinde, sürekli biçimde 15
deviniyorsa, yeniden A'ya varacaktır. Demek, ne zaman ki C'ye doğru
devinir, o zaman C'den olan devinime göre A'ya doğru da devinir, dola-
yısıyla aynı anda karşıt [devinimleri gerçekleştirir], çünkü düz çizgi üze-
rinde olan devinimler karşıt devinimlerdir. Ama aynı anda nesne, olma-
dığı yerden hareketle yer değiştiriyordur! İmdi bu olanaksızsa, C'de du- 20
raklaması zorunlu. Demek ki devinim tek değil, çünkü bir durakla kesil-
len devinim tek olmaz. Öte yandan her devinim konusunda genel bir so-
nuç şuradan çıkarılabilir: her devinen nesne söylediğimiz devinimlerden
birine göre deviniyorsa ve bunlara karşıt olan duraklamalara göre duru-
yorsa (çünkü bunların dışında başkasının olmadığını söylemiştik), ve her
zaman belli bir devinime göre devinmeyen nesnenin (kastettiğim, türce 25
başka olmayan ve bütün bir devinimin parçası olmayan devinimler) da-
ha önce karşıt durmaya göre duraklaması zorunlu (çünkü durma/ durak-
lama, bir devinim yokluğudur). İmdi bir çizgi üzerindeki devinimler kar-
şıtsa, ama karşıt devinimlerin aynı anda gerçekleşmesi olası değilse,
A'dan C'ye doğru giden nesne aynı anda C'den A'ya doğru gidemez.
Madem aynı anda [iki yana] gidemeyecek, ama [A'ya geri dönen] bu de- 30
vinime göre devinecek; daha önce C'de duraklaması zorunlu. Nitekim
bu, C'den yola çıkan devinime karşıt olan durgunluk idi. İmdi söyledik-
lerimizden çıkan şu: devinim sürekli olmayacaktır. Ayrıca şu temellendir- 264b
me de söylediklerimizden daha çok yerine oturuyor: diyelim ki 'ak olma-
yan' yokoldu ve 'ak' oluştu. Hem 'ak'a doğru, hem de 'ak'tan olan nite-
lik değiştirme sürekli ise, ve belli bir zaman duraklama yoksa, aynı anda
'ak olmayan' yokolmuştur ve hem 'ak' oluşmuştur hem de 'ak olmayan' 5
oluşmuştur. Çünkü üçünün de zamanı aynı olacak. Öte yandan zaman
sürekli ise, devinim sürekli değil, ardışık olur. Acaba karşıtların, sözgelişi
aklılık ile karalığın ucu nasıl aynı olabilir?

Ne ki, daire biçimindeki devinim tek ve sürekli olacaktır, çünkü

olanaksız bir şey sözkonusu olamaz. A'dan devinen nesne aynı anda aynı yönelmeyle A'ya doğru da devinecektir (çünkü oraya doğru devindiği noktaya varacaktır), aynı anda karşıt devinimleri de karşılıklı devinimleri de gerçekleştirmeyecektir, çünkü 'bir yerden' olan ile 'bir yere' olan her devinim karşıt ya da karşı olumlu değildir, ama düz çizgi üzerindeki karşıttır (burada yere göre karşıt, tıpkı eksenindeki gibi, çünkü birbirlerinden en uzakta), aynı uzunluk üzerindeki devinim ise karşı olumlu olur. Dolayısıyla devinimin sürekli olmasına ve hiçbir zaman boyunca kesilmemesine bir engel yoktur, nitekim dairesel devinim aynı noktadan aynı noktaya olur, oysa düz çizgi üzerindeki devinim bir noktadan başka bir noktaya. Yine daire üzerindeki devinim hiçbir zaman aynı [uç] noktalar içinde değildir, oysa düz çizgi üzerindeki devinim çoğu kez öyledir. İmdi hep başka başka yerlerde oluşan devinimin sürekli olması olası, oysa aynı noktalar içinde bu çoğu kez olası değil, çünkü aynı anda karşılıklı devinimleri gerçekleştirmesi zorunlu. Dolayısıyla ne yarımdaire içinde ne de başka bir çember parçasında devinimin sürekli olması hiçbir zaman olası değil, çünkü çoğu kez aynı devinimlerin yinelenmesi ve karşıt değişmelerin gerçekleşmesi zorunlu, nitekim burada son başlangıca bağlanmaz, oysa dairesel devinimde bağlanır ve yalnızca o tamdır/mükemmeldir.

Bu ayırmadan çıkan şu: kalan öteki devinimlerin de sürekli olması olası değil, çünkü hepsinde devinimin sık sık aynı noktada gerçekleşmesi sözkonusu, sözgelişi nitelik değiştirmede aradaki durumlar, nicelikteki değişimde ortadaki büyüklükler; oluş ile yokoluştaki da bu böyle. Değişmenin içinde gerçekleştiği uç noktaları az ya da çok kılmak ya da araya bir şey koyup kaldırmak da bir fark yaratmaz, çünkü heriki durumda da devinimin çok kez aynı noktalarda gerçekleşmesi sözkonusu. Demek, buradan şu da çıkıyor: bütün duyulur nesnelerin hep devindiklerini ileri süren doğa

filozofları⁹⁶ yerinde konuşmuyor. Çünkü bu nesnelerin bu devinimlerden birine göre devinmesi ve özellikle onların fikrince, nitelik değiştirme- 5 si zorunlu. Nitekim onlar hep akmaktan ve yitip gitmekten söz ediyor, ayrıca oluş ile yokoluşa “nitelik değiştirme” adını veriyorlar. Ama bizim şimdiki temellendirmemiz her devinim üzerine şu genel sonucu çıkardı: dairesel devinim dışında hiçbir devinimde süreklilik olası değil, dolayısıyla ne nitelik değiştirmede bu olasılık var ne de büyümede. İmdi şu kada- 10 rını söylemiş olduk: dairesel yer değiştirme dışında hiçbir değişme ne sonsuz ne sürekli.

9 Yer değiştirmeler içinde ilki dairesel yer değiştirmedir, bu açık. Çünkü daha önce de dediğimiz gibi⁹⁷ her yer değiştirme ya dairesel ya düz çizgi üzerinde ya da [bu ikisinin] karışımı. İlk ikisinin bu sonun- 15 cudan önce gelmesi zorunlu, çünkü sonuncu ilk ikisinden oluşmuştur. Dairesel devinim de düz çizgi üzerinde olandan önce gelir, çünkü yalındır/ mutlaktır ve daha mükemmeldir. Düz çizgi üzerinde sonsuz yer değiştirme olanaksız (bu anlamda ‘sonsuz’ yoktur⁹⁸. Yine de eğer olsaydı, hiçbir şey devinemezdi, çünkü ‘olanaksız olan nesne’ oluşamaz, sonsuza gitmek ise olanaksız). Sınırlı düz bir çizgi üzerindeki geri dönen yer de- 20 ğiştirme bileşiktir ve aslında iki devinim var demektir, geri dönmeyen yer değiştirme ise tam/mükemmel değildir ve yokolabilir. Oysa tam/mükemmel olan tam/mükemmel olmayandan, yokolmayan yokolabilenden hem doğaca, hem tanımca hem de zamanca daha önce gelir. Ayrıca ebedi olması olası olan devinim, olası olmayandan önce gelir. İmdi dairesel yer değiştirmenin ebedi olması olası, oysa ötekiler içinde ne bir yer değiştir- 25 menin ebedi olması olası ne de başka bir değişmenin. Nitekim bir durak oluşması gerekiyor, durak varsa, devinim yokolmuştur.

Düz çizgi üzerindeki devinimin değil, dairesel olanın tek ve sürekli olması akla da uygun, çünkü düz çizgi üzerindeki devinimin başı, sonu, ortası bellidir ve bunların hepsini o kendinde taşır, dolayısıyla devinen nesne- 30 nin devinmeye başlayacağı bir nokta ile devinmesinin son bulacağı bir nokta vardır (nitekim her nesne sınırlarda durur: ya başlangıç ya da son- dur bu sınır), oysa dairesel yer değiştirmenin belli sınırları yok. Zaten daire üzerindeki herhangi bir nokta niçin daha çok uç olsun ki? Her nokta

aynı şekilde başlangıç, orta, son olur, dolayısıyla o hem her zaman başlangıçta ve sondadır hem de hiçbir zaman. Bunun için daire bir anlam- 265b
da hem devinir hem de duradurur, çünkü aynı yeri tutar, nedeni de şu: merkez açısından bütün noktalar aynı, aslında merkez, büyüklüğün hem başı, hem ortası, hem de sonudur - o, dairenin dışında olduğundan ötürü, yer değiştiren nesnenin, sanki devinimini bitirmiş gibi, duracağı bir 5
yer yoktur (çünkü nesne hep orta noktanın çevresinde yer değiştirir, uca doğru değil), onun bu durağanlığından ötürü de, bütün, bir anlamda hep duradurur ve de sürekli devinmektedir. Karşı biçimde de aynı sonuç çıkar: devinimlerin ölçüsü dairesel yer değiştirme olduğundan ötürü, onun ilk olması zorunlu (çünkü her şey ilk oranla ölçülür), ilk olduğun- 10
dan ötürü de öteki devinimlerin ölçüsü. Ayrıca yalnızca dairesel yer değiştirmenin eşbiçimli/sabit hızda olması olası, çünkü düz çizgi üzerinde başlangıçtan ve sona doğru değişik biçimde/ değişen hızda devinilir, nitekim her nesne duraduran şeyden ne denli uzaklaşırsa o denli hızlı devinir. Oysa yalnızca dairesel devinimin başı ile sonu doğal olarak kendin- 15
de değil, dışardadır.

Yere göre devinimin, devinimlerin ilki olduğuna ise devinim konusuna değgin bir metin bırakmış olan herkes⁹⁹ tanıklık eder. Çünkü onlar devinimin ilkelerini, bu tür devinimi gerçekleştiren devindiricilere yüklüyorlar. Nitekim ayrılma ile birleşme yere göre devinimlerdir ve DOST- 20
LUK ile KİN bu biçimde devinimi gerçekleştiriyor, biri ayırıyor, öteki birleştiriyor. Anaksagoras da US'un, ilk devindirici olarak, ayırdığını söylüyor. Böyle bir neden ileri sürmeyip de devinimin boşluk aracılığıyla olduğunu ileri sürenler¹⁰⁰ için de bu böyle. Nitekim bunlar da doğanın yere göre devinim açısından devindiğini savunuyor (çünkü boşluk aracılığıyla devinim yer değiştirmedir ve bir yerin içindeymiş gibi gerçekle- 25

ı), öteki devinimlerden hiçbirinin ilk ögelerde/atomlarda bulunmadığına, yalnızca bunlardan kaynaklanan nesnelerde bulunduğuna inanıyorlar. Nitekim büyümenin, eksilmenin ve nitelik değiştirmenin, bölünmez cisimler birleştiği ve ayrıldığı zaman oluştuğunu söylüyorlar. Aynı şekilde oluş ile yokoluşu sıklık ya da seyreklik aracılığıyla açıklayanlar da, çünkü bunlar birleştirme ve ayırma ile düzeni kuruyor. Ayrıca bunların dışında, RUH'u devinim nedeni yapanlar var¹⁰¹. Bunlar kendi kendini devindiren nesnenin, devinen nesnelerin ilkesi olduğunu ileri sürüyor. Hayvan ile her canlı, yere göre devinim açısından kendini devindirir. Biz ise yalnızca yere göre devinim gerçekleştiren nesnenin en başta gelen/asıl anlamda devindiğini söylüyoruz. Ne ki, bir nesne aynı yerde duraduruyor, ama ola ki büyüyor, eksiliyor, ya da nitelik değiştiriyorsa, onun mutlak anlamda değil, belli bir anlamda devindiğini söylüyoruz.

İmdi devinim hep vardı, hep olacak; ebedi devinimin başlangıcı/ilkesi hangisi; ilk devinim hangisi; yalnızca hangi devinimin ebedi olması olası; ilk devindiren devinimsizdir; bütün bunları söylemiş olduk.

10 Şimdi de ilk devindiricinin parçasız olduğunu ve hiçbir büyüklük taşımadığını söyleyelim. Ama ilkin, daha önce gelen bazı özellikler üzerinde belirleme yapalım: bunlardan biri şu: hiçbir sınırlı nesnenin sonsuz zaman boyunca devindirmesi olanaklı değil. Nitekim üç öge var: devindiren, devinen, üçüncüsü de içinde [devinim gerçekleşen] şey, yani zaman. Bunların ya hepsi sonsuzdur ya hepsi sonludur ya da bazıları, sözgelisi ikisi ya da biri [sonlu ya da sonsuzdur]. İmdi A, devindiren nesne, B, devinen nesne, deviniminin içinde gerçekleştiği sonsuz zaman C olsun; B'nin bir parçası olan D ise E zamanında devinsin. Bu, C ile eşit zaman olmayacaktır. Çünkü daha çok devinim daha uzun zamanda gerçekleşir. Dolayısıyla F zamanı sonsuz olmaz. Bu biçimde D'ye eklemeyle A'yı, E'ye eklemeyle de B'yi bulacağım. Ama zamanı hep eşit zamanlara bölssem de ele geçiremeyeceğim, çünkü o sonsuz. Dolayısıyla A'nın hepsi B'nin tümünü C'nin sınırlı bir parçası olan

zaman içinde devindirecektir. Demek ki, sınırlı bir nesne tarafından sonsuz bir devinimin gerçekleştirilmesi olanaksız.

İmdi sınırlı bir nesnenin sonsuz zaman boyunca devindirmesinin olası olmadığı açık. Genelde, sınırlı bir büyüklük içinde sonsuz bir güç olmasının olası olmadığı da şuradan çıkar: diyelim ki daha büyük güç, 25 daha az zamanda hep eşit etki yaratan güç olsun, sözgelişi ısıtan, tatlılaştıran, [bir şeyi] fırlatan ya da genelde devindiren. Bu durumda sonsuz güç taşıyan sınırlı bir nesne tarafından etkilenen nesnenin, herhangi başka bir nesneden [etkilenenden] daha büyük bir etkilenime uğraması zorunlu olur. Çünkü sonsuz güç, daha büyük. Ama bunun için hiçbir zamanın olması olası değil. Nitekim diyelim ki, sonsuz gücün içinde ısıttığı ya da fırlattığı zaman A olsun; AB ise sınırlı bir gücün aynı şeyi gerçekleştirdiği zaman. Bu güce hep daha büyük ama sınırlı bir güç ekleyerek, 266b nunda A zamanında devinimin gerçekleştirilmesine ulaşacağım, çünkü sınırlı bir nesneye hep ekleyerek, sınırlı olanın hepsini aşacağım ve bölerek de aynı şekilde eksilteceğim [sınırlı olanın tümünün altına ineceğim]. Bu durumda sınırlı güç, sonsuz güçle eşit zaman içinde devindirecektir, ama bu olanaksız. Öyleyse sınırlı bir nesnenin sonsuz güç taşıması da 5 olası değil.

İmdi sonsuz büyüklük içinde de sınırlı bir güç olamaz. Gerçi daha küçük bir büyüklük içinde daha büyük bir güç olması olası, ama daha büyük gücün daha büyük bir büyüklük içinde olması çok daha olası: AB, sonsuz büyüklük olsun, BC, D'yi bir zaman içinde, EF zamanı içinde devindirecek bir güç taşınsın. BC'nin iki mislini alırsam, bu, EF'nin yarı zamanında (oranlama bu diyelim), dolayısıyla FH zamanında devindirecektir. Hep böyle gitsem, hiçbir zaman AB'yi katetmeyeceğim, ama verilen zamandan hep daha küçük bir zaman elde edeceğim. O halde güç sonsuz 10

olacak, çünkü her sınırlı gücün zamanının da sınırlı olması gerçekten zo- 15
runluysa, o her sınırlı gücü aşar (nitekim şu nicelikte bir güç belli bir za-
man içinde devindirirse, daha büyük güç ters orantı ile daha az bir sınırlı
zaman içinde devindirecektir). Oysa her güç, tıpkı her sınırı aşan bir
çokluk ya da büyüklük gibi, [bu anlamda], sonsuz olur. Ama bu şöyle de 20
gösterilebilir: sınırlı bir büyüklük içinde olmasına karşın, sonsuz büyük-
lük içinde olanla aynı cinsten olan ve sonsuz büyüklük içindeki sonlu
gücü ölçebilecek olan bir güç alabileceğiz!

İmdi bunlardan çıkan şu: sınırlı bir büyüklük içinde sonsuz bir gü- 25
cün olması, sonsuz bir büyüklük içinde de sınırlı bir gücün olması olası
değil. Ama her şeyden önce, yer değiştiren nesnelerle ilgili olarak bir so-
runu açmak iyi olur: her devinen nesne bir şey tarafından devindiriliyor-
sa, kendi kendini devindirmeyen nesneler içinde bazıları, sözgelişi atılan
nesneler, devindiren nesne [onlara] bitişik olmadığı halde nasıl oluyor 30
da sürekli olarak deviniyorlar? Devindiren nesne, devindiği için devindi-
ren hava gibi, başka bir şeyi de aynı anda devindiriyorsa, aynı şekilde ilk
devindiren bitişik olmadığı için ve devindirmediği için, devinim olması
olanaksızdır. Tersine ilk devindirici devindiği zaman ve devinmeyi bırak-
tığı zaman bütün nesnelerin de aynı anda buna uyması gerekir. Bunu,
devindirmiş olduğu nesneyi devindirici kılan mıknaüs (lithos) gibi yapsa 267a
bile bu böyle. Demek ki şunu söylemek zorunlu: ilk devindirici, hava, su
ya da doğal olarak hem devindiren hem de devinebilen böylesine başka
bir şeyi devindirme olanağına sahip kılar. Ne ki, bunlar devindirmeyi ve
devinmeyi aynı anda bırakmazlar, devindiren devindirmeyi bıraktığı za- 5
man kendileri devinmeyi bırakırlar, ama devindirmeye devam ederler.
Bunun için onlar izleyen başka bir nesneyi de devindirirler, yine o nesne
için de aynı temellendirme geçerlidir. Ama izleyen nesnedeki devin-

dirme gücü azaldıkça, devindirme kesilir, ne zaman ki ilk devindiren devindirmeyi bırakır da yalnızca devinir, o zaman son bulur. Ama bunların birinin devindirmesinin, ötekinin devinmesinin ve devinimin bütünü-
nün, aynı anda son bulması zorunlu. Bu devinim kimi kez devinmesi ki-
mi kez durması olası olan nesnelerde oluşur ve sürekli değildir, ama öyle
görünür, çünkü ya ardışık ya da bitişik olan varlıklara özgüdür, nitekim
devindiren tek değildir karşılıklı peşpeşe gelen devindiriciler sözkonusu-
dur. Bunun için havada ve suda, kimilerinin hortum-girdap adını verdik-
leri bu tür bir devinim oluşur. Ama sorunu dediğimiz tarzdan başka tür-
lü çözmek olanaklı değil. Hortum-girdap her şeyi aynı anda devinir ve
devindirir kılar, dolayısıyla aynı anda da son bulur. Ne ki şimdi sürekli
olarak devinen tek bir şey görünüyor. Acaba onu devindiren ne? Nite-
kim kendisi tarafından devindirilmemektedir¹⁰².

Ama madem varolanlarda sürekli bir devinim olması zorunlu, bu
devinim tek; tek bir büyüklüğe de ait olması zorunlu (çünkü büyüklüğü
olmayan nesne devinemez), madem tek bir şeyin devinimi ve tek bir de-
vindirici tarafından gerçekleştiriliyor (yoksa sürekli olmayacaktır, hep baş-
ka bir devinim bir başka devinimi izleyecek ve devinim bölünecektir), o
halde devindiren tek ise, o ya devindirildiği için devindirir ya da dev-
nimsiz olmasına karşın devindirir. İmdi devindirildiği için devindiriyor-
sa, sonuçta onun kendisinin de değişmesi, aynı anda bir şey tarafından
devindirilmesi gerekecektir, dolayısıyla duracak ve durum devinmez bir
nesne tarafından devindirilmeye değin gidecektir. Onun ötekilerle birlik-
te değişmesi zorunlu değil, ama her zaman devindirebilecektir (nitekim
bu biçimde devindirmek yorucu bir şey değil) ve bu devinim sabit hızda-
dır/eşbiçimlidir: ya yalnızca o ya da en çok o öyle, çünkü devindiren hiç-
bir değişme taşıyor. Ne ki, devinimin benzer olması için, devinenin
de ona göre değişiklik taşıması gerekir. İmdi devindirenin ya ortada
ya da daire üzerinde olması da zorunlu, çünkü ilke olan bunlar. Ama de-
vindiren nesneye en yakın olanlar en hızlı devinir. Dairenin devinimi ise
böyle, öyleyse devindiren orada. Ne ki, burada da bir sorun var: acaba
devinen bir şeyin, biteviye iterek değil de ardışık olduğu için süreklilik

kazanan bir devinim gerçekleştirmesi olası mı? Nitekim ya onun hep itmesi, çekmesi veya ikisini birden yapması gerekir; ya da atılan nesnelerle ilgili olarak daha önce söylediğimiz gibi¹⁰³, hava <ya da su> bölünür olduğu için hep başka bir parçası devindiğinden ötürü devindiriyorsa, başka bir devindiriciden sonra hep başka bir devindiriciden gelen devinimini alan değişik bir şey mi olmalı? Heriki durumda da devinimin tek olması olanaklı değil, ancak ardışık olması olanaklı. Demek ki yalnızca, devinmeyen nesnenin gerçekleştirdiği devinim sürekli olabilir, çünkü o hep aynı şekilde bulunduğundan, devinen nesneye göre de hep aynı şekilde olacaktır ve bu sürekli biçimde olacaktır. Bunlar belirlendikte şu açık: ilk devinmeyen devindiricinin bir büyüklük taşıması olanaksız. Çünkü bir büyüklüğü olsa, onun ya sınırlı ya da sonsuz olması zorunlu olur: sonsuz büyüklüğün varolmasının olası olmadığını Fizik derslerinde daha önce göstermiştik. Sınırlı olanın sonsuz güç taşımasının olanaksız olduğunu ve bir şeyin sonsuz zaman boyunca sınırlı bir nesne tarafından devindirilmesinin olanaksız olduğunu da az önce gösterdik. Oysa ilk devindirici ebedi bir devinimle sonsuz zaman boyunca devindirir. Öyleyse şu açık: o bölünemez, parçası yoktur, hiçbir büyüklük taşımaz.

Yedinci Kitap (textus alter)

1 Her devinen nesnenin 'bir şey' tarafından devindirilmesi zorunlu. İmdi nesne, devinim ilkesini kendinde taşımıyorsa başka bir şey tarafından devindirilmektedir, bu açık (devindiren nesne başka bir şey olacaktır). Ama [devinme ilkesini] kendinde taşıdığını düşünsek: AB, parçalarından biri açısından değil, 'kendisi' açısından devinen nesne olarak alınsın: ilkin AB'nin, bütün olarak devindiğinden ve hiçbir dış nesne tarafından devindirilmediğinden ötürü kendisi tarafından devindirildiğini [kendini kendine devindiğini] kabul etmek; DE, EF'yi devindirdiği ve kendisi devindiği için, hangisi hangisi tarafından devindiriliyor, acaba DE mi EF tarafından, yoksa EF mi DE tarafından devindiriliyor, bu görülmeye benzer. Öte yandan kendisi tarafından devindirilen nesne, hiçbir zaman devinen başka bir nesnenin durması yüzünden devinmekten kesilmeyecektir. Kaldı ki şu zorunlu: bir nesne başka bir nesnenin durması yüzünden devinmekten kesiliyorsa, o nesne 'başka bir nesne tarafından devindirilen bir nesne'dir. Bu açık ise devinen her nesnenin 'bir şey' tarafından devindirilmesi zorunlu. Nitekim madem AB devinen nesne olarak alındı, o 'bölünebilir' olacak, çünkü her devinen nesnenin bölünebilir olduğunu söylemiştik¹⁰⁴. Diyelim ki [AB], C ile bölünsün. CB durmaktaysa AB'nin de duruyor olması zorunlu, çünkü duruyor olmasa, devinen bir şey olarak kabul edilecek! CB dururken CA devinecek, dolayısıyla AB 'kendini başına, kendinde' devinmiş olmayacak. Oysa onun doğrudan kendinde devindiğini kabul etmiştik. Demek ki şu açık: CB duruyorsa BA da duracaktır ve [tam] o zaman devinim son bulacaktır. Ama bir nesne başka bir nesnenin durması yüzünden durursa ve devinmekten kesilirse, o nesne 'başka bir şey tarafından devindiriliyor' demektir. Öyleyse şu açık: her devinen nesne 'bir şey tarafından' devindirilir. Çünkü devinen her nesne 'bölünebilir' bir nesnedir ve parçası durduğunda bütün de duracaktır.

Madem devinen nesne bir şey tarafından devindirilir, bir yer içinde devinen her şeyin de başka bir şey tarafından devindirilmesi zorunlu. Öyle ki, devindirenin kendisi de devindiğinden ötürü, o da başka bir şey tarafından devindirilir, yine o da başka bir şey tarafından... Demek ki bu sonsuza gitmeyecek, bir yerde duracak, devinmenin ilk anlamda/doğru- 20 dan nedeni olacak olan bir şey olacaktır. Çünkü böyle olmasa da sonsuza gidecek olsa, diyelim: A, B tarafından devindirilsin, B, C tarafından, C de D tarafından. Aynı şekilde bu sonsuza gitsin. İmdi madem devindiren, aynı anda kendisi de deviniyor, açık ki hem A hem de B aynı anda 25 devinecektir, çünkü B devindiğinde A da devinecek, yine C devindiğinde B, D devindiğinde C de devinecek. Öyle ki A'nın devinimi, [B'nin], C'nin ve diğerlerin hepsinin aynı anda olacaktır. Dolayısıyla onların devinimlerinin herbirini de alabileceğiz. Çünkü herbiri herbiri taraftan devindiriliyorsa, değil mi ki, devinen her şey bir şeyden bir şeye devinir, herbirinin devinimi sayıca birden başka bir şey olmayacak, sınırları 30 açısından da sonsuz olmayacaktır. Nitekim bir devinimin aynı olması ya sayıca sözkonusu olur ya cinsce ya da türce. "Sayıca aynı devinim" ile "sayıca aynı zaman içinde, sayıca aynı şeyden aynı şeye olan devinimi" 242b kastediyorun. Sözgelisi sayıca tek olan 'şu aktan' sayıca tek olan 'şu zamanda', 'şu karaya' olan devinim. Çünkü başka bir zamanda olsa, devinim sayıca değil, türce bir olacaktır. Cinsce aynı devinim ise varlık ya da 5 cins kategorisi içindeki devinimdir. Türce aynı devinim türce aynı şeyden türce aynı şeye, sözgelimi aktan karaya ya da iyiden kötüye olan devinim/değişmedir. Bunları daha önce de söylemiştik¹⁰⁵.

İmdi A'nın devinimi alınsın ve E olsun, B'nin devinimi. F,

CD'ninki de GH olsun; içinde A'nın devindiği zaman ise K. A'nın devinimi sınırlı olduğundan zaman da sınırlı olur ve K sonsuz olmaz. Ama A'nın, B'nin ve ötekilerin herbirinin aynı zaman içinde devindiğini [söylemiştik]. Dolayısıyla EFGH devinimi sonsuz olmasına karşın sınırlı bir K zamanında gerçekleşecektir, bu çıkıyor. Çünkü A'nın içinde devindiği zaman içinde, A'yı izleyen ve sonsuz olan bütün nesnelerin devindiğini [söylemiştik], dolayısıyla devinim aynı zaman içinde gerçekleşir. Yine, devinim ya A'nınkiyle, [B'ninkiyle] eşit olacak ya da daha büyük, hiç farketmez. Çünkü her durumda da sınırlı bir zaman içinde sonsuz devinim gerçekleşecektir, bu ise olanaksız.

İmdi baştaki kabulümüzün [ilk devindiricinin varlığı], böylece kanıtlandı, düşünülebilir ama henüz kanıtlanmış değil, çünkü [karşı tez açısından] bir tutarsızlık çıkmış değil, nitekim tam şimdi sözkonusu olduğu gibi, çok sayıda ve sonsuz nesne devindiğinden ötürü, aynı değil hep değişik olan bir devinimin sınırlı bir zaman içinde sonsuz olması olası. Ne ki, her durumda bunun sözkonusu olduğunu gördüğümüz gibi, [yere göre ve] cisimsel bir devinim açısından doğrudan devindirilen nesnenin devindiren nesneyle bitişik ya da sürekli olması zorunluysa (çünkü hepsinden oluşan 'bütün', bir ya da sürekli olacaktır); olası olanı alalım: büyüklük ya da sürekli olan şey ABCD olsun, bunun devinimi de EFGH, sınırlı ya da sonsuz olması hiç farketmez, çünkü ister sonsuz ister sınırlı olsun, o aynı şekilde sınırlı bir zaman içinde devinecektir, oysa bunların herikisi de olanaksız. İmdi şu çıkıyor: bir zaman duracak ve hep başka bir şey tarafından devindirilen şey sonsuza değin gitmeyecek, ilk DEVİNDİRİLEN diye bir şey olacaktır. Bir şeyin kabulüyle bunun kanıtlanması önemli olmasa gerek, çünkü olası olan kondukta tutarsız bir sonuç çıkması hiç de gerekli değildi.

2 İlk devindirici 'ne için' (ereksel neden) anlamında değil, devinin başlangıcı anlamında devindirilenle birlikte vardır. "Birlikte"

ile kastettiğim, onların arasında bir şeyin olmaması, çünkü bu her devin- 5
dirilen ile devinen için ortak bir şey. Madem yere göre, niteliğe göre, ni-
celiğe göre olmak üzere üç tür devinim var, devindirilenlerin de üç tane
olması zorunlu: yere göre olan, yer değiştirme; niteliğe göre olan, nitelik
değiştirme; niceliğe göre olan ise büyüme ile eksilme. İmdi ilkin yer de- 10
ğiştirme üzerine konuşalım, çünkü devinimlerin ilki o.

Her yer değiştiren nesne ya kendisi tarafından devindirilir ya da
başka bir nesne tarafından. İmdi kendisi tarafından devindiriliyorsa, de-
vindiren kendisinde bulunduğundan ötürü, devindiren ile devindirilen
birlikte olacaktır ve onların arasında hiçbir şey olmayacaktır, bu açık.
Başka bir nesne tarafından devindirilen nesne ise dört biçimde devinir,
çünkü başka bir nesne tarafından gerçekleştirilen devinimler dört tane: 25
itme, çekme, taşıma, döndürme, nitekim bütün öteki devinimlerin bun-
lara indirgenmesi sözkonusu. İmdi itmenin bir türü sürükleme, bir türü
ise tepme/çarpma: devindiren devindirileni bırakmadığı zaman sürükle-
me, çarpan çarptığını bıraktığı zaman ise çarpma/tepmeye. Taşıma ise üç
devinim içinde olur: taşınan nesne kendi başına/kendinde değil, ilinek-
sel anlamda deviniyordur (bir devinenin içinde ya da bir devinenin üs-
tünde olduğundan ötürü); taşıyan ise ya itildiğinden ya çekildiğinden ya 243b
da döndürüldüğünden ötürü devinir. İmdi açık ki, taşıma üç tür devinim
içinde olacaktır. Çekme, ister kendine doğru ister başka bir nesneye
doğru olsun, çekenin devinimi daha hızlı olduğunda ve çekileninkinden
ayrı olmadığında sözkonusu olur, nitekim çekme hem kendine doğru
hem başka bir nesneye doğru olabilir. Öteki <çekmeler> de, kendileri 25
türce bunlara indirgenebilir: sözgelişi nefes alma, nefes verme, tükürme
ve beden aracılığıyla olan ne varsa, çıkarma ya da alma. Yine çekme (ku-
maşın çekmesi) ile bollaşma da öyle. Nitekim bunlardan biri toplama/
toplanma, öteki ayırma/ayırılma. Demek ki yere göre her devinim bir

toplanma ve ayrılmadır. Döndürme ise bir çekme ile itmeden oluşur, 244a
çünkü devindiren bir yandan iter öte yandan çeker. İmdi şu açık: ma-
dem iten ve çeken, çekilen ve itilen ile birlikte, devinen ile devindiren
arasında hiçbir şey yoktur.

Ama bu tanımlamalardan da açık: nitekim itme, kendinden ya da
başka bir nesneden başka bir nesneye doğru devinimdir, çekme ise baş- 19-20
ka bir nesneden kendine ya da başka bir nesneye doğru devinimdir. Ay-
rıca sürüklenme ile önüne katma da. Atma ise, itme daha güçlü olduğun-
dan, devinim, devindirilen nesnenin doğasına göre olandan daha güçlü
oluştığında ve atılan nesnenin devinimi [doğasına göre olandan] daha
güçlü olabildiğince sürer. Demek şu açık: devindirilen ile devindiren bir-
liktedir ve onların arasında hiçbir şey yoktur.

Ama nitelik değiştiren nesne ile nitelik değiştirten nesne arasında 25
da hiçbir şey yok, bu tümevarımla da açık: nitekim bütün nesnelerde
son/doğrudan nitelik değiştirten ile ilk/doğrudan nitelik değiştirenin
birlikte olması sözkonusu. Duyulur bir şey olması dolayısıyla nitelik de-
ğiştirilir, duyulabilir şeyler ise onlara göre cisimlerin birbirlerinden ay-
rılıkları şeylerdir: sözgelisi ağırlık-hafiflik, sertlik-yumuşaklık, gürültü- 244b
sessizlik, aklık-karalık, tatlılık-acılık, yaşlılık-kuruluk, sıklık-seyreklilik ve
bunlar arasında olanlar. Duyumla/duyu organıyla algılanabilen öteki-
lerde de bu böyle, bunların arasında sıcaklık-soğukluk, düzlük-pütürlü-
lük de var, nitekim taşıyıcı nitelik durumları bunlar. Duyulur cisimler
bunlar açısından ya da bunların birinin <bunların biriyle> daha çok ya
da daha az etkilenmeleri açısından birbirinden ayrılıyor. Duyullur ci-
simler, hem canlı hem cansız, hem de canlı cisimlerin cansız parçaları

aynı şekilde ısınıyor, soğuyor, tatlılaşıyor, acılaşıyor ya da sözünü ettiği-
 niz niteliklerden birine göre değişiyor. Kaldı ki, duyumların kendileri de
 nitelik değiştiriyor, çünkü etkilenime uğruyorlar. Nitekim onların etkin- 25-26
 lik hali; duyum, beden aracılığıyla bir etkilenime uğradığı için olan bir
 devinimdir. Demek ki cansız nesneler nice durumda nitelik değiştirirse
 canlı nesneler de bütün bunlar açısından nitelik değiştirir ama canlı ci-
 simlerin nitelik değiştirdiği bütün durumlar cansız cisimler için geçerli
 değil (nitekim berikiler duyumlar açısından nitelik değiştirmez). Cansız 245a
 cisimler nitelik değiştirdiklerinin farkında olmazlar. Ne ki canlı cisimle-
 rin de nitelik değiştirme, kendilerinde duyumlara göre olmadığı zaman,
 nitelik değiştirdiklerinin farkında olmamasına bir engel yok. Madem duy- 19-20
 gulanımlar duyulur şeylerdir ve nitelik değiştirme bunlar aracılığıyla olur,
 açık ki, bu canlı cisimlerde duygulanan ve duygulanım birlikte bulunur
 ve bunların arasında hiçbir şey yoktur. Nitekim nitelik değiştiren nesney-
 le hava süreklidir, havayla da cisim bütündür. Yüzey ışıkla, ışık ise görme
 duyusuyla. İşitme ve koku almada da, onları ilk/doğrudan devindirenle 24-25
 ilgi aynı şekildedir. Yine tad alma ve şurup aynı tarzda birliktedir, <cansız
 ve duyumdan bağımsız nesnelerde de bu böyle>.

Büyüyen ile büyüten nesne de aynı şekilde, çünkü büyüme bir ek-
 lenme, dolayısıyla büyüyen ve büyüten birlikte. Eksilme de öyle: eksilme-
 nin nedeni bir çekip-alınma/ayrılımdır. O halde şu açık: en son/dolay-
 sız devindiren ile ilk/dolaysız devindirilen arasında <devindiren ile devi- 245b
 nenin ortasında> hiçbir şey yoktur.

3 Nitelik değiştiren bütün nesnelerin duyulur olanlarca nite-
 lik değiştirdiğine ve bunlar tarafından yalnızca 'kendi başına' etki-
 lenen nesnelerde nitelik değiştirmesi olduğuna şuradan bakmak 20-21
 gerekiyor: öteki nesneler arasında özellikle şekillerde, biçimlerde,

durumlarda/huylarda, bunların yitirilmesi ve edinilmesi açısından bir nitelik değıştirmesi olduğu kabul edilebilecektir, çünkü nitelik değıştirmenin özelliğinin bu olduğu düşünülüyor; oysa [nitelik değıştirme] bunlarda olmaz. Ama kimi şeyler nitelik değıştirince (madde sıkışınca, seyrekleşince, ısınınca, soğuyunca) bunlar oluşuyor), bu ise nitelik değıştirme değildir. Nitekim heykelin biçimini, o neden yapılmışsa ona göre adlandırmıyoruz; piramidin ya da sedirin şeklini de yapıldıkları şeye göre adlandırmıyoruz, türeterek “bronzdan”, “mumdan”, “tahtadan” diyoruz. Oysa nitelik değıştiren nesneyi öyle adlandıracağız: nitekim bronzun nemli, sıcak, sert olduğunu söyleriz (bunla da kalmaz, “nemli sıcak” a “bronz” da deriz), maddeyi etkilenimle eşadlı olarak adlandırırız. İmdi madem biçim, şekil, oluşan şey neden yapıldıysa o, ondan çıkan şekillerle eşadlı olarak adlandırılmıyor, nitelik değıştiren nesne ise etkilenimlerle eşadlı olarak adlandırılıyor, şu açık: nitelik değıştirme yalnızca duyulur nesnelerde var. Ayrıca başkaca tutarsız da olurdu, çünkü “insan”ın nitelik değıştirmesi ya da “ev”in tamamlanmasının, yani çatı ya da sıvanın nitelik değıştirme olduğunu ya da evin çatısı çatılınca ya da ev sıvanınca evin nitelik değıştirdiğini söyleyecek olursak, “ev”in amacını/sonucunu taşıması gülünç olurdu. Demek ki şu açık: oluşan nesnelerde nitelik değıştirmeye özgü bir şey yok. 24-25 246a

Huylarda da yok, çünkü huylar erdemler ya da kusurlardır, her erdem ile her kusur ise bir şeyle ilgili olanlardandır, sözgelişi sağlık ister içsel ister çevre koşullarıyla ilgili olsun, sıcak ile soğuk arasındaki dengedir. Aynı şekilde güzellik ile kuvvet/güç de görelî olanlardan (bir şeyle ilgili olanlardan). Çünkü bunlar ‘daha iyi’nin ‘en iyi’ ile ilgisinde bazı yatkınlıklardır: “en iyi” dediğim, nesneyi doğası konusunda ‘koruyan’ ve ‘türeten/yapan’. İmdi madem erdemler ve kusurlar bir şeyle ilgili olanlardan ve onlar kendileri oluşlar değil, onların oluşu yok, genelde nitelik değıştirmeleri de yoktur. Şu açık: genelde durumlar/huylarla ilgili olarak nitelik değıştirmeye özgü bir şey yoktur. 29-30 246b 25-26

Ruh erdemleri ile kusurları konusunda da öyle. Çünkü erdem bir tamamlanma/mükemmelliktir (tıpkı çemberin, en çok/tam çember olduğunda en çok doğaya göre olması gibi, herbir nesne kendi erdemine sahip olduğunda ve en çok doğaya göre olduğunda 'en tam/mükemmel- 29-30
dır'), kusur ise bunların yokolması, yitilmesidir. Demek ki, bir şey nite- 247a
lik değiştirdiğinden ötürü erdemin kazanımı, kusurun dışlanması oluşu-
yor, ama bunların hiçbiri nitelik değiştirme değil. Ama bir şeyin nitelik
değiştirdiği açık. Nitekim erdem ya bir etkilenmeme ya da belli bir şekil-
de etkilenebilmedir, kusur ise bir etkilenebilme ya da erdeme karşıt bir
etkilenimdir. Genelde etik erdemin hazlarda ve acılarda olması sözkonu-
su, çünkü haz ya etkinliğinde ya anımsanması yoluyla ya da umudundan 24-25
ötürü vardır. İmdi etkinlik halindeyse, neden bir duyumdur, anımsama
ya da umuttan ötürü ise yine nedeni duyumdur, çünkü ya etkilendiğimiz
şeyleri anımsadığımız için ya da etkileneceğimiz şeyleri umut ettiğimiz
için haz ortaya çıkar.

Yine ruhun düşünce kısmında da nitelik değiştirme olmaz, 'bilem',
özellikle bir şeyle ilgili olanlardandır. Bu da açık, çünkü bilgiye/bilime 29-30
özgü olan, bir olanağa göre devindirilenlerde oluşmaz, belli bir şey bu-
lunduğundan/sözkonusu olduğundan ötürü oluşur. Nitekim parça ola- 247b
rak deneyimden tümel bilgiyi elde ederiz. [Bilgide] etkinlik de bir oluş 20-21
değildir, meğer ki görme ile dokunmanın oluşlar olduğu ileri sürülsün,
çünkü 'etkinlik' böyle bir şey. Bilimin başlangıçtaki kazanımı ise ne bir
oluştur ne de nitelik değiştirme, çünkü kişi ruhunu dinginleştirmesi ve
sağlamlaştırması ile 'bilgili', 'aklıbaşında' olur. Kimse uyurken uyanan,
sarhoşken ayılan ya da hastayken iyileşen gibi, [bilgisizken] bilgili ol-
maz. Her ne kadar daha önce bilgiden yararlanamazdı, bilgiye göre et- 25-26
kinlikte bulunamazdı ise de, yine de tedirginlikten kurtulunca ve an-
lık/düşünme yetisi dinginliğe, sağlamlığa ulaşıncı bilginin/bilimin kul-
lanımıyla ilgili olanağı kazanır. Demek ki, bilgideki/bilimdeki

başlangıçta da şöyle bir şey oluşur: [bilim] tedirginliğin bir tür dinginliği ve bir tür sağlamlıktır. Demek ki, küçük çocuklar da yetişkinler gibi bile- 29-30
mezler ve duyumlar açısından yargıda bulunamazlar, çünkü onlarda pek 248a
çok tedirginlik ve değişme/devinim olur. Sağlamlaştırılma ve tedirginlik-
ten kurtulma ise kimi kez doğa tarafından kimi kez de başka şeyler tara-
fından gerçekleştirilir. Bu heriki durumda da tıpkı uyanınca ve ayılınca
etkinlikle ilgili olarak olduğu gibi bir nitelik değiştirme sözkonusu. İmdi 248b
şu açık: nitelik değiştirmeye özgü olan şey, duyulur nesnelerde ve ruhun
duyu ile ilgili kısmındadır, ilineksel olması dışında başka hiçbir şeyde de-
ğildir.

Notlar

¹ Bkz.: 193 a 12

² khoristos

³ Aristoteles'in verdiği örnekte 'basık burunluluk' ile 'burun' ayrı köklerden gelen iki sözcük, bu bakımdan Türkçe'de 'çolak' kavramı örnek olarak verilebilir: 'çolak' kavramında 'kol' kavramı zaten var.

⁴ Platon, Sophistes, 239 b

⁵ Kastedilen Zenon'un 'Akhilleus paradoksu' olsa gerek. (Bkz.: 239 b 15)

⁶ Platon

⁷ Platon'da idea ile büyük-küçük Aristoteles'te taşıyıcı ile iki karşıtlık.

⁸ Herhalde Euripides.

⁹ Metafizik XII, 6-10.

¹⁰ Diels-Kranz, B 53; B 57-61

¹¹ 'rastlantı' diye çevirdiğimiz sözcük (automaton), autos (kendisi) ile 'maten' (boşuna) sözcüklerinden kurulmuştur.

¹² 1. 'nedir' 2. 'niçin?... -- çünkü' 3. 'ne için?... -- ... mek amacıyla' 4. madde.

¹³ Diels-Kranz, Empedokles, B 62, 4.

¹⁴ 'Devinim' diye çevirdiğimiz kinesis sözcüğünün her tür değişim süreci olarak anlaşılması gerektiği bu bölümde açıklığa kavuşuyor.

¹⁵ Bu konu şurada açıklanıyor: Peri Ouranou, A 268 a 6

¹⁶ En geniş biçimde Fizik, VII, 5

¹⁷ Pythagoras ile Platon (Sophistes, 256 d-e: Timaios, 57 e-58 c)

¹⁸ Pythagorasçıların görüşleri (Bkz.: Metafizik, 1048 b 29-35)

¹⁹ Buradaki anlam üzerine en anlaşılır yorum Hans Wagner'inki (Aristoteles, Physikvorlesung, übersetzt von Hans Wagner, Akademie Verlag, Berlin 1967, s. 501): 1, 2, 3'ün kareleri 1, 4, 9'dur. Nokta ile şöyle gösterilir:

1: .

4: ::

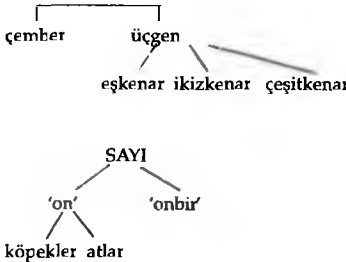
9: ...

bir ile başlayıp IXI, 2X2, 3X3, 4X4, 5X5 diye sürdürüldüğünde bunların noktalarla elde edilen geometrik şekil karşılığı hep 'kare' olur (aei hen to eidos: hep tek biçim). 'ayrı' (birin dışında) başlanırsa, sözcüğü 2 ile başlanıp 1X2, 2X3, 3X4, 4X5 diye sürdürülürse...

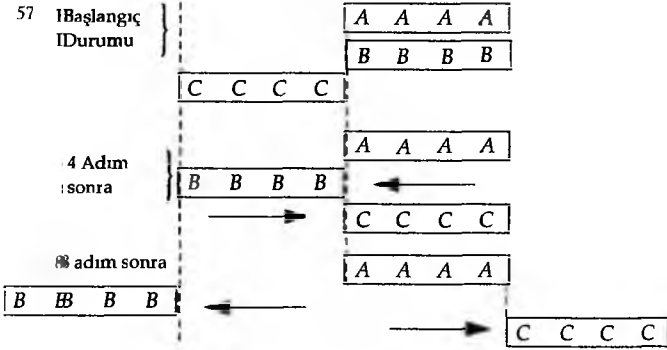
yani hep başka bir şekil.

²⁰ Diels'e göre Anaksimenes'in bir öğrencisi bu görüşteymiş (in Aristotele, Opere 3, Fisica, Del Cielo, Editori Laterza, Bari 1991, s. 58).

- 21 Parmenides'in bir cümlesi.
 22 Anaksimandros
 23 Platon'un görüşü; krs.: Metafizik, A 992 a 20.
 24 Her, 'iki'ye bölünmede cisim küçülür, sayı büyür.
 25 Metindeki 'tou asteos'u 'asteros' diye okuyanlara uydum.
 26 Hesiodos, Theogonia, 116-117
 27 Timaios, 51 a - 52 d
 28 Bu konuda bkz.: K. Gaiser, Platons Ungeschriebene Lehre, Stuttgart, 1968, s. 534.
 29 Krs.: Metafizik, XII, 8.
 30 aitherden kastedilen ateş. Bkz.: Peri ouranou, 3, 302 b 4; Meteorologica, 339 b 21; 369 b 14
 31 Platon, Timaios 79 a.
 32 Bu düşünür hakkında pek birşey bilinmiyor.
 33 Bu 8. Bölüm'de gösterildi.
 34 I. Kitap 7-9. bölümler
 35 O zaman da iki 'an' olur; biri başlangıç öteki son.
 36 Platon.
 37 Phythagorasçılar, özellikle Arkhytas
 38 Devinim (kinesis) ile değişme (metabole) arasında Aristoteles 225 a 34- b 9'da ayırım yapıyor.
 39 Ele geçen metinde boşluk var.
 40 Krs.: Metafizik 1088 a 6
 41 Simonides, Thales
 42 219 b 5-8.
 43 VIII, 7-9 da bu gösterilecek.
 44 Platon'un Timaios'taki savı.
 45 ŞEKİL

- 46 224 b 26-28
 47 syn-birlikte, ekho-iyeyim
 48 229 a 28
 49 Ünlü "Adon Bahçeleri"ne gönderme.
 50 Köşeli ayraç içindeki bu son paragraftan Porphyrios ile Themistios söz etmiyor. Simplicios bu kısmı sonradan eklenmiş kabul ediyor: Aristotele, Opere, volume terzo: Fisica, Del Celo. Traduzione di Antonio Russo. Editori Laterza 1991. s. 136.)
 51 226 b 12-16
 52 234 b 10-20
 53 235 b 6-13
 54 236 b 31
 55 e kineitai: "ya da devinmekteyse"yi göz önüne almadım.
 56 233 a 21-31.

58 2399 a 26-29.

59 2377 a 17- b 22.

60 2322 b 23, 233 a 10

61 Daha az devinecek bir nesnenin olması zorunlu; zaman olması için devinim, levinim olması için nesne olmalı.

62 2255 a 1-234 b 11

63 Bkz. 240 b 8-241 a 26

64 E, 44

65 Reductio ad absurdum.

66 2600 a 20-261 a 26 da bu gösterildi:

67 2255 b 15

68 2322 a 25

69 çizgi:1. Düz 2. Çembersel; yer değiştirme: 1. Düz devinim 2. Çembersel devinim.

70 Nesne A gücüyle B büyüklüğündeki/ağırlığındaki nesneyi C boyunca D zamanında devindiriyor:

1. A, B: 2'yi D zamanında 2C kadar devindirir.

2. A, B:2'yi D:2 zamanında C kadar devindirir

3. A, B'yi D:2 zamanında C:2 kadar devindirir.

4. A:2, B:2'yi D zamanında C kadar devindirir.

5. A:2, B'yi D zamanında C C:2 kadar devindirmez, çünkü güç, devinimi yerine getiremeyecek: kadar azalacaktır.

6. 2A, 2B'yi D zamanında C kadar devindirir.

71 Bir önceki dipnottaki 5. duruma göre.

72 Timaios 28 b, 38 b

73 Physik, 3. Kitap 5'e göre bu olanaksız: gönderme: Anaksimandros, Anaksimenes ve Demokritos.

74 2590 b 1-16

75 1920 b 21

76 Herrakleitos.

77 2500 a 17-19

78 2530 a 32- b 6

79 Mellissos

80 Krş.: Peri Psykhes (Ruh Üzerine), 428 b 11

81 Rosss'a göre 234 b 10-20; Diels'e göre a 228 a 10 vd.

82 251 a 9-16

83 τ, 1

84 256 b 4-257 a 27)-

Türkçe-Yunanca Sözlük

açıklama: logos
akıl: logos
amaç: heneka
amaç, son: telos
an/şimdiki an, şimdi: nyn
ara nesne, ara mekan: diastema
ardışık: ephekses
atma: risis
ayırma: diakrisis
ayırarak: diairein
ayrı, ayrı başına: khoris/khoriston
bağlama: synapsis
beden: soma
benzetme: analogia
biçim: eidos
biçim, şekil: morphe
bileşik: syntheton
bir: hen
birdenbire: eksaiphnes
birleştirme, toplama: synkrisis
birlikte, aynı anda: hama
bitişik olmak: haptesthai
boşluk: kenon
bozulmaz, yokolmaz: aphtharton
bölünmez: atomos; adiaireton
bütün: holon
büyüklik: megethos
büyüme, artma: auksesis
büyüme, artmak: auksanein
cins: genos

cisim: soma
çekme: helksis
çelişme: antiphasis
çembersel, dairesel yer değiştirme:
periphora
çizgi: gramme
daire, dairesel: kyklos
dairel yer değiştirme: kyklophoria;
periphoria
değişme: metabole
değişmek: metaballein
devinim: kinesis
devinimsiz, değişmeden bağımsız: aki-
netos
doğa: physis
doğal olarak: physei
doğaya göre: kata physin
DOSTLUK: philia
durmak, duradurmak, duraklamak:
eremein-eremia
durmak, kalmak: mone
durum: thesis
duygulanım: pathos
duyum: aisthesis
düz çizgi: eutheia
ebedi: aidios
ekleme: prosthesis
eksilme, kilo verme: phthisis
eşhızda/sabit hızda: homotakhes; iso-
takhes
etkilenim: pathos
etkinlik, gerçeklik: energeia
evren, düzen, gökyüzü: kosmos; pan;
ouranos

gerçeklik, tamamlanma: entelekheia
güç, olanak: dynamis
hakikat: aletheia
her zaman: aei
içeren: ekhomenes
ilgi, görelilik, bağıntı: pros ti
ilineksel: symbebekos
ilineksel anlamda: kata symbebekos
ilk/doğrudan: protos
ilke, başlangıç: arkhe
karışma: synkrisis
karşılaştırılabilir: symbletos
karşıt: enantion
kavram: logos; eidos
KIN: neikos
kütle, ağırlık: onkos
madde: hyle
mükemmel, tam: teleios
neden: aitia
nicelik: poson
nitelik: poiotes
nitelik değiştirme: alloiosis
nokta: stigmatē
olanak, güç: dynamis
oluş: genesis
olmak, varolmak: einai
oluşmamış: agenetos
orantı: analogia
orta, arada: metaksy
orta, ara: mesos
öge(ler): stoikheia
parça: meros
parçasız: ameres
rastlantı: automatos
ruh: psykhe
sarmak, kuşatmak: periekhein
sayı: arithmos
sınır: peras
sıra, diziliş: taksis
son, amaç: telos

sonsuz: apeiron
söz: logos
sürekli: synekhes
şekil, biçim: skhema; morphe
talih: tykhe
tam olmayan: atelos
tam, mükemmel: teleios
töz, varlık: ousia
tümel: katholou
tümevarım: epagoge
tümevarım, teklere bakma: epaktikē
uç: eskhaton
US: nous
uzam, yer: topos
uzunluk: mekos
varlık, töz: ousia
yer değiştirme: phora
yer, uzam: topos
yerleşmek, durmak, kalmak: stasis
yokolma: phthora
yoksunluk: steresis
zaman: khronos
zor/zor ile: bia
zorunlu: anankaios

Yunanca-Türkçe Sözlük

adlaireton: bölünmez
ael: her zaman
agenetos: oluşmamış
aidos: ebedi
alathesis: duyum
aitia: neden
akinetos: devinimsiz, değişmeden baki
aletheia: hakikat
allosis: nitelik değiştirme
ameres: parçasız
analogia: benzetme; orantı
ananke: zorunluluk
antiphasis: çelişme
apeiron: sonsuz
aphtharton: bozulmaz, yokolmaz
arithmos: sayı
arkhe: ilke, başlangıç
atelos: tam olmayan
atomos: bölünmez
auksanein: büyümek, artmak
auksesis: büyüme, artma
automatos: rastlantı
bala: zor/zor ile
diakrein: ayırmak
diakrisis: ayırma
diastema: ara nesne, ara mekan
dynamis: güç, olanak
eidos: kavram; biçim
einai: olmak, varolmak

ekhomenes: içeren
eksaiphnes: birdenbire
enantion: karşıt
energeia: etkinlik, gerçeklik
entelekheia: gerçeklik, tamamlanlama
epagoge: tümevarım
epaktikos: tümevarım, teklere bakma
ephekses: ardışık
eremein-eremia: durmak, duradurmak, duraklamak
eskhaton: uç
eutheia: düz çizgi
genesis: oluş
genos: cins
gramme: çizgi
hama: birlikte, aynı anda
haptesthai: bitişik olmak
helksis: çekme
hen: bir
heneka: amaç
holon: bütün
homotakhes: eşhızda/sabit hızda
hyle: madde
isotakhes: eşhızlı-sabit hızda
kata physin: doğaya göre kata symbbekenos: ilineksel anlamda
katholou: tümel
kenon: boşluk
khoris/khoriston: ayrı, ayrı başına
khronos: zaman
kinesis: devinim
kosmos: evren, düzen
kyklophoria: dairesel yer değiştirme
kyklos: daire, dairesel

logos: söz; açıklama; akıl; kavram

megethos: büyüklük

mekos: uzunluk

meros: parça

mesos: orta, ara

metaballein: değişmek

metabole: değişme

metaksy: orta, arada

mone: durmak, kalmak

morphe: şekil, biçim

neikos: KİN

nous: US

nun: an/şimdiki an, şimdi

onkos: kütle, ağırlık

ouranos: evren, gökyüzü

ousia: varlık, töz

pan: evren, gökyüzü

pathos: duygulanım; etkilenim

peras: sınır

periekhein: sarmak, kuşatmak

periphora: çembersel, dairesel yer
değiştirme

philia: DOSTLUK

phora: yer değiştirme

phthisis: eksilme, kilo verme

phthora: yokolma

physei: doğal olarak

physis: doğa

poiotes: nitelik

poson: nicelik

pros ti: ilgi, görelilik, bağıntı

prosthesis: ekleme

protos: ilk/doğrudan

psykhe: ruh

ripsis: atma

skhema: şekil

soma: cisim; beden

stasis: yerleşmek, durmak, kalmak

steresis: yoksunluk

stigma: nokta

stoikheia: öge(ler)

symbebekos: ilineksel

symbletos: karşılaştırılabilir

synapsis: bağlama

synekhes: sürekli

synkrisis: birleştirme, toplama, karı

syntheton: bileşik

taksis: sıra, diziliş

teleios: mükemmel, tam

telos: amaç, son

thesis: durum

topos: uzam, yer

tykhe: talih

COGITO

Dile Gelen Felsefe Taylan Altuğ

Doğu Avrupa'da Özelleştirme E. Apáthy vd.

Fizik Aristoteles

Retorik Aristoteles

Seçimden Koalisysona Fuad Aleskerov

Hasan Ersel - Yavuz Sabuncu

Yok Felsefesi Gaston Bachelard

Göstergebilimsel Serüven

Roland Barthes

Bilim, Din ve Eğitim Üzerine Düşünceler

Hüseyin Batuhan

Bilim ve Şarlatanlık Hüseyin Batuhan

Modernizmin Serüveni Enis Batur

Güçsüzlük İsteği – Uluslararası ve Stratejik

Tutkuların Sonu mu? Pascal Boniface

Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza

Tülin Bumin

Hegel-Bilinç Problemi, Köle-Efendi Diyalektiği,

Praksis Felsefesi Tülin Bumin

Zamanların Sonu Üstüne Söyleşiler

Jean-Claude Carrière vd.

İnsan Üstüne Bir Deneme Ernst Cassirer

Bir Özyaşamöyküsü R.G. Collingwood

Gazzali ve Şüphencilik İbrahim Ağâh Çubukçu

Moda, Kültür ve Kimlik Fred Davis

Ortaçağ Türk Toplumlari Hakkında

Sencer Divitçioğlu

Oğuz'dan Selçuklu'ya Sencer Divitçioğlu

Osmanlı Beyliğinin Kuruluşu

Sencer Divitçioğlu

Euro İçin Küçük Sözlük

Daniel Cohn-Bendit Olivier Duhamel

Türkiye'de İşsizlik ve İstihdam

Seyfettin Gürsel - Veysel Ulusoy

Felsefe Nedir? G. Deleuze - F. Guattari

Ansiklopedi Diderot - D'Alembert

Kurban – Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da

Kanlı Kurban Ritüelleri Gürbüz Erginer

Doğu Avrupa Devrimleri F. Fehér - Á.Heller

Ekolojik Yeni Düzen-Ağaç, Hayvan ve İnsan

Luc Ferry

Ders Özetleri Michel Foucault

Değişen Dünya Değişen Dil Macit Gökberk

Kant ile Herder'in Tarih Anlayışları

Macit Gökberk

Kültürün ABC'si Bozkurt Güvenç

Hunlar ve Tanrının Kılıcı Atilla Németh Gyula

'İdeoloji' Olarak Teknik ve Bilim

Jürgen Habermas

Profesör Heidegger, 1933'te Neler Oldu?

Martin Heidegger ile Söyleşi

Felsefe Yazıları Selahattin Hilav

Edebiyat Yazıları Selahattin Hilav

Kesin Bir Bilim Olarak Felsefe Edmund Husserl

Tencere Kapak Turhan Ilgaz

Mutlak Albert Jacquard - Abbé Pierre

Marksizm ve Biçim Fredric Jameson

Dostoyevski'den Sartre'a Varoluşçuluk

Walter Kaufmann

Pera Peras Poros

Haz.: Ferda Keskin - Önay Sözer

Hegel Felsefesine Giriş Alexandre Kojève

Yalanla Yaşamak - Tercih Çarpıtmasının

Toplumsal Sonuçları Timur Kuran

Yaban Düşünce Claude Lévi-Strauss

Hüzünlü Dönenceler

Claude Lévi-Strauss

Üniter Devlet – Bölgeselleşmeden

Küreselleşmeye Atilla Nalbant

Akdeniz'in Kitabı Predrag Matvejevic

Belirsizin Bilimleri Abraham Moles

Türkiye'de Popüler Kültür Ahmet Oktay

"Yıkanmak İstemeyen Çocuklar" Olalım

Ünsal Oskay

Avcılık Üstüne José Ortega y Gasset

Sevgi Üstüne José Ortega y Gasset

Üniversitenin Misyonu José Ortega y Gasset

Yeni Toplum Görüşü Robert Owen

Piyasa Güçleri ve Küresel Kalkınma

Haz.: R. Prendergast - F. Stewart

Din ile Bilim Bertrand Russell

İnsanlığın Yarını Bertrand Russell

Daha İyi Bir Dünya Arayışı - Son Otuz Yılın

Makaleleri ve Bildirileri Kari R. Popper

Sartre Sartre'i Anlatıyor

Jean-Paul Sartre ile Söyleşi

Beşinci Disiplin Peter M. Senge

Doğayla Sözleşme Michel Serres

Her Şey Türk İş Margret Spohn

Zümrütnâme A. M. Celâl Şengör

1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku

Bülent Tanör - Necmi Yüzbaşıoğlu

Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri

Bülent Tanör

Çokkültürcülük Charles Taylor

Yazın Kuramı Derleyen: Tzvetan Todorov

Birlikte Yaşayabilecek miyiz? Alain Touraine

Demokrasi Nedir? Alain Touraine

Modernliğin Eleştirisi Alain Touraine

Denemeli Denemesiz Nermi Uygur

İnsan Açısından Edebiyat Nermi Uygur

Yaşama Felsefesi Nermi Uygur

Salkımlar Nermi Uygur

Dilin Gücü Nermi Uygur

Güneşle Nermi Uygur

Edmund Husserl'de Başkasının Ben'i Sorunu

Nermi Uygur

Bunalımdan Yaşama Kültürü Nermi Uygur

Felsefenin Çağırısı Nermi Uygur

Kuram-Eylem Bağlamı Nermi Uygur

Batının Kültür Dünyası Nermi Uygur

Kültür Kuramı Nermi Uygur

Tadı Damağımda Nermi Uygur

Başka-Sevgisi Nermi Uygur

Aşk Ahlakı Hilmi Ziya Ülken

Kan Davası Artun Ünsal

Anlatı Yerlemleri Tahsin Yücel

Ahlaki ve Siyasi Hoşgörü Melih Yürüşen

Sonsuz Yanılgılar Karşısında John Waterbury

Tractatus Ludwig Wittgenstein

Gorbaçov Türkiye'de

-İstanbul ve Ankara Konferansları-

İnsan Hakları

“Madem doğa bir devinim, değışme ilkesi ve madem araştırmamız doğa üzerine; devinim ne, bunu gözden kaçırmamamız gerekiyor, çünkü devinim bilinmediğinde doğa da bilinemez. Devinimin sürekli olan şeylerden olduğu düşünölüyor, ‘sürekli’ kavramında ilk göze çarpan şey ise ‘sonsuzluk’... Ayrıca ‘yer’den, ‘boşluk’tan, ‘zaman’dan bağımsız bir devinim olanaksız. İmdi şu açık: bunların herbirini tek tek ele alıp incelemek gerekiyor.”

Aristoteles’in *Fizik*’i, Yunanca aslıyla birlikte, ilk kez Türkçede. Saffet Babür’ün çevirisiyle.

TENA

TÜRKİYE ÇÖL OLMASIN!
(0212) 281 10 27

ISBN 975-363-634-2

9 789753 636346